

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

فضل غنی مجد دی

(۲۰۲۳)

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشخصات کتاب

اسم کتاب: شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مؤلف: فضل غنی مجددی

ناشر: فقه اسلامی

طرح پستی: ترین بیان

محل چاپ: کالیفورنیا، ایالات متحده امریکا

سال چاپ: ۲۰۲۳ میلادی

حق طبع: فقه اسلامی

آدرس فقه اسلامی

201 Washington Blvd., 104

Fremont, California, 94539

Tel (510) 673-5264

E-mail: FazlGhaniMogaddedi@yahoo.com

www.IslamInfo.one

اهدا

این تحقیق متواضع را به شهدای راه آزادی
تقدیم می‌دارم

فهرست مطالب

فهرست مطالب	۱
مقدمه	۵
الشریعة الإسلامية	۱۱
شریعت اسلامی	۱۱
معنی لغوی و اصطلاح فقهی شریعت اسلامی	۱۳
شرع:	۱۵
تشریع:	۱۷
اصطلاح شریعت اسلامی:	۱۸
تفاوت بین فقه و شریعت:	۲۰
شارع:	۲۱
خصوصیت های تشریع اسلامی	۲۴
نصوص:	۳۰
قطعی:	۳۱
محتمل:	۳۱
اول: ثوابت	۳۲

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دوم: متغیرات:.....	۳۴
اهمیت مطالعه تاریخ تشریع و فقه اسلامی.....	۴۱
ادوار تشریع و مراحل آن در تاریخ فکر اسلامی.....	۴۲
رابطه فقه با شریعت.....	۴۳
مقاصد شریعت.....	۴۵
مقاصد شریعت در قرآن کریم.....	۵۲
منهج قرآن کریم در بیان احکام.....	۵۳
مراحل تشریع اسلامی در قرآن کریم:.....	۵۵
دوم: مقاصد در سنت نبوی.....	۶۳
مقاصد شریعت در تدوین قانون کار.....	۷۶
نقش عقل در فهم و تشخیص مصلحت.....	۷۹
تجدید علم مقاصد شریعت در نتیجه تغییر مفاهیم و مصالح.....	۸۴
مراحل تاریخ تجدید مقاصد شریعت.....	۹۲
حاکمیت شریعت (سیادت شریعت).....	۱۰۰
شرایط تطبیق شریعت.....	۱۱۰
نقش ایمان در اجرای احکام و تطبیق شریعت.....	۱۱۰
تطبیق عملی شریعت اسلامی.....	۱۱۶

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

حریت «آزادی» شرط اول برای تطبیق شریعت اسلامی میباشد ۱۲۵

تجربه تطبیق شریعت اسلامی در بعض از کشور های اسلامی ۱۳۶

تجربه کویت ۱۳۷

تجربه نیجیریا ۱۳۸

تجربه سودان ۱۳۹

تجربه مالیزیا ۱۴۳

تجربه تونس ۱۴۹

تجربه جمهوریت مصر عربی ۱۵۵

تجربه ترکیه ۱۶۱

تجربه افغانستان ۱۷۱

ترس از تطبیق شریعت اسلامی ۱۸۴

اول: ترس غیر مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی ۱۸۷

دوم: ترس بعض مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی ۲۰۱

عدم امکان تطبیق شریعت به دلیل اختلافات فقهی ۲۰۳

شریعت و فقه اسلامی در مسائل و موضوعات معاصر ساکت مانده

..... ۲۰۷

فقه مرحله ۲۰۸

آزادی دین و عقیده در شریعت اسلامی ۲۱۱

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

- ۲۱۴ فرق بین آزادی عقیده و ارتداد و مرتد
- ۲۱۹ حد زناء (رجم، سنگسار)
- ۲۲۵ شریعت آزادی فکر و عقل را تضمین می کند
- ۲۲۹ شریعت اسلامی و حقوق زن**
- ۲۴۶ مفاهیم غیر صحیح و ارتباط آن به شریعت اسلامی
- ۲۴۶ اول: عدم خارج شدن زن از منزل
- ۲۵۵ دوم: القوامة:
- ۲۶۴ حق طلاق:
- ۲۶۵ حجاب در شریعت
- ۲۷۰ اندازه و مقدار حجاب شرعی
- ۲۷۶ اشتباه و خطأ در تطبیق شریعت**
- ۲۸۰ فهم صحیح در تطبیق حدود شرعی
- ۲۸۸ تدرج در تطبیق شریعت
- ۳۰۰ اقسام تدرج
- ۳۰۳ حرف اخیره آخر

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات ، و بفضلہ تنزل الخيرات و البركات ، و بتوفيقه تتحقق المقاصد و الغايات ، و الصلاة و السلام على رحمة الله و المهداة للعالمين و بعد:

بدون شك و تردید بحث و مناقشه در مورد « تطبیق شریعت اسلامی » سالها در تمام جهان اسلام ادامه میداشته باشد و بحث روی این مسأله علامه ای از علامات بیداری ، و مرحله از مراحل نهضت و تکمیل سیادت و حاکمیت تشریعی و تقویت مبادئ عقیده اسلامی و تاریخ و فرهنگ و ثقافت اسلامی میباشد.

بحث و مناقشه از نظر من باید از مرحله نظری به مراحل عملی برسد و از مجادله بدون نتیجه که ما را از اهداف اصلی دور میسازد حفظ شود. بحث در مورد شریعت اسلامی و تطبیق عملی آن نقطه آغاز برای سیادت یا حاکمیت قانون و مبدأ شرعی که اهمیت فوق العاده را در نظامهای قانونی معاصر دارد و هر باحث و محقق چه در شئون سیاسی و اجتماعی و قانونی مشغول بحث و تحقیق در مسأله و موضوع شریعت میباشد و همچنان موضوع تطبیق شریعت اکثر مؤسسات حقوقی را بخود مشغول ساخته است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شعار تطبیق شریعت اسلامی و مخالفت به تطبیق آن بیشتر از یک قرن قبل آغاز و ممکن سالها ادامه یابد. عده از مسلمانان دعوت به تطبیق شریعت اسلامی دارند و عقیده برین دارند که شریعت اسلامی مدافع آزادی و عدالت اجتماعی و حفظ حقوق انسان و اصالت دینی و شعار استقلال سیاسی است.

عده ای مسلمانان مخالف تطبیق شریعت اسلامی در عصر حاضر میباشند و عقیده برین دارند که شریعت اسلامی در عصر حاضر حل مشکلات جامعه اسلامی نیست و برای حل مشکلات معاصر از قوانین مدنی غربی حمایت می نمایند. غیر از مسلمانان از نظر عقیده دینی و فلسفه سیاسی و حقوقی مخالفت با شریعت دارند، و مانع تطبیق آن در کشورهایی اسلامی میباشند و علناً مبارزه علیه شریعت (Sharia Law/ Islamic Law) را درپیش گرفته اند. بعضی از غربی ها که متأسفانه در بین شان دانشمندان و سیاستمداران نیز شامل هستند، شریعت را اعمال «قرون وسطایی» و «بی رحمانه» تلقی می کنند و از اجرای آن سخت نگران هستند و برای ممنوع کردن آن سعی دارند. اروپائی ها بعد از سقوط خلافت عثمانی در ۱۹۲۴ رسماً شریعت اسلامی را در کشور های جدا شده از خلافت عثمانی و زیر اشغال لغو و قوانین مدنی غربی را جانشین آن ساختند که متأسفانه بعد از استقلال شریعت اسلامی اعاده و تطبیق عملی نشد. حجاب در فرانسه به دلیل اینکه شعار شریعت اسلامی است ممنوع شد. و در اکثر کشورهای اروپائی قیودات و موانع بیشتر علیه تطبیق شریعت اسلامی در مسائل خانوادگی و شخصی صورت گرفت و مسلمانان مجبور ساخته شدند تا در مسائل شخصی و خانوادگی از قوانین غربی پیروی کنند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اکثر مسلمانان از اعاده شریعت اسلامی حمایت می کنند، اما متأسفانه از مقاصد شریعت برداشت صحیح ندارند و فقط به ظاهر نصوص شرعی بدون توجه به مقاصد آن توجه و اهتمام دارند. از جانب دیگر آنانکه مخالفت از تطبیق شریعت را خروج از اسلام می دانند نه تنها در فهم مقاصد شریعت عاجز اند بلکه در وسائل تطبیق شریعت و مراحل تطبیق آن مطابق شرایط محیط و عصر نیز نواقص زیادی دارند، این گروه از مسلمانان در بدل خدمت به شریعت اسلامی، ضرر به شریعت بیشتر وارد می کنند.

عده از مسلمانان، با اینکه تطبیق شریعت را می خواهند، اما متوجه ثوابت و متغیرات آن نیستند، اگر تنها به ثوابت شریعت که جزء کوچک شریعت اسلامی را می سازد اتکاء داشت و متغیرات که جزء بزرگ و وسیع شریعت را می سازد بی توجه ماند، و همچنان اگر در تطبیق شریعت اسلامی شرایط زمان و تغییرات جامعه را مد نظر نداشت در این حالت شریعت اسلامی جامد و غیر قابل تطبیق در عصر حاضر می باشد و مشکلات معاصر که ضرورت به اجتهاد دارد حل نشده، مسلمانان مجبور می شوند تا به قوانین غیر شرعی برای حل مشکلات شان مراجعه نمایند.

اصطلاح شریعت اسلامی، از ساحه و میدان حقوق و قوانین و تحقیقات علمی به ساحه جدل و مبارزه لفظی رسیده. بعد از رسیدن نهضت اسلامی طالبان بقدرت و الغای جمهوریت تحت حمایت غرب، شعار تطبیق شریعت اسلامی بقوت بیشتر در افغانستان بلند شد و اما متأسفانه شریعت اسلامی تعریف صحیح نشد و مقاصد شریعت کاملاً فراموش زمامداران و حکام و تطبیق کنندگان آن شد. تدرج و درجه بندی را در تطبیق قانون مجریان قانون درک

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

نکردند و قوانین شرعی را از بالا تطبیق نمودند که نتیجه آن عدم ثبات سیاسی و خلای قانون بود.

اسلام نظام کامل و شامل است، و شریعت یک رکن از ارکان اسلام میباشد نه کل نظام اسلام، تطبیق احکام جزاء (حدود) زمانی قابل اجراء می باشد که فقر و بی سوادى و ظلم از جامعه برداشته شود. در مرحله اول و قبل از تطبیق حدود شرعی باید با دیکتاتوری زیرنام شریعت و نظامهای فاسد و دیکتاتور نظامی و اشغال نظامی مبارزه شود، و در مقدمه باید حقوق انسان، آزادی عقیده و دین، آزادی بیان، اصلاحات اقتصادی، قضائی، تعلیمی و سیاسی تحقق یابد تا ضمیمه تطبیق قوانین جزاء و دیگر قوانین شرعی آماده گردد.

مبادئ شریعت اسلامی ثابت و غیر قابل انکار میباشد، اما تطبیق آن به تجدید و اجتهاد ارتباط دارد، به دلیل اینکه ضرورت ها و احتیاجات جامعه در حالت تغییر است و اگر مسلمانان تجدید و اجتهاد و استفاده از وسائل معاصر و جدید را در تطبیق قبول نکنند، در این حالت شریعت جامد و غیر قابل استفاده و تطبیق در عصر حاضر می باشد. قابل تذکر است که شریعت الهی معصوم است، اما تطبیق آن انسانی و غیر معصوم میباشد.

دکتور یوسف القرضاوی در مورد مراحل تطبیق شریعت اسلامی میگوید: نخست آزادی با تمام معانی آن تأمین شود، بعد از آن شریعت تطبیق شود، به این معنی که در عدم آزادی فردی و سیاسی و اقتصادی شریعت غیر قابل تطبیق می باشد. القرضاوی اضافه می کند که آزادی اول و شریعت دوم است. استاد فهمی هویدى، یک تن از دانشمندان معروف خط اسلامی به ادامه سخنان القرضاوی می گوید: اول استقلال با تمام معانی آن و بعد آزادی در تمام ساحات زندگی و بعد از تحقق این دو اصل، شریعت اسلامی می آید.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

قبل از تطبیق شریعت اسلامی، وظیفه علماء و جامعه ای مدنی و دانشمندان است تا اساسات دولت معاصر و مؤسسات را بسازند، برای ساختار دولت معاصر و مؤسسات از دانشمندان و علماء و جامعه ای مدنی می‌خواهد تا اختلافات سیاسی و ایدئولوژیکی و قومی و زبانی را کنار بگذارند و فقط به وطن و مردم فکر کنند. مبادئ شریعت در ساختار دولت معاصر و مؤسسات مدنی دست مسلمانان را آزاد گذاشته. در دولت مدنی معاصر با مرجعیت اسلامی همه افراد جامعه (مسلمان، غیر مسلمان، راست و چپ) حق زندگی را می‌داشته باشند.

متأسفانه بعض از مسلمانان و گروه های سیاسی، روش فکری و برداشتهای شان را شریعت می دانند و تصور و خیال دارند همانطوری که خودشان از شریعت و اسلام برداشت دارند، همان شریعت است و باید تطبیق شود.

تعطیل عمل به شریعت اسلامی آغاز استبداد و دیکتاتوری در جهان اسلام است. عدم تطبیق واقعی شریعت اسلامی سبب ناکامی در تمام ساحات زندگی و مانع پیشرفت و نهضت در جهان اسلام می‌باشد. استبداد سیاسی، فساد اجتماعی در نتیجه تعطیل و عمل به شریعت و غایب بودن اسلام از حیات مسلمانان می‌باشد. از چند قرن باینطرف فاصله بین نظامهای سیاسی و شریعت اسلامی بوجود آمده و عوامل داخلی و خارجی نقش مهم را در تعطیل شریعت دارند.

در این تحقیق اولاً شریعت و مصادر آن بحث و مقاصد شریعت و عوامل ناکامی تطبیق شریعت در یک قرن اخیر بررسی می شود و در قسمت اخیر شرایط و روش تطبیق شریعت در عصر حاضر که بنام «تدرج در تطبیق» نامیده می شود مورد مناقشه و بحث قرار می گیرد. مقصد از سیادت یا حاکمیت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت اولاً اعتراف به سیادت شریعت است، و در قدم بعدی تطبیق عملی شریعت در تمام نواحی حیات جامعه در ساحات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی میباید.

امید است این تحقیق کوچک جوابگو به سؤالی که عنوان شده باشد و همچنان برای زمامداران سیاسی و مجالس قانون گذاری ممد واقع شود. ادعا ندارم که این تحقیق متواضع و کوچک توسط محقق به سویه من کلید حل تمام مشکلات قانونی می باشد، اما میتوان گفت که کلید آغاز بحث جدید میتواند باشد. یقین است که متخصصین در ساحات سیاسی و قانون گذاری در اصلاح و نقد آن سهم فعال گیرند و اگر قابل استفاده باشد از مواد و مقاصد آن استفاده کنند. این بحث کاملاً اکادمی و تحقیقی بوده و علیه اشخاص و نظامهای معاصر در جهان اسلام نیست. منابع و مصادر که در تحقیق از آنها استفاده شده، اصطلاحات قانونی و شرعی که توضیح و تعریف شده است، برای محققین جوان مفید می باشد و میتوانند مستقیماً از منابع شرعی و حقوقی در تحقیقات شان استفاده کنند.

جای آن است که از تمام خواهران و برادران گرامی که بنده را بیشتر از پنج دهه در ساحه تحقیقات و نشر فکر معاصر اسلامی کمک مادی و معنوی نمودند تشکر کنم. هموطنان گرامی در مصارف نشر مجله ماهانه فقه اسلامی که بیشتر از سی سال میشود و همچنان در طبع مصارف کتب و رسائل کمک کردند و اگر کمک های مادی و معنوی و حمایت شان نمی بود بنده ای عاجز قادر به نشر فقه اسلامی و برنامه های مطبوعاتی و کنفرانسها نمی بودم. این تحقیق کوچک نیز به کمک عده از خواهران و برادران تقدیم شما میشود.

اسلامی شریعت

شریعت الهی از طریق انبیاء علیهم السلام به جهانیان آمد. شرائع الهی سه نوع است:

۱. نوع اول به هدف تزکیه و پاکی نفس، تربیه اخلاق و زرع فضیلت بین افراد جامعه بود، این شریعت در تاریخ بنام شریعت حضرت عیسی علیه السلام یا شریعت عیسوی یاد میشود.
 ۲. نوع دوم نظام قانونی دارد، اما برای یک قوم و یک منطقه بود و بنام شریعت یهودیت یاد میشود. شریعت یهودیت توسط سیدنا موسی علیه السلام آمد. شریعت یهودیت شامل بعض نظام قانونی و احکام عملی و قضائی که مناسب به قوم معین و زمان و مکان معین بود.
 ۳. شریعت اسلامی، شامل نظام قانونی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی و اقتصادی که قابلیت اجراء و تطبیق در هر عصر و زمان و مکان را دارد و در تطبیق مصلحت جامعه، عدالت اجتماعی، احسان، جلب مصلحت و رفع مفاسد را در نظر دارد.
- شریعت اسلامی عبارت از مجموع اوامر و احکام اعتقادی و عملی است که اسلام تطبیق آنرا به هدف اصلاح جامعه لازمی و ضروری می داند و تطبیق آنرا بالای مسلمانان فرض می سازد.

قابل تذکر است که اسلام تنها تشریع نیست، تشریعات و قوانین تمام و کل اسلام نمی باشد. اسلام عقیده که از فطرت است، عبادت که روح را تغذیه میکند، خلق که نفس را تزکیه می نماید، ادب که زندگی را جمال میدهد،

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

عمل که برای مردم نفع می‌رساند، دعوت برای هدایت بشر بسوی خیر و فلاح و جهاد در راه حق و دفاع از مظلومین و مبارزه علیه ظالمین می‌باشد.

قوانین جزاء و عقوبات و حدود یک جزء کوچک شریعت را تشکیل می‌دهد به دلیل اینکه جنایتکاران و مجرمین اقلیت را در جامعه می‌سازند. جزاء و عقوبات هدف اول اسلام و تشریعات اسلامی نیست، بلکه برای وقایت از جنایت و جلوگیری از جرم می‌باشد، عقوبات علاج برای جنایت و جنایت‌کاران نیست، بل وقایت از جنایت و جلوگیری از اسباب آن می‌باشد و مقوله‌ای است که وقایه بهتر از علاج است.

شریعت اسلامی برای تحقق اهداف سه گانه ذیل آمده:

۱. تحریر یا آزاد ساختن عقل بشر از بند و قید و اسارت تقلید و خرافات از طریق عقیده و ایمان به خدای واحد و توجیه عقل بسوی برهان و دلیل و تفکر آزاد.

۲. اصلاح اخلاق و نفس انسان و توجیه انسان بطرف خیر و احسان و تسلط و غلبه بالای شهوات از طریق عبادت مشروع که الله متعال شرع نموده و مراقبت اعمال فرد بصورت دائم و عدم تقصیر به وجایب.

۳. اصلاح جامعه و زندگی اجتماعی به هدف اقرار امنیت و تطبیق عدالت بین مردم و تأمین آزادی‌های معقول و حفظ کرامت انسانی.

جهت تحقق اهداف فوق اسلام نظام مدنی که شامل تشریعات و قوانین می‌باشد به جامعه معرفی می‌کند تا با استفاده سالم از تشریعات و قوانین نظام اجتماعی تنظیم و رابطه بین ملت و زعامت سیاسی قائم و حقوق افراد و حق جامعه محفوظ بماند. و میتوان گفت که تشریعات اسلامی عقیده

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

عقلانی، عبادت روحی و نظام قانونی و قضائی است و به همین سبب اسلام را دین و دولت می گویند.

قرآن کریم و سنت نبوی که در ادامه این مبحث در مورد این دو منبع و مصدر برای قوانین شرعی بحث بیشتر خواهیم داشت، قوانین ثابت که بسیار محدود است آن را بیان تفصیلی می نمایند. اسلام تطبیق عملی قوانین غیر ثابت شرعی را به اجتهاد علماء گذاشته تا مطابق شرایط زمان و مکان با در نظر داشت مصلحت امت اسلامی تدوین و تطبیق نمایند و از همین خاطر است که قوانین شرعی در هر زمان و مکان قابل تطبیق و اجراء می باشد.

معنی لغوی و اصطلاح فقهی شریعت اسلامی

شریعت اسلامی در ادبیات زبان، مصدر شرع، اطلاق می گردد و به دو معنی است:

اول: طریق مستقیم، قول خداوند عزوجل: «ثم جعلناك على شريعة من الأمر فاتبعها ولا تتبع أهواء الذين لا يعلمون» (الجاثية: ۱۸). سپس تو را بر شریعت و آیین حق قرار دادیم، تو آن را کاملاً پیروی کن و هیچ پیرو هوای نفس مردم (مشرک) ندادن مباش. به عبارت دیگر تو (رسول الله صلی الله علیه وسلم)، را به طریق یا راه مستقیم گذاشتیم. عربها نظر به قواعد زبان شریعت را به طریق مستقیم استعمال کردند.

در ادبیات دری، شریعت به معنای «سنت، راه، و روش» و بیان گر عمل و رفتاری است که خداوند را از طرف بندگانش خشنود می کند. شریعت شامل قوانین جزاء، تجارت، حقوق عامه و خاصه، خانوادگی و سائر قوانین می باشد. قانوندانان غربی باین نتیجه رسیده اند که شریعت اسلامی بسیار جامع و کلی نگر به مقارنه با قوانین مدنی غربی است، شریعت در پهلوی قوانین که

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

ذکر یافت ، قوانین اخلاقی را نیز معرفی می کند و مشخص می کند که مسلمانان باید بر اساس آن زندگی و خداوند را پرستش کنند.

شریعت بر اساس و مبنای آیات قرآن کریم و احادیث نبوی استوار است و بیش ترین مراحل تدوین قانون را شریعت به علمای اسلام با تخصصات حقوقی و فقهی گذاشته است. فقهاء و حقوق دانان با استفاده از منابع شریعت قوانین جدید را برای حل مشاغل معاصر و جدید تدوین می نمایند.^۱

این واژه در جای دیگر که رهنمود به یهودیان، مسیحیان و مسلمانان است نیز آمده: «لکل جعلنا منکم شرعة» «برای هر یک از شما شریعت و راهی قرار دادیم». (۵:۴۸). بنابر این می توان در مورد مسلمانان گفت که این شریعت لزوماً مختص اسلام نیست. شریعت «راه» هریکی از ادیان ابراهیمی است. اما در این بحث شریعت به معنی راه و طریق برای شریعت اسلامی استفاده می شود.

همچنان شریعت به معنی آنچه خداوند برای بندگان خود از عقائد و عبادات و اخلاق و معاملات و نظام زندگی، تنظیم روابط بین مردم و خداوند و مردم با مردم ، جهت تحقق سعادت در دنیا و آخرت است. شریعت الله منهج حق و مستقیم که انسان را در تمام نواحی حفظ می کند و براه مستقیم رهنمائی و از راه زشت منع می نماید.

^۱ قانون شریعت چیست؟ ترجمه: اسد الله جعفری ، روزنامه صبح کابل ۱۷ نوامبر ۲۰۲۱/

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دوم: مورد یا منبع آب: آب برای عربها در صحراء منبع زندگی و ادامه حیات بود، به همین مناسبت، شریعت را نیز به مورد آب استفاده کردند یعنی شریعت منبع زندگی و ادامه حیات برای انسان.

در فرهنگ حمید، شریعت به معانی ذیل آمده است: سنت، طریقه، مذهب، آیین، راه و روش و آیینی که خداوند برای بندگان خود روشن ساخته.

در تعریف عامه، شریعت اسلامی به این معنی آمده: هر آنچه به نفع انسان باشد، و آنچه مانع ضرر برای انسان شود، شریعت اسلامی است. عامه ای مردم بهترین تعریف را برای شریعت اسلامی نموده اند، واقعاً نصوص شریعت مانع شر و رساندن نفع برای تمام بشر میباشد.^۲

شرع: طریقه، روش (در اصطلاح) اقوال و اعمال و احکامی است که حق تعالی به زبان پیامبر اسلام صلی الله علیه و سلم بر بندگان مقرر فرموده است و موجب انتظام امور معاش و معاد است.^۳ در قرآن کریم در مورد شرع می خوانیم: «ثم جعلناك على شريعة من الأمر فاتبعها» (الجاثية: ۱۸). سپس ما تو را بر شریعت کامل در امر دین مقرر فرمودیم، تو آن را کاملاً پیروی کن.

و «شرع لكم من الدين ما وصى به نوحاً». (الشورى: ۱۳). خدا شرع و آیینی که برای شما مسلمین قرار داد حقایق و احکامی است که نوح را هم به آن سفارش کرد.

^۲. مناع القطان، تاریخ التشريع الإسلامی، الرياض ۱۹۹۶، صفحات ۱۳-۱۴.

^۳. معاد: مترادف معاد: آخرت، رستاخیز، عالم آخرت، قیامت، بازگشت، بعث، حشر.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و «أم لهم شركاء شرعوا لهم من الدين ما لم يأذن به الله» (الشوری: ۲۱). آیا خدایان باطل مشرکان بر آنها شرع و احکامی که خدا اجازه نفرموده جعل کرده اند؟

در ادبیات زبان شرع این طور تعریف شده: شرع مصدر شریعت، آن که حق را بدانی، تا بتوانی خیر و شر را از هم تمییز بدهی! این بهترین تعریف در بین تعاریفات میباشد. اگر انسان بین حق و باطل، خیر و شر را تمییز کرده نتواند میتوان گفت که خسران میبین است، شریعت مهمترین وظیفه آن همین است تا انسان از طریق آن بین خیر و شر تفاوت را بداند و از شر دوری و به خیر نزدیک و به آن عمل کند.

شرع از همین معنای شریعت که ایجاد شریعت است، ساخته شده و هنگامی که قواعدی پی ریزی و تبیین شد و احکام (باید ها و نبایدها) اعلام شد، به آن «شرع الدین یشرعه، شرعاً» (قرار دادن دین به عنوان قانون و برنامه ی زندگی مردم) گفته می شود که در قرآن کریم نیز به این مورد اشاره شده است.

مرحوم علامه دکتور یوسف القرضاوی در مفهوم «شریعت» می نویسد: طبق آنچه در «القاموس، فرهنگ زبان» و شرح آمده، شریعت عبارتست از آنچه خداوند متعال به عنوان امور دین برای بندگانش تشریع نموده است؛ یا سنتهای دینی را گویند که دستور عمل به آن را صادر فرموده است، از جمله: عبادات، مانند روزه، نماز، حج، زکات و سایر اعمال نیکو. و از جمله معاملات که در زندگی روز مره ی مردم به آن وابسته است؛ مانند بیوع، نکاح و غیره.

راغب در «مفردات القرآن» می گوید: الشرع: راهی روشن و واضح گفته می شود: شرعت له طریقاً، یعنی راهی را برای او تبیین کردم و شرع، مصدر

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

است. سپس به عنوان نامی برای راهی روشن قرار داده شده است و چنین راهی را: شرع، شرع و شریعه نامیده اند. از آن پس این لفظ برای راه الهی به استعاره گرفته شد.

ماده ی «ش، ر، ع» پنج بار در قرآن کریم به صورت فعل و اسم آمده است. به صورت فعل ماضی در آیه زیر آمده است: «شرع لكم من الدين ما وصى به نوحا و الذي أوحينا إليك و ما وصينا به ابراهيم و موسى و عيسى أن أقيموا الدين و لا تتفرقوا فيه» (شوری: ۱۳).

خداوند آئینی را برای شما (مؤمنان) بیان داشته و روشن نموده است که آن را به نوح توصیه کرده است و ما آن را به تو وحی و به ابراهیم و موسی و عیسی سفارش نموده ایم (به همه آنان سفارش کرده ایم که اصول) دین را با برجا دارند و در آن تفرقه نکنید و اختلاف نورزید.^۴

تشریع: تشریع مصداق «شرع» از باب تفعیل که از ریشه ی «الشریعة» گرفته شده است؛ و از جهت لغوی بردو معنی وارد شده است:

۱. راه مستقیم که در آیه ۱۸ سوره الباقیة آمده.
 ۲. راه ورود به آب جاری به قصد نوشیدن (ورودی آب جاری)؛ و معنای جمله ی: شرعت الابل. (شتر بر محل نوشیدن آب وارد شد) می باشد.
- براین اساس تشریع عبارت از پی ریزی قوانین و بیان احکام است؛ و تشریع با این معنی، فقط در زمان رسول الله صلی الله علیه وسلم و تنها از سوی ایشان صادر شده است؛ زیرا خداوند به کسی جز پیامبرش اجازه شریعت

^۴. دکتر یوسف القرضاوی، مفهوم شریعت، ترجمه: محمد آزاد شافعی، سید رضا اسعدی، نوگرا، سایتی برای نواندیشان / eslah.com

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

گذاری نداده و روش ایشان نیز در این زمینه، به دو گونه‌ی (قرآن) و سنت بود؛ بنابراین، در زمان پیامبر صلی الله علیه وسلم قواعد کلی وضع شد و احکام پی‌ریزی گردید، مجمل و مبهمات احکام، آشکار بیان شد و نسبت به مقید نمودن مطلق و خاص گردانیدن احکام عمومی، اقدامات لازم انجام داده شد.

و در نتیجه، واژه‌ای تاریخ تشریع پس از گسترش تعریف آن، مترادف تاریخ فقه اسلامی شده و همان معنی را می‌رساند.^۵

اصطلاح شریعت اسلامی: شریعت اسلامی در اصطلاح، آنچه الله سبحانه و تعالی برای بندگان خود از عقائد، عبادات، اخلاق، معاملات و تنظیم حیات در شعبه‌های مختلف آن مثل تنظیم روابط مردم با خداوند، روابط انسان‌ها با یکدیگرشان و تحقق سعادت در دنیا و آخرت. شریعت باین معانی خاص به آنچه اطلاق می‌گردد که خداوند متعالی برای انبیاء و رسل برای بندگان فرستاده، و خداوند شارع اول به حساب می‌آید و احکام خداوند سبحانه و تعالی بنام شرع مسمی شده است.

۵. محمد علی سائیس، معنای تشریع در شریعت، ترجمه: عبدالاحد فضلی، نوگرا ۱۹۹۵/۹/۳۰.

مجمل: آنچه که به معنایی دلالت می‌کند ولی منظور از این معنی بدون وجود معین کننده‌ای مشخص نمی‌باشد.

مقید: آنچه که به ماهیت یا قیدی از قیود آن دلالت می‌کند.

مطلق: آنچه که فقط به ماهیت دلالت می‌کند مانند رجل.

خاص گردانیدن: تخصیص حکم عام به موارد خاص.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در نظام قانونی، شریعت قواعد و احکام اساسی در دو ساحه: ساحه ای حقوق خاص با فروع مدنی و جزائی آن، و در ساحه حقوق عام به فروع داخلی و خارجی آن یعنی دستوری، اداری، مالی و بین المللی.

در تمام این نواحی نصوص اصلی شریعت اسلامی در قرآن کریم و سنت نبوی با مبادئ اساسی آمده است، و قرآن کریم و سنت نبوی تفصیلات را به اجتهاد در تطبیق قانون یا شریعت به حسب مصالح و امکانیت گذاشته و احکام بسیار قلیل را به تفصیل ذکر نموده مثل احکام میراث و بعض از عقوبات.^۶

در قرنهای گذشته خصوصاً در زمانیکه مسلمانان قوت و نظام و حاکمیت سیاسی داشتند، شریعت با قدرت سیاسی رابطه محکم داشت، به عبارت دیگر شریعت نه تنها فقط یک روش زندگی بود که به واسطه ایمان مشخص می شد، بلکه قانون اساسی دولت اسلامی نیز بود.

چند قرن قبل از امروز، تشریع اسلامی مرجع واحد قانونی برای مسلمانان بود. احکام تشریع اسلامی روابط اجتماعی، مدنی، جنائی و روابط خارجی را تنظیم می نمود و تمام مسلمانان چه حکام و چه رعیت به قدسیت تشریع اسلامی اعتقاد داشتند. اما بعد از اینکه مسلمانان از کاروان مدنیت عقب ماندند و استبداد جای آزادی را گرفت در نتیجه همه کشور های اسلامی توسط قوای غیر اسلامی و غربی اشغال شدند و اولین کار که استعمار انجام داد لغو شریعت اسلامی بود.

^۶. مصطفی احمد الزرقاء، المدخل الفقهي العام، جزء اول، طبع دوم ۱۹۶۷، صفحه ۲۲

تفاوت بین فقه و شریعت: یک تعداد از مسلمانان و در بین شان گروهی از محققین در ساحات فقه و شریعت در معنی و مفهوم و اصطلاح فقه و شریعت دچار مشکل شده اند و تفاوت بین این دو را صحیح درک نکرده اند.

شریعت تمام دین یا کل دین است ، که خداوند سبحانه و تعالی برای بندگان خود توسط انبیاء علیهم السلام فرستاده تا انسان را از تاریکی به روشنائی هدایت نماید. شریعت عبارت از احکام اصلی و یا فرعی است ، شریعت مجموع از احکام بعض آن اوامر که اجراء می شود و بعض نواهی که ترک می شود ، بعض آن محرمات و بعض آن حلال و مجموع شریعت همین احکام میباشد. امام سعد الدین التفتازانی می گوید: احکام شریعت بعض آن متعلق به کیفیت عمل است که بنام فرعی یاد میشود و بعض آن متعلق به اصل است که بنام اصلی و اعتقادی یاد می شود و علم داشتن به قسم اول بنام علم شرائع و احکام است.^۷

اما فقه علم به احکام شریعت میباشد . در تعریف فقه آمده که فقه معرفت به احکام شریعت از قرآن کریم و سنت نبوی است.^۸

محققین از طبقه نسوان که شریعت اسلامی را بررسی و تحقیق کرده اند می گویند که شریعت اسلامی تا قبل از انقلاب کبیر فرانسه از نظر تاریخ حقوق زنان را ارتقاء داده بود ، قرآن حاوی پیام های رهایی بخش برای زنان مسلمان است که به آنها حق ازدواج ، طلاق وارث را می دهد ، زنان مسلمان می

۷. دکتر یوسف القرضاوی ، برنامه الحیاة و الشریعة ، الجزیره نت تحت عنوان « درجۃ التدخل والتباین بین الشریعة و الفقه ».

۸. islamqa.info / الموسوعة الفقهية (۱۳/۱)

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

توانستند به گونه مثال قرن ها قبل از زنان غربی مالکیت داشته باشند. (قانون مالکیت زنان متأهل در بریتانیا در سال ۱۷۷۰ وارد شد.)

شریعت هم چنین از ارزشی حمایت می کرد که لیبرال های اروپایی مانند مونتسکیو بعد ها از آن حمایت کردند مانند: «تفکیک قوا»، و «تعادل و کنترل» قدرت. از آن جا که شریعت قانون خدا بود، همه مخلوقات او از جمله حاکمان، تابع آن بودند. از آغاز انحرافات و عقب گرایی و قیام نظامهای استبدادی در جهان اسلام، شریعت وسیله برای سرکوب کردن مخالفین مبدل شد، البته باید بین عمل انسان و اصل شریعت تفاوت را قائل بود.^۹

شارع: به وضع کننده قوانین شرعی، شارع می گویند که در اصطلاح به خداوند و پیامبر صلی الله علیه و سلم اطلاق می شود. شارع به معنی وضع و تشریع کننده شریعت (مجموع تکالیف و فرامین الهی) خدای متعال و به معنای تبیین و تفسیر کننده شریعت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم می باشد و در فقه شارع به هر دو معنا اطلاق شده است.^{۱۰}

عده ای در شریک ساختن رسول اکرم صلی الله علیه و سلم با خداوند متعال در تشریع مخالف اند، اما قرآن کریم مسلمانان را متوجه این امر ساخته و رسول الله صلی الله علیه و سلم را صاحب تشریع و بیان کننده آن معرفی می کند و اطاعت آنحضرت را بالای مسلمانان در امر و نهی (یعنی تشریعات امر و نهی) واجب می سازد. خداوند متعال می فرماید: «وما آتاکم الرسول فخذوه

^۹. چرا به اصلاح شریعت نیاز داریم- رسانه رخشانه // www.rukhshana.com

^{۱۰}. مناع القطان، همان مرجع، صفحه ۱۴

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و نهاکم فانتھوا» (الحشر: ۷). و از آنچه پیامبر به شما داد، آن را بگیرید و از آنچه شما را از آن باز داشت، بازایستید.

و «قل إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله و يغفر لكم ذنوبكم». (آل عمران: ۳۱). بگو (ای پیغمبر) اگر خدا را دوست دارید، پس مرا پیروی کنید تا خدا شما را دوست بدارد و گناهان شما را ببامرزد.

در توحید نظریات، می توان گفت: یکی از مراتب توحید، توحید در تشریع و قانونگذاری است؛ یعنی صدور حکم و امر و نهی مختص خداوند متعال است و امر و نهی شخص دیگری همچون پدر و مادر باید در طول امر و نهی الله باشد. در اثبات توحید تشریع دو دلیل بیان شده است:

۱. بر اساس اثبات توحید ذاتی و وجود خدا، عقلاً حق قانونگذاری با خدای یگانه است که مبدأ، خالق، مدبر و مالک عالم است.

۲. خالق انسان بهتر از هر کسی به ویژگیهای وجودی و سعادت او آگاه است. بنابراین، عقلاً خدا خالق انسان و آگاه او جزئیات و ویژگیهای او میتواند برای سعادت او برنامه ریزی و امر و نهی کند.^{۱۱}

با اینکه خداوند سبحانه و تعالی برای سعادت انسانها قوانین و تشریعات را وضع و بقسم وحی به انبیاء و رسل فرستاده و در قانون شریعت نواقص وجود ندارد و شریعت الهی همه اش برای جلب مصالح و دفع ضرر از انسان است، اما اسلام برای انسان نیز حق تشریع را داده و در حق تشریع فقط یک مورد قابل اعتبار و دقت است و اینکه تشریعات با اساسات اصل تشریع اسلامی در تضاد نباشد، و هر تشریع که با مبادئ و اساسات اولیه تشریعات

^{۱۱}. توحید تشریعی، imanoor.com/jul7,2020

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

الهی مخالف نباشد، تشریع اسلامی گفته میشود. و روی این منظور است که در اکثر قوانین کشورهای اسلامی در مقدمه ذکر شده که مصدر اول تشریع قرآن کریم و سنت نبوی شریف است و قوانین که مخالف این دو مصدر باشد در کشور اسلامی قابل اجراء و اعتبار نیست.

خصوصیت های تشریع اسلامی

خصوصیت ها، ویژگی های شریعت اسلامی، ارتباط مستقیم به خصوصیت ها و ویژگی های کلی اسلام دارد. از مطالعه قرآن کریم میتوان خصوصیت های تشریع اسلامی را آموخت. شریعت یا تشریع در قرآن کریم و سنت نبوی و ویژگی های خاص بخود دارد، اگر خصوصیت های تشریع اسلامی و مراحل تکمیل آن از متن قرآن کریم و سنت نبوی شریف درک نگردد و روش تطبیق عملی آن در جامعه مراعات نشود، در بدل نفع ضرر بیشتر به شریعت و جامعه میرسد.

دانشمندان باین عقیده و باور اند که ویژگی شریعت - یا قانون گذاری و تشریع - اسلام ارتباط ناگسستنی با اصل کلی اسلام مانند عقائد، عبادات، اخلاق و معاملات و سیاست دارد و نمی توان خصوصیت های تشریع اسلامی را مستقل از اصل اسلام مطالعه و در جامعه تطبیق عملی نمود. شهید سید قطب در کتاب خود که بزبان فارسی تحت عنوان «ویژگی های عقیده اسلامی» به طبع رسیده، تنها به جنبه از جوانب دین گسترده اسلام، یا همان جنبه بینشی و اعتقادی آن عنایت دارد و قوانین شرعی را با باورها، عبادات، اخلاق یکجا مورد مطالعه قرار میدهد.^{۱۲}

^{۱۲} این کتاب با عنوان «ویژگی های ایدئولوژی اسلامی» را محمد خامنه ای به فارسی ترجمه نموده است. مطالعه این کتاب برای محققین در ساحات قانونگذاری حتمی و ضروری میباشد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

بعد از قطب علامه مرحوم دکتر یوسف القرضاوی ویژگی های شریعت اسلامی را بحث، مطالعه و بررسی کرد. القرضاوی در مورد خصوصیت های تشریع اسلامی عناوین ذیل را به بحث می گیرد:

ربانی، فراگیری، واقع نگری و توازن (میانه روی). برای نمونه، ایشان از ویژگی «ربانی بودن» به معنای خدای بودن منبع و بنیان سخن گفته و در این زمینه به گونه ای ژرف و رسا به بحث پرداخته است. القرضاوی بر مفهوم «ثبات» یا سنت گرایی در دین اسلام تکیه نموده و آن را محور قرار داده است. در این باب میگوید که ویژگی دین اسلام، ایجاد هماهنگی بین سنت و نوگرایی است.

علامه القرضاوی، خصائص شریعت اسلامی را به نقاط ذیل خلاصه می کند:

۱. ربانی بودن.
۲. انسانی بودن.
۳. فراگیری، (منظور شمول آن است که زمان، مکان و نوع انسان را در بر می گیرد که در واقع سه ویژگی را به همراه می آورد: جاودانگی، جهانی و همه جنبه بودن).
۴. میانه روی یا توازن.
۵. واقع نگری.
۶. ایجاد هماهنگی بین سنت و نوگرایی.
۷. شفاف و واضح بودن.^{۱۳}

۱۳. دکتر یوسف القرضاوی، ویژگی های کلی اسلام، ترجمه و نظارت: جلیل بهرامی نیا، آبان (عقرب) ۱۳۹۴ شمسی، ۱۴۳۶ هجری. این کتاب در سایت کتابخانه عقیده موجود

۸. معصومیت: امام الشاطبی شریعت را معصوم می‌داند و می‌گوید چون صاحب شریعت محمد صلی الله علیه و سلم معصوم است، پس شریعت او نیز معصوم می‌باشد. البته در معصومیت شریعت کلام زیاد است که در مورد آن صحبت خواهیم داشت.

۹. شریعت سهله و سمحه یعنی آسان، به تعبیر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم شریعت سمحه سهله است، «بعثت علی الشریعة السمحة السهلة» ، و در کتاب خطیب و در کنوز الحقایق به نقل از ترمذی چنین آمده: «بعثت علی الحنیفة السمحة». در بین او دو حدیث آسانی ذکر شده است. خداوند در مورد آسانی و آسان بودن شریعت می‌فرماید: «ما جعل علیکم فی الدین من حرج»، خدا در دین تنگنایی قرار نداده است. اساساً ، شریعت ، سهله و سمحه بوده و می‌تواند همانند عدال ، معیاری برای جدا سازی احکام ثابت از متغیر گردد به این گونه که اگر حکمی صعب یا مشکل ، حرجی و از دیدگاه عرف عمل ناشدنی بود ، آن حکم یا اساساً در شریعت جعل نشده و یا اگر جعل شده ، مربوط به زمان و مکانی بوده که عمل به آن برای افراد صعوبت در پی نمی‌آورده است.^{۱۴}

علامه شیخ عبدالعال عطوه در خصوصیت های شریعت اسلامی می‌گوید:

اول: آسانی در احکام و رفع مشقت و حرج: مقررات شریعت اسلامی به هیچ گونه مشقت و حرج در برابر پیروان اعتراف نکرده و بل کمال مساهله و آسانی

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در آن بکار رفته است. چنانچه قرآن پاک به این گفته شهادت میدهد و خداوند در سوره بقره فرموده است:

«یرید الله بکم الیسر و لا یرید بکم العسر»، خداوند به شما آسانی میخواهد و اراده سختی و مشقت بر شما ندارد. در سوره مائده می فرماید: «ما یرید الله لیجعل علیکم من حرج» خداوند بر شما اراده حرج ندارد. و بالآخره در سوره فتح فرموده است: «لیس علی الاعمی حرج و لا علی الاعرج و لا المریض حرج». بر نابینا و لنگ و مریض هیچ مشقتی نیست..

و همچنان پیامبر اسلام حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرموده است که من بدین سهل و آسان ابراهیمی مبعوث شده ام.

دوم: رعایه مصالح عامه: از هدفهای تشریع اسلامی یکی هم رعایه مصالح عامه بی در نظر گرفتن اختلافات دین و نژادی میان کافه مردم میباشد و افراد غیر مسلمان، هنگامیکه به اساس عقیده (ذمه) شامل اجتماع ما میشوند در همه مسئولیتهای و صلاحیتها با ما مساوی اند و هر نوع خساره و منفعت میان مسلمان و ذمی، مشترک خواهد بود.

سوم: تأمین عدالت اجتماعی: این اساس در شریعت اسلامی به وضوح و روشنی تام دیده میشود و هیچ قانونی یافت نخواهد شد که مبدأ عدالت میان همه مردم را مانند شریعت اسلامی تطبیق و تحقق نموده باشد، چه این مبدأ عدالت اجتماعی نه فقط در برابر مسلمانها مراعات گردیده بل به همه مردم و حتی به دشمنان هم از آن حصه و حق رسیده است.^{۱۵}

^{۱۵}. شیخ عبدالعال، فقه اسلامی در تقنین امروزی، ترجمه دکتر عبدالستار سیرت، طبع سوم، سپتمبر ۲۰۱۴، از نشرات فقه اسلامی، سلسله ۱۱۴، امریکا، صفحات ۶۱-۶۹.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

قرآن پاک و سنت مبارک نبوی بارها ضمن نصوص و ارشادات خود، به عدل و مساوات امر نموده و ظلم و ستم را تحریم میکنند و آن کس که می خواند، درمی یابد که کلمه (عدل) با مشتقات آن در بیست (۲۰) جای ذکر شده و کلمه (ظلم) با مشتقات آن در دو صد و نود و نه (۲۹۹) موضع، مذکور و مکرر گردیده است.

بهترین منبع و مصدر برای مطالعه خصوصیت های تشریع اسلامی مطالعه قرآن کریم و سنت نبوی شریف است. شریعت یا تشریع در قرآن کریم و سنت نبوی ویژگی های خاص بخود دارد، اگر خصوصیت های تشریع اسلامی از متن قرآن کریم و سنت نبوی شریف درک نگردد و مراحل تکمیل شریعت و روش تطبیق عملی آن در جامعه مراعات نشود، در بدل نفع ضرر بیشتر به شریعت و جامعه میرسد. خصوصیت های شریعت در قرآن کریم و سنت نبوی به نقاط ذیل خلاصه می شود:

اول: معروف و منکر: شریعت اسلامی زندگی انسانی و تشکیل جامعه سالم و پسندیده را می خواهد و برای رسیدن به جامعه انسانی و عادل دعوت به معروف و مبارزه با منکرات را بالای مسلمانان واجب می سازد. متأسفانه ادارات امر به معروف و نهی از منکر روش قرآن کریم و سنت نبوی را در تربیه مسلمانان و ساختار جامعه ای مثالی بصورت صحیح عملی نکرده و در بدل خدمت به جامعه و پیاده کردن شریعت بصورت خوب، مردم را از شریعت و اسلام بطور کل دور ساخته اند. این تجربه در مملکت عربستان سعودی و ایران و سودان و سائر کشور هایی اسلامی ناکام بود و متأسفانه در افغانستان نیز به ناکامی نزدیک است. عربستان ریاست امر به معروف و نهی از منکر را لغو و ایران وزارت اخلاق را مسدود ساخت. امید در افغانستان

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

وزارت امر به معروف و نهی از منکر از تجربه های ناکام کشورهایی اسلامی در تربیه و ساختار جامعه مثالی قبل از اینکه مردم علیه اسلام و شریعت آن قیام کنند بیاموزد و روش قرآن کریم و سنت نبوی را در امر به معروف و نهی از منکر صحیح درک و در عملی کردن آن اقدام نماید.

معروف: یعنی خیر و مطابقت با فطرت انسان، و در عرف شرع به معنی حسنه آمده است، بطور خلاصه میتوان گفت هر آنچه بخیر جامعه و به مصلحت انسان باشد معروف است و هر آنچه به ضرر و شر جامعه باشد منکر است. در قرآن کریم می خوانیم: «فأقم وجهك للدين حنيفاً فطرت الله التي فطر الناس عليها» (روم: ۳۰). پس روی خود را با گرایش تمام به حق به سوی این دین کن با همان سرشتی که خدا مردم را بر آن سرشته است.

منکر: آنچه منافی فطرت است، و در عرف شرع قبیح معنی میدهد. منع منکر یا نهی از منکر، در اهداف و مقاصد شریعت بیان رذایل اخلاقی و ضررهای آن بالای جامعه می باشد و هر آنچه به ضرر جامعه باشد و برای مصلحت انسان در تمام نواحی زندگی نباشد، منکر است.

شریعت اسلامی تنها به بیان و تعریف معروف اکتفاء نکرده، بلکه انواع و اقسام آن را شرح و روش و اسلوب زندگی متکامل را به اساس مکارم اخلاق و فضائل نیکو معرفی و روح خیر و همکاری را بصورت متکامل نشان داد.

شریعت اسلامی، در معاملات منافع و مصلحت را بیان میکند، در زندگی خانوادگی، اساس تکوین خانواده و زندگی مشترک زوجیت، حقوق و وجایب زن و شوهر را در مقابل یکدیگر شرح می نماید، در شئون حکم اساسات و وجایب مردم و حکومت را تشخیص می کند، در وقت جنگ قوانین جنگ و

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

روابط بین الملل را تدوین می نماید، در زندگی شخصی فرد، نوشیدنی، خوراک حلال و حرام را بیان میدارد.

امتیاز شریعت اسلامی در این است که، همیشه و در هر زمان و مکان قابل تطبیق عملی می باشد، شریعت اسلامی در هر حالت مصلحت مردم و ضرورت های جامعه و فرد را مدنظر دارد. شریعت اسلامی جامد نیست، و جوابگوی مصالح و ضرورت ها و احتیاجات جامعه در همه حالات میباشد.

اگر امور و قضایای جدید در جامعه ظهور کند یا پیش آید، شریعت برای حل آن راه های مناسب را در نظر گرفته مثل: در نظر داشت مصلحت عامه، عرف جامعه، استحسان و سد ذرائع. برای استفاده از منابع ذکر شده، شریعت اسلامی اجتهاد را تثبیت میکند و مجتهد در روشنی شریعت با در نظر داشت عرف و مصلحت جامعه قوانین جدید را تدوین می نماید، و قانونگذاران و مجتهدین در تمام حالات لازم و ضروری است تا مصلحت جامعه را مقدمات از همه امور بدانند و قابل تذکر است که مصلحت جامعه ارتباط به مصلحت شریعت و مقاصد آن که عبارت است از: ضرورت ها، حفظ دین، حفظ نفس، حفظ عقل، حفظ شرف و عزت، حفظ مال و نسل میباشد.^{۱۲}

نصوص: نصوص شریعت در قرآن کریم و سنت نبوی بعض آن قطعی و بعض دیگر آن محتمل است. آیات قرآن کریم که معنی آن صریح و آشکار باشند نص گفته میشود، حکم صریح، کلام روشن، متن، سخن آشکار در ادبیات قرآن کریم به معنی نص ذکر شده است. کلام صریح و آشکار یک معنی را افاده

^{۱۲} دکتر وهبة الزحیلی، تطبیق الشریعة و استمداد القوانين من معین الفقه الإسلامی، الشریعة و الدراسات الإسلامیة، ربیع الآخر ۱۴۰۸، عدد ۹، صفحات ۷۳-۹۶.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

میکند و قابل اجتهاد و تأویل نمی باشد، نص در کلام آن است که جزء یک احتمال و یک معنی در آن نرود و تأویل در آن جایز نباشد و جز یک معنی از آن بر نیاید. قابل توجه باشد که متکلمان گفته اند وجود نص در قرآن کریم و سنت نبوی، بسیار کم می باشد.

قطعی: عبارت از احکام صریح است که در قرآن کریم و سنت صحیح آمده. قطعی اصول حلال و حرام و قواعد عمومی که حیات انسان به اساس آن استوار است و شریعت آنرا بصراحت و قاطعانه بیان نموده است. نص قطعی که در شریعت آمده، بسیار محدود و ناچیز می باشد و ساحه بزرگ را خداوند برای اجتهاد فقهاء و قانونگذاران ترک کرده تا مطابق زمان و شرایط خاص اجتهاد نمایند.^{۷۷}

محتمل: که در آن احتمال دیگری نیز باشد، بطور عموم در قرآن کریم و سنت آمده مثل نهی و امر و ارشادات، که بیشتر از یک معنی را افاده میکند است. این ساحه نیز برای اجتهاد است و مجتهد نظریه فهم و شرایط محیط و حالات مردم اجتهاد میکند و اجتهاد در این ساحه از یک مجتهد تا مجتهد دیگر، و یک زمان تا زمان دیگر و از یک حالت تا حالت دیگر متفاوت می باشد. تفاوت زمان و مکان و مصلحت جامعه اسباب اختلاف در اجتهاد است و این یکی از خصوصیت های شریعت است در غیر آن تطبیق عملی شریعت در هر مکان و زمان قابل اجرا نمی بود.

^{۷۷}. قطعی: قاطع، صریح، محدود، معلوم، نهایی، معین کننده.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

جهت توضیح بیشتر از خصوصیت شریعت اسلامی و تطبیق عملی آن در هر زمان و مکان و برای فهم بیشتر ساحت اجتهاد در قوانین آوردن دو مطلب مهم دیگر ضروری است:

اول: ثوابت

معنای لغوی ثوابت: ابن فارس در معجم مقایس اللغة می گوید: ثوابت جمع «ثابت» به معنای استقرار و دوام یک چیز است.^{۱۸}

معنی اصطلاحی ثوابت: ثوابت عبارت از مسایل قطعی شریعت، مواضع اجماع و مواردی که حجت آشکاری در کتاب الله جل جلاله یا در سنت نبوی صلی الله علیه وسلم در مورد آن وارد شده است و مجالی برای تغییر و یا اجتهاد در آن باقی نمی ماند و کسی که نسبت به آن موارد علم و آگاهی حاصل می کند حق اختلاف را ندارد.^{۱۹}

مرحوم دکتور شیخ القرضاوی رحمه الله در مورد ثوابت می نویسد: ثوابت از جمله احکام است که به رأی گیری گذاشته نمیشود، اموری است که رأی گیری و تصویب را نمی پذیرد، و برای رأی گیری گذاشته نمی شود، به دلیل اینکه از ثوابت است و تغییر را نمی پذیرد مگر اینکه جامعه تغییر کند یعنی

^{۱۸}. ابن فارس، معجم مقایس اللغة، ۱۳۹۹ هجری/۱۹۷۹ میلادی، ۱/۳۹۹.

^{۱۹}. دکتور مجدی محمد عاشور، الثابت و المتغیر فی فکر الإمام أبی إسحاق الشاطبی، ص ۱۹، جنوری ۲۰۲۰، این کتاب را به قیمت \$۱۹ از آمازون بدست آورده میتوانید. مطالعه این کتاب برای محققین جوان توصیه میشود.

Amazon.com/dp/9777174489

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

از جامعه اسلامی به جامعه غیر اسلامی تبدیل شود. به عبارت دیگر مجال تصویت در قطعیات شرع و اساسات دین نیست.^{۲۰}

دکتور محمد الزحیلی در مورد ثوابت می گوید: اصل در شریعت احکام ثابت است و احکام ثابت قاعده خاص و استثناء را دارد مثل:

۱. احکام ثابت و اساسی در قرآن و سنت، که شریعت در روشنی آن تأسیس شده، مانند نهی، مثل حرمت ظلم، حرمت زنا و ربا، نوشیدن خمر و سرقت، واجب بودن، راضی بودن در عقد، واجب بودن از بین برداشتن جرائم و حمایت حقوق، این نوع قوانین ثابت و درازمنه خاص قابل تبدیل نیست و شریعت اسلامی برای اصلاح نسل ها و زمانها آمده، تنها فقط و وسائل اصلاح قابل تغییر میباشد.

۲. ارکان اسلام که از ضروریات دین است قابل تغییر و تبدیل نمی باشد، همیشه قسمیکه آمده ثابت باقی می ماند، چنانکه در عصر اول بود و تبدیل و تغییر را نمی پذیرد.

۳. جمیع احکام تعبدی، تابع ساحة رأی و اجتهاد نیست، احکام تعبدی تغییر و تبدیل را درازمنه و امکان و کشورها و اشخاص قبول ندارد و نمی پذیرد.

۴. امور عقیده نیز ثابت و قابل تغییر و تبدیل و اجتهاد نیست، احکام عقیده از روز نزول آن در عهد انبیاء و رسل گذشته، تا روز قیامت، به تغییر زمان، تغییر نمیکند.^{۲۱}

۲۰. دکتور یوسف القرضاوی، من فقه الدولة فی الإسلام، ص ۱۴۲.

۲۱. محمد الزحیلی، القواعد الفقهية على المذهب الحنفی و الشافعی، مجلس النشر العلمی جامعة الكويت ۱۴۲۵/۲۰۱۴، صفحه ۳۱۹.

۵. علامه فقهی معاصر الزحیلی، در مسأله تطبیق احکام ثابت که در هیچ زمان و مکان قابل تغییر و تبدیل نیست می گوید: اما وسائل تطبیق و تحقق احکام به اختلاف ازمنه و اشیاء جدید، وسائل حمایت حقوق تفاوت میکند، مثلاً روش قضاء که آیا یک قاضی در محکمه باشد، و یا قضاات محکمه بدرجه واحد باشند، در این حالت ممکن است روش اداری محکمه را تغییر داد و تعداد قضاات را از یک نفر بیشتر ساخت، در این حالت حق ثابت باقی می ماند و تغییر نمی کند، اما وسائل تحقق آن تغییر میکند.^{۳۳}

دوم: متغیرات:

معنی لغوی متغیر: «متغیر» به معنای دگرگون نمودن، تبدیل کردن و عوض ساختن حالت چیزی که گویا چیز دیگری از آن ساخته شده.^{۳۳}

معنی اصطلاحی متغیرات: متغیرات عبارت از موارد اجتهادی و هر آنچه که دلیل قطعی از نص صحیح یا اجماع صریح، در باره ای آن موجود نباشد.^{۳۴}

^{۳۳} محمد الزحیلی، القواعد الفقهية و تطبيقاتها فی المذهب الشافعی، کتب علامه الزحیلی را میتوانید از سایت (الألوکة / alulkah.net) و همچنان: (تحميل > القواعد / ketabpedia.com) دریافت کنید. مطالعه ای کتب الزحیلی برای محققین و دانشمندان معاصر ضرورت مبرم است. دکتر محمد مصطفی الزحیلی، کتاب القواعد الفقهية و تطبيقاتها فی المذاهب الأربعة، صفحه ۳۵۵، جزء ۲، دار الفکر- دمشق الطبعة الأولى، دو جزء ۲۰۰۶/۱۴۲۷. /shamela.ws/book/21786.

^{۳۳} ابن منظور، لسان عرب ۱۴۰۸ هجری/ ۱۹۸۸ میلادی، جلد ۱۰، صفحه ۱۵۵

^{۳۴} دکتر مجدی عاشور، همان مرجع، ص ۱۹.

صریح: واضح، صرحتاً.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

متغیرات عبارت از احکامی است که در مورد آن دلیل قطعی از نص صحیح یا اجماع صرح وجود نداشته باشد، ساحت متغیرات احکام معاملات، و برخی فروع عبادات است. عوامل جغرافیوی، پیشرفت های علمی، تغییر ساختار های اقتصادی، تغییر عرف، تفاوت ها در قدرت و تعقل انسان ها و زمینه ای را برای تغییر و تحول برخی احکام شرعی فراهم می سازد.^{۲۵}

از آنجایی که یکی از خصوصیت های شریعت اسلامی واقعگرایی و تعامل با موارد عینی در جامعه است، احکام آن به گونه ای از سوی خداوند متعال چیده شده که در شرایط مختلف، در زمان ها و مکان های متفاوت قابل تطبیق و اجرا میباشد، از همین رو و منظور است که برخی مسائل در شریعت اسلامی به گونه ای ثابت و دوامدار مطرح شده که گذشت زمان، تغییر مکان و اوضاع و احوال در آن هیچ تأثیر نداشته و نیازمند هیچ نوع تجدید نظری نمی باشد، اما مواردی دیگر طبیعت جداگانه دارد که متقاضی بازنگری و تحول می باشد و برای حل مشکلات معاصر قابل حل و پذیرش است، اگر همه احکام شریعت ثابت و غیر قابل تغییر و اجتهاد می بود، بدون شک زندگی برای مسلمانان در عصر حاضر مشکل می شد. خداوند سبحانه و تعالی به علم قدیم خود از حوادث و واقعات معاصر میدانست لذا در تشریع حالت انسان مد نظر الله سبحانه بود.

اجماع: در زبان عربی به معنای عزم و اتفاق است و در اصطلاح دانشمندان علم اصول، به اتفاق نظر اهل فن در باره یک موضوع گفته میشود. / [fa.wikifeqh.ir/ abadis.ir>fatofa](http://fa.wikifeqh.ir/abadis.ir>fatofa)
^{۲۵} عبدالباری قانت، استاد پوهنتون هرات، نگاهی به ثوابت و متغیرات از دیدگاه شریعت اسلامی، آوای سنت، پایگاه جامع دینی و خبری اهل سنت ایران.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برای توضیح بیشتر و اختلاف بین ثوابت دین و متغییرات چند مثال آورده می شود. ثوابت بطور عموم در کلیات شریعت است اغلب مسائل عقاید، اصول فرائض، اصول محرمات، اصول فضایل اخلاق را شامل می باشد و این مسائل ثابت و غیر قابل تغییر می باشد.

امام شافعی می گوید: هر آنچه در کتاب الله یا سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم حجتی بر آن اقامه شده باشد به طور منصوص و بین، برای کسی که به آن آگاه باشد اختلاف جواز ندارد. همچنان مواردی که به شعایر عبادات و اصول آن تعلق می گیرد، از اساسات عمومی اش ثبات است.

در مورد متغییرات امام شافعی می گوید: و هر آنچه که احتمال تأویل را داشته باشد و به اساس قیاس قابل درک باشد، قیاس کننده یا تأویل کننده مفهومی را بر می گزیند که با روایت و یا قیاس هماهنگی دارد، هر چند که دیگری با وی مخالفت نماید، این را مثل آن موارد منصوص است سخت نمی گیریم.

میدان و ساحه متغییرات همانا احکام معاملات و چگونگی اجراءات آن که نصوص قطعی در مورد آن کم است می باشد. در مورد تغیرات که در عصر پیش می آید علماء هر زمان نسبت به ازمنه دیگر در حکمش اختلاف می ورزند نظر به این که ادله آن در محدوده ظنیات داخل میشود که تعارض و ترجیح در آن وارد می شود.^{۳۲}

۳۲. ظن: گمان کردن. اظن هو حزین الیوم: گمان می کنم او امروز ناراحت است. هل تظن الحق معک: آیا گمان می کنی حق با شماست؟

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

علامه دکتور یوسف القرضاوی در برنامه «الشریعة و الحیاة» در تلویزیون الجزیره در مورد ثوابت و متغیرات می گوید: شریعت در تمام اشیاء مانند سیاست، احوال شخصی، شئون خانواده، حیات فردی، شئون جماعت، روابط انسانی مداخله دارد.

در شریعت اشیاء ثابت که قابل تغییر نیست که متعلق به عقائد، عبادات اساسی و اخلاقیات، فضائل و رذائل است که شریعت در فضائل از ما می خواهد تمسک و پابندی داشته باشیم و از رذایل دوری نمایم اشیاء متعلق به فرض، حلال و حرام در جمله ای ثوابت است، اما امور فردی مانند چه باید خورد و یا چطور باید خورد، چه نوع لباس پوشید همه اشیاء شخصی است و غیر ثابت میباشد.

احکام میراث که در قرآن کریم آمده: «لِلذَّكَرِ مِثْلُ مِثْلِ الْأُنثِیِّ» (النساء: ۱۱) برای مرد (پسر) مانند سهم دو زن (دو دختر)، از اشیاء ثابت است.

تغییر معلومات سبب تغییر فتوا می شود، قبلاً نمی دانستند که زن حامله است یا نه و ممکن بود تصور شود که زن سه سال می تواند حامله باشد، در این مدت زن حساس میکرد که حمل گرفته و بطن اش بلند می شد، اما امروز میدانیم که خانم حامله است یا خیر، لذا تغییر معلومات در جامعه تغییر را در فتوا می آورد و برای ما لازم است تا این متغیرات را در اشیاء قبول نمایم.

دکتور محمد مصطفی الزحیلی، در کتاب خود بنام «القواعد الفقهیة و تطبیقاتها فی المذاهب الاربعة» که قبلاً به آن اشاره شد، می نویسد که تمام مذاهب با هم اتفاق نظر دارند، احکامی که به تغییر زمان و اخلاق مرد تغییر میکند عبارت از احکام اجتهادی که به اساس قیاس و مصلحت میباشد.

اگر اوضاع زمان و مصلحت مردم تغییر میکند، واجب است تغییر احکام. مقصد از احکام غیر ثابت می باشد.

شیخ علی حیدر در «درر الاحکام شرح مجلة الأحکام (۱/۴۷) می نویسد: احکامی که به تغییر زمان تغییر می کند، عبارات از احکامی است که استناد به عرف و عادت مردم دارد، عرف مردم و جامعه با تغییر زمان، احتیاجات مردم نیز تغییر می کند، و بناء علی این تغییر، عرف و عادات، احکام نیز تغییر می نماید،^{۳۷}

علامه شیخ أحمد الزرقا در شرح القواعد الفقهية در مورد تغییر احکام نظر به تغییر زمان و مکان و حالت می نویسد:

القاعدة الثامنة والثلاثون (المادة ۳۹)

«لا ینکر تغییر الأحکام بتغییر الأزمان»

در ماده ۳۹ قواعد فقهی، آمده که انکار یا نفی به تغییر احکام به تغییر ازمنه نیست. به عبارت دیگر تغییر فتوا در تغییر زمان قابل قبول همه است. به چه معنی:

انکار نمی شود تغییر احکام بتغییر زمان، یعنی به تغییر عرف مردم و عادات شان، اگر عرف و عادات شان قبول کرده باشد حکمی را، بعداً عرف و عادات به عرف و عادات دیگر تغییر نماید، در این حالت حکم تغییر میکند تا موافق به انتقال عرف و عادات باشد به عبارت دیگر حکم جدید را نظر به تغییر عرف می خواهد، مثلی که در یک زمان رنگ سیاه عیب بود، بعد از آن

^{۳۷} www.alukah.net/sharia/0/98505 اختلاف-الفتوی-باختلاف-الأحوال-و-الأزمان.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

عرف مردم تغییر کرد و قبول رنگ نیز قبول شد. در یک زمان و یک محیط نماز بدون کلاه مکروه بود و در زمان حاضر این حکم نظر به عرف جامعه تغییر کرده.

تغییر عرف و تغییر حالت زندگی مستلزم تغییر حکم می شود، زمانیکه الله انسان را خلق کرد، در آن زمان عدد مردم کم بود، نکاح برادر را با خواهر مباح ساخت، و این حکم تا وقتیکه مردم زیاد شدند بود و در زمان بنی اسرائیل حرمت یافت. حضرت ابوبکر رضی الله عنه بعد از خود عمر بن الخطاب را بخلاف تعیین کرد، اما با تغییر حالات و عادات مردم، عمر کسی را تعیین نکرد و امر تعیین و انتخاب خلیفه را به مجلس شورا گذاشت. عمر بن الخطاب دو اوین یعنی وزارت خانه ها را تأسیس کرد، پول را ضرب زد، زندان را ساخت، و علت همه این تغییرات، تغییر در حالت مردم و زمان بود و مصلحت در احکام مورد نظر خلیفه بود.^{۲۸}

تطبیق قاعده فوق:

۱. چون عدالت نسبت به زمان گذشته کمتر شده است، پس شهادت شخص فاجر که در فجور نسبت به فاجر دیگر کمتر باشد قبول میشود.
۲. در انتخاب قضات و دیگر مامورین، اگر غیر عادل کسی نباشد، کمترین کس در فجور انتخاب میشود. در غیر آن کارهای مردم تعطیل و حقوق مردم ضایع میشود.

^{۲۸} الشیخ احمد بن الشیخ محمد الزرقا، شرح القواعد الفقهية، طبع دوم، دمشق ۱۳۵۷/۱۹۳۸، صفحات ۲۲۷-۲۲۹. متأسفانه ۹۹ قاعده فقهی تا هنوز به زبان های مردم افغانستان ترجمه نشده، ۹۹ قاعده فقهی تنها در فاکلته شریعت تدریس می شد. مطالعه این کتاب برای قانونگذاران و مفتی ها و قضات بسیار با اهمیت است.

۳. در زمان خلیفه عمر بن عبدالعزیز، اعدام و قتل بیشتر شد، خلیفه به والیان امر کرد که بدون اجازه و خبر دادن به او کسی حق قتل (اعدام) را ندارد.

۴. امام مذهب مالکی، برای حمایت منزلش از سگ استفاده کرد، مردم گفتند که امام مالک در داشتن سگ در منزل کراهیت داشت، جواب داد اگر مالک امروز می بود در بدل سگ، شیر نگاه میکرد زیرا امنیت خراب شده است.

مثال های فوق، تغییر حالت چند قرن قبل از امروز را نشان میدهد، در عصر حاضر اکثر رسم و روجها و عرف و اخلاق جامعه تغییر کرده است، فساد بیشتر شده، عدالت و امانت تقریباً فراموش شده، تحت شرایط موجوده، احکام نیز باید تغییر کنند در غیر آن مشکلات مردم بیشتر شده و زندگی دشوارتر می شود. مجدداً قابل تذکر است که احکام ثابت قابل تغییر و اجتهاد نیست.

مجمع تحقیقات و افتاء فقهی اروپا «المجلس الاوربی للافتاء والبحوث»، در مورد تغییر احکام به تغییر زمان و حالت مردم با حفظ مصلحت می نویسد: مبدأ تشریعات که اهل علم به آن اعتماد دارند، این است که فتوا به موجب تغییرات جامعه تغییر میکند، به عبارت دیگر احکام اسلامی که به هدف مصلحت و یا عرف و غیره استوار باشد، نظر به تغییر احوال و شرایط زندگی مردم تغییر میکند و شارع مصلحت و عرف جامعه را در مسأله احکام مد نظر دارد. مجلس اروپا این قاعده را در واقعیت های اقلیت های اسلامی تأکید می نماید، و مجتهد لازم است تا حالت مردم را قبل از دادن فتوا مد نظر داشته باشد. فتوا ارتباط به تعدادی از عوامل دارد، و عوامل در حالت تغییر است، مجتهد لازم است تا تغییر را در دادن فتوا در نظر داشته باشد و

اجتهاد و فتوا در فهم و ادراک عمیق از واقعیت های اقلیتهای اسلامی باشد.

معرفت به تغییر حالات و حوادث جدید، احتیاج به حکم شرعی جدید دارد، و این باب در شریعت و فقه بنام «فقه النوازل» یاد میشود.^{۲۹}

اهمیت مطالعه تاریخ شریع و فقه اسلامی

اهمیت مطالعه و تحقیق تاریخ شریع اسلامی بر این است تا مبادی عمومی شریعت را درک صحیح نمود و از اهداف و مقاصد آن در ساختار قانون و اجتماع و سیاست استفاده کرد. شریعت اسلامی هویت و مدنیت و قانون برای بشر میباشد. شریعت تنها عبارت از مجموع احکام فرعی در عبادات و معاملات نیست، بلکه نظام و منهج متکامل برای زندگی انسان در ساحات عقیده، عبادات، اقتصاد، سیاست و جامعه و شریع و غیره میباشد.

مطالعه تاریخ شریع اسلامی و فقه اسلامی اهمیت بزرگ را در حیات انسان دارد، زیرا تمام جوانب حیات را احتواء می کند و شریعت قاعده و تهداب است که امت اسلامی به اساس آن بناء و استوار می باشد.

در مدار تاریخ، اسلام مورد تهاجم فکری و نظامی که هدف آن توهین به مفاهیم اسلامی و خصوصاً شریعت اسلامی بود واقع شد. در گذشته اسلام

^{۲۹}. نوازل در ادبیات زبان: جمع نازله یعنی آنچه در جامعه بوقوع می پیوندد، نازله: در المصباح المنیر: مصیبت شدید، شدائد که بالای مردم نازل می شود. حوادث جدید. در اصطلاح: وقایع و مسائل جدید و حوادث مشهور به زبان عصر، که با سم: نظریات و ظواهر یاد میشود. دیده شود: دکتر یوسف العلی، فقه النوازل: مفهوم، نشأت، اهمیت و ضوابط الاجتهاد فیہ الریة، العدد ۱۶/ www.arrabiaa.net

فقه النوازل - المكتبة الوقفية للكتب المصورة PDF مؤسسة الرسالة ۲۰۰۸.

و شریعت آن مورد تهاجم فکر رومانی و فارسی شد و زمانی که جدل عقلی بدون منطق فکر انسان را مشغول ساخت و سعی بعمل آمد تا بین دین و فلسفه در علم کلام جمع و توافق را بیاورند، و برای این منظور فلسفه مادی و مباحث که ارتباط به دین اسلام نداشت براه اندخته شد و این مباحث صدمه به شریعت اسلامی و عقیده اسلام وارد کرد.

در عصر حاضر، اسلام مورد تهاجم بزرگ به هدف مشکوک ساختن اذهان عامه در عدم صلاحیت شریعت اسلامی است و برای این منظور اسلام و شریعت آنرا به جمود متهم می کنند.

ادوار تشریع و مراحل آن در تاریخ فکر اسلامی

محققین مراحل و ادوار تشریع اسلامی را از حیث نشأت، قوت و ضعف آن در تاریخ فکر اسلامی به مراحل ذیل تقسیم می کنند:

۱. عصر تشریع در عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم، و عهد خلفاء الراشدین.
 ۲. مرحله تأسیس فقه، شامل عمل فقه در عصر خلافت اموی، و کلام از مدرسه حجاز و مدرسه عراق.
 ۳. مرحله نهضت فقهی، و تأسیس مذاهب، و تدوین حدیث و فقه.
 ۴. مرحله تقلید و بسته شدن باب اجتهاد، بعد از استقرار مذاهب.
 ۵. مرحله بیداری فقهی و حرکت اصلاح دینی و باز کردن باب اجتهاد.
- عده دیگر مراحل و ادوار تشریع اسلامی را با مراعات و در نظر داشت احداث سیاسی و اجتماعی که اثر بزرگ را بالای فقه اسلامی بجا گذاشت اینطور تقسیم می کنند:

۱. تشریع: از بعثت تا وفات رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سال ۱۱ هجری.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

۲. مرحله اول فقهی: فقه در عصر خلفاء الراشدین ۱۱-۴۰ هجری.
۳. مرحله دوم فقهی: فقه در عهد صغار صحابه و کبار تابعین تا اوائل قرن دوم هجری.
۴. مرحله سوم فقهی: فقه از اوائل قرن دوم تا نصف قرن چهارم هجری.
۵. مرحله چهارم فقهی: فقه از نصف قرن چهارم تا سقوط بغداد سال ۶۵۶ هجری.
۶. مرحله ششم فقهی: از سقوط بغداد تا وقت حاضر.^{۳۰}

رابطه فقه با شریعت

کلمه فقه، فهم و دانش تأوم با ادراک دقیق و تفکر عمیق را افاده می کند. هنگامیکه از درک مطلق یک امر بدون در نظر داشت پیمانه ادراک حرف میزنیم تعبیر: فهم، درک و علم را بکار می بریم، اما اگر فهم و ادراک یک امر با تمام اسرار و اهداف و ابعاد آن مطرح باشد آنگاه تعبیر (فقه) استخدام می شود، گویا اگر علم به سویه علم الیقین ارتقا نماید و یا به آن وصف نزدیک شود این پیمانه علم به فقه تعبیر می شود.

اصطلاح فقه اسلامی در آغاز نشأت و استعمال آن در صدر اسلام تا وقتی که علوم اسلامی هر یک به صورت مستقل تدوین نگردیده بود، فقه اسلامی مرادف شریعت اسلامی تلقی می گردید و از همین لحاظ بیان اساسات شرعی بنام (فقه اکبر) یاد می شد و چنانکه در تعریف فقه امام اعظم ابوحنیفه

۳۰. مناع القطان، تاریخ التشريع الإسلامی، التشريع و الفقه، مكتبة المعارف للنشر و التوزيع، ریاض، ۱۴۱۷ هجری، صفحات ۹-۲۳ و ۲۴.

دكتور وهبة الزحيلي، الوجيز في الفقه الإسلامی، دمشق، دار الفكر ۲۰۰۵، جلد اول.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

(رحمه الله علیه) فرموده بود که: معرفة النفس ما لها و ما عليها - یعنی فقه شناسایی حقوق و واجبات هر شخص است.

درین حالتی که قلمرو فقه منحصر به احکام شرعی فرعی می باشد و عنصر استنباط و استخراج از منابع تفصیلی شرعی در آن وجود دارد رابطه فقه با شریعت رابط جزء و کل می شود و فقه جزء شریعت است نه کل شریعت، با فهم اینکه شریعت احکام و هدایت خداوندی است اما در فقه و در نظام احکام شرعی عملی تفکر و استدلال بشری نیز دخالت دارد، شریعت نظام کامل الهی است اما در فقه و در عملیه استنباط احکام نظریات و افکار فقهاء نقش دارد، شریعت کاملاً الزامی است و هر انسان مکلف به آنچه شریعت در ساحه عقیده، عبادت و اخلاق و حقوق مدنی و اجتماعی آورده است پابندی کامل دارد ولی در فقه نظر اجتهادی یک امام یا مجتهد امام و مجتهد دیگر را مکلف نمی سازد و محصول اجتهاد و تفکر فقهاء در تحت شرائط و اختلاف زمان و مکان فرق می کند و شاید حکم اجتهادی فقهی در یک جامعه و در یک وقت و سیله حل مشکلات آن جامعه باشد و در عین حال در جامعه دیگری مجال تطبیق یافته نتواند.^{۳۱}

۳۱. دکتر عبدالستار سیرت، توقفی در باب فقه، اعجاز و ایمان، از نشرات فقه اسلامی سلسله: ۳۴، می ۲۰۰۷، صفحات ۲-۳-۴.

فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی در فقه حنفی و جعفری (توافق و تفاوت)، طبع اول ۲۰۰۷ دوم ۲۰۰۹، امریکا از نشرات فقه اسلامی، شماره مسلسل ۳۰ و طبع سوم افغانستان

مقاصد شریعت

تعریف مقاصد در ادبیات زبان: مقاصد در ادبیات زبان جمع مقصد، و از فعل (قصد) است.^{۳۲} کلمه قصد چند معنی را افاده میکند:

۱. استقامت طریق، قول خداوند تعالی: «و علی الله قصد السبیل و منها جائز» (النحل: ۹)، و برخداست بیان راه عدل و راستی، و بعضی راهها جور و ناراستی است.
۲. طریق قاصد: آسان مستقیم، آسان قریب، قول خداوند تعالی: «لو کان عرضاً قریباً و سفراً قاصداً لتبعوک» (التوبة: ۴۲)، (ای رسول) اگر این مردم را برای منفعت آنی و فوری و سفر کوتاه (تفریحی) دعوت کنی البته تو را پیروی خواهند کرد.
۳. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم میفرماید: «القصد القصد تبلغوا»^{۳۳} یعنی در امور وسط را انتخاب کنید
۴. به معنی، عدل، وسط بودن و عدم افراط.
۵. مقاصد شریعت: حفظ مصالح بندگان در دنیا و آخرت، این مقصد چه از طریق جلب منافع باشد و یا از طریق دفع مضرات.

۳۲. ابن منظور، لسان عرب ماده: قصد ۳/۳۵۳، القیومی، المصباح المنیر، صفحه ۱۹۲.

۳۳. البخاری: الجامع لمسند الصحیح الإمام محمد بن اسماعیل البخاری (ت: ۲۵۶ هجری)، المحقق: محمد زهیر بن ناصر، دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع، ۲۰۰۰، کتاب: الرقاق باب: القصد و المداومة علی العمل، رقم الحدیث: ۶۰۹۸.

۶. دکتور احمد الریسونی در تعریف مقاصد شریعت می گوید: اهداف که در شریعت اسلامی وضع شده است برای تحقق مصلحت بندگان میباشد.^{۳۴}

اساس شریعت اسلامی و مقصد اول آن مصالح بندگان در حیات دنیا و آخرت میباشد، پس هر قانون که مصلحت مردم را شامل و تثبیت کند، شریعت است. دانشمندان همه اتفاق دارند که شریعت آمده تا مصلحت بندگان را در دنیا و آخرت تأمین و تضمین کند. مقام و منزلت شریعت را در بین قوانین مدنی زمانی میتوان درک کرد که مقاصد شریعت را فهمید و برای فهم مقاصد شریعت، علماء علم مقاصد شریعت را تأسیس کردند.

امام ابن القیم در مورد مقاصد شریعت می گوید: شریعت مبنی و اساس آن حکم و مصالح بندگان در دنیا و آخرت است، شریعت تمام آن عدل و رحمت و شامل تمام مصلحت های مردم و حکمت از مصالح است. هر مسأله که از عدل به ظلم، از رحمت به ضد آن، از مصلحت به مفسده یا فساد، از حکمت به عبث برسد، شریعت نیست.^{۳۵}

^{۳۴}. دکتور احمد الریسونی، نظریة المقاصد، صفحه ۱۹.

جهت معلومات بیشتر از تعریف مقاصد شریعت مراجعه شود: مصطلح المقاصد عند العلماء القدامی و المعاصرین (دراسة مقارنة) مجلة الفنون و الادب و علوم الانسانیات و الاجتماع، العدد ۶۸ جون ۲۰۲۱/ www.jalhes.com مترادف قصد: عزم، غایت، غرض، منظور، نیت، اندیشه، خواست.

^{۳۵}. دکتور یوسف القرضاوی، المرجعية العليا فی الإسلام للقرآن و السنة، ضوابط و محاذیر فی الفهم و التفسیر، مکتبة وهبة ۲۰۰۱، صفحات ۲۳۴-۲۳۵. عبث: بی معنی، بیفایده.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مرحوم شیخ القرضاوی در مورد مصلحت در شریعت اسلامی، بعد از آوردن نظریه امام ابن القيم تأکید می کند و می گوید که هر حکم شرعی لازم است در عقب و پیامد آن تحقق مصلحت باشد مثل: مصلحت ضروری، حاجت، خیر و صلاح جویی و صواب دید یا خیرخواهی باشد. القرضاوی اضافه میکند که احتمال دارد مصلحت بصورت سلبی باشد به این معنی که جلوگیری از مفاسد را بگیرد.

دکتر الریسونی، متخصص در علم مقاصد شریعت، برای مقاصد شریعت این تعریف را می آورد: مقاصد شریعت عبارت از اهداف و پایان است که شریعت اسلامی به هدف تحقق مصالح بندگان وضع نموده.^{۳۶}

علامه وهبة الزحیلی در تعریف مقاصد می گوید: مقاصد عبارت از معانی و اهداف قابل ملاحظه در جمیع احکام یا معظم آن، و عبارت است از هدف شریعت و اسرار آن که شارع آنرا برای کل حکم از احکام وضع نموده.^{۳۷}

استاد الیوبی در تعریف مقاصد می گوید: شریعت عبارت از معانی و حکم که شارع در تشریع عموماً و خصوصاً برای هدف تحقق مصالح بندگان شرع نموده است.^{۳۸}

۳۶. A LEGAL-JURISTIC INVESTIGATION OF ISLAM POLITICS AND THE LAW OF GOVERNANCE IN THE LIGHT OF SHARI AH OBJECTIVES AND ISLAMIC JURISPPUDENCE.

دکتر الریسونی، مقاصد الشریعة الإسلامية.

۳۷. وهبة الزحیلی، اصول فقه اسلامی، ۱۰۱۷/۲.

۳۸. الیوبی، مقاصد الشریعة الإسلامية وعلاقتها بالأدلة الشرعية، ص ۳۷.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در جمیع تعاریفات دانشمندان در نقاط مهم با هم اتفاق نظر دارند مانند: اهداف، اسرار، معانی، حکم و مصالح.

علت مقاصد شریعت عبارت است از:

۱. تثبیت صلاحیت تشریع: یعنی روح خلود شریعت و تثبیت احکام آن، و فتح باب اجتهاد برای ادامه و صلاحیت شریعت در عصر حاضر و اشیاء و مسائل جدید که در زندگی پیش می آید. باز شدن باب اجتهاد مهمترین مقصد برای معرفت علت های تشریعات میباشد که مجتهد در دائره صواب اجتهاد و مراد و مقصد نصوص شرع را واضح می سازد.

۲. تثبیت مقاصد و وسیله برای ضبط مصالح، ادراک علل احکام شرعی به هدف فکر و مصلحت است. خداوند تعالی آنچه را برای بندگان خود شرع کرده در آن حکمت نهفته است.

در احکام شریعت اسلامی حکمت ها و اسرار زیاد موجود است، شریعت بطور کل برای مصالح بندگان در امور دین و دنیا میباشد. فهم بیشتر از مقاصد شریعت، انسان را به اهداف و مقاصد آن بیشتر آشنا و نزدیک می سازد و فهم مقاصد شریعت سبب تعالی و ترقی جامعه است. علم مقاصد اهداف شریعت را به نقاط ذیل خلاصه میکند:

۱. تقویت و زیادت یقین.
 ۲. سعی برای عملکرد و فعالیت.
 ۳. بلند رفتن مراتب دینداری.
 ۴. کشف شبهات.
 ۵. فقه و استدلال.
- اهمیت ذکر علت مقاصد شریعت:

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

- تثبیت عقیده: مقاصد شریعت تثبیت عقیده است و انسان با قناعت تام به اسلام و احکام آن عقیده می کند، عقیده برای خیر و مصلحت انسان است.
- تحقق عبودیت: مقصد شریعت تحقق عبودیت که به مصلحت دنیا و آخرت است، از مقاصد شریعت این است که انسان با قناعت به مقاصد شریعت عبودیت الله تعالی را نماید.
- تحقق کرامت انسانی: تحقق کرامت انسانی از مقاصد عمده شریعت اسلامی می باشد. کرامت ارتباط به صفت انسانی دارد، بدون در نظر داشت به اعتبارات دیگر. مقاصد شریعت برای اقامت و ایجاد روابط انسانی استوار به اساسات چهارگانه: معرفت یا تعارف، عدل، رحمت و حکمت می باشد. حاصل مقصد کرامت انسانی اثبات حریت انسان و مسئولیت او، و مساوات همه انسانها بدون تفرقه است. کرامت انسانی روابط و علاقه اجتماعی را بار می آورد مانند:
- تثبیت مبدأ برادری در انسانیت.
- همکاری در خیر با همه بشر.
- استحکام اسباب زندگی مشترک.
- حمایت حقوق زن و حفظ کرامت او.
- حمایت اطفال و طبقات ضعیف و معلولین.
- دفع ظلم و تجاوز بصورت مطلق.
- حمایت حقوق اقلیت ها.
- جلوگیری از اسباب تفرقه و اختلاف.
- تشویق مبادله فرهنگی و کلتوری بین ملل جهان.

در روابط اجتماعی مقاصد شریعت این طور است: آنچه در ذات خود حرام است، مباح نیست، مگر در حالت ضرورت، و اما آنچه بخاطر سد ذرایع حرمت دارد، در وقت احتیاج و ضرورت مباح می‌باشد.^{۳۹}

جميع علماء و خصوصاً امام شافعی رحمه الله، بیشتر با مقاصد شریعت تعامل داشت، امام شافعی مقاصد شریعت را مقدم‌تر برای استنباط احکام میدانست. او بحث و تحقیق و یافتن احکام شرعی را ارتباط به مقاصد الفاظ میدانست نه به جمود در ظواهر آن.

امام شافعی این مثال را از مقاصد شریعت می‌آورد: اگر قتال که فرض باشد اما به سبب ناتوانی، و با مصلحت ترک شود، به علت اینکه در آن خیر است، خون مسلمانان حفظ میشود، از مقاصد عمده شریعت است. امام شافعی علت نسخ بعض احکام و توسعه و تخفیف آنرا از مقاصد شریعت می‌داند، و می‌گوید: ترک غسل و نماز جنازه شهید مقصد از آن کم کردن مشکلات، زحمت و رفع حرج از مردم است.

روشن ساختن مقاصد شریعت عمل اجتهاد را منظم و مصالح‌بندگان را حفظ میکند، روشن و آشکار کردن مقاصد شریعت برای ضبط مصالح باید

^{۳۹}. المجلس الأوربي للافتاء والبحوث / e-cfr.org و islaminfo.one

«سد» یعنی بستن و جلوگیری کردن، و «ذرایع» جمع «ذریعة» و به معنای وسیله است. و در اصطلاح، به معنای جلوگیری کردن از هر کاری است که به حسب عادت منجر به مفسده‌ای می‌گردد. به اصطلاح فقهاء هر عملی که وسیله حرام گردد باید ممنوع شود.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

متناسب به نصوص شرع و اهداف و مقاصد آن باشد و این هدف مهم از اهداف مقاصد شریعت در نزد امامان مذاهب بود.^{۴۰}

مصلحت رکن اول و اساسی جهت نظر انداختن به مقاصد شریعت است، این مسأله مبحث اصولی (فقهی، قانونمندی) میباشد. زمانی که حکم شرعی بالای یک واقعه و یا حادثه ای معین در امور دنیا بالای مردم تطبیق میشود، لازم و ضروری است تا مقصد شریعت از تطبیق آن بدست آید، اگر تطبیق حکم مغایر و مخالف به مقصد شرعی باشد در این حالت، حکم احتیاج به اعاده و تجدید نظر دارد و یا اینکه حکم جدید را می خواهد نه آن حکمی که در نص آمده.

قابل تذکر میباشد که مقاصد در شریعت مصدر برای احکام نیست، بلکه مقاصد مبدأ اساسی برای فهم احکام و روش تطبیق آن در روشنی واقعیت ها میباشد، به دلیل اینکه مقاصد در ذات خود معنی تعلیل وارد بر احکام شرعی است و اگر تعلیل را نفی کنیم، در این حالت مقاصد را نیز نفی می کنیم.^{۴۱}

اصطلاح مقاصد شریعت اطلاق می شود به اهداف عمومی که شریعت برای تحقق آن در حیات انسان سعی دارد. مقاصد عمومی شریعت، تحقق مصلحت مخلوق در دنیا و آخرت است. مقاصد خاص شریعت، عبارت از اهداف است

۴۰. عادل شنوف، التعلیل المقاصدی عند الإمام الشافعی وأثره على فقهه، جامعة الجزائر
، المجلدة: ۳۵/ العدد: ۳، صفحات ۴۴۴-۴۵۹، سبتمبر ۲۰۲۱ / The Purposeful
Explanation of Imama al-Shafi'i and its Impact on his jurisprudence-An
Analytical Study
۴۱. تعلیل: اسم مصدر {عربی} علت ذکر کردن، علت و سبب امری را بیان کردن، مطلبی را با
ذکر دلیل و علت ثابت کردن.

که شریعت برای تحقق آن در ساحات مختلف زندگی انسان مثل نظام اقتصادی و سیاسی و خانوادگی و غیره دارد.

عده ای به این فکر و اندیشه اند که ظاهر نص متعارض با مقاصد شریعت است. ممکن نیست که مقاصد صحیح شریعت متعارض با نص ثابت باشد، و اگر تعارض بین دلالت های مقاصد و دلالت های نصوص ثابت دیده شود در این حالت مشکل در فهم انسان است نه در مقاصد و نه هم در نصوص.^{۴۲}

ناظر و بیننده ای با دقت بیشتر و کامل در نصوص قرآن کریم و سنت نبوی در معنی و مفهوم، «شریعت»، باین نتیجه میرسد که تمام آیات قرآن کریم و سنن نبوی شریف در مجموع برای مصلحت اند و در مضمون هر آیه و هر حدیث در عقب آن مقصد از مقاصد شریعت نهفته است. متأسفانه در برنامه های تعلیمی در اکثر کشورهای اسلامی و خصوصاً افغانستان، مقاصد مضمون که تدریس می شود، استادان آن را برای شاگردان نمی فهمانند و شاگرد برای گرفتن نمرات و شهادتنامه کتاب را حفظ می کند بدون اینکه مقصد از مضمون را بداند. مسلمانان بطور عموم قرآن کریم و سنت نبوی را مطالعه و حفظ می کنند لیکن در فهم مقاصد آن عاجز و ناتوان میباشند. برای روشن ساختن مطالب مقاصد شریعت چند مثال از قرآن کریم و سنت نبوی آورده میشود.

مقاصد شریعت در قرآن کریم: الراغب در مفردات خود را جع به قرآن کریم می گوید: قرآن در اصل مصدر است. خداوند تعالی می فرماید: «إِن عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ. فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ» (القیامة: ۱۷-۱۸). ما خود قرآن را مجموع و

^{۴۲} / www.rawaamagazine.com/ / ثمرات علم بمقاصد الشریعة- مجلة رواء.

محفوظ داشته و بر تو فراخوانیم. پس هنگامی که آن را (آیه طور کامل) خواندیم، (به همان صورت) خواندنش را دنبال کن.

از کلام الراغب فهمیده می شود که قرآن در اصل مصدر: قرأ قراءة و قرأناً و معنای آن در لغت: جمع و ضم است. حضرت عبد الله بن عباس می گوید: «جمع نمودیم و در قلب ثبت نمودیم به آن عمل کن».

منهج قرآن کریم در بیان احکام:

۱- بعض آیات احکام در قرآن کریم بصیغه قاطعانه آمده که قابل اجتهاد نیست، مثل واجب بودن نماز و زکات و روزه و آیاتی که در مورد میراث آمده و آیاتی که برای حرمت زنا و قذف، خوردن مال مردم بصورت باطل، قتل بغیر حق.

بعض آیات احکام مراد و مقصد از آن معین نشده، این نوع مجال برای بحث و اجتهاد می باشد، مثل، مسح سر در وقت وضوء و واجب بودن نفقه طلاق شده بائن و غیره.

فرق بین این دو نوع آیات در این است، آیات که بصورت قاطعانه آمده به مقام عقاید است و متابعت آن بالای مسلمانان واجب می باشد، منکر آن انسان را از ملت اسلام خارج می سازد، اما قسم دوم اگر انسان در فهم معانی و مقاصد آن طور دیگر فکر کند، کافر نمی شود و هر مجتهد در فهم آن برداشت متفاوت میداشته باشد. از نوع دوم مذاهب فقهی و مدارس اجتهادی تأسیس شد.

۲- قرآن کریم احکام را مانند قوانین مدنی وضع شده بیان نمی کند، مثلاً ماده اول، فصل دوم. قرآن کریم طوری احکام را بیان می کند که شعور و

عاطفه و وجدان انسان را مخاطب سازد، روح تعاون و منافع دنیوی و اخروی را نشان دهد و هدف از احکام در قرآن کریم اصلاح انسان و متابعت او امر الهی است.

۳- روش قرآن کریم در بیان احکام مانند سائر قوانین بشری در بیان احکام نیست، قرآن احکام را در یک آیه و یک سوره بیان نمی کند، بلکه در جاهای مختلف ذکر می نماید. مثلاً احکام طلاق و رضاعت (شیرخوارگی) را در سوره بقره و دیگر سوره ها می آورد، احکام طلاق و ازدواج در سوره البقره و النساء و بعض احکام آن در سوره طلاق آمده.

ذکر احکام در یک مورد معین و در جاهای مختلف باین معنی نیست که بعض احکام را گرفت و از بعض دیگر کنار رفت و بین احکام در یک قضیه واحد جدائی را قبول کرد. در قرآن کریم می خوانیم: «و احذرهم أن یفتنوک عن بعض ما أنزل الله إلیک» (المائدة: ۴۹) و از آنها بر حذر باش تا ترا از برخی احکامی که خداوند بر تو نازل کرده است منحرف نه سازند.

۴- اکثر احکام قرآن کریم مجمل آمده، و اشاره به مقاصد تشریع و قواعد کلی دارد، و برای فهم و تعریف آن مجتهدین در روشنی آنها معنی و فهم آنرا استنباط می کنند. اجتهاد فهم احکام غیر ثابت زنده بودن و جاویدان بودن احکام و تطبیق عملی آن در عصرهای مختلف میباشد.^{۴۳}

اکثر بخش ها و ماده های قانون شریعت در قرآن کریم آمده است، اما بیش تر از این مواد و قوانین مانند سایر چارچوب های قانونی و حقوقی انعطاف

^{۴۳} . مناع القطان ، تاریخ التشریع الإسلامی ، التشریع و الفقه ، مكتبة المعارف للنشر و التوزيع ، الرياض ، صفحات ۶۷-۷۱.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

پذیر و مدارا کننده است. بعض کشورها و حرکت های اسلامی قوانین شریعت که در اصل آسان است، آنرا سخت می گیرند و شریعت را به شدت تطبیق میکنند، قرآن کریم روش و سنت شدت و غلو را بشدت رد می کند و اسباب سقوط ملت های سابقه را غلو در دین می داند و مسلمانان را از غلو در دین و به معنی دیگر غلو در تطبیق شریعت منع می نماید.^{۴۴}

مراحل تشریع اسلامی در قرآن کریم:

اول: مرحله تشریع در مکه مکرمه قبل از هجرت: قرآن کریم در تدوین شریعت مراحل مختلف و طبیعت انسان را مد نظر داشت، و در آیات قرآن کریم مراحل متعدد تشریعات ملاحظه میشود، و تشریعات اسلامی مرحله به مرحله و بصورت تدریجی آمد تا اینکه به تکامل رسید. برای فهم بیشتر از مراحل و تکامل تشریعات اسلامی در قرآن کریم مطالعه تشریعات در مکه و مدینه بدقت بررسی و مطالعه شود و تفاوت جامعه مکه و مدینه و حالت مسلمانان بحث مستقل را در تکوین تشریعات اسلامی میخواهد.

تشریع در مکه تقریباً سیزده سال را در برگرفت و هدف و مقصد از تشریع در این مدت اصلاح عقیده و غرس آن در قلوب مردم بود. شهادت به وحدانیت خالق و رسالت رسول الله صلی الله علیه و سلم و تصدیق ملائکه و رسل و ایمان به یوم القیامه و سؤال و جواب در آنروز.

^{۴۴}. غلو دلالت به ارتفاع و تجاوز حدود را می کند، غلو معنی آن تجاوز از حدود و اندازه است. برای معلومات بیشتر از غلو در دین مراجعه شود: فضل غنی مجددی، غلو و افراط گرایی از نظر فرهنگ اسلامی و غرب مسیحی، صفحات ۱۴۰-۱۴۱، از نشرات فقه اسلامی، امریکا نو فمبر ۲۰۱۱.

«آمن الرسول بما أنزل إليه من ربه والمؤمنون، كل آمن بالله وملائكته وكتبه ورسله، لا نفرق بين أحد من رسله» (البقرة: ۲۸۵). پیغمبر (محمد صلی الله علیه و سلم) به آنچه که از جانب پروردگارش به وی نازل شده است ایمان آورد و مؤمنان نیز ایمان آوردند، همه به خدا و فرشتگان او و کتاب هایش و پیغمبران خدا ایمان آوردند (و گویند) میان هیچ یک از پیغمبران خداوند فرق نگذاریم.

سوره های مکی مردم را به تفکر در کائنات و نظرانداختن به آسمانها و زمین و انفس و کشف حقایق می نمود. قرآن کریم در عصر مکی مشرکین و عامه ای مردم را به آیات کوتاه مخاطب و به تفکر در کائنات امر می نمود، همچنان مردم را از عقاید و اخلاق زشت منع می نمود و اصول کلی حلال و حرام را بیان می نمود و احکام شرعی را قرآن کریم در عصر مکی نیاورد. أم المؤمنین بی بی عایشه رضی الله عنها می گوید هرگاه احکام حرمت شراب و قمار و زنا در مکه نازل میشد هیچیک از مشرکین به اسلام ایمان نمی آوردند.

دوم: تشریعات در مدینه منوره بعد از هجرت: تشریع در مدینه آغاز ساختار امت اسلامی و اقامت روابط اجتماعی بود. قرآن در آیات مدنی بناء و تأسیس جامعه جدید را مد نظر داشت که اساس آن برابری و برادری در اسلام و صله رحم در انسانیت بود. بطور مثال در سوره النساء که مدنی است در آیه اول آن می خوانیم: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا». ای مردم! از پروردگار خود بترسید، آن پروردگاری که شما را از یک نفس (انسان) بیافرید و از آن (انسان واحد) همسر او را خلق نمود و از آن دو تن مردان و زنان بسیار منتشر فرمود، و بترسید از آن خدائی

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

که به (نام) او از یکدیگر درخواست و همدگر را سوگند میدهند و بترسید از (قطع رشته) ارحام، بی شک که خداوند مراقب (اعمال و احوال) شما است.

سوره النساء قوانین و قواعد خانواده، ساختار جامعه اسلامی و متوجه ساختن مردم به اینکه رب شان واحد و اصل همه انسانها به اصل واحد میرسد و اساس ادامه حیات انسان باید به حفظ صله رحم باشد و انسانها در اصل از یک رحم آمده اند و بیک رحم که اولین زن است ارتباط دارند. در ختم آیه مبارکه خداوند هوشدار میدهد که انسان ها متوجه این امر باشند و بدانند که خداوند بالای شان رقیب یعنی بیننده است.

خطاب قرآن کریم بین مکه و مدینه یعنی قبل از هجرت و بعد از آن بسیار تفاوت دارد، خطاب قرآن کریم در مکه مؤجز و مهربانه و بیشتر به دعوت مردم برای مطالعه کائنات بود. اما خطاب قرآن کریم در مدینه شدت داشت و قوانین را معرفی میکرد. اگر قانوگذاران معاصر دولت مردان معاصر اسلامی تفاوت بین دو خطاب قرآنی را درک نکنند، مشکلات مسلمانان بیشتر می شود و مردم در بدل حمایت از شریعت از شریعت متنفر می گردند.

مطالعه هر صفحه از صفحات مصحف شریف دلالت بر این دارد که شریعت اسلامی به هدف تحقق مقاصد، که عبارت از مصالح بندگان است آمده. و شارع از شرع قانون هدف تحقق و ایجاد مصالح بندگان را در حیات دنیوی و آخروی در نظر دارد.

خداوند سبحانه و تعالی در قرآن کریم مقصد از شریعت اسلام و رسالت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم را به این معنی تعبیر میکند: «وما أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ». (الأنبياء: ۱۰۷). و تو را جز رحمتی برای جهانیان

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

نفرستادیم. شریعت مقصد اول آن نشان دهنده رحمت الهی برای بندگان میباشد، رحمت خداوند در دنیا شامل مسلمانان و غیر مسلمانان میباشد.^{۴۵} هر آیه ای از آیات کلام مجید یک یا چند مقصد را افاده میکند مانند قول خداوند متعال:

۱) «ما خلقت الجن و الإنس إلا ليعبدون» (الذاریات: ۵۶). و جن و انس را نیافریدم جز برای آنکه مرا پرستند.

در این آیه مبارکه خداوند بصورت مختصر مقصد از خلقت جن و انس را عبادت معرفی میکند، و مقصد از آیه مبارکه عبادت خداوند است، به عبارت دیگر مقصد از شریعت عبادت خالق میباشد.

۲) «یرید الله بکم الیسر و لا یرید بکم العسر» (البقرة: ۱۸۵). خداوند بشما اراده آسانی دارد نه دشواری. مقصد از شریعت در این آیه مبارکه، آسانی دین برای بندگان. و اراده الله برای آسانی است.

۳) «و ما أرسلنک إلا رحمة للعالمین» (الأنبیاء: ۱۰۷). و (رسول) ما تو را نفرستادیم مگر آنکه رحمت برای اهل عالم باشی. خداوند متعال رسولش صلی الله علیه و سلم را رحمت برای تمام عالم معرفی میکند. مقصد از آیه این است که رسول الله صاحب رسالت سماوی هم خودش

^{۴۵} دکتر یوسف القرضاوی، العلم بمقاصد الشریعة ۲۰۲۱/۹/۵، سایت یوسف القرضاوی. دکتر یوسف القرضاوی، دراسة فی فقه مقاصد الشریعة بین المقاصد الكلية و النصوص

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

رحمت است و هم شریعتش رحمت برای جهانیان میباشد. به عبارت دیگر شریعت یعنی رحمت برای عالمیان.

عبادات همه به مقاصد مهم فرض شده، مثلاً نماز برای اینکه انسان را به راه راست هدایت کند و از منکرات و فحشات مانع شود. به عبارت دیگر اگر نماز مانع فحشات و منکرات نشود، و انسان به مقام والای انسانیت بواسطه نماز نرسد و صفات اخلاقی را کسب نکند معنی آن این است که نماز نخوانده. یک تعداد نماز می خوانند و لکن هدف و مقصد از تشریع نماز را درک نمی کنند.

روزه به مقصد رسیدن به تقوی فرض گردیده، نه به هدف گرسنگی و تشنگی، لذا اگر رمضان انسان را به تقوی نرساند و انسان بعد از ماه مبارک رمضان شخصیت اش تغییر نکند باین معنی است که مقصد از مشروعیت روزه را ندانسته و رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در مورد این اشخاص می فرمایند: دهن خود را از نوشیدن و خوردن بسته کرده بودند.

مهمترین معانی روزه و مقاصد آن آزادی و رسیدن به حریت از قید شهوات و عادات زشت است. علامه شیخ محمود شاکر رحمه الله می گوید که حریت مقصد بزرگ و واحد روزه میباشد، او بشدت معانی و مقاصد دیگر روزه مانند: احساس به فقراء را رد میکند. دقت به معانی قرآن کریم و سنت نبوی نشان میدهد که روزه در جمیع کفارات گناه شامل است، بعضی از کفاره ها به آزادی غلام یا روزه گرفتن برداشته میشود. روزه امت اسلامی را از استبداد آزاد می کند، امت روزه دار در رمضان درس آزاد شدن از شهوات نفس و استبداد و غلامی دیگران را درس می گیرد، روزه انسان را قوت و عزیمت

برای نصرت می دهد و اکثر پیروزی های مسلمانان در جنگها در ماه رمضان بود.^{۴۶}

مقصد از فرضیت زکات، از بین برداشتن فقر اجتماعی است، و حق معلوم در سرمایه اغنیاء برای فقراء، پس اگر زکات علاج فقر نشد و فقیر سال دیگر در جمله زکات دهنده نباشد معنی آن این است که زکات بصورت صحیح جمع آوری و بصورت عادلانه تقسیم نشده.^{۴۷}

احکام جزاء اسلامی، مقصد از آن ظلم و جبروت نیست، بلکه مقصد از آن تأمین امنیت مردم میباشد.

قرآن کریم در مخاطب کردن انسان تعبیر از مصالح و مفاسد: محبوب و یا مکروه، یا حسنات و یا سئیات، و یا خیر یا شر، یا نفع و یا ضرر، یا حسن یا قبیح را استفاده میکند. به عبارت دیگر قرآن کریم تعبیر به لفظ خیر و نفع و مانند آنها می نماید، مثلاً:

۴۶. دکتر خالد حنفی، الصیام و العبور للحرية، الجزيرة نت ۲۰۲۳/۴/۲. دکتر خالد استاد اصول فقه، رئیس پوهنهی اروپایی برای علوم انسانی و رئیس کمیته فتوا در المان است.

۴۷. الدكتور يوسف القرضاوی، فقه الزكاة، الطبعة الرابعة و العشرون، مؤسسة الرسالة ۱۴۲۰/۲۰۰۰. و دکتر يوسف القرضاوی، فقه الزكاة، ترجمه فضل غنی مجددی، از نشرات فقه اسلامی دسمبر ۲۰۰۴ میلادی. این رساله مختصر موارد زکات باسناد مذهب حنفی میباشد که از کتاب فقه الزكاة انتخاب شده است. شما میتوانید در سایت بنده آنرا مطالعه فرمایید. Islaminfo.one

دکتر يوسف القرضاوی، مشكلة الفقر و كيف عالجه الإسلام، مكتبة وهبة، القاهرة ۱۴۱۵/۱۹۹۵.

« کتب علیکم القتال و هو کره لکم و عسی أن تکرهوا شیئاً و هو خیر لکم و عسی أن تحبوا شیئاً و هو شر لکم و الله یعلم و أنتم لا تعلمون ». (البقرة: ۲۱۶).

جهاد بر شما فرض گردید و آن برای شما ناگوار است و شاید که شما چیزی را ناگوار پندارید در حالیکه آن به خیر شما باشد و شاید که شما چیزی را پسندیده باشید و آن مایه شر برای شما گردد، و خداوند میداند و شما نمیدانید.

دلالت سوره یوسف، مقاصد مهم قرآن از حفظ سرمایه و اثر آن در مقابله با مشکلات اقتصادی معاصر و حوادث طبیعی است. قرآن کریم از برنامه های اقتصادی حضرت یوسف علیه السلام یاد میکند، مقصد از سوره یوسف، قصه و حکایت نیست، بلکه مقصد از ذکر آن درس عبرت و آموختن برای مسلمانان در ازمنه های مختلف میباشد.^{۴۸}

« یسألونک عن الخمر و المیسر قل فیهما إثم کبیر و منافع للناس و إثمهما أكبر من نفعهما ». (البقرة: ۲۱۹). (ای پیغمبر!) از تو در باره شراب و قمار می پرسند، بگو درین دو گناه بزرگ است و منافع برای مردم، و گناه آن دو بزرگتر از منفعت آنست.

یک وقت افعال و یا صفات را مدح، و وعده جزاء به خوبی در دنیا و ثواب زیاد در آخرت را میدهد، مثل قول تعالی: « الذین ینفقون أموالهم فی سبیل الله ثم لا یتبعون ما أنفقوا منا و لا أذی لهم أجرهم عند ربهم و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون ». (البقرة: ۲۶۲). آنانکه دارائی شان را در راه خدا انفاق کنند،

^{۴۸}. دکتر احمد حسن الربابعة و دکتر اسامه حسن الربابعة، مجلة البحوث العلمية و

سپس در پی آن به منت و اذیت نه پردازند آنها را پاداش نیکو نزد پروردگار شان خواهد بود و نه بیمی بر آنها باشد و نه هم ایشان اندوهگین شوند.

باردیگر به ذم افعال و صفات یاد میکند، وعده عقاب در دنیا و عذاب دردناک در آخرت می دهد، مثل قول خداوند سبحانه: «إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ». (آل عمران: ۲۱/۲۲). کسانی که به آیات خداوند کافر شوند و انبیاء را بدون حق بقتل رسانند و به کشتار کسانی از مردم قیام نمایند که به عدل و درستی دعوت کنند، پس بشارت بده (ای پیغمبر) ایشان را به عذاب دردناک.

«وَمَنْ أَحْيَاءُ فَكُنْ أَمْ أَحْيَاءُ النَّاسِ جَمِيعاً» (المائدة: ۳۲). و هر کس انسانی را از مرگ نجات دهد چنان است که همه مردم را حیات بخشیده است. مقصد از آیه مبارکه عدم قتل انسان و رساندن ضرر به انسان است، و نجات انسان در جمیع حالات طبیعی مانند زلزله و جنگ از مقاصد ثانوی در آیه است. آیه وجدان انسان را مخاطب می سازد، تا در حالات اضطراری بیطرف نباشد و انسان را از خطر نجات دهد و همچنان اهتمام انسان را به قضایای انسانی و شعور به مسئولیت رادر نفس و وجدان انسان تربیه می کند.

قرآن کریم در بیان و توضیح مقاصد، از اهداف وجود و حیات انسان یاد میکند، همچنان از هدف ارسال یا مبعوث کردن رسل و فرستادن کتب پرده بر میدارد. قرآن کریم مقاصد شریعت را که شامل ضروریات و احتیاجات و بیان مصالح و مفاسد است بیان می نماید. قرآن کریم اصول اخلاقی و فضائل و قواعد مکارم اخلاق را نشان می دهد. قرآن کریم علل حکم و مشروعیت احکام را بیان می کند. قرآن کریم خصوصیت ها یا ویژگی های مقاصد حکم

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

را شرح میدهد. قرآن کریم مقاصد قطعی دلالت که قابل تأویل نیست و استناد به شریعت دارد مانند: آسانی، امنیت، حفظ اعراض (شرف)، حفظ اموال، و اقرار عدالت را بیان میدارد.^{۴۹}

دوم: مقاصد درست نبوی

فیل از اینکه در مورد مقاصد سنت نبوی و نقش سنت در تدوین قوانین شرعی بحث شود، یک نقطه مهم باید مد نظر محققین و قانونگذاران باشد و آن اینکه سنت مصدر قانون است نه سیرت. منابع قانون شرعی واضح است که اول آن قرآن کریم و دوم آن سنت نبوی است و سیرت بحیث منبع و مصدر قانون در هیچ زمان در دولت اسلامی نبود. به این معنی نیست که سیرت اهمیت در زندگی مسلمانان ندارد، سیرت مقام ارجمند را بین مسلمانان از صدر اسلام تا امروز دارد و در آینده نیز خواهد داشت و مسلمان در زندگی شخصی و خانوادگی و اجتماعی به فهم سیرت ضرورت مبرم دارد.

علمای سنت در مورد سنت بسیار کار کردند و سنت را از اضافات حفظ و هر آنچه از سنت نبوی شریف نبود و داخل سنت شده بود آنرا بیرون کردند، اما به همین مقدار و اندازه در سیرت کار نشده است و چیزی های داخل سیرت شده که اصل ندارد.^{۵۰}

^{۴۹}. المقاصد الشرعية فی القرآن الکریم و استنباط ما ورد منها فی سورتي الفاتحة و البقرة

www.riyadhaleem.com>50_mqqa_quran /

^{۵۰}. در مورد تفاوت بین سنت و سیرت مرجعه شود به: فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی در سنت و حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم، جلد اول، طبع امریکا، محمد الغزالی، فقه السيرة، الطبعة السابعة ۱۴۱۸/۱۹۹۸، دارالقلم، دمشق.

سنت در ادبیات زبان: سنت یعنی طریقت، روش چه پسندیده باشد یا پسندیده نباشد. لفظ سنت در قرآن کریم به هر دو معنی ذکر شده. در قرآن کریم میخوانیم: «قل للذین كفروا إن ينتهوا يغفر لهم ما قد سلف وإن يعودوا فقد مضت سنة الأولین» (الأنفال: ۳۸). ای محمد (صلی الله علیه وسلم) به آنها که کافر شده اند بگو! (از کفر و دشمنی با پیغمبر و مؤمنان) دست بردار شوند، گذشته های (اعمال و عقائد) شان بخشیده می شود، و اگر (به کفر و دشمنی) برگردند البته سنت (و قانون الهی) در باره (هلاک و نابود ساختن اقوام) پیشین گذشته است (و در مورد این مشرکین نیز جاری خواهد شد).

و «سنة الله التي قد خلت من قبل، و لن تجد لسنة الله تبديلاً» (الفتح: ۲۳). سنت خداست که پیش از این گذشته است و هرگز برای سنت خدا دگرگونی نخواهی یافت.

در حدیث شریف سنت به این معنی آمده: «من سن فی الإسلام سنة حسنة فله أجرها و من عمل بها بعده من غیر أن ینقص من اجورهم شیئاً، و من سن فی الإسلام سنة سیئة کان علیه وزرها و وزر من عمل بها من بعده، من غیر أن ینقص من أوزارهم شیئاً». (مسلم).

کسی که سنت حسنه را در اسلام احیاء کند، اجرش را میگیرد، و اجر آنانکه به آن عمل می کنند بعد از او را نیز می گیرد، بدون اینکه از اجرشان کم شود، و اگر کسی در اسلام سنت سیئه یعنی زشت را احیاء کند، گناه آنرا می گیرد

محمد عبدالعزیز الخولی، مفتاح السنة أو تاریخ فنون الحدیث، دارالکتب العلمیة لبنان، طبع چهارم ۱۴۰۳/۱۹۸۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و همچنان گناهان آنانکه به آن عمل می کنند نیز می گیرد، بدون اینکه از گناهان شان چیزی کم و کاسته شود.

اما سنت نزد فقهاء عبارت از آنچه از نبی الله صلی الله علیه و سلم ثبت شده بغیر از فرض و واجب، و عبارت از احکام تکلیفی پنجگانه است: واجب، حرام، سنت، مکروه، مباح، و در مذهب حنفی فرض قبل از واجب است. در مقابل سنت بدعت می آید، مثل طلاق سنت و طلاق بدعت.

از بررسی دقیق سنت نبوی شریف باین نتیجه میرسیم که در همه سنت های پیامبر صلی الله علیه و سلم یک مقصد یا مقاصد و حکمت و مصلحت نهفته است. برای توضیح بیشتر به چند مثال اکتفاء می شود:

(۱) امام مسلم و بخاری از سهل بن سعد -رضی الله عنه- از نبی الله صلی الله علیه و سلم روایت میکنند که فرمودند: «إنما جعل الاستدانة من أجل البصر». اجازه گرفتن به خاطر چشم است.

مقصد از این نص یا حدیث در امور شرعی به خاطر حفظ حرمت عورت مردم است، و عدم اطلاع یافتن از آنچه انسان کراهیت دارد تا دیگران بدانند یا کشف کنند. میتوان گفت که مقصد عمده شرعی این نص عدم نظرانداختن مستقیم به عورات مردم میباشد چه این نظر با چشم باشد، یا با گرفتن فوتو یا عکس و یا به وسایل جدید تکنالوجی معاصر. در میدای مجازی می بینیم که عده هستند که با گرفتن عکس و فلم از محافل مردم، یا با ساختن عکسهای تقلبی چقدر به حرمت اشخاص و خانواده ها تجاوز می کنند. اگر مسلمانان مقصد شرعی این نص مبارک را بدانند از نظرانداختن به عورات مردم به هر وسیله ای که باشد خود داری می کنند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

۲) امام بخاری و مسلم روایت می کنند که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: «إن هذا الدين يسر». این دین آسان است. (البخاری (۳۹) ، مسلم (۲۸۱۶).

نص مقصد بزرگ از مقاصد شریعت را که آسانی است بیان میکند ، و حرج را از مردم بر میدارد ، بشرطیکه در آن گناه نباشد. مقصد عمده از حدیث شریف ، منع یا نهی از شدت در دین است ، طوریکه انسان نفس خود را بیشتر از طاقت در عبادت مشغول سازد ، به عبارت دیگر دین با شدت و غلو زندگی را برای مردم مشکل می سازد.

در روایت دیگر در مسند امام احمد آمده ، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم فرموده اند که: «إن خير دينكم أيسره، إن خير دينكم أيسره». (مسند احمد (۴۷۹/۳). خیر دین شما آسانترین آن است ، هر آهینه خیر دین شما آسانترین است.

۳) « لا ضرر ولا ضرار ». ^{۵۱} مقصد از حدیث مبارک یا مقصد از شریعت محمدی نفی ضرر است. به معنی دیگر ، در دین اسلام فعل ضرر و فعل ضرر رساندن شرعاً جواز ندارد. و لفظ ضرار ، باین معنی که مظلوم بالای

^{۵۱} ضرر: یعنی نقصان که در چیزی وارد می شود ، ضد نفع.

ضرار: این کلمه دارای معانی مختلفی است ، ضرار بر وزن فعال مصدر باب مفاعله است ، لذا امکان ضرر بردن و جانب و طرفین است و ضرر همیشه از یک طرف علیه طرف دیگر وارد می شود.

حدیث شریف را ابن ماجه (۲۳۴۱) در کتاب الأحكام: باب من بنی فی حقه ما یضر بجاره ، امام مالک دروطاً اش (۱۴۲۴) در کتاب: باب القضاء فی المرفق ، آورده اند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دیگران ظلم نکنند و ظالم را مانع ظلم بالای مظلوم شود. و ضرار در ادبیات زبان خلاف نفع است.^{۵۲}

اگر مسلمانان خصوصاً زمامداران و اهل دعوت مقصد از نص را بدانند دین الله را بالای مردم مشکل نمی سازند و در تمام امور زندگی آسانی و راه آسان را انتخاب میکنند. واقعاً دین اسلام دین آسان و به طبیعت بشر آماده است، اما مسلمانان در عدم فهم صحیح از نص دین را بالای مردم مشکل ساخته اند و در مشکل ساختن دین، مشکلات زندگی نیز بیشتر شده است.

۴) قول رسول اکرم صلی الله علیه و سلم برای مغیره بن شعبه، در وقتیکه با دختری نامزد شد: «انظر إليها فإنه أحرى أن يؤدم بينكما». روایت از ترمذی و ابن حبان. مغیره بن شعبه از زنی خواستگاری کرد. پیغمبر اکرم صلی الله علیه و سلم مطلع شدند، بدو فرمود: برو ببین، زیرا اگر ببینی و بعد ازدواج کنی این کار برای دوام ازدواج شما بهتر است. مقصد این است که برای شخص که قصد ازدواج دارد اجازه داده شده است تا به چهره زنی که مورد نظر اوست نگاه کند. مفهوم حکم اینست که برای کسی که قصد ازدواج ندارد نظر کردن جایز نیست.^{۵۳}

قول رسول اکرم صلی الله علیه و سلم برای جوانان: «یا معشر الشباب، من استطاع الباءة فليتزوج، فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج، و من لم يستطع

۵۲. احمد بن الشيخ محمد الزرقا، شرح القواعد الفقهية، الطبعة الثانية ۱۳۵۷/۱۹۳۸، القاعدة الثامنة عشرة (المادة ۱۹)، صفحات ۱۶۵-۱۷۷.

۵۳. <https://makarem.ir>

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

فعليه بالصوم فإنه له وجاء» رواه البخاری و مسلم.^{۵۴} ای گروه جوانان! کسیکه از شما قدرت ازدواج را دارد باید ازدواج کند و کسیکه توان آن را ندارد پس لازم است روزه بگیرد که روزه مهارکننده و قاطع شهوت است.^{۵۵} مقصد از نص شریف حفظ عفت است که با نکاح بیشتر حفظ می شود، هدف نکاح حفظ چشم و فرج و دوری از فساد بزرگ که دنیا و آخرت را خراب می کند است. و همچنان دوری کردن از آنچه حرمت دارد و عدم نظر انداختن به شرف و ناموس دیگران.

۶. «إياكم والجلوس بالطرقات. فقالوا: يا رسول الله! ما لنا من مجالسنا بد نتحدث فيها، فقال: فإذا أبيتم إلا المجلس، فأعطوا الطريق حقه. قالوا: وما حق الطريق يا رسول الله؟ قال: غض البصر، وكفت الأذى، ورد السلام، والأمر بالمعروف، والنهي عن المنكر» (البخاری: ۶۲۲۹ و مسلم: ۱۱۴، از ابو سعید خدری رضی الله عنه).

از نشستن در جاده ها (راه ها) برحذر باشید» مردم گفتند: ما داریم ولی آنها محل نشستن هستند، رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: «اگر نا چاری در آنجا بیشینی، حق راه را رعایت کن»، پرسیدند حق راه چیست؟ «رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: کم نگاه کردن (برای دیدن آنچه نگاه

^{۵۴}. برای مطالعه بیشتر مراجعه شود به: مقاصد السنة النبوية، أمثلة تطبيقية على مقاصد السنة النبوية. Islamweb.net/article/232099

^{۵۵}. لؤلؤ و مرجان در احادیث متفق علیه شیخان، ترجمه محمد حنیف (حنیف) بلخی، مراجعه دکتور عبدالستار سیرت، جلد دوم صفحه ۱۳۱.

فضل غنی مجددی، ازدواج و تربیه در فکر معاصر اسلامی، امریکا، ۲۰۱۸، افغانستان ۲۰۲۰.

فضل غنی مجددی، خانواده در اسلام، امریکا ۲۰۰۲.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

کردن آن حرام است» و (از بین بردن اشیاء مضر) ، پاسخ سلام ، امر به معروف و نهی از منکر».

مقصد حدیث شریف نهی از جلوس در راه عمومی که مردم عبور می کنند است ، زیرا مسدود ساختن راه بروی مردم مشکلات را بوجود می آورد ، و اما در حالات استثنائی و اگر جای دیگر نباشد ، حدیث مبارک اشاره به حق راه و حق مردم برای استفاده از راه میکند ، و امر میکند که چشمان خود را پائین اندازید و به مردم نظر نه اندازید و به عورات مردم نگاه نکنید ، و برای مردم سلام بدهید و سلام مردم را جواب بدهید ، و اشیاء که در راه افتاده و سبب مزاحمت مردم میشود آنها بردارید. بطور کل حدیث مبارک مقصدش این است که مسدود ساختن راه از مصلحت شریعت نیست و سبب فساد و مشکلات مردم می شود.^{۵۶}

در کتب سنت می خوانیم که رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در مدینه منوره از تاجر یهودی شعیر (جو) به قرض گرفت و یهودی در تأخیر پرداخت قرض معامله خوب با آنحضرت نکرد. قرض گرفتن رسول الله از تاجر یهودی در حالیکه تاجر مسلمان در مدینه زیاد بودند چه مقصد و هدف را افاده میکند؟ رسول اکرم صلی الله علیه و سلم ، مقصد شان برداشتن فرق اجتماعی و قائم کردن روابط اجتماعی بین تمام شهروندان مدینه منوره بود ، و همچنان مقصد شان از بین برداشتن دیوار بین مسلمانان و غیر مسلمانان و نفی روش و فکر طوائفی بود.

^{۵۶}. ماهی ضوابط المصلحة و المفسدة فی الشریعة الإسلامية / mawdoo3.com

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

همچنان زیارت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم و عیادت مریض یهودی در منزلش، به هدف قائم کردن روابط بین مسلمانان و غیر مسلمانان بود، و اراده داشتند تا با اهل کتاب در دولت اسلامی معامله شهروندی باشد و فرق طبقاتی و تفاوت های دینی مانع شهروندی در دولت اسلامی نشود.

شریعت اسلامی مقاصد متعدد دارد، مانند: ضروریات، حاجات، تحسینیات و غیره.

در عصر رسالت و خلافت راشده، صحابه رضی الله عنهم مصلحت امت را صحیح درک کرده بودند و باین عقیده و باور بودند که حمایت مصالح عامه از مقاصد علیا و عمده شریعت اسلامی است. بطور مثال زمانی که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم معاذ بن جبل را بحیث قاضی، حاکم و معلم به یمن فرستاد، او را در جمع زکات از پولداران یمن و تقسیم آن به فقراء تعلیم داد، و اقسام زکات و مقدار آن را برای معاذ قسمی که قرآن کریم بیان داشت تعیین فرمودند و امر به اخذ یا حصول زکات از جنس، جنس کردند.

معاذ رضی الله عنه مقصد زکات را خوب میدانست و نزد وی مصلحت از جمع زکات بصورت کامل آشکار بود. معاذ دید کرد که مردم یمن حیوانات را دوست دارند و برای شان آسان نیست جنس بدهند لذا در بدل جمع زکات مواشی به مقدار که تعیین شده بود تصمیم گرفت که بدل آنرا نقداً حاصل کند و جمع زکات را نقداً معاذ از جمله مصالح مردم و از مقاصد شریعت میدانست و رسول اکرم صلی الله علیه وسلم با اجتهاد معاذ مخالفت نکردند.

حضرت عمر رضی الله عنه مقصد و هدف از جمع زکات و مصارف آنرا چنانکه در قرآن کریم به تفصیل ذکر شده بود میدانست. قرآن کریم یک قسمت از پول زکات را برای مؤلفه القلوب تخصیص داد. عمر رضی الله عنه در تقسیم

زکات برای مؤلفه القلوب چیزی نداد. عده این امر را خلاف نص قرآن کریم در تقسیم زکات تعبیر کردند، اما عمر گفت که امروز ما به خطر مؤلفه القلوب مواجه نیستیم لذا ضرورت به دادن پول زکات برای شان نیست. عمر نص را نسخ نکرد و شریعت را تعطیل نکرد بلکه مقصد از زکات را میدانست.^{۵۷} علامه محمد الغزالی معاصر در مورد اجتهاد عمر می گوید که نص و حکم نسخ نشده و اما در شرایط حاضر که مسلمانان ضعیف شده اند میشود از پول زکات برای مؤسسات تبلیغاتی به هدف جلوگیری از دشمنی شان چیزی داد.

قرآن کریم تقسیم زمین های فتح شده و غنائم را بین مجاهدین و فاتحین بصورت تفصیلی بیان و تعیین کرد. « و اعلموا أنما غنمتم من شئ فأن لله خمسَه و للرسول و لذی القربی و الیتیمی و المساکین و ابن السبیل إن كنتم أمنتم بالله و ما أنزلنا عبدا نایوم الفرقان یوم التقی الجمعان و الله علی کل شئ قدیر». (الأنفال: ۴۱). و بدانید (ای مؤمنان) هر آنچه غنیمتی بدست آورید یک پنجم آن مخصوص خداوند و رسول (او- صلی الله علیه و سلم) و برای خویشاوندان (پیغمبر از بنی هاشم و بنی مطلب) و برای یتیمان و مساکین و نیازمندان و امانده در سفر است (متباقی غنیمت در میان مجاهدینی که آنرا بدست آورده اند و مطابق دستور رسول اکرم (صلی الله علیه و سلم). و در دوره های بعدی با رعایت مصالح عامه مسلمین به اساس تصمیم رئیس دولت اسلامی توزیع و یا در خزانه دولت از آن استفاده می گردد) اگر به خداوند

^{۵۷}. مؤلفه القلوبهم یا مؤلفه القلوب در لغت به کسانی گفته میشود که دلهای آنها جذب میشود. در اصطلاح فقهی به افرادی اطلاق میشود که با پرداخت زکات به آنان دلهای ایشان یا دگران به اسلام جذب میشود و یا در راه حمایت از اسلام و کشور اسلامی تلاش میکند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

ایمان آورده اید و به آنچه بر بنده ما (محمد-صلی الله علیه و سلم) در روز فرقان (جدائی حق از باطل) روز برخورد دو گروه (مؤمن و مشرک در غزوه بدر) نازل کردیم، ایمان دارید (بدانید که این فرمان خداوند درباره غنیمت است) و خداوند بر همه چیز توانا است.

بعد از فتح عراق، فاتحین که در بین شان صحابه نیز بودند از امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه خواستند تا زمین های فتح شده را بین شان تقسیم کند. عمر رضی الله عنه موافقه نکرد. صحابه اعتراض نمودند و اما عمر رضی الله عنه باین باور بود که مصلحت مردم باید در نظر باشد و نزد عمر رضی الله عنه مصلحت این بود که زمین ها برای اهل آن گذاشته شود و در مقابل (خراج)، مالیه بر زمین وضع شود. عمر این کار را به اجتهاد و برداشت خود از نص و در نظر داشت مصلحت نسلهای آینده انجام داد. فقهاء از تصرف عمر بن الخطاب در تقسیم زمین های فتح شده، حق اجتهاد را برای حاکم که از اهل اجتهاد باشد میدهند. در قوانین شرعی معاصر جهت رفع حرج، مشکلات و دفع ضرر یعنی نقصان، اجتهاد حاکم واجب الاحترام میباشد.

تمام قانونگذاران و فقهاء در تمام مذاهب اسلامی، در تدوین قوانین شرعی استدلال به سنت دارند. در پهلوی سنت، مطالعه و درک صحیح از احادیث نبوی شریف لازم و ضروری است تا تفاوت بین احادیث را داشت، زیرا بعض احادیث ضمن تشریع نمی آیند و در تشریعات اسلامی گرفته نمیشوند. احادیثی است که از یک امر مانع شده، مقصد از ممانعت آن اعتبار دادن شرایط خاص اجتماعی و سیاسی و امنیتی بود، لذا در زمان صلح و امنیت قابل تطبیق نمی باشد. بطور مثال رسول اکرم صلی الله علیه و سلم نظر به

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شرایط خاص سفر زن را بدون محرم شرعی منع کردند، و در حدیث دیگر بشارت دادند که زن به تنهایی از عراق به حج می آید. در قوانین منع سفر حدیث دوم قابل اعتبار است و حدیث اول اگر شرایط امنیتی تغییر میکند و خطر متوجه زنان می شود قابل تطبیق و اجراء می باشد.

مشکل اساسی در استنباط حدیث در تدوین قوانین شرعی و دادن فتوا و اجتهاد بین علمای فقه و حدیث و قانون بسیار زیاد است و در تدوین قوانین و استفاده از مصدر دوم (سنت) لازم و ضروری است تا سنت و فقه و علوم حدیث را متخصص در تدوین قوانین شرعی بداند. علامه دکتور یوسف القرضاوی در مورد این نقیصه می گوید: متأسفانه آنانکه مشغول فقه اند، علوم و فنون حدیث را بصورت صحیح نمی دانند، خصوصاً علم الجرح و التعديل، و در طرف دیگر آنانکه مشغول حدیث اند، فقه و علوم فقهی را صحیح نمی دانند. القرضاوی اضافه میکند: آنانکه مشغول در ساحه حدیث اند معرفت در فقه و اصول آن ندارند لذا قدرت و توان استنباط احکام را نمی داشته باشند.^{۵۸}

مشکل که قانونگذاران و علماء در وقت حاضر در استفاده از سنت مصدر دوم در تدوین قوانین شرعی دارند، عدم فهم صحیح از مقاصد سنت و حدیث است، و متأسفانه احادیث را بصورت صحیح و در جای مناسب استفاده نمی کنند، و همچنان تفاوت بین سیرت و حدیث و سنت را در تدوین قوانین مد

^{۵۸}. دکتور یوسف القرضاوی، کیف تتعامل مع السنة النبوية، صفحات ۶۹-۷۰، دار الشروق، ۲۰۰۲.

جرح و تعديل: علمی است که از جرح و تعديل راویان با الفاظ مخصوصی و از مراتب آن الفاظ بحث میشود. و این علم از فروع علم رجال احادیث است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

نظر ندارند، مثال آن منع تعلیم نسوان، عدم سفر زنان بدون محرم، کارکردن زنان با مردان در یک مؤسسه و عدم فهم صحیح از مقصد و مفهوم خلوت و غیره.^{۵۹}

از تعاریفات مقاصد شریعت و اهداف نصوص اسلامی (قرآن و سنت) باین نتیجه میرسیم که مقاصد شریعت جلب مصالح و دفع ضرر در دنیا و آخرت میباشد، پس هرآنچه به مصلحت مردم باشد، شریعت است و هر وسیله که مانع ضرر به مردم شود نیز شریعت اسلامی است. همچنان شریعت مقصد اش مصالح عباد در آخرت نیز میباشد. علامه العز ابن عبدالسلام در این مورد می گوید: بدانید که مصالح آخرت اجراء نمیشود مگر به معظم مصالح دنیوی، مثل نوشیدن، خوردن، نکاح و بسیاری از منافع. پس شریعت تقسیم میشود به عبادات خاص به مقصد و هدف طلب مصالح آخروی، و عبادات متعلق به مصالح دنیوی. مصالح آخرت یعنی حاصل ثواب و نجات از عقاب، و مفاسد آخرت، حصول به عقاب و نابودی ثواب.^{۶۰}

^{۵۹}. فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی در سنت و حدیث، جلد اول، امریکا.

^{۶۰}. رؤی بنت طلال محبوب، المقاصد الشرعية فی القرآن الکریم، جامعة أم القرى، کلیة الشریعة و الدراسات الإسلامية، المملكة العربية السعودية. PDF کتاب را میتوانید آن لاین مطالعه فرمایید، مطالعه ای این کتاب برای محققین در مقاصد شریعت حتمی و ضروری میباشد.

برای مطالعه بیشتر از مقاصد شریعت به سایت های تخصصی ذیل مراجعه فرمایید:

www.alloschool.com / www.sotor.com/ / [www. Alukah.net](http://www.Alukah.net) / islamonline.com/

کتاب مقاصد شریعت از علامه محمد طاهر بن عاشور را میتوانید از سایت ذیل بدست آورید: www.shamela.ws>book>17094 / www.goodreads.com/

www.pdf-format.com / Pdf مقاصد الشریعة الإسلامية

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

قابل تذکر و توجه است که مصالح و منافع و ضررها از یک عصر تا عصر دیگر و از یک حالت تا حالت دیگر و از یک مکان تا امکان دیگر و از یک شخص تا شخص دیگر تفاوت میکنند. این مثال حالت شخص را در منع تشخیص میدهد. سالمندی از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم پرسید که آیا بوسه کردن همسر در ماه رمضان، روزه را باطل می کند؟ رسول الله صلی الله علیه و سلم جواب دادند نه خیر. جوانی همین سؤال را کرد، آنحضرت گفتند بلی باطل می سازد. حالت سالمند با حالت نو جوان در مسائل جنسی تفاوت کلی داشت و سالمند در بوسه کردن شهوانی نمیشد درحالیکه جوان ممکن به شهوت آمده عملی را انجام دهد که روزه را باطل سازد. در سنت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم مثالهای زیاد داریم که آنحضرت در دادن جواب حالت شخص را مد نظر میداشتند.

مصالح مؤقت و مصالح دائمی ازهم متفاوت میباشد. از وظیفه و مسئولیت قانونگذاران و فقهاء است تا مصالح عصر را در اصدار قوانین مد نظر داشته باشند در غیر آن مقاصد شریعت بی معنی و بی هدف می ماند. تفاوت های که قانون مدنی از شریعت اسلامی دارد در این است که شریعت اسلامی منافع دنیوی و اخروی را با هم یکجا مورد بحث و اهمیت قرار میدهد و منافع مصالح آخرت را نتیجه مصالح و منعفت دنیا می داند. مصالح دنیا عبارت از ضرورتها، احتیاجات، تحسینیات (اشیاء زینتی) و کمالیات است، و شریعت همه این مصالح را مد نظر دارد. شریعت اسلامی در حفظ منافع و

Pdf مدخل إلى مقاصد الشريعة - المكتبة الوقفية للكتب المصورة /

www.waqfeya.net>book

/Archive.org>details>20200201_20200201_2030 مقاصد الشريعة الإسلامية/

pdf , free Download, Borrow,a

مصالح فرد توجه عمیق دارد، اما زمانی که مصالح و منافع عامه مورد اهتمام و بحث باشد، مصلحت عامه مقدمتر از مصالح فرد می باشد. علامه ابن عاشور در مورد تحسینیات می گوید: تحسینیات ارتباط به کمال حال امت در نظام زندگی دارد مانند زندگی با امن و اطمینان، خوشی و خوبی و زیبایی منظر یا شکل جامعه، تا اینکه امت اسلامی با صورت قشنگ و زیبا در بین جوامع بشری زندگی داشته باشد.^{۲۱}

مقاصد شریعت در تدوین قانون کار

بحث و تحقیق در مقاصد شریعت در موضوع تدوین قوانین کار و حقوق کارگر، بحث جدید و قابل دقت است. حمایت کارگر و حقوق مالی و معنوی کارگران از مقاصد مهم شریعت اسلامی می باشد. متأسفانه اکثر محققین افغانستان، در مورد حقوق کارگران و تدوین قوانین کار و حقوق انسان متأثر به قوانین مدنی غربی اند و کمتر متوجه بحث در مورد مقاصد شریعت در این مورد شده اند و حتی در پوهنتونها نیز مقاصد شریعت به تفصیل و مطابق عصر حاضر تدریس نمی شود.

اهتمام شریعت اسلامی به کار و تشویق برای کار کردن بدرجه واجب است، و معنی خلافت انسان در زمین آبادی زمین به نیت بدست آوردن رضایت الله سبحانه می باشد. خداوند تعالی می فرماید: «هو الذی جعل لکم الأرض ذلواً فامشوا فی مناكبها وکلوا من رزقه و إلیه النشور» (الملک: ۱۵). اوست کسی که زمین را برای شما رام گردانید پس در فراخنای آن رهسپار شوید و از روزی (خدا) بخورید و رستاخیز به سوی اوست.

^{۲۱}. ابن عاشور، مقاصد الشریعة، ص ۳۰۷

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

خداوند سبحانه و تعالی زمین و کائنات را برای استفاده انسان تسخیر کرد، تا انسان از ثروت و خیرات آن استفاده کند، و برای استفاده از ثروت زمین و کائنات خداوند از انسان میخواهد در زمین حرکت کند و برای رسیدن به ثروت و رزق کار نماید.

خداوند برای طلب رضامندی خود انسان را به کار و کسب امر میکند، به معنی دیگر کار کردن و کسب رزق عامل کسب رضایت الله متعالی میباشد. «و آخرون یضربون فی الأرض یتبتغون من فضل الله». (المزمل: ۲۰). و {عده ای} دیگر در زمین سفر می کنند {و} در پی روزی خدا هستند.

الطبری در تفسیر این آیه «و آخرون یضربون فی الأرض» یعنی سفر در روی زمین، و «یتبتغون من فضل الله»، یعنی تجارت و سفر به هدف معاش یعنی کار و بدست آوردن پول.

کار در مقاصد شریعت به معانی زیاد آمده مثلاً:

۱. کار به مقصد عبادت: حضرت عمر بعد از نماز جمعه عده را دید که در مسجد نشسته اند، از ایشان پرسید: شما کی هستید؟ جواب دادند: ما توکل کنندگان عمر گفت: شما متواکلون هستید، برخیزد و بروید و کار کنید و آنان را از مسجد اخراج کرد. عمر رضی الله عنه میدانست که کار از مقاصد علیا شریعت است.^{۲۲}

۲. کار به مقصد آبادی زمین و عمران و توسعه: ثروت و سرمایه که خداوند در زمین قرار داده، استفاده از آن بدون کار و سعی نا ممکن

^{۲۲}. متواکلون: توکل کنندگان (توکل یعنی اختیار خود را در امری به دیگری (وکیل) بدهد و لازمه اش اطاعت کامل از وکیل است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

است. حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مسلمانان را امر کردند که نهال را زرع کنند حتی اگر قیامت اعلان شده باشد. و فرمودند حق کارگر را قبل از اینکه عرق جبین اش خشک شود داده شود.

۳. شیخ محمد الطاهر بن عاشور، می گوید که معظم قواعد مالی در تشریع اسلامی، ارتباط به حفظ سرمایه افراد و سرمایه امت است، زیرا منفعت سرمایه خاص، منفعت عامه و ثروت و سرمایه امت میباشد.^{۲۳}

۴. تعبیر از قدرت ذاتی انسان در عمل و حاصل و خلقت نوآوری: انسان که کار میکند و حساس می نماید که کارش به منفعت خودش و جامعه است، قدرت و توانائی خود را کشف می نماید و میتواند قدرت و توانایی که خداوند برایش عطا نموده شکر آنرا بجا آورد. خداوند تعالی می فرماید: «إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَى» (اللیل: ۴). (قسم به این آیات الهی) که سعی و کوشش شما مردم بسیار مختلف است (برخی بر صلاح و برخی بر فساد می کوشید).

شریعت اسلامی برای تحقق عدالت و حفظ حقوق کارگران قوانین ذیل را می آورد:

اول: قوانین برای تحقق عدالت بین کارفرما و کارگر: مقاصد عمومی شریعت در این مورد عدل است و عدل مقصد ثابت و دائم در قوانین شریعت اسلامی میباشد و لازم است در قوانین شرعی حقوق کارگر و کارفرما با عدالت کامل رعایت شود.

دوم: رقابت شخصی: قوانین به تنهایی حمایت از حقوق نیست، اسلام در پهلوی قوانین عادلانه، رقابت یا کنترل شخصی را عامل مهم عدل میداند.

۲۳. محمد طاهر بن عاشور، مقاصد الشریعة الإسلامية ص ۱۷۰

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت اخلاق کار را به همین مقصد وضع کرده است و عقیده متین دینی میتواند بعد اخلاقی را ایجاد کند.

سوم: مقاصد شریعت برای حقوق کارگران: شریعت عدالت را بین مردم می خواهد، و ظلم را نفی میکند. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در حدیث شریف که قبلاً ذکر شد می فرماید: «لا ضرر و لا ضرار». و الله سبحانه می فرماید: «لا تظلمون و لا تظلمون» (البقرة: ۲۷۹). نه شما ظلم می کنید و نه بر شما ظلم می شود.

شریعت اسلامی در حمایت حقوق کارگران بغیر از عدالت چند مطلب مهم دیگر را نیز می خواهد:

آماده کردن فرصت های کاری، تعریف کار و تحدید آن، کار مناسب به قدرت کارگر، آموزش کارگر یعنی تعلیم کارگر برای آماده شدن به کاری که از او خواسته می شود. تعیین اجوره مناسب با کار، شرکت دادن کارگر در منفعت شرکت، بیمه حقوق کارگر، حق تشکیل اتحادیه کارگری.^{۲۴}

نقش عقل در فهم و تشخیص مصلحت

مصلحت در ادبیات زبان ضد مفسده است. اما در اصطلاح به معنی حفاظت مقصود شرع میباشد. همچنان مصلحت به منفعت نیز تعریف شده است. بسیاری از مصالح مرسله است که در مورد آن نص نیآمده، و این ساحت به اجتهاد و عقل مجتهد گذاشته شده است. قصد شریعت از مصلحت، مصلحت بندگان در امور دین و دنیا یا دنیوی و اخروی میباشد. مصالح مرسله آن را

^{۲۴}. مؤسسة الفرقان، مقاصد الشریعة فی قوانین العمل و حقوق انسان، al-

می گویند که شریعت نه در اثبات و نه در الغای آن چیزی گفته باشد و از آن سکوت کرده باشد. مصالح مرسله عبارت از جلب منفعت و یا دفع ضرر است به گونه ای که مقاصد شرع حفظ شود.^{۷۵} عقل و درایت در تشخیص منفعت و ضرر رول مهم را بازی میکند و این عقل است که باید تشخیص بین خوب و زشت را نماید.

مصالح به اقسام متعدد تقسیم می شود، مثلاً:

۱- مصالح ضروری: شریعت این مورد را نادیده نگرفته. مصلحت ضروری که بدون آن زندگی مردم توقف میکند و نظام زندگی مختل میشود و در مقابل فساد بیشتر می شود. مصالح ضروری را عقل و فکر انسان نظر به شرایط وقت و مکان و عصر تعیین میکند.

۲- مصلحت حاجات: عبارت از مصلحتی است که امت برای داشتن آن احتیاج دارد و بدون آن نظام زندگی تنظیم نمی شود.

۳- مصلحت تحسینی: عبارت از تحسین و وسائل زینت، حالت که انسان در زندگی اجتماعی و خانوادگی به آنها ضرورت مبرم می داشته باشد.^{۷۶}

فهم دقیق از مصلحت و ضرر از خلال نصوص شرعی برای جلب مصلحت و دفع مضرت اهمیت فوق العاده دارد تا نشود مصلحت طوری تفسیر شود که

^{۷۵}. فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی در فقه حنفی و جعفری (توافق و تفاوت)، طبع چهارم ۲۰۰۷ آمریکا، صفحه ۱۷۸. استصلاح به معنی بناء احکام فقهی به اساس ضرورت و مقتضی مصالح مرسله آمده است.

^{۷۶}. المصلحة فی الفقه الإسلامی، / www.alukah.net>sharia>o

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مخالف به عموم قرآن و سنت و مصلحت جامعه باشد. برای کشف مظاهر مصلحت از نصوص شرعی به امور ذیل توجه بیشتر باشد:

تفسیر مصلحتی نصوص: عقل انسان برای تفسیر مصلحتی یا مصلحت نصوص اهمیت خاص دارد، انسان با عقل سلیم و درایت کامل میتواند آنچه به مصلحت خودش و مصلحت جامعه است آنرا تخمین و تشخیص نماید. نظر عقلی برای فهم مصلحت در اصول اسلامی یک اصل قبول شده است و در کتب اصول عنوان بنام «مسلك التعلیل بالمناسبة»، که کاملاً مسلک عقلی میباشد است.^{۲۷}

شریعت در حکم یک واقعه نص را ذکر بدون اینکه مصلحت را نشان داده باشد می آورد، به عبارت دیگر مقصد از مصلحت در نص یا حکم ذکر نشده است، در این حالت فقیه برای فهم و درک مصلحت از فکر و عقل خود استفاده میکند و حکمت و علت حکم را بررسی می نماید.^{۲۸}

مثال تطبیقی از تعیین نرخ: مردم از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم خواستند تا برای جلوگیری از قیمت اجناس در بازار نرخ را تعیین کنند. رسول اکرم این طلب را نپذیرفت، و امکان داشت تعیین نرخ در آن وقت نفع نداشت. از نص حدیث این طور فهمیده میشود که تعیین نرخ ظلم است. اما فقها خصوصاً مالکی ها و حنبلی ها در بعض حالات تعیین نرخ را واجب می دانند و از باب عدالت و مصلحت مردم تعیین نرخ را مصلحت عمومی جامعه می شمارند.^{۲۹}

^{۲۷}. مسلک: جمع آن مسالک، راه، روش، شیوه، طریقه. تعلیل قبلاً تعریف شده.

^{۲۸}. حسان، حسین حامد، فقه المصلحة و تطبیقاته المعاصرة، ص ۱۷، المعهد الإسلامی للبحوث و التدريب، السعودية، الطبعة الأولى ۱۴۱۴/ ۱۹۹۳.

^{۲۹}. أخرجه أحمد فی المسند (۲۱/۴۴۵)، ابو داود (۳۴۵۱).

دکتور الیسونی، تأکید دارد که اکثر نصوص ضرورت و حاجت به تفسیر مصلحتی یا مصلحتی دارد، و این نوع نصوص عمومی و مطلقه است مثل امر به عدالت و احسان و حق ارباء را اداء کردن، و منع ضرر رساندن. الیسونی از نشر علم و تعلیم مثال آورده می گوید، نشر علم باید تفسیر مصلحتی شود و تفسیر مصلحتی تعلیم را بالای همه ای مردم فرض عین میسازد، و بعض تخصصات را فرض کفایی و در بعض حالات واجب می سازد البته به اساس نوعیت علم و قدرت متعلم و ضرورت شخص.^{۷۰}

نظام تعلیم و تربیه علمی به اساس مصلحت عمومی جامعه ساخته میشود به این معنی که اگر به اکثران طب بیشتر ضرورت بود، از مصلحت است تا حصه قبولی را در فاکلته های طب بیشتر ساخت، و اگر ضرورت به انجینر و مهندس بیشتر بود، میتوان تعداد شاگردان را به فاکلته انجینری بیشتر قبول کرد بدون اینکه حق انتخاب از شاگرد سلب شود و یا بعض فاکلته ها مسدود شود. تفسیر مصلحتی از زمامداران کشور های اسلامی میخواهد تا تعلیمات را بالای مردم فرض گردانیده و وسائل تعلیمی را آماده سازند. از مصلحت جامعه اسلامی نیست که تعلیم را بدرجه ای مستحب رسانید، این فهم نادرست از فقه مصلحت و تفسیر مصلحتی احکام اسلامی میباشد.

و اگر ضرورت باشد تا بین مصالح و مفاسد تداخل یا مداخله به یک شکل و یا به شکل دیگری پیش شود، در این حالت نقش عقل جهت ترجیح بین مصالح متعارض و مفاسد متعارض از نظر دکتور الیسونی ضرورت می شود.

^{۷۰}. ضوابط - المصلحة - الشریعة / islamonline.net

الریسونی در باب «السیاسة الشرعية» که هدف و مقصد آن حفظ مصالح مرسله است، می گوید که مصالح مرسله دائره آن بسیار وسعت دارد و در آینده دائره آن وسعت بیشتر پیدا می کند، و هر قدر تعداد افراد امت بیشتر شود، ضرورت ها نیز بیشتر می شود.^{۷۸}

بطور مثال نوشیدن و خوردنی های لذیذ از ضرورت بقاء و ادامه زندگی است و نوشیدن و خوردن برای مصلحت انسان است و در دین الله حلال می باشد، اما اگر بعض خوراکه ها و نوشابه ها به ضرر شخص باشد، و عقل آنرا تشخیص کند از مصلحت است تا منع شوند.

برای فهم مصالح و مفاسد که قابل تغییر می باشد، و نظر به تغییر زمان و احوال تغییر پذیر است، این تغییرات تأثیر معین بالای احکام شرعی وارد می کند و داخل ساحة اجتهاد می شود که مجتهدین به حسب مقتضیات زمان و حال و وقت حکم صادر می کنند.

مطالعه و بررسی مقاصد شریعت با در نظر داشت تحولات و تغییرات که در جوامع اسلامی پیش آمده و تقارب و نزدیکی با کشورهای غیر اسلامی خصوصاً غربی و قوانین جدید مدنی که اکثر نصوص آن مخالفت با شریعت اسلامی ندارد، از قانوگذاران معاصر اسلامی می خواهد تا با در نظر داشت شریعت در تدوین قوانین توجه بیشتر مبذول دارند، در غیر آن شریعتی تطبیق خواهد شد که در آن منافع ملت و مردم مد نظر نمی باشد و در بدل خدمت به شریعت ضربه محکم به شریعت وارد می شود. مسدود کردن مدارس

۷۸. برای معلومات بیشتر در موضوع مصلحت مرسله مراجعه شود: جعفریم، نعمان، المصلحة المرسله: دراسة فی نشأة المصطلح و تطور المفهوم، مجلة الشريعة والدراسات الإسلامية، جامعة الكويت، العدد ۱۰۸.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و پوهنتون‌ها برای زنان و دختران کاملاً خلاف مقاصد شریعت اسلامی است و در شریعت تعلیم و مقام علم بالاتر از حجاب می‌باشد. آیا از مصلحت است که دختران در مکاتب و پوهنتون‌های داخل کشور با پسران یکجا باشند و علم بیاموزند، یا اینکه از وطن فرار کنند و در جوامع غیر اسلامی درس بخوانند؟ آیا از مصلحت است که دختران را استادان مسلمان و در کشور اسلامی تدریس کنند، یا اینکه آن‌لین بدون اینکه مراقبت باشد؟ امید است مسئولین معارف باین سؤالات جواب مصلحتی مطابق به مقاصد شریعت داده بتوانند. در فصل تطبیق شریعت اسلامی در این مورد بحث بیشتر خواهیم داشت.

تجدید علم مقاصد شریعت در نتیجه تغییر مفاهیم و مصالح

قصد شارع و مقصد شریعت حفظ مصالح قصیرالمدت و طویل‌المدت بندگان است، حفظ مصالح و دفع ضرر از انسان یکی از امتیازات اسلام می‌باشد و به همین منظور تشریع اسلامی برای هر زمان و مکان قابل تطبیق و استفاده می‌باشد. احکامی شرعی یا نصوص شریعت برای تحقق مصالح حال و آینده امت تدوین شده. مصلحت به سه قسم تقسیم می‌شود:

۱- مصلحت ضروری: ادامه حیات انسان ارتباط به مصلحت ضروری دارد، اگر مصالح دنیا و دین تحقق نیابد، زندگی ادامه نمی‌کند. دانشمندان و فقهاء مصلحت ضروری را با حفظ ضروریات پنجگانه تقسیم می‌کنند: حفظ دین، نفس، عقل، نسل و مال.

۲- مصلحت احتیاجات: مصلحت که انسان در حیات خود به آن ضرورت دارد مانند: مصلحت اقتصادی، مصلحت خانوادگی، مصلحت سیاسی و غیره، مصلحت احتیاجات، رفع حرج و مشکلات از مردم می‌باشد.

۳- مصلحت زینتی و آسانی برای انسان: انسان در زندگی به مصالح زینتی و زیبایی‌ها زندگی ضرورت دارد، پس گرفتن وسایل راحت و زینت از هر جا که باشد از مصلحت است مثل آداب لباس و طرز پوشیدن آن، آداب طعام و طریق استفاده از آن، مکارم اخلاق، و وسایل آرایش و غیره اشیاء که در جمله وسایل راحت و زینت به حساب می‌آید.

فرمان مسدود ساختن صالون‌های آرایش برای زنان، خلاف مصلحت است. در حالت بسته کردن صالون‌های آرایش که تابع به قوانین دولت میباشند و مالیه برای دولت میدهند، آرایش گران به منازل مردم رفته کار خود را انجام میدهند. آیا از مصلحت است که در محل عام و در حضور مردم این شغل انجام شود، یا در خفاء و منازل شخصی که امنیت در آن تأمین نمیباشد؟ آیا از مصلحت است که دختران آرایشگر در محل با امن بوظیفه انجام دهند یا اینکه به منازل مردم رفته که حفظ شرف و امنیت تأمین نیست؟ آیا از مصلحت است که دختران جوان و خانم‌ها به منازل آرایشگران رفته یا اینکه در صالون با امن که زیر نظر دولت است؟ آیا بسته کردن صالون که هزارها زن بیکار میشود و صدها هزار دالر سرمایه خساره مالی میرسد در وقتی که اکثریت خانم‌ها بیکاراند از مصلحت است؟ باید جواب داد.

احتیاجات و مصالح و ضروریات فرد و جامعه از یک زمان تا زمان دیگر و از یک مکان تا مکان دیگر حسب عادات مردم تفاوت میکند، یک مورد در یک وقت مصلحت است و ممکن در یک وقت دیگر مصلحت نباشد، یک مورد در یک وقت ضرورت است و ممکن در یک وقت دیگر از جمله ضرورت‌ها نباشد. یک نوع وسایل در یک وقت زینتی و در یک زمان و مکان دیگر شاید زینتی نباشد، به عبارت دیگر تمام مصالح و مصلحت‌ها در حالت تغییر

است و چون مصالح و مصلحت در حالت تغییر است ، پس حکم شرعی آن نیز تغییر می کند. لذا مقاصد شرعی در دائره اصول ثابت شریعت قابل تجدید میباشد و برای هر پدیده جدید باید حکم جدید معرفی شود.^{۷۲}

کنفرانس بین المللی زیر نام «مقاصد شریعت اسلامی بین تأسیل اصولی و توظیف سیاسی»^{۷۳} تاریخ ۸ مارچ ۲۰۲۰ ، که در آن ۳۰ شخصیت علمی و اکادمی جهان اسلام اشتراک داشتند ، و ملخص آنرا جریده الوطن به نشر سپرد. علما در مورد اشیاء و تحولات جدید که در جوامع اسلامی و غیر اسلامی رخ داده بحث کردند و باین نتیجه رسیدند که علم مقاصد شریعت تجدید را می خواهد تا بتواند موضوعات جدید و عوامل جدید که در جهان پیش آمده جو بگوآن باشد تا مشکلات مردم حل شود.

اشتراک کنندگان باین نتیجه رسیدند که مقاصد شریعت باید به صورت منهجی و علمی و آکادمی در پوهنتونها تدریس شود تا متخصصین در رشته مقاصد شریعت تربیه شوند و همچنان علم مقاصد شریعت از موضوع نظری به ساحه عملی و تطبیقی ارتقاء نماید و استفاده از مقاصد شریعت در مسائل سیاسی و ایدولوژی طوری باشد که سیاستمداران و حکام از مقاصد شریعت برای منافع حزبی و استبداد سیاسی استفاده نکنند. محصلین در تخصص علم مقاصد قسمی تربیه شوند تا از برنامه های سیاسی فاصله داشته باشند و نباید از مقاصد شریعت طوری فتوا داد که برای خدمت و حمایت سیاسیون باشد ، بلکه باید مقاصد شریعت در خدمت شریعت و مردم باشد.

^{۷۲} دکتوره نجلا عبد الجواد صهوان ، المصلحة و اثرها فی بناء الأحكام ، اکتوبر ۲۰۱۹ /

Mksq.journals.ekb.eg/article_245731_007

^{۷۳} اصولی: بنیادی. تأسیل: آشکار کردن ، استوار کردن ، محکم کردن.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

معرفت از مقاصد شریعت باید به هدف جلب و آوردن مصلحت و رد مفساد باشد و برای این وظیفه و هدف ادراک صحیح از نصوص شرعی و هدف از صلاحیت تطبیق آن در هر زمان و مکان قابل اهتمام می باشد.

تجدید علم مقاصد شریعت و مطالعه جدید آن بهتر و مناسب تر است تا از داخل حرکت های مدنی و تجدیدی اسلامی قسمیکه امام الشاطبی می گوید آغاز شود.

قضایای معاصر، احتیاج به بحث دقیق و فکر باز و وسعت نظر همراه با معرفت دقیق از مقاصد شریعت که جلب مصلحت و دفع مضرت است دارد، و بحث و تحقیق باید در روشنی تغییرات که در تمام ساحات جامعه پیش آمده باشد، در غیر آن صلاحیت تطبیق شریعت را در هر زمان و مکان ناممکن میسازد.

دانشمندان در علم مقاصد شریعت باین باور اند که دایره بحث مقاصد شریعت وسعت بیشتر یابد. دکتر امل فتح الله زرکشی رئیس پوهنتون دارالسلام کونتور، در اندنسیا می گوید که ضرورت برای توسعه ای دایره مقاصد شریعت اسلامی است، و باید مسأله عدالت، مساوات، آزادی ها و عمل سیاسی داخل دایره مقاصد شریعت شود زیرا داخل کردن موضوعات جدید و معاصر برای حفظ نظام و ادامه صلاحیت شریعت و فهم و ادراک صحیح احکام که نص آن در قرآن کریم و سنت نبوی آمده میباشد و بدون تجدید مفاهیم و تجدید مقاصد در روشنی و مطالعه ضرورت ها و احتیاجات جامعه، شریعت اسلامی از تطبیق باز می ماند.

اشتراک کنندگان در کنفرانس بین المللی برای بررسی و مطالعه مقاصد شریعت باین نتیجه رسیدند تا علم جدید برای مقاصد شریعت تأسیس شود

و علم مقاصد جدید و معاصر در پوهنتون ها تدریس و همچنان بین علم مقاصد شریعت و علوم معاصر تقارب و نزدیکی و اشتراک به میان آید تا ضرورت ها و احتیاجات جامعه اسلامی برآورده شود. باین معنی نباید تعبیر شود که نص و حکم شرعی در خدمت اغراض سیاسی و مصالح قومی قرار داده شود، بل مصلحت و ضرورت در داخل نص و حکم بررسی شود، نه نص و حکم در داخل ضرورت ها و احتیاجات.

جهت توافق بین نص و حکم و ضرورت ها و احتیاجات، فقیه ضرورت به فهم مقاصد شریعت دارد تا واقعیت های زندگی امت و مردم را معالجه نماید. فقیه مقاصدی یا فقیه که در ساحة مقاصد شریعت مشغول است، لازم است تا نص و ضرورت را درک کند و از نصح برای رفع مشکلات استنباط نماید و در استنباط واقعیت های عینی جامعه و ضرورت ها را مد نظر داشته باشد.

در فقه مقاصد، نص و کشف و استنباط از نص، تغیر و اثبات واقعیت های فقیه را کمک می کند تا حکمی را از شریعت استنباط کند که حل مشکلات باشد و هم مخالف به اصل و مقاصد نص نباشد. برای این هدف و منظور سه عنصر ضرورت است: نص، فقیه مجتهد و واقعیت. جمع بین این سه عنصر احتیاج و ضرورت به وسیط ضروری یعنی استعمال مقاصد شریعت برای تشخیص مصلحت که توافق بین اراده وحی و حاجت و ضرورت واقعیت ها دارد.

بی تفاوتی در فقه مقاصدی، فاصله بین مجتهد و وحی را عمیقتر و بیشتر می سازد و نتایج منفی را بار می آورد. مانند:

۱. اتهام وحی به قصور و متهم کردن وحی به عقب گرایی و جمود.
۲. دوری از واقعیت.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

۳. غلبه و تسلط علم کلامی و فقهی.
 ۴. توجه و دقت به الفاظ و ظاهر و بقاء فکر اسلامی در زندان دایره فقهی.
 ۵. تقصیر و کسل از بحث و اجتهاد و جامد ماندن عقل مسلمان و تسلط نظریات ضیق که اصحاب آن آنرا به نظر تقدیس می بینند، و تحریم تجدید و نوآوری و عدم خارج شدن از تقلید.
 ۶. اعتماد داشتن به جدا کردن رأی مخالف و مشکل مذهبی.
- تجدید مقاصد شریعت، ممکن در موضوع باشد و یا هم در شکل، یا در هر دو با هم، مقصد از تجدید موافق با منهج واضح و داخل نظام اسلامی است به عبارت دیگر تجدید موضوعی که شریعت اجازه داده است.
- تجدید مقاصد شریعت معنی آن الغای قدیم یا گذشته نیست، بلکه ارزیابی قدیم میباشد، زیرا مقاصد بحیث مقاصد باقی می ماند، لازم است تا قدیم گذشته را درک و به آن استناد و تحلیل و بررسی کرد و بعد از آن به واقعیت های جدید متوجه و مراد و مقصد شارع حکیم و احتیاجات واقعی زندگی را مد نظر داشت، همه این امور مطابق و ضوابط شریعت و اعتماد داشتن به اساسات که علماء مقاصد گذاشته اند استوار و محکم میباشد.^{۷۴}
- در میراث و ثروت علمی قدیم، باید توجه داشت زیرا هر آنچه از گذشته به میراث مانده ممکن است صحیح نباشد، ممکن یک حکم در آن زمان و مکان معین به مصلحت بوده باشد، و ممکن است در عصر حاضر مصلحت نباشد، به این خاطر تجدید مطابق به منهج و ضوابط شرعی یک امر حتمی و لازمی به حساب می آید. به طور مثال در یک زمان و شرایط خاص اجتماعی تعلیم

^{۷۴}. دکتر فؤاد بن عبید، نظرات تجدیدیة فی مقاصد الشریعة/ مجلة الإحياء، العدد الرابع

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برای نسوان مندوب به حساب می آمد، اما در عصر حاضر به درجه فرض میرسد، اگر حکم مندوب در تحصیلات نسوان گرفته شود و در جامعه تطبیق شود، جامعه اسلامی از ترقی و تعالی عقب می ماند. در یک زمان تشکیل احزاب سیاسی به مصلحت جامعه اسلامی نبود، اما در عصر حاضر موجودیت احزاب برای مانع از دیکتاتوری و تجدید افکار یک امر ضروری است.

فکر تجدید مقاصد شریعت در عصر حاضر ضرورت برای حفظ دین و حمایت شریعت از دست بازی به شریعت میباشد، چون شریعت برای حصول مصالح مردم در دنیا و آخرت است، لذا لازم است تا در تجدید مقاصد شریعت به امور ذیل توجه و دقت بیشتر معطوف داشت:

اول: رابطه فقه با واقعیت های زندگی: ارتباط دادن فقه به واقعیت های زندگی. جمع بین دین و واقعیت ها ضرورت مبرم میباشد. فهم صحیح از دین و فهم عمیق از حیات مردم ما را در ارتباط بین فقه و واقعیت ها نزدیکتر می سازد. اعتبار دادن واقعیت ها در تجدید مقاصد شریعت کمک می کند به دلیل اینکه واقعیت یکی از خصوصیت شریعت اسلامی است.

دوم: فهم وضعیت اجتماعی: معرفت شرایط اجتماعی و طبیعت روانی و نفسانی انسان در تجدید مقاصد شریعت عامل مهم به حساب می آید.

سوم: تغییر احکام به تغییر زمان و مکان: بعض احکام نظر به تغییر عرف و عادت و نظر به شرایط و احوال تغییر می کند.

احکام به خواهش و هوی انسان تغییر نمی کند، بل به سبب حاجت و ضرورت که دعوت به اعاده نظر در علل احکام بکند تغییر می یابد. تغییر احکام از

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

وظیفه اهل اجتهاد و آنانکه فهم و شروط اجتهاد را داشته باشند میباشد، نه وظیفه اشخاص غیر متخصص، و اجتهاد در آنچه الله عزوجل در کتاب اش از احکام ثابت فرستاده نیست، و احکام غیر ثابت قابل اجتهاد نظر به تغیر زمان و مکان و احوال جامعه میباشد.^{۷۵}

چهارم: تصنیف ماده فقهی تصنیف جدید که در آن رابط فقه با عقیده و اخلاق، احیاء روح عقیده و اخلاق با فکر فقهی محکم و استوار باشد، و توجیه همه قضایا و احکام به اساس روحیه عقیده.

ادبیات زبان در تجدید مقاصد شریعت قابل اعتبار است، زبان عنصر زنده است و در هر زمان و مکان در حالت تغیر میباشد، در تجدید مقاصد شریعت و امور معاصر لازم است از ادبیات معاصر استفاده شود، و ضرورت ها و احتیاجات بررسی ادبی شود تا نسل معاصر قادر به فهم مقاصد شریعت باشد.

ضرورت تجدید مقاصد شریعت به سبب آن است که که نصوص شریعت محدود و نهائی است، اما حوادث غیر محدود و غیر نهائی میباشد، به این دلیل ضرورت اجتهاد خصوصاً در مواردی که نص در آن نباشد حتمی و ضروری می باشد و اجتهاد در این ساحه دور از تقلید و مقید به زمان و مکان بوده و ارتباط به تجربه اهل اجتهاد دارد و این نوع احکام در فرهنگ اسلام بنام احکام اجتهادی یاد میشود.

دکتور احمد الریسونی اکثر فقهاء معاصر را در مورد استفاده از حکم شرعی در عصر حاضر انتقاد می کند و می نویسد: اکثر فقهاء و قتیکه در مورد حکم

^{۷۵}. مجلات و ضوابط تجدید المقاصد الشرعیة / www.portal.arod.my/Dec26,2020

از احکام فقهی بحث می کنند ، نصوص جزئی که با هم رابطه دارند ، اقوال گذشته گان و تخریجات را جمع آوری میکنند و ممکن است که غیر صالح و غیر مناسب ، یا ضعیف در ارتباط به امور جدید باشد ، اما کمتر به عمومیات شریعت و کلیات وقواعد و مقاصد آن توجه می نمایند و به آنچه جمع آوری کرده اند حکم می کنند.^{۷۲}

مراحل تاریخ تجدید مقاصد شریعت

فکر مقاصد شریعت اسلامی از عهد صحابه رضی الله عنهم آغاز میشود ، و در بین صحابه حضرت عمر رضی الله عنه فهم بیشتر به مقاصد شریعت داشت و فقه مصلحت را علماء نسبت به حضرت عمر می دهند. لهذا علم مقاصد و فکر مقاصدی شریعت علم جدید و معاصر نیست و ریشه تاریخی از صدر اول اسلام دارد ، و این علم در مراحل مختلف تاریخ اسلامی تجدید گردیده است.

تجدید مقاصد شریعت ، یا علم تجدید مقاصد شریعت ، علم جدید و بدعت معاصر نیست. علمای در گذشته در این راستا سعی و کوشش زیاد بخرج دادند مانند: الحکیم الترمذی (ت ۲۸۵ هجری) « الصلاة و مقاصدها » ، «الحج و اسراره» و «علل الشریعة» را تصنیف و تألیف کرد.

ابی منصور الماتریدی (ت ۳۳۳ هجری) در کتابش «مأخذ الشرائع» را تصنیف و ترتیب داد. ابی بکر القفال الشاشی (۳۶۵ هجری) در کتابش «محاسن الشریعة» را تألیف نمود. الباقلائی (ت ۴۰۳ هجری) در کتابش «الأحكام و

^{۷۲} الفکر المقاصدی المعاصر من أشكال التمجید إلى إشکال التجدید ، المملكة المغربية ،

رابطة المحمدية للعلماء / ۲۰۱۷/۰۵/۲۲ >blog / www.arrabita.ma

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

العلل» را تألیف نمود. الجوینی (ت ۴۷۸ هجری) اولین شخصیت بود که دعوت به فکر مقاصد کرد، او در کتابش بنام «البرهان» نظریه فکر مقاصد را نوشت. بعد از الجوینی شاگردش ابو حامد الغزالی (ت ۵۰۵ هجری) مقاصد شریعت و هنر مقاصد را بوضاحت در کتاب اش بنام «شفاء الغلیل فی بیان الشبه و المخیل و مسالک التعلیل»، و کتاب دومش بنام «المستصفی فی علم الأصول»، العز بن عبد السلام و ابن القيم مقاصد شریعت را به رشته تحریر در آوردند. این سلسله تجدیدی از قرن چهارم هجری آغاز و تا عصر حاضر ادامه دارد، و در هر عصر علماء نظر به امور و مسائل جدید که در زندگی انسان پیش میشود فکر مقاصدی را تجدید نظر می کنند و با اجتهادات شان حل معضله و مشکل جدید را درمی یابند.

در قرن اخیر، علماء بزرگ مانند الشاطبی که لقب عالم مقاصد را کسب نمود، تألیفات زیاد در مقاصد شریعت از خود بجا گذاشت که در پوهنتون ها تدریس و مرجع مهم برای مطالعات مقاصد شریعت به حساب می آید. امام ابی إسحاق الشاطبی الغرناطی، کار گذشته گان را تعقیب و تکمیل نمود و در کتاب مشهور خود بنام «الموافقات» که بعد از وفاتش مرجع مهم برای محققین شد ثبت نمود. میراث الشاطبی را علماء تونس و از جمله علامه ابن بادیس رحمه الله کشف نمود. ابن بادیس می گوید: در ایام که در جامعه الزیتونه در تونس درس می خواندم از استادان و مشایخ راجع به کتاب الموافقات آشنائی یافتم و این اثر نزد علماء منزلت و مقام عظیم داشت.

امام الشاطبی در مورد مقاصد شریعت می گوید: شریعت اسلامی در تمام ساحات و ابواب خود مبنی به مبادی و اساسات اخلاق عالی است، و این است مهمترین مقصد شریعت. الشاطبی اخلاق را در دائره مقاصد شریعت

بحث می کند و میگوید که شریعت اسلامی بطور کل و تفصیل استوار به اساس اخلاقیات میباشد و بطور خلاصه می گوید: شریعت همه اش خلق و قائم به مکارم اخلاق میباشد. علماء مقاصد و در مقدمه ای شان الشاطبی بین اصول اخلاق و مقاصد شریعت جمع می آورند و فضائل اخلاقی را مقصد کلی نه تنها از مقاصد شریعت می دانند بلکه مقصد کلی از تمام شرائع می دانند.

علمای مقاصد، و در بین شان امام الشاطبی، باین عقیده و باور اند که اخلاق شامل تمام مصالح و احکام شرعی میباشد. او اخلاق را ضمن ضروریات و احتیاجات و تحسینات می آورند.^{۷۷}

علامه محمد الخضر الشاطبی را بنام «موضح اسرار الشریعة» می داند. بعد از الشاطبی کاروان علماء و محققین ادامه می یابد و علامه علال الفاسی و دکتور احمد الریسونی، محمد الغزالی کار الشاطبی را ادامه و تا حد زیاد تکمیل کردند. دکتور یوسف القرضاوی، علم مقاصد شریعت را وسعت بیشتر داد، او فقه مصلحت که اساس کار مقاصد است نوشت، القرضاوی فقه ضرورات، فقه احتیاجات، فقه معاصرو فقه اقلیت های اسلامی را در کشورهای غیر اسلامی به مقصد تطبیق عملی شریعت تألیف کرد. مؤلفات علامه القرضاوی مانند: مدخل لدراسة الشریعة، و دراسة فی فقه مقاصد

^{۷۷}. الأصول الأخلاقية للفكر المقاصدي (فكر الإمام الشاطبي)، مركز الأمانة للابحاث و

الدراسات العلمية / www.bu.umc.edu.dz>philosophie>ABOU2208,PDE/

/ www.alamanaweb.ma/ در ارتباط اخلاق با مقاصد شریعت مراجعه شود به: فقه

اسلامی، جولای ۲۰۲۳.

شریعت بین مقاصد کلی و نصوص جزئی، والسنة مصدراً للمعرفة و الحضارة، مهتمین مرجع در علم مقاصد شریعت است.

مفهوم مقاصد نزد القرضاوی عبارت است از: اهداف شریعت که نصوص آنرا می خواهد مانند: اوامر، نواهی، مباحات، و احکام جزئی است که شریعت تحقق این اهداف را در حیات افراد و خانواده و جامعه می خواهد. در اهتمام شریعت به فرد که علمای مقاصد در گذشته به آن توجه بیشتر داشتند، القرضاوی نظریه قدیم را تقدیر و لکن توجه بیشتر به مقاصد اجتماعی، خانواده و جامعه و دولت و امت می کند.

رأی و نظر تجدیدی علامه القرضاوی از مقاصد شریعت اسلامی و مقاصد عمومی آن را میتوان به نقاط ذیل خلاصه کرد:

۱. وسعت دائره برای حفظ عقل، مانند فرضیت تعلیم و کسب آن، فرضیت سفر برای کسب تعلیم، وسعت دائره حرمت که سبب ضیاع عقل میشود، مانند: مخدرات، سحر و غیره.
۲. توسیع دائره حفظ مال، مانند برنامه ها برای کار، تشویق کار کردن، تقدیر و احترام کار و کارگر، بلند بردن مزد کارگر.
۳. وسعت دائره کلیات پنجگانه اسلام، القرضاوی قسم ششم را به آن اضافه میکند و میگوید که این قسم نیز از مقاصد شریعت است. او حفظ کرامت و شرف انسان را ضمن کلیات دین می آورد و میگوید نصوص شریعت مثل قول نبی صلی الله علیه و سلم: «کل المسلم علی المسلم حرام، دمه، عرضه، و ماله»، ریختن خون مسلمان و شرف و مال او بالای مسلمان حرمت دارد. او می گوید که نصوص قرآن کریم حفظ خون را نسبت به مال مقدس تر می داند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

علامه القرضاوی مقاصد اساسی اسلام را به شش مقصد خلاصه می کند: بناء انسان صالح و خانواده صالح و جامعه صالح ، و امت صالح ، و دولت صالح و تحقق خیر برای انسان.

ساحات تحقق مقاصد شریعت نزد القرضاوی عبارت اند از:

۱- مقاصد بزرگ در قرآن کریم: بیان ارکان دین ، کمال نفس ، اصلاح ، تثبیت مزایا اسلام ، سیاست دولت ، حفظ حقوق ، حریت انسان.

۲- مقاصد سنت شریفه: سعی برای تحقق مقاصد جزئی نصوص در روشنی علل و شرایط.

۳- مقاصد مطالعه شریعت. ۴- مقاصد فقه. ۵- مقاصد فتوا. ۶- بین مقاصد کلی و نصوص جزئی. ۷- مقاصد اولویات. ۸- مقاصد و بیداری اسلامی. ۹- مقاصد عقیده اسلامی. ۱۰- مقاصد تصوف.^{۷۸}

دکتور الریسونی ، در عصر حاضر در بالاترین مقام علمی در علم مقاصد به حساب می آید او در ساحة مقاصد شریعت مرجع علمی به حساب می آید.^{۷۹} دکتور الریسونی را علماء و دانشمندان بنام استاد اجتهاد در علم مقاصد ، و اجتهاد بالمقصد میدانند.^{۸۰}

^{۷۸} . دکتور خالد فهمی ، رعاية المقاصد فی منهج القرضاوی / 8/16/2022- www.al-garadawi.net/

دکتور جاسر عودة ، مقاصد الشريعة عند الشيخ القرضاوی ،

^{۷۹} . مشروع تجديد علمي لمبحث مقاصد الشريعة ، المسلم المعاصر ، العدد ۱۰۳

^{۸۰} . مظاهر الإبداع و التجديد فی الفكر المقاصدي عند الدكتور احمد الریسونی /

www.diae.events.

دکتور جاسر عوده در ساحات مختلف عصر حاضر و ارتباط آن به مقاصد شریعت تألیفات زیاد دارد مانند: الدولة المدنية نحو تجاوز الاستبداد و تحقیق مقاصد الشريعة، بین الشريعة و السياسة، اسئلة لمرحلة ما بعد الثورات، الاجتهاد والمقاصد: من التصور الأصولي إلى التنزيل العلمي، و نقد نظريه النسخ: بحث في فقه مقاصد الشريعة، ومقاصد الشريعة كفسلفة للتشريع الإسلامی، هوية إسلامية غربية، السلوك مع الله، رحلة مع حكم بن عطاء الله السكندري و غيره.^{۸۱}

علما معاصر امثال: محمد الغزالي، محمود شلتوت، محمد عبد الله دراز، محمد يوسف موسى، محمد المدني، محمد ابی زهرة، علی الخفیف، محمد مصطفى شلبی، عبد الوهاب خلاف، علی حسب الله، مصطفى الزرقا، مصطفى السباعی، البهی الخولی، سید سابق و غیره، تألیفات زیاد در مقاصد شریعت اسلامی بجا گذاشتند و تألیفات ایشان مصدر و مرجع مهم برای علم مقاصد شرعی خصوصاً در یک قرن اخیر به حساب می آید.

از یک قرن باین طرف تغییرات و تحولات مهم در جوامع بشری پیش آمده است، و جهان اسلام و مسلمانان به تغییرات و تحولات سریع جهان متأثر گردیده است، تحولات جدید ضرورت ها و احتیاجات جدید، مشکل فقهی را بیشتر ساخته است، علماء معاصر در روشنی تحولات و تغییرات در جامعه

^{۸۱}. دکتور محمد مأمون، الرؤية المنظومية و دورها في تجديد مقاصد الأحكام و الفتاوى

المعاصرة / www.e-journal.ikhac.ac.id>article>PDF

نظریه مقاصد الشريعة قراءة تجديدية، المنهج الاستقرائي الاستنتاجي و التطبيقی /

www.msf-online.com/Sep28,2021

اصول مقاصد الشريعة الإسلامية - دراسة نظرية و تطبيقية / www.alamanaweb.ma

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اسلامی تحقیقات مفید و مهم را انجام دادند تا بتوانند با اجتهادات معاصر مشکلات معاصر مسلمانان را حل نمایند. از اوایل قرن ۲۱ تحقیقات و مطالعات جدید به هدف تجدید نظر در علم مقاصد شریعت شروع شد و علمای معاصر مقاصد شریعت را به صیغه جدید و معاصر شرح و توضیح دادند. مطالعه جدید از مقاصد شریعت و یافتن راه تطبیق عملی آن یگانه روش برای اصلاحات جدید و حل مشکلات معاصر می‌تواند باشد، متأسفانه علمای معاصر افغانستان در این ساحه زیاد متوجه نیستند و در تطبیق شریعت اسلامی به مقاصد شریعت توجه عمیق و دقیق ندارند.^{۸۲}

مطالعه آثار جدید، برای فهم بیشتر از مقاصد شریعت با در نظر داشت شرایط محیط و زمان و مکان برای آنانکه تخصص در علوم شرعی دارند ضرورت حتمی به حساب می‌آید و امید است کتاب‌های جدید و تحقیقات نوبه زبانهای مردم افغانستان ترجمه و در پوهنتون‌ها و مراکز علمی تدریس شود.

علم مقاصد شریعت اسلامی، قلعه مستحکم برای حفظ عقل و فکر و آزادی نسل معاصر (دختران و پسران) می‌باشد. انقلاب تکنالوجی روابط بین افراد جامعه را سریعتر و مستحکمتر ساخته است، علم مقاصد شریعت بهترین رهنما و معلم برای نسل جوان در استفاده از وسائل اجتماعی معاصر است. مقاصد شریعت نسل معاصر را از وسوسه‌های شیطانی و تبلیغات سوء

^{۸۲} الحداثة و تحولات الخطاب المقاصدی: نحو فقه سائل / www.brill.com/2019

دكتور الحسان شهيد الخطاب المقاصدی المعاصر.

دكتور نورالدين بن مختار الخادمی، دكتور محمد رفيع، دكتور الحسان شهيد، البحث العلمی فی مقاصد الشريعة: إشكالاته المنهجية و قضایاه الموضوعية /

www.makasid.com>nadwa-2/Sep17,2020

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دشمنان دین حفظ و جلو فساد و فحشات را در جامعه می گیرد. تحولات بزرگ که در جوامع اسلامی پیش آمده، افغانستان از آن مستثناء نیست، جامعهٔ معاصر افغانستان کاملاً تغییر نموده و متأسفانه نظام سیاسی جدید در کابل متوجه تغییرات جذری در جامعه نیست. اگر مقاصد شریعت بصورت صحیح تدریس و از طرف دولت بصورت صحیح و علمی تطبیق نشود، جوانان اسلام را دین جامد و غیر قابل تطبیق در عصر حاضر می دانند و حاکمیت شریعت را نمی پذیرند و مشکلات معاصر را نتیجه تطبیق شریعت میدانند. تجربه های ناکام تطبیق شریعت اسلامی که فصل مستقل در این تحقیق است، اسباب ترس و خوف را در بین نسل معاصر عمیقتر و بزرگتر ساخته است و سؤالات مهم را جوانان مطرح می سازند و اما متأسفانه مراکز و مراجع برای جواب دادن آن در کشورهای مانند افغانستان نیست.

حاکمیت شریعت (سیادت شریعت)^{۸۳}

سخن در مورد حاکمیت شریعت و تطبیق آن از چند قرن باین طرف در جهان اسلامی، بین احزاب و جمعیت های اسلامی و انجمن های حقوقی و حتی در بین پیروان احزاب لیبرال غربی و مراکز تحقیقات جریان دارد و نظریات متفاوت و در بسا موارد متناقض به نشر میرسد.

سیادت یا حاکمیت شریعت متأسفانه اسلحه ای بدست مستبدین و طاغیان برای سرکوب ساختن آزادی و محدود کردن حقوق انسان در تمام ساحات است. مستبدین و دیکتاتوران با ترتیب انقلابات عسکری، قوانین شریعت را ملغی و قوانین اضطراری را زیر نام شریعت و به هدف امنیت و مبارزه با آزادی های سیاسی تدوین می کنند و زیر نام قوانین اضطراری آزادی ها سلب و حقوق انسان پامال می شود.

بحث در مورد شریعت اسلامی و شرایط تطبیق عملی آن نقطه آغاز برای بحث تفصیلی در رسیدن به حاکمیت شریعت و به اصطلاح قوانین معاصر حاکمیت قانون میباشد. بحث در این مورد در جوامع اسلامی، علامه بارز از بیداری مسلمانان و حفظ مدنیت اسلامی و احیاء فرهنگ اسلامی است.

سیادت یا حاکمیت شریعت فکر تمام مسلمانان را در جهان اسلام بخود مشغول ساخته و مراکز تحقیقات و مراکز مطالعات اجتماعی و سیاسی

^{۸۳}. سیادت شریعت: حاکمیت شریعت، حکمفرما. سیادت مردم: حاکمیت مردم.

سیادت فعلی: حاکمیت فعلی. سیادت اقلیمی: حاکمیت ارضی. سیادت
شرعی: برتری قانونگذاری. سیادت قوت: حاکمیت زور، حکمفرما شدن به قوت.
اخلال به سیادت: نقض حاکمیت. انتهاک سیادت: نقض حاکمیت.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در کشورهای غیر اسلامی که رابطه نزدیک با کشورهای اسلامی دارند و اعتقاد برین دارند که آینده جهان اسلام تأثیرات مستقیم بالای مدنیت و پیشرفت بشری دارد، به خود معطوف ساخته و مشغول بررسی و تحقیق بیشتر در موضوع حاکمیت شریعت هستند و بدقت انتظار نتیجه این نوع تحقیقات و ابحاث را دارند.

در تاریخ معاصر افغانستان، حکومت‌ها و مردم، مبدأ حاکمیت شریعت را که در ادبیات قانون مدنی معاصر، حاکمیت قانون گفته میشود می‌خواهند و دعوت دارند تا زمامداران قبل از مردم التزام و پابندی کامل به حاکمیت شریعت داشته باشند.

در ساحة تشریعات و سیاست همه دانشمندان و صاحبان رأی اتفاق نظر و عقیده بر این دارند که اصلاح سیاسی و اجتماعی ممکن نیست مگر به اساس مبدأ سیادت یا حاکمیت قانون، و اگر قانون مورد احترام دولت، حکام و محکومین نباشد نمی‌تواند وظیفه خود را انجام دهد و در عدم حاکمیت قانون نظام دولت و جامعه استقرار نیافته و امنیت تأمین نمیشود. باین معنی مبدأ سیادت یا حاکمیت شریعت موضوع خاص برای مسلمانان و افغانان نیست بل موضوع برای تمام نظام‌های قانونی و تشریعی میباشد به دلیل اینکه قوانین اگر از جانب دولت و افراد ملت احترام نشود ارزش و قیمت نمی‌داشته باشد.

مبدأ حاکمیت شریعت، نزد مسلمانان مبدأ معتبر و مقدمه برای حاکمیت قانون میباشد، حاکمیت شریعت از نظر علماء و متفکرین در جهان اسلام مهمتر و خطرناکتر از موضوع حاکمیت قانون است. حاکمیت شریعت به این معنی که سلطه سیاسی را مقید و افراد و جامعه را از طغیان و ظلم حکام که

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

از قوانین و سیله برای استبداد شان استفاده می کنند حفظ می نمایند و برای سلطه سیاسی اجازه نمی دهد تا مطابق هوی نفس خود قوانین را وضع کند و از قانون برای سرکوب مخالفین استفاده نماید.^{۸۴}

بحث و مناقشه در مسأله حاکمیت شریعت در جهان اسلام تا هنوز به نتیجه مطلوب نرسیده و اکثر زمامداران سیاسی در کشور هایی اسلامی، از حاکمیت شریعت و یا حاکمیت قانون برای تثبیت قدرت سیاسی و برداشتن مخالفین شان برای حفظ دیکتاتوری استفاده می نمایند و با شعار تطبیق حاکمیت شریعت مخالفین سیاسی و آزادی خواهان را بنام خوارج به قتل میرسانند و در حفظ سلطه و قدرت از اصطلاح حاکمیت شریعت استفاده میکنند. دانشمندان مسلمان از قدیم الزمان تا عصر حاضر جامعه را هوشدار میدهند که دیکتاتوری زیر نام حاکمیت شریعت، خطرناکترین نظام میباشد و نه تنها وجود مسلمانان بلکه امنیت جهانیان را به مخاطره می اندازد.

سیادت یا حاکمیت قانون را دانشمندان به «سلطه علیا» تعبیر می کنند، که رابطه بین مردم و سلطه سیاسی را تنظیم می نماید. در فرهنگ حقوق معاصر، حاکمیت قانون، معرف یا صفت دولت معاصر است، دولت که در ساحة جغرافیوی معین تسلط کامل داشته باشد. سیادت به مفهوم معاصر و فکر معاصر مراحل و شرایط تاریخی را پشت سر گذاشته است. در تاریخ اروپا کلیسا و پاپ از اسم سیادت قانون و سیادت شرعی چند قرن بالای تمام زمامداران سیاسی و مردم حکمفرمائی داشتند. در تاریخ معاصر اروپا بار اول عالم فرانسوی «Jean Bodin جان بودان» فکر سیادت قانون را در سال

^{۸۴}. دکتر توفیق الشاوی، سیادة الشريعة الإسلامية فی مصر، الزهراء للإعلام العربی ۱۴۰۷ هجری/۱۹۸۷ میلادی، صفحات ۱۳-۱۴-۱۵.

۱۵۷۷ میلادی به نشر سپرد و از آن تاریخ به بعد تعریف جان بودان عمومیت یافت.^{۸۵} جان بودان، کتاب زیر عنوان (Les Six Livres De La Republique/De Republica Libri Sex (Bibliothèque D, histoire De) رابه نشر سپرد، این کتاب به زبان عربی بنام « ستة كتب عن الجمهوری » ترجمه و به طبع رسیده است.^{۸۶}

بعد از جان ، دانشمند دیگر اروپائی بنام ، دوگی «Duguit» ، نظریه جدید که بعداً بنام قانون اعلی و سیادت و قاعده اساسی برای تعریف سلطه قبول شد تقدیم نمود که در آن سلطه حاکمه تعریف غربی شد. در نظریه غربی سلطه علیا بالاترین و با امتیاز ترین و فوق تمام سلطات شناخته شده و به سلطه مطلقه تعبیر گردیده است و صاحب سلطه مدام الحیات و بدون مسئولیت میباشد. فیلسوف فرانسوی « جان جاک رسو » نظریات فوق را به پایه اکمال رسانید و سیادت قانون وضعی را بین نظریه: سیادت قانون سیادت ملت معرفی کرد. در ۱۶ اگست سال ۱۸۷۹ میلادی، حقوق انسان اعلان شد در علامیه حقوق انسان سیادت به ملت نسبت داده شد، به این معنی که ملت صاحب سیادت در دولت است. بعداً ملل متحد مبدأ مساوی بودن سیادت را برای تمام دول جهان تثبیت کرد. در اعلامیه ملل آمده که سیادت دول ارتباط به مساحت جغرافیوی و اقتصادی ندارد و همه دول جهان در سیادت و حاکمیت مساوی

^{۸۵}. أحكام القانون الدولي فی الشريعة الإسلامية ، و الإسلام و العلاقات الدولية فی السلم و الحرب ، صفحه ۹۶.

^{۸۷}. راجع به کتب و آراء جان به مراجع ذیل مراجعه شود:

Bodin, Jean / Intetnet Encycopedia Of Philosophy

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

میباشند ، اما متأسفانه بعداً چند کشور برای خود حق فیتو را گرفتند که بدین ترتیب مساوی بودن دول را مورد سؤال قرار دادند.

قانون دانان مسلمان و در بین شان دکتور صلاح الصاوی ، در نقد شان از سلطه مطلقه و سیادت مطلق صاحب سلطه باین باور اند که سلطه مطلق علیا ، تنها حق حرف زدن و تصمیم گیری نهائی را در نظام حکومت و بالای تمام اشیاء و افعال میداشته باشد ، و با سلطه مطلقه علیا دیگر سلطات معدوم و بی قیمت می باشند. اما در نظام اسلامی ، سلطان یا زعیم زیر اداره ملت است و سلطه علیا در نظام اسلام کتاب الله تعالی و سنت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم میباشد ، به عبارت دیگر سلطه علیا ، حاکمیت شریعت و قانون است.^{۸۷}

در اینجا سؤال مطرح میشود که سیادت در دولت اسلامی از حق کی است؟ آیا حکومت یا حاکم صاحب سیادت است و یا ملت؟ اکثر دانشمندان و فقهاء و قانون دانان مسلمان باین باور و عقیده بودند و هستند که سیادت در نظام اسلامی از حق ملت است و برای این تعریف استنباط به مبدأ شورا در اسلام می نمایند.^{۸۸}

^{۸۷} نظریة السیادة و أثرها على شرعية الأنظمة الوضعية ، ص ۱۴ / و همچنان سیادة الشريعة: من المعلوم من دین الإسلام بالضرورة / ar.islamway.net>articalr>44608
^{۸۸} موسوعة الفقه السياسي و نظام الحكم فی الإسلام ، صفحات ۳۸۴-۴۱۲؛ دکتور فتحي عبدالکريم ، الدولة و السیادة فی الفقه الاسلامی ، صفحات ۱۸۸-۲۱۳.
دکتور محمد مفتی و دکتور سامی صالح الوکیل ، السیادة و ثبات الأحكام السياسية الإسلامية.

از ادله شرعی و نصوص اسلامی است که تمام تصرفات چه از جانب حاکمان و رعیت صادر می شود، همه تابع به اطاعت آن میباشند نباید از حاکمیت شریعت تجاوز کند. دلایل که در این مورد می آورند عبارت از آیات قرآن کریم است.

خداوند تعالی می فرماید: «إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ يَقِصُّ الْحَقُّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ». (الأنعام: ۵۷). حکم و فرمان تنها از خداوند است، حق را روشن می سازد، و او (تعالی) بهترین جدا کننده (حق از باطل) است.

و «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا». (النساء: ۵۹). ای مؤمنان! از خدا و پیغمبر (محمد صلی الله علیه و سلم) اطاعت کنید و کسانی را اطاعت کنید که از جمله شما صاحبان امر (قدرت مشروع) باشند (اطاعت خدا و رسول خدا بصورت مطلق و طاعت اول الامر بصورت مشروط یعنی در حدود شرع امر شده است) و اگر در چیزی اختلاف نمودید آنرا بخد (بحکم قرآن کریم) و به پیغمبر (بحکم سنت نبوی) ارجاع کنید، اگر بخداوند و روز آخرت ایمان دارید، این کار (رجوع بخدا و رسول خدا) برای شما بهتر و خوش عاقبت تر خواهد بود.

کشورهای معاصر همه التزام و پابندی به قانون دارند و از حاکمیت قانون حمایت می کنند، دولت اسلامی نیز باید التزام و پابندی و انقیاد به حاکمیت قانون الهی که شریعت است داشته باشد، در حاکمیت قانون و یا سیادت قانون بین مسلمانان و غیرمسلمانان تفاوت زیاد نیست. در نظام اسلامی، سیادت علیا و سلطان مطلق در آن است که از جناب خداوند عز و جل

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

به نبی اش فرستاده شده و مسلمانان مکلفیت دینی دارند تا به سیادت و حاکمیت شریعت پابندی داشته باشند.^{۸۹}

با در نظر داشت دو نظریه متفاوت از دو مدرسه فکری در تعریف حاکمیت شریعت و قانون ، و جمع بین این دو نظریه : حاکمیت در دولت اسلامی از شریعت است ، حاکمیت از ملت است ، میتوان گفت : در اصل سیادت و حاکمیت از حق امت است اما حاکمیت و سیادت ملت مقید به سیادت شریعت میباشد ، و امت محکوم به شریعت اسلامی «قرآن و سنت» است. تفاوت بین نظامهای دیموکراسی غربی و اسلام در مسأله حاکمیت که در نظامهای غربی و دیموکراسی ، سیادت و حاکمیت از ملت است، و در نظام اسلامی سیادت از شریعت و اما سلطه یا زعامت از امت یعنی مردم میباشد.^{۹۰}

دکتور عبدالعزیز عزت الخياط در این مورد می گوید که سیادت از شریعت است و در این مورد اجماع است و مخالف در بین امت وجود ندارد ، اما امام یا زعیم سیاسی یا سلطان شرعیت خود را از ملت بدست می آورد ، چه بوسیله رأی شورای اهل الحل و العقد یا مستقیماً از جانب ملت ، به عبارت دیگر حاکم سلطه خود را از ملت بدست می آورد و در هر حال سیادت از شریعت است ، و سلطه حاکم مقید به حاکمیت شرع میباشد.^{۹۱}

از نظر مدرسه فکری اخوان المسلمین ، اجتهاد فقهی و استنباط احکام جهد و زحمت بشری است ، ممکن است مجتهد و قانونگذار در صواب باشد یا در

^{۸۹}. صید الفوائد ، www.saaaid.net السیادة مفهومها و نشأتها و مظاهرها.

^{۹۰}. سعدی ابو جیب، دراسة فی منهاج الإسلام السیاسی ، صفحات ۷۳-۷۴.

^{۹۱}. دگتور سعد بن مطر العتیبی ، سیادة الشریعة: من المعلوم من دین الإسلام بالضرورة،

الدر السنیة / 1049 dorar.net

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

خطأ، و در هر حالت ملت حق انتخاب مؤسسات تشریعی یعنی مجلس قانون گذاران را دارد، همچنان ملت حق تدوین قوانین را می‌داشت باشد و در تدوین قوانین مرجعیت علیا در پهلوی قرآن و سنت ملت می‌باشد. به معنی دیگر ملت با اراده آزاد مجلس قانون گذاران یا شورای ملی را انتخاب و مجلس به نمایندگی از ملت حق تدوین قوانین را دارد.^{۹۲}

در جمع بندی نظریات و آراء دانشمندان در مورد حاکمیت شریعت و سیادت شریعت در دولت اسلامی میتوان گفت: سیادت و حاکمیت در دولت اسلامی از شریعت اسلامی است. سیادت به دست الله سبحانه و اما سلطه و حکومت از طرف ملت به صاحب سلطه یعنی حاکم تفویض میشود و صاحب سلطه، سلطه خود را از مردم می‌گیرد، و حاکم در دائره حاکمیت قانون عمل میکند. حاکم یا سلطان که به نمایندگی از ملت عمل میکند و از اراده آزاد ملت به سلطه سیاسی میرسد، باید در دائره شریعت عمل کند و تا زمانیکه از حاکمیت شریعت پیروی می‌کند اطاعت او بالای امت واجب و اما اگر از شریعت عدول می‌نماید اطاعت او ساقط می‌گردد. حاکم در دولت اسلامی وظیفه اجراء و تطبیق شریعت را دارد، اما در هر حالت ملت صاحب سیادت و مصدر سلطه می‌باشد. به عبارت دیگر سیادت و حاکمیت از آن خداوند و سیادت و حکومت از حق مردم است.

خوارج در تعریف حاکمیت و حکومت و تفاوت بین هردو دچار مشکلات شدند، ایشان تصور می‌کردند که حکومت در اسلام، الهی است و اراده ملت را در انتخاب زعامت نفی کردند. قبول امام علی رضی الله عنه از حکمیت را

^{۹۲}. دکتر محمد عبد الرحمن، عضو شورای عالی اخوان المسلمین، إلى الذین یخافون من تطبیق الشریعة / 3177>eslah.com

خوارج نفی حکمیت الهی تعبیر کردند و امام علی را بخروج از حاکمیت شریعت متهم نمودند. تا امروز اختلال در فهم حاکمیت و حکومت در جوامع اسلامی وجود دارد، عده‌ای از مسلمانان هر نوع حاکمیت ملی را نفی می‌کنند. در فرهنگ سیاسی اسلام، بین حاکمیت و حکومت تفاوت زیاد است، حاکمیت از شریعت و قانون، اما حکومت از مردم و برای مردم و مسئول در مقابل مردم.

امت صاحب حق سلطه و حکومت می‌باشد، سلطه ملت در دولت متعارض به حاکمیت شریعت و اصل شریعت نیست. اختلاف در این مورد یعنی حق ملت در حکومت و سلطه سیاسی به معنی اختلاف در اصل دین نیست، بل اختلاف در فهم و استنباط از مصطلحات می‌باشد. سیادت و حاکمیت ملت در دولت محکوم به ضوابط شریعت می‌باشد. بیعت و رأی برای انتخاب زعیم سیاسی، از حقوق ثابت ملت است و شریعت اسلامی این حق را برای مردم داده تا هر شخص را که بخواهند انتخاب کنند. سلطه در نظام اسلامی محکوم به شریعت است و احکام شریعت سلطه امت را تعیین می‌کند و عدول از این حق خلاف حکم شریعت اسلامی می‌باشد. سیادت امت، سیادت اجرائی و تنفیذی شریعت می‌باشد، و مسئولیت تطبیق قانون و مراقبت سلطه سیاسی از وظائف ثابت امت است. متفکرین معاصر اسلامی، در این مورد سه نظر دارند: سیادت شریعت اسلامی، سیادت امت اسلامی، جمع بین این دو نظریه

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

، سلطه سیاسی و حکومت از حق ملت اما مقید به سیادت علیا یعنی شریعت الهی است.^{۹۳}

^{۹۳}. دکتر توفیق الشاوی، فقه الشوری و الاستشارة، صفحہ ۵۷۴ و عبد الحمید متولی، اصول نظام الحکم فی الإسلام، فتحی عبد الکریم، الدولة و السیادة فی الفقه الإسلامی. سؤال السیادة فی الفكر الإسلامی المعاصر / www.saaaid.net/syadh-alshre3h>25

شرایط تطبیق شریعت

نقش ایمان در اجرای احکام و تطبیق شریعت

شریعت زمانی قابل تطبیق عملی می‌باشد، که مردم به قداست یا قدسیت، الهی بودن و عدالت و ارزشمندی احکام اسلام ایمان داشته باشند و عمل به آن را به عنوان عبادت مورد توجه قرار دهند. این مورد باعث می‌گردد تا مملت شریعت را صحیح درک و از مقاصد و مراحل و اهداف و رهنمودهایش آگاهی یابد و برای برداشتن موانع از مسیر آن فداکاری نماید تا بدین ترتیب زندگی آنان در همه‌ای ابعاد دور نمایی دلپذیر و مورد پسندی از ارزش‌های دین خداوند باشد و برای آنانی که اسلام را نپذیرفته‌اند الگو و سرمشق شوند و از ایمان و اخلاق و روش زندگی آن‌ها دیگران درس دینداری بیاموزند و شریعت را در زندگی آنان زنده و پویا ببینند.^{۹۴}

دکتر یوسف القرضاوی می‌نویسد: نقایص بسیاری در مورد تجارب تطبیق شریعت در جهان معاصر که زیر ذره بین انتقاد و نقد کارشناسانه و مخالفین قرار داشته، آن است که نااهلان و ناپختگان و حتی گاهی مخالفان پیشین و دشمنان آن می‌خواهند آن را تطبیق و اجرا نمایند، در حالی که حق و شایسته آن بود که باورمندان و دعوتگران به آن زمام این کار را به کف می‌گرفتند، نه کسانی که آگاهی چندانی در مورد آن ندارند و التزام و دلسوزی کافی از آنان احساس نمی‌شود.^{۹۵}

^{۹۴} دکتر یوسف القرضاوی، نقش ایمان در اجرای احکام و تطبیق دین، ترجمه: عبدالعزیز سلیمی. ۹۳/۱۲/۲۶.

^{۹۵} منبع: دورنمای جامعه‌ی اسلامی، نشر احسان ۱۳۷۸.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دانشمندان معاصر اسلامی باین عقیده و باور اند که آزادی قبل از تطبیق شریعت اسلامی می آید. قبل از اقدام برای تطبیق عملی شریعت باید آزادی فراهم شود، تا مردم اسلام را به اختیار تمام برگزینند. شریعت و دین اسلام با اجبار و قمچین بالای مردم تطبیق نمی شود. در سایه آزادی مردم اسلام را می پذیرند و با عصا از اسلام دور می شوند. درسزمینی که استبداد و برده پروری بر آن سایه افکنده است، هموطن آزاد مرد رشد نمی کند.

اگر بدقت جامعه اروپا و امریکا را مورد بررسی و مطالعه قرار دهیم ملاحظه می نمائیم که جوانان مسلمان مهاجر بطرف دین نزدیکتر شده میروند. در اروپا هر چهار دختر یکی آن حجاب دارد، بدون اینکه حجاب اجباری باشد. مساجد بیشتر آباد میشود و نمازگزاران هرروز بیشتر می شوند، و غیر مسلمانان از طبقه جوان و تعلیم یافته به دین اسلام مشرف می شوند، درحالیکه احصائیه ها نشان میدهد که جوانان درکشور هایی اسلامی که زیر تسلط حکام ظالم و نظامها استبدادی زندگی دارند از دین فاصله می گیرند. احصائیه های که من در کتاب خود نشر کرده بودم در آن آماده بود که هر سال کمتر از ده درصد جوانان داخل کشورهای اسلامی دین اسلام را می گذارند و در مقابل هزارها نفر در غرب مسلمان میشوند.^{۹۶}

آنانکه تطبیق شریعت اسلامی را در جهان اسلام و در عصر حاضر میخواهند، باید در قدم اول دعوت برای آزادی نمایند، زیرا در سایه آزادی ایمان رشد می کند، و یقین به بار می نشیند، و مردم خدا و پیامبر صلی الله علیه و سلم را دوست میدارند، و دین در نزدشان محبوب می گردد، به عبادت عشق می

^{۹۶}. فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، جلد اول، امریکا ۲۰۱۶،

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

ورزند و دوستدار خیر می گردند، و دوستی و محبت در میانشان رواج می یابد.^{۹۷}

در این مورد علامه اقبال لاهوری می گوید:

دین و دانش را غلام ارزان دهد تا بدن را زنده دارد جان دهد.

گرچه بر لب او های نام خداست قبله ی او طاقت فرمانرواست

چون شریعت برای آزندگان هست نه برای بردگان، لذا آزادی قبل از تطبیق شریعت می آید. امام ابوحنیفه رحمه الله در عدم قبول قضاوت از طرف ابو جعفر منصور به همه فهماند که عدالت بر تطبیق شریعت مقدم است. یعنی وقتی عدالت قضایی وجود نداشته باشد و حدود بر همه عادلانه اجرا نشود نباید بر هیچ کس اجرا شود. حدود در عدم عدالت اجتماعی و عدم امنیت غذائی و امنیت جسمانی قابل اجرا نمیباشد چنانکه در عام الرماده به سبب قحطی حضرت عمر رضی الله عنه دست دزد را قطع نکرد، باین معنی نیست که حضرت عمر حکم را نسخ کرد بلکه به سبب شرایط خاص اجراء نکرد.

حضرت محمد صلی الله علیه و سلم قبل از تطبیق شریعت زمینه را ایجاد کردند، ایمان را در دل ها ایجاد و تمکین نمودند لذا از مکه به مدینه هجرت و در آنجا اکثریت را کسب کرد و حتی اقلیت یهود هم تبعیت کردند.^{۹۸} تطبیق شریعت اسلامی مراحل و شرایط خاص را می خواهد، مجریان تطبیق شریعت

^{۹۷} منبع: محاضره ی آینده جهان عرب در پرتو واقع، دکتر یوسف القرضاوی.

^{۹۸} دکتر محمد ابراهیم ساعدی رودی، تطبیق شریعت و نکاتی که باید به آن توجه کرد،

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در جامعه معاصر اسلامی قبل از تطبیق آن به نقاط ذیل باید توجه بیشتر داشته باشند:

۱. تأمین عدالت: به این معنی که حقوق مادی و معنوی افراد جامعه قبل از تطبیق شریعت تأمین گردد و مبارزه جدی علیه ظلم و استکبار حکام مستبد آغاز شود، و این شرط از شروط مهم برای اجرای بسیاری از احکام شریعت می باشد. شریعت اسلامی در کشوری که ظلم حاکم و استبداد تسلط داشته باشد در حالت تعلیق قرار میداشته باشد و قابلیت اجراء و تطبیق را نمی داشته باشد.
۲. دقت و توجه به کرامت انسانی: اسلام آمده تا انسان را با کرامت سازد و کرامت انسان ارتباط به دین و مذهب و نژاد ندارد، خداوند متعال انسان را در اصل خلقت با کرامت خلق نمود. آزادی از علامات و نشانه های تکریم انسان، و عنصر مهم برای ایجاد زندگی خوب و با کرامت دین محورانه است، آنانکه دعوت به تطبیق شریعت می نمایند لازم است قبل از تطبیق شریعت کرامت انسانی و آزادی را ایجاد نمایند.
۳. شریعت اسلامی عبارت از مجموعه ای از باورها، ارزش ها، مبانی اخلاق و احکام شرعی است، پس در اجراء و عملی کردن شریعت تثبیت ارزش های شرعی بر اجرای و عملی کردن احکام عملی مقدم تر است. حکومت نباید در این موارد مداخله و با زور و جبر مردم را تأدیب کند. تطبیق اخلاقیات و آداب اگر توسط فشار بالای افراد جامعه صورت گیرد، جامعه بسوی نفاق می رود و در ظاهر مسلمان با تقوی و در باطن مفسد، نفاق در دینداری بزرگترین خطر برای عقیده و شریعت و دین است.

۴. مجریان قانون شرعی، قبل از همه مقاصد شریعت را در فهم تطبیق آن بدانند تا در تشخیص حکم مناسب بر اساس فقه و واقعیت، فقه مصلحت، فقه اولویت حکم صادر شود، در غیر آن در بدل منفعت برای جامعه ضرر بزرگ برای جامعه اسلامی وارد می شود. وظیفه و مسئولیت حکومت در قدم اول تحقق عدالت اجتماعی، ایجاد امنیت اقتصادی و غذائی و جانی، رفاه برای همه شهروندان، حفظ استقلال و حاکمیت سیاسی است. آزادی و مراعات حقوق و تطبیق عدالت ضامن برسمیت شناختن تمام اقوام و مذاهب و حتی مخالفین سیاسی را شریعت الهی تضمین نموده و نظام اسلامی مکلف است تا آنرا تطبیق عملی کند.

در شریعت اسلامی، حکومت زیر هر نام که باشد، یک نهاد مدنی با مرجعیت اسلامی است. برای ساختار حکومت مدنی قرار نیست طبقه خاص بنام علماء و روحانیون باشند و قدرت را بدست گیرند؛ در حکومت اسلامی تخصص مقام اول را دارد. شریعت در دولت اسلامی حاکمیت و سیادت را به مردم واگذار شده است. ملت و شهروندان در نظام شرعی بی مسئولیت نیستند، مردم نقش مهم را در شکل گیری، ادامه و استمرار و تغییر نظام سیاسی میداشته باشند. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم مبارزه با ظالمان و ستمگران را بالای امت واجب ساختند و مسلمانان را با استفاده از دست، زبان و قلب - با قلب که آخرین درجه ایمان محسوب می شود و هر کس آنرا ترک کند کمترین اثری از ایمان در وجود وی باقی نمی ماند - کمترین ایمان مستلزم این است که فرد از ظلم و منکرات کراهیت و ناراضایتی قلبی داشته باشد و با مستبدین و ظالمین همکاری نداشته باشد. در حدیث دیگری رسول اکرم صلی الله علیه و سلم مبارزه با ظلم را شرط ایمان داری

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دانستند. در صحیح مسلم حدیث از روایت عبدالله بن مسعود آمده که: «خداوند هیچ پیامبری را در امت قبل از من مبعوث نکرد، مگر اینکه اصحاب و یارانی در میان امت خود داشت که از سنت وی پیروی کرده و او امر وی را گردن می نهادند، اما از آنها؛ بازماندگان آنها چیزهایی را می گفتند و به آن عمل نمی کردند و کارهایی می کردند که به انجام آن مامور نشده بودند؛ هرکس با دست خود با این گروه مبارزه کرد؛ مؤمن و هرکس با زبان خود با آنها مبارزه کرد مؤمن و هرکس با قلب و دل خود با آنها مبارزه کرد نیز مؤمن است و در مرحله پایین تر از این هیچ اثری از ایمان نیست.»

نظام سیاسی منعکس کنند فرهنگ و ثقافت یک ملت است، ملت با ثقافت و ایماندار، حکومت صالح می داشته باشد.^{۹۹} علامه دکتور یوسف القرضاوی، جهاد در برابر ظلم و فساد را بهترین نوع جهاد میداند، جهاد در برابر شر و فساد داخلی در جامعه است و این جهاد از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که جامعه را از نابودی و فروپاشی و تجزیه حفظ میکند. لازم به ذکر است که جامعه اسلامی اصول و مولفه و خصایص ویژه ای دارد که اگر از بین رفته و یا به دست فراموشی سپرده شود و یا به هر حال با این اصول و عناصر مبارزه شود، جامعه سالم نمی ماند.^{۱۰۰}

^{۹۹}. حکومت در اسلام، عرفی و مدنی یا دینی و الهی؟ کانال تلگرامی دریچه.

^{۱۰۰}. دکتور یوسف القرضاوی، جهاد و تصحیح مفهوم آن: انواع جهاد، کانال دکتور یوسف

القرضاوی http://t.me/yousif_Qaradawi/

تطبیق عملی شریعت اسلامی

«تطبیق شریعت اسلامی تنها شعار بدون مضمون در دست حکام»

بحث روی مسأله تجربه های تطبیق شریعت اسلامی، از تاریخ سقوط خلافت عثمانی در ۱۹۲۴ میلادی آغاز میشود، در این تحقیق تجربه های تطبیق شریعت عصر خلافت راشده، خلافت اموی و عباسی مورد بررسی و تحقیق نیست.^{۱۱}

در ۱۲ محرم سال ۶۵۶ هجری قمری، خلافت عباسی سقوط و خلیفه عباسی «المستعصم بالله» به قتل رسید و هولاکو داخل بغداد شد، او شریعت اسلامی را رسماً لغو و شریعت و قانون خود را در خلافت عباسی و در ساحه عراق حاکم ساخت.

ناپلئون بوناپارت در سال ۱۷۹۹ میلادی به مصر و سوریه لشکر کشی کرد و خواست این مناطق را از امپراطوری عثمانی جدا و اشغال نظامی کند. بعد از فتح مصر ناپلئون شریعت اسلامی را در مصر الغاء و در بدل آن قانون فرانسه را حاکم ساخت و از مشایخ الازهر فتوا گرفت که قانون فرانسه مطابق شریعت اسلام و مذهب مالکی میباشد و تعداد از مشایخ الازهر این فتوا را دادند.

در سال ۱۹۲۴، بعد از سقوط خلافت عثمانی، انگلستان و فرانسه مناطق تحت تصرف دولت عثمانی را بین خود به اساس معاهده «Sykes – pict Agreement» «سیکس بیکو» تقسیم کردند و کشور های کوچک تحت

^{۱۱}. برای مطالعه تجربه های سیاسی عصر رسالت و خلافت راشده مراجعه شود به:

فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی عصر رسالت و خلافت راشده (۱ هجری/ ۴۰ هجری)، نشرات فقه اسلامی، شماره مسلسل ۱۲۱، کالیفرنیا ۲۰۱۶ میلادی.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

حمایت انگلستان و فرانسه تأسیس شد. موافقت نامه سایکس - بیکو یا موافقت نامه آسیای صغیر توافقی سری میان بریتانیا بود که در روز نهم ماه می ۱۹۱۶ در خلال جنگ جهانی اول و با رضایت روسیه برای تقسیم امپراطوری عثمانی منعقد شد. این توافق نامه به تقسیم سوریه، عراق، لبنان و فلسطین میان فرانسه و بریتانیا منجر شد. قرار داد سری سایکس - بیکو، مناطق که از خلافت عثمانی جدا ساخته شد به رنگهای متفاوت ذیل نشانه کرد:

۱. «الزرقاء» که همان «عراق» است و تابع حاکمیت انگلیس.
 ۲. «الحمراء» که همان «سوریه» و تابع حاکمیت فرانسه میباشد.
 ۳. منطقه (ج) منطقه «السمراء» یا همان «فلسطین» است که تابع حاکمیتی بین المللی است و این مقدمه و زمینه ساز تسلیم فلسطین به یهود خواهد بود.^{۱۰۲}
- استعمار بعد از تقسیم سرزمین های خلافت عثمانی، قوانین شرعی را ملغی و قوانین اروپائی را جاگزین آن ساخت.
- کمال اتاتورک قوانین شرعی را در ترکیه الغاء و در بدل آن قوانین فرانسه، انگلستان و بلجیم را رسمیت داد. او نه تنها شریعت را لغو بلکه رسم خط اسلامی ترکی را نیز به حروف لاتین تبدیل نمود و نماز و ریش و حجاب را برای مامورین دولت اجازه نداد و آذان را از عربی به ترکی تبدیل کرد و عموماً تمام شکل و صورت و معانی اسلامی را در ترکیه تغیر و تبدیل کرد.

^{۱۰۲} mashruteh.org/ bpluspodcast.com/ www.dw.com>fa-ir/May15,2016/
www.bbc.com>2016/05/ www.donye-e-eqtesaad.com>3388

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

الغای شریعت در خلافت عثمانی و کشورهای شمال آفریقا و جزیره العرب و عراق و شام و تطبیق قوانین غربی مانع دعوت به تطبیق شریعت اسلامی نشد. حکومت‌ها از قوانین غربی پیروی کردند اما ملت‌ها شریعت را فراموش نکردند و در مسائل خانوادگی و شخصی از شریعت پیروی نمودند.

انصار شریعت، در طول یک قرن کوشش نمودند تا حکومت‌های کشورهای اسلامی را مجبور به احیاء شریعت نمایند و در این راستا فقط قوانین خانواده گی حفظ شد. در احیاء و تطبیق مجدد شریعت اسلامی، در جامعه ای اسلامی آراء و نظریات متفاوت است، و میتوان نظریات و آراء متفاوت را به اقسام ذیل تقسیم و بررسی نمود:

اول: پیروان میراث فرهنگ و ثقافت اسلامی: این گروه به فرضیت شریعت اسلامی که از جانب الله خالق انسان نازل شده ایمان کامل دارند و شریعت را قانون الهی و پسندیده و کامل برای همه بشر می دانند. در مورد قوانین وضع شده، علمای این گروه باین عقیده اند که تعارض بین قوانین اسلامی و قوانین وضع شده در عصر حاضر، تعارض ظاهری است و می گویند که انسان نمی داند در عقب آن چه نوع مصلحت نهفته است.

عده باین نظر اند که تطبیق شریعت اسلامی در دو ساحه میباشد: تطبیق محدود و آن در اجرای حدود شرعی، تطبیق وسیع در سائر امور حیات. در مقدمه این گروه شهید سید قطب می آید، او از تطبیق شریعت اسلامی بصورت کل حمایت میکند. قطب در کتابش «فی ظلال القرآن» می گوید که نظام اسلامی متکامل و شامل و غیر قابل تجزیه میباشد، و ممکن نیست

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

جزئیات شریعت را درک کرد مگر بعد از بررسی و مطالعه و دقت در نظام اسلامی و اصول و مبادی احکام اسلام.^{۱۳}

نهضت های اسلامی و جهادی افغانستان، شعار دعوت تطبیق شریعت اسلامی را در افغانستان بلند کردند و هدف از جهاد را برای مردم تطبیق شریعت گفتند. نهضت اسلامی طالبان نه تنها دعوت به تطبیق شریعت نمود بلکه آغاز به تطبیق آن نمود و در تطبیق شریعت، نظرو فهم و برداشتهای خود با شریعت یکجا تطبیق عملی کردند که درجایش به تفصیل بحث خواهد شد.

حرکت القاعده و داعش ادعاء دارند که هدف اول کارشان تطبیق شریعت اسلامی میباشد، این دو گروه سیاسی در فهم شریعت و مراحل تطبیق آن عاجز ماندند و روش خشونت و افراط را وسیله ای برای تطبیق شریعت انتخاب کردند.

دوم: سیکولرها و تطبیق شریعت اسلامی: این گروه از مسلمانان، اعتقاد به دین دارند، اما به نظام اسلامی پابندی کامل ندارند، دین را رابطه بین بنده و خالق می دانند و به اسلام بحیث نظام شامل قوانین و سیاست معتقد نیستند. افرادی از این گروه میگویند اسلام دین مقدس است و سیاست و قانون غیر مقدس میباشد و نباید اسلام را با سیاست و قانون یکجا مخلوط کرد.

^{۱۳}. مناع القطان، تحمیل کتاب و جوب تطبیق الشریعة الإسلامية و الشبهات التي تثار حول تطبیقها / موقع کتاب / archive.org/PDF
دکتور و صفی، تطبیق الشریعة الإسلامية المفهوم و الابعاد و المقاصد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

این گروه خود را اصلاح طلبان می‌نامند و ادعا دارند که قوانین اسلامی را اصلاح و فساد را از جامعه برمی‌دارند. احکام اهل ذمه، حدود شرعی را در دولت معاصر غیر قابل تطبیق عملی می‌شمارند و در جمله از قوانین مدنی غربی حمایت می‌کنند. گروه سیکولرباین باور اند که در عصر حاضر دنیا به یک قریه واحد تبدیل شده، تطبیق قوانین حدود شرعی به نفع کشور اسلامی نیست، و دنیا قوانین حدود اسلامی را شدید و غیر عادلانه می‌پندارد. شریعت آزادی‌های فردی، نظام سیاسی و اقتصاد آزاد مبنی بر سود را نمی‌پذیرد، لذا ممکن نیست در شرایط معاصر از تطبیق شریعت حمایت نمود. تجربه‌های ناکام تطبیق شریعت در اکثر کشور های اسلام نیز عامل مهم مخالفت تطبیق آن در نزد عدّه از مسلمانان و غیر مسلمانان می‌باشد، گروه های مخالف تطبیق شریعت اسلامی بین اصل شریعت و تطبیق نادرست آن تفاوت قائل نیستند.

قرآن کریم در مورد ادعا این گروه می‌گوید: «وإذا قيل لهم لا تفسدوا في الأرض قالوا إنما نحن مصلحون» (البقرة: ۱۱). و هنگامیکه به ایشان گفته شود، در زمین فساد مکنید گویند ما خود یگانه مصلحانیم.

و «ثم جاءوك يحنفون بالله إن أردنا إحسانا وتوفيقا» (النساء: ۶۲). سپس نزد تو آیند (و) بخدا سوگند یاد کنند که: ما (از مراجعه به حکم و داوری دیگران) بجز نیکی و اتفاق (میان مردم) منظور دیگری نداشته‌ایم.

شیخ رفاعی سرور در کتابش بنام «التصور السياسي للحركة الإسلامية» می‌گوید نمیتوانیم به سؤالات این گروه جواب بدهیم تا زمانی که واقعیت را بدست نداشته باشیم.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تعداد از تعلیم یافته گان مسلمان به مبادی سیکولریزم غربی متأثر شده اند ، و باین باور اند حدود شرعی که در بعض کشور های اسلامی تطبیق میشود ، شامل حدود نیست که در قرآن آمده .

استاد الجابری اعتراف و باور به تطبیق شریعت اسلامی دارد ، او در کتابش بنام « الدیموقراطیة و حقوق انسان » بوجود رابطه قوی بین نظامهای سیاسی و دین در اکثر کشور های اسلامی تأکید دارد و میگوید که شریعت در طول تاریخ شکل و صورت از اشکال و مظاهر سیاسی است. او پیشنهاد می کند که بین اجتهاد فقهی که در شرایط سیاسی بوجود آمده و بین عصر صحابه تفریق کرد تا به حقیقت شریعت رسید. و اضافه می کند که مبدأ مصلحت، مبدأ سیاسی است و شریعت اسلامی بالای آن استوار میباشد. به این معنی که شریعت اسلامی ثابت نیست ، و از حق مسلمانان تغیر و تبدیل او امر شریعت و نواهی آن است تا به مصلحت برسیم.

سوم: روش توافقی و توافق بین دو نظریه: بهار عرب و سقوط نظامهای استبدادی و دیکتاتوری در شمال افریقا، مصر، لیبیا، یمن، سودان و غیره مناطق اسلامی، رسیدن حرکت های اسلامی را به قدرت آماده ساخت. نهضت های اسلامی برای نخستین بار داخل تجربه ای جدید سیاسی شدند و شعار « اسلام راه حل » را در برنامه های انتخاباتی بلند و از تطبیق شریعت اسلامی مردم را اطمینان دادند و وعده تطبیق شریعت را در برنامه ها انتخاباتی شان دادند و مردم به شعار اسلام راه حل و تطبیق شریعت به نهضت اخوان المسلمین در تونس، مصر، لیبیا، مراکش، سودان، یمن رأی دادند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

نظامها استبدادی عرب مانند نظام استبدادی و فاسد عربستان سعودی، امارات عربی با همکاری اسرائیل و بعض کشورهای غربی از رسیدن نهضت های اسلامی به روش دیموکراسی پیریشان شدند. مثلث شر: عربستان سعودی، امارات عربی و اسرائیل، رسیدن اخوان المسلمین را بقدرت و آنهم از طریق دیموکراسی و انتخابات آزاد ضربت قوی به موقف و مقام دینی و سیاسی شان در جامعه اسلامی سنی مذهب تعبیر و در فکر سقوط نظام های اسلامی معتدل شدند.

سقوط نظامهای جدید اسلامی در تونس و مصر و یمن، با تمام مصائب و مشکلات تجربه خوب نیز برای نهضت های اسلامی و حامیان تطبیق شریعت اسلامی بود. مهمترین نتیجه سقوط نظامهای اسلامی، روی کار آمدن نظریه توافقی یعنی جمع بین نظریه مخالف شریعت اسلامی و تطبیق فوری آن است.

استاد راشد الغنوشی، رئیس نهضت اسلامی تونس شعار دعوت به توافق بین قوانین شرعی و قوانین مدنی غربی را بلند کرد. الغنوشی رئیس نهضت اسلامی تونس بعد از سقوط نظام فاسد و استبدادی ابن علی اعلان کرد که برنامه ما (نهضت) تطبیق شریعت اسلامی نیست، او اضافه کرد که اولویت کار ما قائم کردن نظام دیموکراسی حقیقی که ضامن آزادی برای همه افراد جامعه بدون امتیاز باشد است.

دکتر طارق رمضان، نواسه ای شهید امام حسن البنا، سوسی مصری سعی کرد تا بین اسلام و تجدید و معاصره یا عصر بودن جمع آورد. روزنامه تائم و واشنتگتن پست طارق را به لقب «مارتن لوثر اسلام» یاد کردند و

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

از کوشش او در توافق بین شریعت اسلامی و مبادی زندگی غربی حمایت کردند.

دکتور طارق رمضان در ۲۰۰۳ اعلان کرد: نظام حکم اسلامی وجود ندارد، ولیکن مبادی اسلامی وجود دارد. او در ۲۰۰۵ گفت که تطبیق شریعت اسلامی با شروط موضوعی باید باشد، او دعوت کرد تا مبدأ عقوبات جسدی (حدود جزاء در اسلام) فوری به تعلیق در آورده شود به دلیل اینکه شرایط تطبیق حدود در تمام عالم اسلامی موجود نیست.

مفکر ترکی فتح الله گولن، مانند طارق رمضان در بحث مسأله حدود می گوید که روح اسلام در سیاست نیست بلکه در تربیه و علم و اقتصاد میباشد، او اضافه می کند، اصرار در تطبیق شریعت اسلامی در وقت حاضر مانع پیشرفت اسلام و عدم نشر آن در قلب های مسلمانان در کشور های غربی میشود.^{۱۴}

دانشمندان نهضت اسلامی اخوان المسلمین بعد از کودتاه نظامی در مصر، به نظریه توافقی نزدیکتر شدند و در سمیناری که در ترکیه داشتند از نظام توافقی حمایت کردند و باین باور رسیدند که بعض قوانین سیکولریزم غربی با مبادی شریعت اسلامی در تضاد نیست و مسلمانان از تجارب انسانی از هر کجا که باشد باید استفاده کنند. دانشمندان بزرگ اسلامی، در تطبیق شریعت اسلامی و ساختار نظام اسلامی باین نتیجه رسیدند که از مشترکات که بین شریعت اسلام و حامیان سیکولر غرب است باید در ساختار نظام جدید اسلامی استفاده شود. علمای معاصر نهضت اخوان

^{۱۴}. محمد یسری، الخميس ۳۰ مارس ۲۰۱۷ / www.raseef22.net>article97150

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

المسلمین مشترکات را در مبادی ذیل می بینند: مبارزه با ظلم و استبداد سیاسی، حق مردم در انتخاب زعیم سیاسی، شورا، مبارزه با فساد اقتصادی و سیاسی و حق عزل زعامت سیاسی و قبول مشارکت سیاسی و همکاری با تمام احزاب سیاسی در مصر.

دکتور منصف المرزوقی، اولین رئیس منتخب تونس بعد از انقلاب مردم تونس در بحث خود نظریه جدید را برای اتحاد و همکاری تمام طبقات ملت برای سرنگون ساختن استبداد سیاسی می آورد. المرزوقی می نویسد: در ایام جوانی ام مبارزات سیاسی بین عقب گراها و تقدیمی ها، عصری ها، بود، در سالهای هشتاد بین سیکولرها و اسلام گرایا بود. امروز مبارزه بین دیموکراتها با تمام اصناف آن — لیبرالها، سوسیالستها، سیکولرها و اسلام گرایا — و بین مستبدین — از بقایای قوم گرایان، چپ گران، و ملیت گراها و اصولی ها دینی — می باشد. امروز همکاری همه اطراف در مبارزه با دیکتاتوری سیاسی ضرورت مبرم است. اسلام گرایان و دیموکراتها توجهاً ایدئولوژی — سیکولریسم، اسلامی — را کنار بگذارند و صف متحد را برای مبارزه با دیکتاتوری قبل از اینکه همه به نابودی برسند تشکیل دهند.^{۱۰۵}

در تطبیق عملی شریعت اسلامی نظریات معاصر قابل تأمل و دقت و بررسی می باشد، بدون قبول نظریات اجتهادی جدید، مسلمانان بطور عموم و نهضت های اسلامی بصورت خاص قادر به تشکیل نظام اسلامی و تطبیق

^{۱۰۵}. دکتور منصف المرزوقی، الجزيرة ۲۰۲۳/۶/۱۴. بحث دکتور مرزوقی در وقت حاضر برای مبارزه با دیکتاتوری دارای اهمیت خاص بخود است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت شده نمی توانند. در این قسمت نظریات و آراء دانشمندان بصورت خلاصه بحث می شود.

حریت «آزادی» شرط اول برای تطبیق شریعت اسلامی میباشد

شریعت اسلامی بدون آزادی قابلیت تطبیق و اجراء را نمی داشته باشد، مفکرین و علمای اسلام باین عقیده و باور اند که حریت مقدمتر از شریعت است، پس اول باید حریت تأمین شود تا شریعت تطبیق گردد. علامه دکتور یوسف القرضاوی در همین مورد می گوید: حریت مقدمتر از شریعت است. دکتور فتحی یکن، متفکر اسلامی از لبنان می گوید حریت دائماً در اولویات و مقدمه تصور و فکر اسلامی در کائنات و حیات انسان است به دلایل ذیل:

۱. حریت اساس تکلیف شرعی است، کسیکه حریت و آزادی ندارد بالای او تکالیف شرعی نیست.
۲. خطاب الهی برای دعوت به عدل است. حریت حاصل و ثمره ای عدل میباشد، خداوند تعالی می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ» (النحل: ۹۰). همانا خدا به دادگری و خوبی و خوش رفتاری و دادن {مال} به خویشاوندان فرمان می دهد و از زشتی و ناپسندی و ستم باز می دارد، {و} شما را اندرز می دهد، شاید که شما پذیرای پند باشید.
۳. قبول اسلام واجب است تا به اختیارآزاد باشد به دلیل قول خداوند متعالی: «لا إكراه في الدين قد تبين الرشد من الغي» در قبول دین، اکراهی نیست. بنابراین کسی که به طاغوت {بت و شیطان، و هر موجود

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

طغیانگر؛ کافر شود و به خدا ایمان آورد، به دستگیری محکمی چنگ زده است. آیه مبارکه اعلان از آزادی عقیده است. و «أفانت تکره الناس حتی یكونوا مؤمنین» (یونس: ۹۹). آیا تو می خواهی تا به جبر و اکراه همه را مؤمن و خداپرست گردانی؟

۴. مشروعیت جهاد در اسلام، زمانی انعقاد می یابد که بین دعوت به اسلام مانع بوجود آید، زمانی که حریت برای دعوت نباشد در این حالت جهاد فرض میشود. « اذن للذین یقاتلون بأنهم ظلموا و إن الله علی نصرهم لقدیر». (الحج: ۳۹). به کسانی که جنگ برآنان تحمیل گردیده، اجازه جهاد داده شده است، چرا که مورد ستم قرار گرفته اند، و خدا بر یاری آنها تواناست.

۵. عمر فاروق رضی الله عنه قطبی (از عیسویان مصر) را امر به ضرب ابن عمرو بن العاص کرد و گفت: بزن پسر با کرامت ترین مردم را، بعداً بطرف ابن العاص نظر انداخت و گفت از کدام وقت مردم را عبید ساخته اید و مادران شان ایشان را آزاد به دنیا آورده اند.

نامه ای ربعی بن عامر برای قائد قوای فارس رستم نمونه خوب از آزادی است. او از اولویت دعوت اسلامی و در مقدمه دعوت آزاد ساختن مردم را از طغیان و تسلط و آماده کردن محیط آزاد و عدل و خارج کردن مردم از عبادت بندگان به عبادت واحد قهار، و از تنگی دنیا به وسعت آخرت، و از ظلم ادیان به وسعت اسلام یاد کرد.

گروهی از دانشمندان میگویند که حریت بدیل شریعت نیست، اما کمک کننده برای تطبیق آن میباشد، لذا آزادی مطلب عمده اسلام است و دعوت اگر حریت در آن نباشد، توقف میکند، پس حریت اول است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

استاد فهمی هویدی یکی از نویسندگان معروف جامعه اسلامی می گوید: دیموکراسی قبل از شریعت و استقلال قبل از هردو. حریت آسان ترین راه برای تطبیق شریعت است، و بین شریعت و حریت تعارض نیست. من ایمان دارم که آسانترین راه برای تطبیق شریعت، آغاز برای تطبیق دیموکراسی صحیح و دادن آزادی میباشد.

فهمی هویدی اضافه میکند که هدف و مقصد نهائی شریعت تحقق نمی یابد مگر اینکه چند هدف اولیه تحقق یابد، و در مقدمه این اهداف آزادی است. او اضافه میکند که تطبیق شریعت بدون آزادی کرامت انسانی را صدمه می زند، آنانکه فقط به نص اتکاء دارند و مقاصد شریعت اسلامی را نمی دانند، صدمه به آزادی می زنند.

هویدی اضافه میکند اگر انتخاب بین تطبیق شریعت اسلامی و آزادی باشد، من آزادی را انتخاب می نمایم، زیرا آزادی کلید بلوغ که شریعت به هدف آن آمده میباشد. تجربه تطبیق شریعت قبل از اینکه جامعه به آزادی رسیده باشد نشان میدهد که بعض از زمامداران خود را حمایت کنندگان و وصی شریعت می دانند.

استاد فهمی در آخر می نویسد: جامعه به آزادی پیشرفت می کند و مردم حقوق و جایی خود را می دانند و حقوق خود را مطالبه می کنند و به وجایب خود پایبند می مانند.

دکتور عبدالمنعم ابو الفتوح، رأی استاد فهمی را تأیید و اضافه میکند که تناقض بین آزادی و شریعت نیست، او می گوید من یقین دارم که آزادی مدخل و باب صحیح برای تطبیق شریعت است، پس آزادی اولاً و شریعت بعد از آن. ابو الفتوح می گوید من بارأی فضیلت مآب دکتور یوسف القرضاوی

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

هستم که می گفت: حریت اولاً، بلی آزادی اولاً تا اینکه شریعت با قبول آزاد و دعوت به تطبیق آن از طرف مردم شود.

ابوالفتوح تأکید دارد که ملت باید به اراده آزاد تطبیق شریعت را بدون اکراه بپذیرد و زمانی که قریش ریاست را به رسول اکرم صلی الله علیه وسلم پیشنهاد کرد، آنحضرت به دلیل اینکه قریش شریعت را قبول ندارد، و از اسلام نیست تا چیزی را بالای ملت فرض و تطبیق کرده نمی خواهند، باید ملت شریعت را به اختیار و رغبت آزاد بخواند. زعمای اسلام هنگامیکه یک کشور را فتح میکردند آزادی را برای قبول اسلام عرضه می نمودند، و می گفتند اسلام را قبول دارید و یا دردین خود باقی می مانید، نجاشی مسلمان بود و ملت عیسوی را به اختیار و انتخاب آزاد شان اداره می کرد. ابو الفتوح این سؤال را مطرح می سازد: آیا آزادی دروازه انسان برای قبول اسلام نیست؟ الله متعالی می فرماید: «و قال الحق من ربکم فمن شاء فليؤمن و من شاء فليکفر» (الکھف: ۲۹). بگو: حق {همان قرآن است که} از جانب پروردگار شماست، بنابراین هر کس خواست، می تواند ایمان بیاورد و هر کس خواست، می تواند کفر پیشه کند. تاریخ اسلامی شاهد است که شریعت بالای غلامان تطبیق نمی شد. تأکید القرضاوی به آزادی باین معنی نیست که او شریعت را نمی خواهد بلکه می خواهد اهمیت آزادی را در تطبیق شریعت به شاگردان خود درس دهد.^{۱۰۶}

^{۱۰۶} . دکتر عبد المنعم ، رئیس اتحادیه محصلین پوهنتون قاهره ، رئیس اتحادیه داکتران طب ، عضو شورای رهبری اخوان المسلمین ، رئیس و مؤسس حزب مصر قوی ، زندانی و محکوم به اعدام در مصر.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دکتور یونس الاسطل رئیس فاکلته شریعت، پوهنتون اسلامی غزه می گوید: میخوهم بگوئیم که حریت مقدمتر از دعوت به تطبیق شریعت اسلامی است به دلیل اینکه:

حریت ارتباط به کرامت انسان دارد، و کرامت جزء از عقیده است، و عقیده مقدمتر از شریعت میباشد، روش قرآن کریم آغاز به قضایای عقیده قبل از تطبیق شریعت میباشد، و اکثر تشریع نازل نشد مگر در مدینه منوره، در حالیکه عقیده و کرامت انسانی برای تمام اولاد آدم غیر از مسلمان در وحی تأکید شده است.

دکتور الاسطل اضافه میکند اگر مردم به آزادی دست یابند و مفهوم صحیح آزادی را بدانند، در این حالت دعوت به تطبیق شریعت می کنند.

دکتور احمد الریسونی، استاد مقاصد شریعت در کنفرانس علمی دوحه، قطر، می گوید: حریت انسان مقصد مهم از مقاصد شریعت است و واجب است تا آزادی از تمام قیودات و دایره تنگ حفظ و حمایت شود، و اضافه میکند که حریت از فطرت الهی است، فطرت الله التي فطر الناس عليها، میباشد لذا واجب است تا انسان را حفظ کرد قسمیکه الله تعالی او را مكرم و آزاد خلق نمود.

الریسونی ادامه داده می گوید در قوانین معاصر جریمه و عقاب نیست مگر به نص، قانون می گوید: منع و باز داشت و مقید ساختن نیست مگر به نص و مصلحت واضح او از مسئولین دعوت میکند تا از عقلیت فرعونى دوری کنند و آزادی مردم را زیر نام مصلحت مقید نسازند، مگر اینکه مصلحت معتبر و مقید باشد و علماء و اهل خبره و تجربه در تمام ساحات این حق را دارند نه حکام الریسونی اضافه میکند که تعیین مصالح امروز در نتیجه

مطالعات و راپورها و تحقیقات ثابت میشود، و اما مقید کردن آزادی به روش استبدادی و تحکم و تسلط ظلم است چنانکه عالم تونسسی معروف شیخ الطاهر بن عاشور می گوید.

الریسونی می گوید: آزادی در مراکش، سودان، مصر و سعودی و هیچ کشور اسلامی نیست، اگر بخواهیم کنفرانس دائر نمائیم اجازه نمی دهند لذا به ترکیه میرویم و کنفرانس می گیریم. او می گوید: فدرالیزم، ولایات مستقل داخلی متعارض با وحدت مسلمانان نیست و هر منطقه بزبان محلی خود حرف می زند، و تا زمانی که در دائره وحدت اسلامی باشد هیچ ممانعت در ایجاد آن نمی باشد. او در آخر می گوید: مسلمانی که مقاصد را نمی داند عبادتش باطل نمی شود، و اما قاعده است که مسلمان بقدرکه مقاصد شریعت را میداند به آن عمل میکند، و عمل میکند به شکل افضل و بهتر.^{۱۷}

دکتور عبدالمعطی بیومی استاد در پوهنتون الازهر و عضو سابق شورای ملی مصر می گوید: طبعاً آزادی اولاً و بعد از آن شریعت، زیرا انسان شریعت را انتخاب میکند، و انتخاب و اختیار در حالت آزادی است، پس حریت اعتبار اول را دارد.

بیومی اضافه میکند: شریعت اول بر عقل پیش می شود، و ایمان که از راه اکراه باشد قابل قبول نیست. خداوند متعالی در محکم التنزیل می فرماید: «لا اکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی»، تمام رسل که خداوند برای اقوام شان فرستاد، مردم را با عقل مخاطب و ادله عقلی آوردند تا به وجود

^{۱۷}. الریسونی / www.hespress.com

خداوند و وحدانیت او قناعت و برسالت او بحیث رسول ایمان آورند، و بعد از قناعت کامل به دین داخل و به شریعت پابندی داشته باشند.^{۱۸}

محمد بیومی میگوید، مقصد از تطبیق شریعت ضمانت منع انحراف و غلو میباشد، و شریعت به دو محور استوار است:

اول- وحی: نصوص قطعی که قابل تأویل نیست، و در هر زمان و مکان ثابت میباشد مانند مسائل عقاید که قابل اجتهاد نیست. مبادئ عمومی مقاصد شریعت را تعریف و بیان می کند نظر به قول خداوند متعالی: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ»؛ مقصد از نص تحقق مبادئ عدالت و تحقق مصلحت بدون در نظر داشت زمان و مکان است، در عصرهای گذشته تطبیق عدالت و مصلحت بیک نوع ممکن بود و در عصر حاضر به نوع و وسیله دیگر قابل تحقق میباشد. در شریعت برای تحقق عدالت و وسائل جدید و مختلف موجود است.

دوم - عقل: عقل مصدر تشریع به وسیله قیاس با مصادر آن استحسان، مصالح مرسله میباشد که ارتباط به عقل انسان دارد، عقل در عمل قیاس از تجربه های انسانی با تمام مصادر آن استفاده می کند و مانع نیست که از مصادر و تجربه های غیر اسلامی نیز استفاده شود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم از تجربه فارس در غزوه الخندق استفاده کرد، عمر بن الخطاب رضی الله عنه از تجربه های اداری امپراطوری فارس استفاده کرد، این نوع مصدر در ادبیات شرع بنام مصدر عقل گفته میشود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در امور زندگی دنیوی عقل را تثبیت کردند و فرمودند: «أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِشُئُونِ

^{۱۸} عیون، الحرية اولاً، الثلاثاء ۳۱ یولیو ۲۰۰۷ / www.eyooo.net

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دنیاکم» ، شما به امور دنیای تان عالمتر هستید. و فرمودند: «إذا جئکم بشئ من عند الله فخذوه، وإذا جئکم بشئ من عندی، فأنا أنا بشر». اگر برای شما چیزی از جانب الله آوردم آنرا بگیریید ، و اگر چیزی را از خود گفتم، من بشر هستم.^{۱۰۹}

۳۰۰ شخصیت بزرگ اسلامی و بزرگان علمای امت اسلامی و دعوتگران از ۳۰ کشور در ماه جون ۲۰۲۳، دعوت به آزادی تمام زندانیان سیاسی و در مقدمهٔ شان رئیس حرکت نهضت راشد الغنوشی نمودند. امضاء کنندگان از حکومت تونس آزادی تمام زندانیان سیاسی و صاحبان رأی را مطالبه نمودند. در خطاب و عریضه ای که علماء و دانشمندان از طریق انترنیت امضاء کردند آمده: حریت حق اساسی از حقوق انسان و جوهر عدالت وفق میزان شریعت و قییم و مبادئ انسانی میباشد. حریت فردی و اجتماعی اساس شریعت غراء و تهداب بناء امت و پیشرفت و ترقی آن است. دعوت به آزادی مهمترین مقصد از مقاصد شریعت و اهداف مبارک شریعت اسلامی میباشد.^{۱۱۰}

دکتور عبدالمهدی (محمد سعید)، دکتور أحمد العجلونی می گویند: تطبیق شریعت اسلامی، مقصد و هدف مبارک همه مسلمانان است، باید در لباس جدید و روش معاصر و در نظر داشت ضرورت های عصر جدید تدوین و تطبیق

^{۱۰۹} . الوطن ۴ مایو ۲۰۱۲ / www.m.elwatannews.com / كيف نطبق الشريعة الإسلامية في دولة مدنية؟

^{۱۱۰} . لندن- عربی ۲۱ / 7Jun-2023/ 06:48PM

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شود، اما به شرطیکه از اصول قرآن کریم و آنچه صحیح و قاطع از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم روایت شده خارج نشود.^{۱۱۱}

بعد از بهار عرب و قیام مردم علیه استبداد سیاسی، موضوع تطبیق شریعت از موضوع نظری به قضیه عملی تبدیل شد، و نظریه جدید به این معنی بوجود آمد: در وقت حاضر لازم است تا با فهم مشترک از شریعت و خارج کردن شریعت از دایره اختلافات و شعارهای سیاسی به مسأله عملی آن توجه و دقت بیشتر داشت.

مهمترین حاصل و نتیجه بهار عرب مسأله رسیدن به مناقشه آزاد در تعریف شریعت است. جامعه عرب در موضوع تطبیق شریعت در وقت حاضر به دو مدرسه تقسیم می شود: مدرسه ای سیکولر باین عقیده است که شریعت متناقض و ضد آزادی است، مدرسه سلفی عقیده براین دارد که آزادی متناقض با شریعت است. سیکولرها باین عقیده اند که وحی یک موضوع تاریخی است و ممکن است از آن گذشت، و این فهم و برداشت از نظر اسلام غیر قابل قبول و ناممکن است، در طرف دیگر سلفی ها باین عقیده اند که تاریخ وحی است و واجب است تا نقل و کاپی شود، و این مورد از نظر انسانی ناممکن است، و در بین ناممکن اسلامی و ناممکن انسانی، شریعت تعطیل شد و به طریق مسدود رسید. سلفی ها و سیکولرها در مورد شریعت دشمنان یکدیگر و در تضاد با یکدیگر میباشند.

دکتور النشقی می گوید: جمع بین شریعت و آزادی امروز ضرورت است، و اساس اجماع اخلاق میباشد تا جوامع عربی و اسلامی برای آمیزش اخلاقی

^{۱۱۱} دکتور عبدالمهدی، دکتور احمد العجلونی، التدرج فی تطبیق الشریعة الإسلامية فی الفقه السیاسی الإسلامي، و تطبیقاته المعاصرة.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و فرهنگی آماده شوند و بین اسلامی‌ها یعنی طرفداران اسلام و سیکولرها دروازه مصالحه باز شود.

جامعه اسلامی امروز احتیاج متواضع برای دیدگاه و نظریه واضح حول مفهوم شریعت دارد و نظریه‌ای که کدام منبع یا مرجع آنرا تطبیق کند، البته با احترام به مبادی آزادی برای مردم و حفظ کرامت انسان و رسیدن به این هدف جمع بین شریعت و حریت در عصر حاضر ضروری است.

شریعت در مفهوم و معنی قرآنی، یعنی کل یا تمام دین که شامل عقاید، شعائر، اخلاق، قوانین است می‌باشد، و به همین معانی شریعت در هیچ‌یک از کشورهای اسلامی تعطیل نشده است، مسلمانان پابند عقاید می‌باشند. و قوانین مدینه در عصر نبوت ضامن رسم و رواجهای قبائل عرب در تعامل با یکدیگرشان بود.

دینداری بدون آزادی عبودیت و بندگی است، نه عبادت رب العالمین، دینداری حق آن است که از ضمیر انسان و با اخلاص برای خالق بدون فشار و اکراه باشد. حاکم مجبور به تطبیق قوانین شریعت که جامعه آنرا نخواهد نیست، و از حکمت سیاسی است تا این عمل را انجام ندهد، زیرا رضایت جامعه به احکام شرعی واجب است و اگر به بعض مواد آن راضی نشوند گناهکار می‌شوند.

اولین مرحله تطبیق شریعت در عصر حاضر، بناء و تأسیس دولت به اساس دیموکراسی است، و زعیم سیاسی بعد از انتخاب آزاد صاحب سلطه شرعی می‌شود. تساوی بین حاکم و محکوم در مقابل قانون، مبارزه با فساد و

استبداد سیاسی، تساوی شهروندان در حقوق و وجایب با احترام به مبادی فوق تطبیق شریعت در جامعه آزاد باید به مفهوم بزرگ قرآن باشد.^{۱۱۲}

مشکل عمده و اساسی در تطبیق شریعت اسلامی از گذشته تا عصر حاضر این است که، زمامداران فاسد و دیکتاتور شریعت را در خدمت اغراض غیر انسانی و قتل مخالفین استفاده می کنند.

استاد فهمی هویدی در مقاله ای در روزنامه «الشروق» به عنوان «توظیف الشریعة للقمع — الیوم»، استفاده از شریعت در خدمت سرکوپ کردن - امروز، می نویسد: توصیف شریعت برای سرکوپ کردن مردم: زمانیکه اراده شود تا مردم را سرکوپ کرد و حقایق را پنهان ساخت، شریعت اسلامی حل مشکلات معرفی می شود، و مخالفت علیه حاکم ظالم و استبداد سیاسی منع و اطاعت ولی امر بالای مردم فرض می گردد، و تأیید احکام اعدام به دلیل (الحرابة) (اعتداء بالای مال و شرف و عزت مردم) صورت می گیرد.^{۱۱۳}

جدائی بین دین و سیاست از ناحیه عملی غیر ممکن است، و نمی شود مردم متدین و دیندار را از گفتار در سیاست مانع شد، پس مطلب معقول و ضروری این است که از سیاستمداران بخواهیم تا دست شانرا از دین دور و با احکام دین بازی نکنند.^{۱۱۴}

^{۱۱۲} محمد بن المختار الشنقیطی، استاد شئون بین المللی پوهنتون قطر، الجزيرة ۲۰۱۳/۱۲/۱۶

^{۱۱۳} الحرابة: قطع طریق برای سرقت و چپاول. الحرابة، از کلمه حرب، و گرفتن مال و قتل و ترور را معنی میدهد.

^{۱۱۴} الحرية والعدالة، جمعه ۳ مارس ۲۰۲۳ fj-org/

تجربه تطبیق شریعت اسلامی در بعض از کشور های اسلامی

(تطبیق قانون مشكلتر از تدوین آن است)

مطالعه و بررسی تجربه های تطبیق شریعت اسلامی در کشور های مختلف اسلامی، ما را به نواقص و مشکلات در تطبیق عملی شریعت و عوامل ناکامی آن بیشتر آشنا می سازد. هر کشور اسلامی در تطبیق شریعت اسلامی روش جداگانه و متفاوت را مطابق شرایط خاص محیط اجتماعی و سیاسی مد نظر می داشته باشد. متأسفانه در اکثر کشور های اسلامی شریعت وسیله بدست حکام مستبد است و حکام مستبد از شریعت برای سرکوب کردن مخالفین استفاده میکنند و مخالفین سیاسی را بنام خوارج محکوم به اعدام و زندان می سازند. تجربه های تطبیق شریعت اسلامی با روش و وسائل مختلفه بهترین منبع برای فهم صحیح از تطبیق شریعت اسلامی میباشد. اصلاح اخطأ در تطبیق شریعت ما را کمک برای تطبیق صحیح شریعت می کند. در این فصل بطور مثال بعض کشور های اسلامی که شریعت را تطبیق نمودند و بعض دیگری که ادعا تطبیق دارند بررسی میشود. مطالعه و بررسی تطبیق شریعت اسلامی ما را به عوامل ناکامی و اسباب موفقیت بیشتر آشنا می سازد و میتوان از تجارب عملی تطبیق شریعت درس گرفت و عوامل ناکامی را در تطبیق اصلاح کرد.

استفاده از دین برای تثبیت دیکتاتوری و قتل مخالفین سیاسی مراجعه شود به: فضل غنی مجددی، قیام بر علیه امام (زعامت سیاسی) جواز یا غیر جواز، از نشرات فقه اسلامی، امریکا، سپتمبر ۲۰۲۱.

تجربه کویت

دولت کویت در تطبیق شریعت مراحل مختلف را سپری کرد تا اینکه قوانین اسلامی را مطابق عصر و شرایط اجتماعی تدوین نمود. کویت سعی نمود تا بین شریعت و قانون مدنی توافق آورد و به این منظور از قوانین مدنی غربی در تدوین قوانین شرعی استفاده کرد. قانونگذاران کویتی موفق شدند تا بین شریعت اسلامی و قوانین مدنی توافق آورند تا شریعت اسلامی در کویت قابل تطبیق و جوابگوی حل مشکلات معاصر باشد.

امیر کویت شیخ الأحمد الجابر در مورد تدوین قوانین با مرجعیت شریعت اسلامی کمیته تدوین شریعت را مخاطب ساخت و گفت: از او امر الله اطاعت و از آنچه منع کرده اجتناب نمائیم. ما اطمینان کامل از کار کمیته عالی مشورتی در جهت تکمیل تطبیق احکام شریعت داریم، و از کوشش اعضای آن تشکر می نمائیم، و از تجربه های کشورهای اسلامی برادر که با ما شراکت در این امور دارند استفاده می نمائیم. تجربه کویت در توافق بین قانون مدنی و شریعت اسلامی، تجربه جدید و قابل اهمیت میباشد.^{۱۱۵}

کمیته تدوین قوانین شرعی کویت، احکام شریعت را تکمیل نمود. دکتر محمد الطبطبائی رئیس کمیته به خبر گذاری (کونا) اظهار داشت که کمیته تدوین قوانین شرعی، اعتدال و بزرگواری و بخشندگی شریعت را اصل تدوین قانون مد نظر داشت. دکتر عبدالله الترقی در تبصره اش در مورد قوانین شرعی در کویت توضیح داد و گفت: توافق بین شریعت اسلامی و قوانین مدنی عمل بزرگی است که در کویت انجام یافت. الترقی اضافه نمود که قوانین شرعی امید است نمونه و مثال خوب برای همه کشورهای اسلامی

^{۱۱۵} . www.kuwiat-history.net/sh/Apr14,2011

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

باشد. در مقدمه قوانین شرعی تأکید به اعتدال و بخشندگی اسلام شده است. میتوان گفت که اعتدال و وسعت نظر و بزرگواری شریعت، عامل مهم در تطبیق آن در جوامع معاصر اسلامی میباشد.^{۱۳}

تجربه نیجیریا

مفتی نیجیریا در مصاحبه اش با جریده الشرق الأوسط در مورد تطبیق شریعت اسلامی در نیجیریا میگوید: مراعات و در نظر داشتن حالات مردم و کشور در تطبیق شریعت اسلامی اصل از اصول تطبیق آن در عصر حاضر است. شیخ ابراهیم الحسینی اضافه می کند ما از تجربه ایران و سودان و عربستان سعودی و غیره بلاد اسلامی در تطبیق شریعت اسلامی در کشور نیجیریا استفاده نمی کنیم، شرایط کشور ما نسبت به کشورهای دیگر متفاوت است و در نیجیریا تعداد زیادی از عیسویان زندگی دارند، و اما از مشوره های شان استفاده می نمائیم.

مفتی توضیح بیشتر داده می گوید: به اساس قانون شرعی در نیجیریا، شریعت اسلامی تنها بالای مسلمانان تطبیق میشود، و غیر مسلمانان از شریعت خاص خود پیروی می کنند، غیر از مسلمانان شهروندان این کشور اند و تمام حقوق را دارند. امت اسلامی و شریعت اسلامی ابدی است، با این هم ما به تجدید فکر اسلامی ضرورت و احتیاج داریم تا اینکه مسلمانان

^{۱۳}. القیس / www.alqabas.com>artical

در مورد تجربه کویت مراجعه شود به: عبدالعزیز اسعد السند، تطبیق الشریعة الإسلامية بدولة الكويت، بین الشریعة و القانون، مرکز الراسخون، دار الظاهرية.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

قدمهای شانرا بسوی تجدید بگذارند و بتوانند در مقابل مشکلات معاصر مقاومت نمایند.^{۱۷۷}

از سخنان مفتی نیجیریا باین نتیجه میرسیم که شریعت اسلامی شرایط محیط و عرف هر جامعه را در تطبیق اعتبار میدهد و امکان تطبیق یک سان با تفاوت‌های که بین جوامع اسلامی است نیست، تجربه نیجیریا مقوله‌ای که شریعت اسلامی جهانی و تطبیق آن منطقی و محلی است آنرا تقویت بیشتر می‌نماید.

تجربه سودان

در ۸ سپتمبر ۱۹۸۳ رئیس جمهور سودان جنرال جعفر نمیری، مسلمانان و ملت سودان را از تطبیق شریعت اسلامی خبر داد. او فوراً احکام حدود مانند قطع دست، رجم و اعدام مرتد را در جامعه سودان تطبیق کرد. کشورهای غربی و انجمن‌های حقوق بشر تطبیق فوری شریعت را در سودان ظلم و استبداد دانستند و از حکومت‌های غربی دعوت کردند تا در روابطشان با نظام سودان تجدید نظر کنند.^{۱۷۸}

مردم سودان از تطبیق شریعت اسلامی انتظار داشتند تا ظلم و بی‌عدالتی و استبداد سیاسی خاتمه یابد و عدالت اجتماعی تطبیق و سودان بسوی ترقی

^{۱۷۷}. الشرق الأوسط، الثلاثاء ۲۲ شعبان ۱۴۲۳/۲۹ اکتوبر ۲۰۰۲، العدد ۸۷۳۶.

^{۱۷۸}. مقصد از حدود: عقوبات تعیین شده در شریعت است. اهل علم در عدد آن اختلاف دارند و اجماع کلی در مورد پنج حد است. علماء مذهب حنفی حدود را به شش نوع تقسیم می‌کنند. مالکی‌ها حدود را به هفت تقسیم می‌نمایند. شافعی‌ها حدود را به هشت نوع می‌دانند و در مذهب مالکی و شافعی قتل تارک نماز قصداً در جمله حدود است.

و تعالی ارتقا و تعایش سلمی بین طبقات مختلف و قبائل و مذاهب و ادیان مختلف بوجود آید.

شریعت اسلامی که جعفر نمیری با همکاری مفکر اسلامی دکتور حسن الترابی آن را در سودان تطبیق کرد، عنوان ناکامی در فهم و تطبیق شریعت اسلامی بود. حکومت سودان واقعیت های معاصر و تغیر زمان و مکان و تغیراتی که در جامعه ای سودان از نظر اجتماعی و اقتصادی و دینی پیش آمده بود توجه نکرده درجه بندی (تدرج) را در تطبیق مد نظر نداشته. تجربه ای ناکام سودان اثرات منفی را در اذهان عامه مردم از تطبیق شریعت اسلامی بجا گذاشت. تجربه تطبیق شریعت اسلامی در سودان چنانکه رئیس حزب امت الصادق المهدی می گوید سنگین بالای شریعت تمام شد و آنانکه با تطبیق شریعت مخالف بودند حجت شان قویتر شد.

رئیس نمیری شریعت را وسیله برای سرکوپ و تصفیه مخالفین خود ساخت و در بدل اینکه فقر، بی سودای، مرض را علاج کند مشغول سرکوپ کردن مخالفین سیاسی شد. او در بدل اینکه گروه استفاده جو را محاسبه کند و اموال دولت را از ایشان بگیرد، مشغول قطع دست دزد فقیر شد و دست مردم بنام شریعت قطع شد. نمیری شراب را بصورت فوری منع کرد و در منع آن از مذهب مالکی که شراب را بالای همه باشندگان دولت اسلامی، مسلمان و غیر مسلمان، حرمت میداد استفاده کرد، و رأی امام ابوحنیفه را در حرمت شراب بالای مسلمانان و غیر حرمت آن بالای غیر مسلمان مقیم در دولت اسلامی است نگرفت. جنوب سودان که اکثریت باشندگان آن عیسوی بودند و شراب و تجارت آن از امور عادی مردم حساب می شد، علیه نمیری قیام و جنوب سودان بنام سودان جنوبی جدا شد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

بعد از نمیری، جنرال عمرالبشیر روی کار آمد و خواست تا تجربه ناکام نمیری را اصلاح کند. عمرالبشیر روز جمعه اعلام داشت تطبیق حکم اسلامی در سودان بخاطر مقاومت و مبارزه علیه جریانهای سیکولو و کمونست است و اسلام بدیل این نظامها میباشد.

در کنفرانس هشتم حرکت اسلامی، البشیر گفت: حکومت اسلامگرایان شکل و صورت سودان را تغییر می دهد و از غلامی مبادئ سیکولو غربی آزاد و به مبادئ اسلام و مقاصد شریعت اسلامی و ساختار نظام حکم به اساس شریعت اسلامی، آزادی، اقامت عدالت و تحقق شورا برای مردم سودان میرسیم. البشیر احزاب و جماعت های اسلامی را دعوت کرد تا جهت تطبیق مبادئ دینداری و حفظ آن از تهاجم فرهنگ غربی و کوشش های غرب برای نشرافکار قبیلوی و فتنه با هم متحد شوند. اکثر احزاب اسلامی سیاست های اسلام سازی البشیر را حمایت نکردند و نظام البشیر را متهم به حفظ نظام برای خودش کردند.

متأسفانه حامیان شریعت اسلامی در سودان بدون اینکه از انتخابات آزاد حمایت نمایند در انقلابات عسکری برای رسیدن به قدرت شریک شدند و بعد از رسیدن به قدرت دیگران را در حکم شریک نساختند و کار را به أهل آن نسپردند و تجربه کاری مد نظرشان نبود.

حکومت اسلامی سودان در تقدیم خدمات اساسی برای مردم مانند: صحت، تعلیم، کار، عدالت اجتماعی، قبول احزاب سیاسی و مشارکت عموم مردم در ساختار دولت، قبول مشارکت ملی در نظام، تعیین مدت کار برای

رئیس دولت ، انتخابات آزاد برای پارلمان و ریاست دولت کاملاً ناکام ماند و سودان در ملل متحد و مؤسسات بین المللی بنام دولت ناکام یاد شد.^{۱۹}

البشیر، امر به تطبیق شریعت اسلامی داد، اما مانند نمیری در تطبیق آن ناکام بود. البشیر شریعت را بالای مردم عادی و فقیر تطبیق نمود و از شریعت طبقات بالا استفاده سوء کردند و میلیون ها دالر پول دولت را به سرقت بردند. البشیر مدت بیست سال در حکومت باقی ماند و بجز از فقر و ظلم مردم سودان چیز دیگری را ندیدند. انقلاب بهار عرب حکومت البشیر را سقوط داد، اما متأسفانه مانند مصر جنرالان از سقوط نظام البشیر استفاده و حرکت آزادی خواهی را سرنگون کردند.

دکتر حسن الترابی، زعیم حرکت اسلامی در سودان، به خبرگذاری الجزیره اظهار داشت که تجربه اسلامی ساختن سودان به دلیل اعمال غیر معقول عمر البشیر به ناکامی انجامید، او اضافه نمود که برای عملی کردن شریعت و اسلامی سازی، برنامه وجود نداشت و برنامه های که به اصول اسلامی بود تطبیق آن بدست دیگران بود. الترابی اضافه می کند شکست و ناکامی تجربه اول تطبیق شریعت اسلامی، یک تجربه بود و ما اشتباهات آنرا ثبت و می نویسیم و اسباب ناکامی را مطالعه می نمائیم و از خداوند مغفرت می خواهیم.^{۲۰}

نتیجه تجربه تطبیق شریعت اسلامی سودان دیکتاتوری نظامی و مقید ساختن آزادی های سیاسی بود. احزاب غیر قانونی شد، سیاستمداران محکوم به زندان شدند و تا امروز سودان را نظامیان اداره می کنند، میتوان

^{۱۹}. الجزیره نت ۱۷ اکتوبر ۲۰۲۰.

^{۲۰}. الجزیره نت ۱۴ اگست ۲۰۰۵.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

گفت که عمر البشیر آخرین میخ را در تابوت دیموکراسی اسلامی و شریعت کوئید. سودان ساحة مبارزه بین روسیه، امریکا، عربستان سعودی، مصر و امارات عربی گردید و هر کشور کوشش دارد تا سرمایه ملی سودان خصوصاً طلا آنرا بسرقت برده و سودان را تقسیم کنند. از مدت یکماه بیشتر است که سودان در آتش جنگ می سوزد. مبارزه برای گرفتن قدرت بین جنرالان سودانی از مردم سودان قیمت گزاف را می گیرد. اطراف داخل جنگ نقاب اسلام را پوشیده اند و یکطرف، طرف دیگر را متهم به مخالفت به شریعت اسلامی میسازد.

تجربه مالیزیا

دکتور محمد عماره در مورد تجربه شریعت اسلامی در مالیزیا می نویسد: مشکلات جهان اسلام تنها فقر و عدم امکانیات مادی و روحی نیست، مشکل در نبود نظامی است که قادر به کارگرفتن از مردم و سرمایه گذاری باشد.

تجربه تطبیق شریعت اسلامی در مالیزیا که بیشتر از صد میلیون نفوذ دارد، مالیزیا را در قطار کشور های مهم اقتصادی جهان رسانید و در ساحة نظام اسلامی مالیزیا به پیشرفت در همه ساحات رسید و شهر های مالیزیا با تفاوت های نژادی و دینی و فرهنگی به ثقافت عالی اسلامی و معماری مبدل شد، حامیان تطبیق شریعت اسلامی از روش انتخابات آزاد و پیروی از اخلاق حمیده رسول اکرم صلی الله علیه و سلم به قدرت رسیدند و مردم ایشانرا بنام خلفای رسول اکرم صلی الله علیه و سلم شناختند.

محمد مهاتیر صدر اعظم مالیزیا در تطبیق شریعت اسلامی، نخست متوجه تطبیق نظام اقتصاد اسلامی مبنی بر عدالت و مساوات بین تمام شهروندان

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مالیزیا که از ادیان مختلف و مذاهب مختلف میباشند بود. او جهت تطبیق اصلاحات اجتماعی و اقتصاد اسلامی برنامه های ذیل را روی دست گرفت:

اول: پیروی و تطبیق برنامه رسول اکرم صلی الله علیه و سلم جهت بناء دولت اسلامی بعد از هجرت به مدینه منوره، ساختار نظام اجتماعی با اساس برادری در دین و برادری در انسانیت، توزیع مصادر رزق بین افراد جامعه به حکم آیه کریمه: «و تعاونوا علی البر و التقوی ولا تعاونوا علی الاثم و العدوان* المائدة: ۲». در راه نیکی و تقوی با هم یاری و همکاری نمائید، و (هیچگاه) در راه گناه و تجاوز همکاری نکنید.

دوم: اهتمام و توجه به توسعه ای تجارت و ایجاد فرصت کار برای همه باشندگان مالیزیا بدون تفاوت، به پیروی از سنت رسول اکرم صلی الله علیه که فرمودند: «تسعة أعشار الرزق فی التجارة» مقصد از قول رسول اکرم رزق یعنی سرمایه ارتباط به کار و کوشش دارد و تجارت جزء مهم آن است. انسان اگر تلاش نمود و حرکت کرد خداوند نیز در دامن او برکت می نهد.

برای تحقق این هدف، بانکهای اسلامی بدون ربا یا سود تأسیس شد. در سال ۱۹۸۳ بانک اسلامی مالیزیا تأسیس شد. در سال ۱۹۹۴ تمام بانکهای مالیزیا غیر ربوی یعنی غیر سودی اعلان شد.

سوم: تأسیس صندوق بهره برادری اسلامی، به هدف جمع سرمایه و مصرف آن در پروژه های اقتصادی مطابق احکام شریعت اسلامی، صندوق بهره برداری در بدل شرکت های بیمه بود.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برای بهبود و رشد اقتصاد مبنی بر شریعت اسلامی، مالیزیا شورای مشورتی شریعت (SAC/Advisory Council Shariah) را در ماه می ۱۹۹۷ به عنوان بالاترین منبع موثق شریعت برای امور مالی اسلامی از سوی بانک مرکزی تأسیس کرد. اهداف اولیه این شورا شامل موارد زیر بود:

۱. اطمینان از مطابقت مسائل مالی با احکام معاملات شریعت اسلامی.
۲. گزارش هر مسئله شرعی مربوط به داد و ستد های مالی اسلامی به بانک مرکزی.

شورای مشورتی شریعت همچنین به عنوان یک مرجع تأثیر گذار عمل می کند و در مسائل شرعی مربوط به داد و ستد های مالی اسلامی به بانک مرکزی مشوره می دهد. اعضای شورای مشورتی شریعت شامل حقوق دانان و متخصصین بازار تشکیل شده است. این شورا به حیث مشاوره به کمیسیون اوراق بهادار مالزی درخصوص تمام موضوعات مربوط به گسترش بازار، سرمایه اسلامی مشوره می دهد و به عنوان مرجع اصلی راجع به مسائل بازار سرمایه اسلامی ایفای وظیفه می نماید.

مهمترین وظایف شورا عبارت است از:

- مشوره دادن به بانک مرکزی.
- ارائه مسائل شرعی.
- تحلیل و ارزیابی جنبه های شرعی ابزار های جدید.
- انتشار فهرست اوراق بهادار بر اساس حکم شرع.
- دادن مشوره شرعی به هیئت مدیره بانک ها.
- تایید قوانین سازوکار با شرع و فقه.
- ثبت هر نوع اظهار نظر فقهی و بررسی صحت آن از منظر شریعت.

• کمک به طرفین دعاوی از منظر فقه و شریعت.^{۱۳}

از تجربه اقتصاد شرعی مالیزیا تا حال تعدادی از کشور های اسلامی مانند: بحرین، پاکستان و امارات عربی استفاده کردند اما بدرجه موفقیت مالیزیا تا هنوز نرسیده اند. مهمترین نتیجه تأسیس نظام اقتصادی باسّاس شریعت اسلامی که تا حال بوجود آمده هیئت حسابرسی و بازنگری مؤسسات مالی اسلامی (AAOIFI) سازمانی بین المللی و غیرانتفاعی است که در سال ۱۹۹۱ در بحرین تأسیس شد. هدف این هیئت نظم بخشی به فعالیت های مالی اسلامی به استناد شریعت اسلامی است و در این زمینه تا کنون ۹۷ استاندارد در زمینه حسابرسی، بازنگری، اخلاقیات کار و حکمرانی تهیه کرده است. همچنین تهیه استاندارد های شرعی که توسط بانک های مرکزی و نهاد های مالی در دو سطح الزامی و ارشادی توسط دولت ها پذیرفته شده اند نیز در جمله حیطه فعالیت های این هیئت است. افغانستان میتواند از تجربه مالیزیا در شئون سرمایه گذاری و بانک داری شرعی در نظام مالی و اقتصادی و بانکداری خود استفاده کند.

مالیزیا در تطبیق شریعت اسلامی از سیاست مرحله به مرحله (تدرج در تطبیق)، استفاده نمود و شریعت معتدل را انتخاب کرد، شریعتی که مالیزیا انتخاب کرد، حریت دین، عقیده و عبادت را برای همه باشندگان مسلمان و غیر مسلمان تثبیت ساخت. شریعت اسلامی که در مالیزیا تطبیق می شود خالی از تعصبات قومی و دینی و نژادی است. تجربه مالیزیا بهترین تجربه برای باقی کشور های اسلامی در تطبیق شریعت اسلامی میتواند باشد،

^{۱۳} . ایننا ، تجربه جهانی هیئت نظارت شرعی در صنعت مالی اسلامی، Saleh,A.O.H Abdirasak,A,Zakariyah,H,Taoufiq,E.A. / ibena.fa/news/14130 (2021), "Shariah Supervision"

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

امید است احزاب اسلامی و نهضت اسلامی طالبان تجربه مالیزیا را بدقت مطالعه نمایند. تجربه اول تطبیق شریعت اسلامی در مالیزیا موافقانه بود.

عبدالله بدوی مرحله دوم تطبیق شریعت اسلامی را اساس کار خود اعلان کرد. او در مرحله دوم اصطلاح «مدنیت اسلامی» را در بدل شریعت اسلامی مورد استفاده قرارداد. مدنیت اسلامی تجربه جدید بود که نقش انسان و رسالت او که تحقق خلافت خداوند برای آبادی زمین و آماده کردن معاش و رزق و حسن تعامل به آنچه خداوند تسخیر کرده و رابطه خوب و صلح آمیز با آنچه خداوند برای بندگانش تسخیر نموده به عبارت دیگر تعامل خوب با طبیعت و حفظ آن.

اداره ای شئون اسلامی مالیزیا جهت تعریف اصطلاح مدنیت اسلامی کتاب بزرگ را به نشر سپرد و در آن هدف از اصطلاح جدید را تعریف کرد. در این کتاب آمده: «الإسلام الحضاری»، اسلام مدنی، توجه و اهتمام به تمدن و بناء مدنیت دارد که بزبان انگلیسی «Civilizational Islam» ترجمه میشود. مدنیت اسلام، نظام متکامل (همانطوریکه نازل شده) از جانب الله رب العالمین میباشد، نظام شامل به اساس مدنیت اسلامی.

عبدالله بدوی صدراعظم مالیزیا مدنیت اسلام را اینطور تعریف می کند: نهضت و پیشرفت برای مسلمانان به هدف کمک به اقتصاد معاصر، و مانع سد راه غلو و افراط گرایی در دین و تشویق برای اعتدال و صلح و زندگی مسالمت آمیز.

دولت مالیزیا برای تطبیق شریعت اسلامی مبادی و برنامه های ذیل را اساس قرارداد:

- ۱) ایمان بخداوند و تحقق تقوی: زیرا ایمان به خالق عامل اساسی برای خلیفه بودن و آبادی زمین است، که شامل اخلاق خوب و عدالت و رابطه بین مردم می باشد، نقش ایمان تنها برای تزکیه روح نیست بلکه برای عنایت به سلوک و روش و اعمال بدن نیز می باشد.
- ۲) حکومت عدل و امین: از طریق شورا و انتخاب آزاد بدون فشار و اکراه ساخته می شود. این نوع حکومت عدالت را بالای مظلومین تطبیق و مظلومین را حمایت و نصرت می دهد و ظالمین را از ظلم منع می کند و حقوق مردم را برای شان می دهد و مصالح افراد را با اختلاف معتقدات شان مد نظر می داشته باشد.
- ۳) آزادی و استقلال ملت: حریت قیمت بزرگ در حیات انسان دارد، حریت تشویق کننده برای عمل و انتاج است، انسان در فیصله ها و تصمیم خود آزاد می باشد و زنجیر عبودیت را می شکند.
- ۴) توجه و دقت به علوم و معارف: علم اساس نهضت امت است.
- ۵) بهتر ساختن نوعیت زندگی: سلامت حیات، آرامش، آماده کردن به آنچه انسان به آن ضرورت دارد.
- ۶) حفظ حقوق اقلیتها و زنان: رعایت حقوق اقلیتها دینی و نژادی و همچنان احترام زن و تقدیر و احترام از مقام زن و تقویت و حمایت نقش زنان در جامعه.
- ۷) اخلاق حمیده و مبادئ فرهنگ با فضیلت: توجه به اخلاق فاضله و مبادئ معنوی در تمام ساحات و توجه به تربیه نسل آینده.
- ۸) حفظ و حمایت محیط زیست: کار برای حفظ و حمایت محیط زیست و جلوگیری از عوامل که سبب آفات و هلاکت محیط زیست می شود.

۹) تقویت قدرت دفاعی امت: حفظ سلامت و وحدت اراضی دولت و حمایت مصالح علیا مردم و حفظ استقلال و حاکمیت آن.^{۱۳۲}

تجربه تونس

تونس دولت کوچک در شمال افریقا موقعیت دارد و اولین شعله انقلاب مردم علیه استبداد سیاسی در آنجا روشن و از آنجا به سائر کشورهای منطقه رسید.

تونس تا قبل از انقلاب مردم و سقوط نظام استبدادی قوانین شرعی را تجربه نکرده بود، نظام قانونی تونس فرانسوی بود. فرانسه بعد از اشغال تونس، تمام قوانین اسلامی و زبان عربی را به قوانین فرانسه و زبان فرانسوی تبدیل کرد. بعد از آزادی و رسیدن به استقلال مردم تونس به دلیل حکومت های سیکولر و مستبد قادر به تجربه دیموکراسی و تطبیق شریعت نشدند تا اینکه مردم قیام عمومی نمودند و استبداد سیاسی و دیکتاتوری را سقوط دادند.

تجربه معاصر تونس در نوع خود بی مانند و آغاز تحول بزرگ در تطبیق شریعت اسلامی در عصر حاضر به حساب می آید. نهضت اسلامی تونس، ثمره و حاصل قیام مردم علیه استبداد بود. در اولین انتخابات پارلمانی نهضت اکثریت آراء را از خود ساخت و برای مردم وعده تطبیق عدالت اجتماعی را داد. نهضت در تطبیق شریعت شرایط جامعه تونس را از ناحیه سیاسی و اقتصادی و اجتماعی مد نظر داشت و کوشش کرد تا مردم را از تطبیق شریعت اسلامی اطمینان دهد.

^{۱۳۲}. هل تعكس نهضة ماليزيا نجاح مشروع الإسلامی الحضاری، www.omran.org?

در کنفرانس عمومی نهضت در شهر «الحمامات»، یکهزار نماینده از نقاط مختلف تونس اشتراک کردند، هدف از این اجتماع بزرگ مطالعه و بررسی در مواد قوانین و خصوصاً قوانین شرعی بود. رئیس نهضت راشد الغنوشی در کنفرانس وضاحت داد که در برنامه های حرکت نهضت، مسائل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی شامل است و نهضت این موارد را با مردم تونس شریک و مناقشه میکند. او برای اطمینان احزاب سیاسی و جامعه مدنی اعلام داشت که حرکت نهضت از فکر سیاسی اسلام و فکر سیاسی دیموکراسی بخاطر وحدت ملی پیروی می نماید.

الغنوشی در مصاحبه اش با روزنامه «لوموندفرانسوی» تأکید داشت که حرکت نهضت از اسلام سیاسی عبور و به فکر اسلام دیموکراسی رسیده است و اضافه نمود: ما مسلمانان دیموکرات با مرجعیت و مبادئ اسلام هستیم و نهضت حزب مدنی دیموکراسی و حرکت ملی دیموکراسی برای اصلاح با مرجعیت ملی و مبادئ اسلام میباشد.

الغنوشی می گوید تنظیم القاعده و تنظیم دولت اسلامی (داعش) از اسلام سیاسی برای اهداف خود استفاده کردند و نمونه منفی از اسلام بودند، اما اعضاء نهضت مسلمانان دیموکرات اند.

الغنوشی برای لوموند گفت که اصطلاح اسلام سیاسی مولود دوتئوریه: «دیکتاتوری و سیکولرافراطی است»، و قیام مردم تونس کمک برای دیموکراسی و نجات از دیکتاتوری و فکر سیکولریزم بود.

از مطالعه برنامه سیاسی نهضت باین نتیجه میرسیم که نهضت بیشتر به فرهنگ و دین و تحقق عدالت اجتماعی علاقه دارد، نهضت دولت اسلامی

با شریعت اسلامی را می‌خواهد تا در سایه آزادی، مردم به آزادی عبادت کنند و عدالت اجتماعی تحقق یابد.

در ۲۰۱۴ نهضت تجربه جدید را تجربه کرد، و اعلان کرد که فعالیت‌های سیاسی را از فعالیتهای دعوت دینی جدا می‌سازد و رسماً حزب سیاسی را اعلان نمود. تعداد از اعضای نهضت از برنامه جدائی بین دین و سیاست مخالفت نمودند و برای حل وسط به مبدأ اصل تخصص اتفاق کردند. باساس قانون جدید، زعمای نهضت حق شرافکار خود را در جامعه نداشتند و همچنان حق ریاست مناصب بزرگ را در جمعیت‌های دینی و دعوتی. الغنوشی این مطلب را به لوموند گفت و اضافه کرد که بین فعالیت‌های سیاسی و دینی باید فرق گذاشت. معاون نهضت شیخ مورو نیز از جدائی بین فعالیتهای سیاسی و دعوت دینی و اجتماعی نهضت حمایت کرد و از زعامت سیاسی نهضت به هدف خدمات اجتماعی و دعوت استعفاء داد.

زعمای نهضت مردم تونس و احزاب سیاسی را از تطبیق شریعت اسلامی اطمینان دادند و نخست به تمام احزاب سیاسی غیر مرجعیت اسلامی اعتراف کردند و با اینکه در انتخابات اکثریت را بدست آوردند، حکومت را برای تکنوکراتها و متخصصین گذاشتند و فقط در پارلمان باقی ماندند.

الغنوشی به لوموند گفت نهضت می‌خواهد حزب سیاسی باشد تا مشکلات مردم را رفع سازد، نه حزبی که رأی دهندگان را به روز آخرت و رفتن به جنت وعده دهد، مبارزه با فساد، بلند رفتن سویه اقتصادی، مبارزه با بیکاری، بهتر ساختن شرایط زندگی برای نسل جوان، مثلیکه فرانسوی هادر اولویات کاری خود به آن توجه دارند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

الغنوشی در کنفرانس نهضت اظهار داشت ما مکلف به دور ساختن دین از مشکلات و مبارزات سیاسی هستیم ، و جدائی بین دین و سیاست نباید به معنی جدا ساختن دین از زندگی عمومی مردم تعبیر شود.

احزاب سلفی تونس، در جریان انقلاب، شعار تطبیق شریعت اسلامی و تأسیس دولت اسلامی را بلند کردند. لوموند در ۳/۲۱ خبر این گروه را به نشر سپرد. استاد فهمی هویدی در مورد دعوت تطبیق شریعت اسلامی از طرف سلفی های تونس می گوید: دینداری در بعض اشکال ظاهری و فهم ناقص از نقش دین و بی خبری کامل از واقعیت ها و اولویات ها، از علامات مهم در روش فکری گروه وسیع سلفی ها است. سلفی ها مانع حرکت های رشد دینی و منهج وسط شده اند و به ظاهر امر مانند داشتن ریش دراز، لباس سفید و نقاب برای زنان بیشتر توجه نسبت به ضرورت های اولیه مردم دارند. سلفی ها متوجه نیستند که تونس قبل از بهار عرب، دولت سیکولر بود و در دعوت به تطبیق شریعت اسلامی مراحل تطبیق و آماده ساختن مردم برای قبول تطبیق مد نظر این گروه نمی باشد.

نهضت تونس حاضر نشد با سلفی ها همکاری داشته باشد، نهضت نخواست تا با دیگران در هویت دولت درگیر شود و نخواست تا شریعت بصورت فوری و بدون آمادگی تطبیق گردد، با اینکه نهضت اکثریت کرسی های پارلمان را بدست داشت، حاضر نشد در قانون اساسی، تونس را دولت دینی اعلان کند و در قانون اساسی تونس آمده: تونس کشور آزاد و زبان رسمی آن عربی و دین آن اسلام است. الغنوشی بعد از تصویب قانون اساسی جدید اظهار داشت که به خاطر حفظ وحدت ملی و اتحاد بین احزاب سیاسی این مواد را در قانون پذیرفت.

در وقت تصویب قانون اساسی، مناقشه در مورد هویت دولت صورت گرفت، یک گروه خواهان دولت مدنی بودند، سلفی ها دولت اسلامی و تطبیق شریعت را می خواستند، اما الغنوشی رئیس پارلمان اعلان کرد و گفت با اینکه نهضت صاحب اکثریت در پارلمان است، اما تونس قبل از حرکت های اسلامی کشور اسلامی بود و تونس احتیاج به شهادت ما در مورد اسلامی بودن خود ندارد.

نهضت در قانون اساسی آورد: تونس دولت مستقل، زبان رسمی آن عربی و دین آن اسلام، بدون اشاره به مرجعیت شریعت برای تدوین قوانین، هدف از نهضت جمع نمودن همه مردم تونس در هدف واحد که تونس است بود.

الغنوشی در مناقشه اش با استاد فهمی هویدی اظهار داشت که موقف نهضت باین معنی نیست که از هویت اسلامی جامعه می گذرد، اما به خاطر توافق ملی به هدف ترقی و پیشرفت تونس گذشت تا اقتصاد در حرکت افتد و بیکاری از بین برداشته شود و مؤسسات دیموکراسی تشکیل شود. با اینکه رئیس جمهور سعید در یک انقلاب سفید، پارلمان را لغو و الغنوشی و وکلاء پارلمان را یا زندانی و یا به تحقیق فرستاد، اما موقف نهضت از تطبیق شریعت اسلامی در مراحل متعدد و تدریجی با حفظ وحدت ملی تغییر نکرد.^{۱۳۳}

تجربه تونس برای ساختار نظام اسلامی و تطبیق شریعت اسلامی در مرحله اول شباهت زیاد به تجربه ترکیه دارد و نهضت در تطبیق تدریجی شریعت خواست تا از تجربه اردوگان در ترکیه استفاده کند. متأسفانه انقلاب جدید

^{۱۳۳} . فهمی هویدی، الديمقراطية قبل الشريعة و الاستقلال قبل الاثنين /

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در تونس با حمایت غرب و کشورهای خلیج چانس و فرصت مناسب را برای تطبیق مرحله اول شریعت در تونس نداد، اما باین معنی نیست که تجربه ناکام ماند، هنوز فرصت است. از تجربه سیاسی تونس و تطبیق شریعت در عصر حاضر اکثر نهضت های اسلامی استفاده می کنند. احزاب اسلامی که در ابتداء با نهضت در خصوص جدائی بین دعوت و سیاست مخالف بودند آهسته آهسته از روش نهضت پیروی می کنند. تجربه تونس توافق بین احزاب سیاسی با مرجعیت اسلامی و غیراسلامی را آماده ساخت و مشارکت سیاسی بین تمام احزاب سیاسی را اصل دیموکراسی اسلامی دانست. تجربه تونس ثابت ساخت که هیچ حزب بدون اشتراک همه احزاب سیاسی در عصر حاضر قادر به حل مشکلات جامعه اسلامی نیست و نباید هیچ فکر و حزب از جامعه محو و دور ساخته شود.^{۱۳۴}

تجربه تونس ثابت نمود که تطبیق شریعت باید در مراحل متعدد و تدریجی باشد و اولاً مردم باید حاکمیت شریعت اسلامی را قبول کنند و آماده تطبیق آن باشند. همچنان تجربه تونس ثابت کرد که مخالفین تطبیق شریعت اسلامی در تونس مانند سائر کشورهای اسلامی ریشه ای عمیق و تأثیر گذار دارند و پیروان شریعت نقش زنان و تأثیر فکر مخالف تطبیق شریعت را از نظر دور نداشته باشند.

^{۱۳۴} . THE WASHINGTON INSTITUTE FOR NEAR EAST POLICY.ORG / من الإسلام

السیاسی إلى الديمقراطية الإسلامية «حركة النهضة» / ۸ جون-۲۰۱۶
مسارات الإسلام السياسي في المغرب و الجزائر و تونس ... عربی ۲۱ /

www.arabi21.com

الاسلاميون في تونس بين المعارضة والسلطة / www.iasj.net>iasj>PDF

تجربه جمهوریت مصر عربی

شریعت اسلامی قانون اساسی در مصر بود. در ۱۹۷۹ فرانسه بالای مصر و سوریه حمله کرد این حمله بنام «French Campign in Egypt and Syria» در تاریخ یاد میشود. ناپلیون بوناپارت بعد از فتح و اشغال مصر شریعت را ملغی و قانون فرانسه را جاگزین آن ساخت. او از مشایخ الازهر فتوا مبنی بر اینکه قانون فرانسه مطابق فقه مالکی است گرفت. از آن تاریخ تا امروز قوانین مصر قوانین فرانسه و انگلستان میباشد. علماء قانون و شریعت مصری زحمت های زیادی در ساحه تشریعات اسلامی کشیدند. جامع الازهر مناره ای فقه اسلامی و حامی شریعت به حساب می آمد.^{۱۲۵}

در ماده دوم قانون اساسی مصر آمده: مبادئ شریعت اسلامی مصدر رئیسی تشریع در مصر میباشد. مهم در قانون مصری این است که محکمه علیا مراقب اجراء و تنفیذ و تدوین قوانین میباشد. متأسفانه قوانین شرعی به دلیل حکومت های نظامی و استبداد سیاسی در مصر صحیح تطبیق نشد و در صفحات کاغذ باقی ماند.

در سالهای ۱۹۷۰ - ۱۹۸۱ رئیس محمد انور السادات دعوت به تطبیق شریعت اسلامی نمود و گفت: رئیس مسلمان برای دولت اسلامی و لقب «الرئیس المؤمن» را برای خود انتخاب کرد. السادات اراده داشت تا آخر عمر رئیس مصر باشد لذا در فکر تغییر قانون مدنی شد و خواست بجای آن شریعت اسلامی را تطبیق کند، به عبارت دیگر قصد از تطبیق شریعت اسلامی، بقاء در قدرت بود. به امر السادات در قانون مصر اضافه شد: الشریعة

^{۱۲۵}. <fa.wikipedia.org لشکر کشی_فرانسه.

الإسلامية مصدر اساسی و اسلام دین رسمی برای دولت است، السادات سعی داشت تا تقنین شرعی را در مصر اعاده و احیاء کند.

محمد انور السادات، رئیس پارلمان مصر دکتور صوفی ابو طالب را مکلف ساخت تا قوانین شرعی را تدوین نمایند. کمیته قانون شرعی شامل علماء الازهر، قضات، حقوق دانان و مشاورین از جمله مسلمانان و غیر مسلمانان بودند، اعضاء قانون اساسی از بین تمام مذاهب اسلامی، مناسب ترین رأی فقهی را انتخاب کردند، و شورای ملی در سال ۱۹۸۲ قانون جدید را تصویب نمود.

قانون شرعی شامل، قانون معاملات مدنی (۱۱۶۳ ماده)، قانون اجراءات تقاضی و اثبات (۷۱ ماده)، قانون عقوبات (۶۳۰ ماده)، قانون تجارت (۷۷۶ ماده) قانون تجارت بحری (۴۴۳ ماده).^{۳۳} قوانین جدید شرعی با استفاده از اجتهادات معاصر و بعض قوانین مدنی غربی با اینکه در مصر تطبیق عملی نشد تدوین گردید. قانون شرعی مصر میتواند بهترین مسوده برای قوانین اسلامی معاصر باشد. عدم تطبیق قوانین شرعی، نتایج منفی را در روش فکر جوانان حامی شریعت بجا گذاشت، حرکت های افراطی و فکر تکفیری ظهور کرد، همچنان روش حکومت ها و استفاده از اسم شریعت و ادامه بی عدالتی و استبداد سیاسی سبب آن شد تا گروه بزرگ از مردم به صلاحیت شریعت شک نمایند، از طرف هم عیسویان مصر علیه تطبیق شریعت قیام و تطبیق آنرا ضد منافع خود دانستند. مفتی مصر دکتور شوقی علام در مورد تطبیق شریعت می گوید: ما در مقابل تجربه مصری عالی در

۳۳. الوطن، ۲۰۱۳/۰۹/۱۲

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تطبیق مواد قانون در مراحل مختلف هستیم، تا اینکه در نهایت اطمینان کامل در تطبیق نصوص با مقاصد آن اهتمام کردیم تا عدالت تحقق یابد.

دکتور صوفی ابوطالب، رئیس شورای ملی مصر، در کنفرانس تطبیق شریعت اسلامی در مورد تطبیق شریعت گفت: ما با کسانی هستیم که تطبیق شریعت اسلامی را در دو خط موازی می خواهند: از ناحیه تقنین شریعت اسلامی، و آماده ساختن فضاء جامعه اسلامی برای تطبیق آن، تا اینکه مردم تقنین اسلامی را قلباً و بصورت حقیقی قبول کنند. آماده کردن فضاء تطبیق شریعت اسلامی، مسئولیت دولت، مسئولیت مکتب و مسئولیت خانواده است و اگر یکی از اینها مسئولیت را نپذیرند در تطبیق شریعت اسلامی به نتیجه مطلوب نمی رسیم.

مسئولیت دولت را قانون سال ۱۷۹۱ بیان داشت و در قانون آمده که شریعت اسلامی مصدر اساسی تشریع می باشد، بعداً این ماده تعدیل شد و در بدل آن ذکر یافت: هیچ قانون صادر نمی شود که خارج از شریعت اسلامی باشد، و قوانین از احکام شریعت گرفته می شود، و اگر ضرورت و احتیاج پیدا شد از قوانین خارجی گرفته می شود، بشرطیکه موافق و مطابق به مبادئ عمومی شریعت اسلامی باشد، در مقدمه ای قوانین باید ذکر شود: تشریع اسلامی مصدر رئیسی برای تمام قوانین می باشد (دستور الهی: قرآن و سنت) حاکمیت مطلق دارد.^{۱۳۷}

تجربه دکتور السنهوری در مسأله تطبیق شریعت و قانون در مصر:

^{۱۳۷} . www.noormags.ir/fa/59-39 / کنفرانس تطبیق شریعت در عالم اسلامی ، منبر

الإسلام سال ۹۳، ربیع الاول ۱۴۰۱، عدد ۳، صفحات ۳۹-۵۰

سنه‌وری استاد قانون مصری در بحث خود در مسأله و مقارنه بین شریعت و قانون، شریعت اسلامی را یکی از مهمترین منبع و مصدر در بین مصادر قانون در جهان می‌داند. شریعت برای سنه‌وری آسان ساخت تا بعض قوانین اروپائی را به اعتبار اینکه از شریعت است داخل قانون کند. از نظر سنه‌وری قانون برای حمایت مردم ضعیف و فرصت دادن برای اقویاء برای بلند رفتن است، البته از خلال تحقق و تضمین اجتماعی و حفظ آسانی در قانون. قانون سنه‌وری برای تحقق عدالت اجتماعی، ملکیت فردی را محدود ساخت. سنه‌وری سعی کرد تا در تدوین قوانین از مصادر مختلف استفاده کند مانند قوانین شرعی و عرف و قوانین مدنی اروپا، هدف سنه‌وری از قانون شرعی تحقق حریت بود و از طرف دیگر می‌خواست شاگردان خود درس دهد که قوانین غربی با شریعت اسلامی در تضاد نیست و میتوان از مواد آن در تدوین قوانین استفاده کرد.^{۱۳۸}

دکتور عبدالرزاق السنه‌وری در مورد قانون چنین نظر داشت: وظیفه ماست که شریعت اسلامی را طبق پروگرام‌ها و اسالیب امروزه بیاموزیم و بین شریعت و قوانین غربی مقایسه کنیم و من به شما تعهد میکنم که در گنجینه‌ها و ذخایر شریعت اسلامی آنگونه مبادئ و نظریات را خواهید یافت که در کفایت و صلاحیت خود از جدیدترین مبادئ و نظریات کمتر نبوده و از فقه اروپایی به مراتب امتیاز دارد.^{۱۳۹}

دکتور سنه‌وری باین باور بود که قانون فرانسه اکثر مواد آن از فقه مالکی گرفته شده. سنه‌وری در تدوین قوانین به علم قانون مقارن در تشریعات که

^{۱۳۸} www.arabianetwork.com

^{۱۳۹} . شیخ عبدالعال عطوه، همان مرجع، صفحه ۱۰۰

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در کشور های غربی تطبیق می شد اعتماد داشت و می گفت که بعد از انقاي شریعت توسط هولاکو و تهاجم فرانسه بالای مصر، فرانسوی ها قوانین خود را در مصر تطبیق کردند و در آن زمان علماء و قانون دانان مصری گفتند که قانون فرانسه اکثر مواد آن گرفته شده از فقه مالکی است.

بهار عرب و قیام مردم علیه استبداد سیاسی و حمایت غرب و اسرائیل از نظام استبدادی و عسکری در مصر، مسأله تطبیق شریعت، مسأله روز و ساعت شد. نهضت اخوان المسلمین و حرکت های سلفی دعوت به تطبیق شریعت اسلامی کردند. شهید دکتور محمد مرسی شعار عدالت و تطبیق شریعت اسلامی را در برنامه های انتخاباتی بلند کرد و اسلام را یگانه راه حل مشکلات مصر دانست. دکتور مرسی تأکید بر این داشت که اولین وظیفه رئیس دولت اقامت عدالت در جامعه مصر که فاقد آن است میباشد، و اولین حق مردم محاسبه رئیس دولت است اگر در تطبیق قانون اشتباه کند. او اضافه کرد اگر در انتخابات پیروز شود، شریعت اسلامی را تطبیق خواهد کرد.^{۳۰}

سلفی ها اخوان المسلمین را در تطبیق شریعت متهم به معامله گری کردند و دعوت به تطبیق فوری شریعت نمودند. احزاب و انجمن های طرفدار تطبیق شریعت، شرایط سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و مسئولیت های خارجی مصر را در تطبیق شریعت مد نظر نداشتند، اعضاء مجلس شورای ملی در بدل اینکه مردم را از قانون جدید اطمینان دهند، مردم را از تطبیق قانون ترساندند. استاد فهمی هویدی موقف نمایندگان اخوان را در پارلمان، موقف توافقی نمی داند و اضافه می کند که اعضای اخوان المسلمین در بدل

^{۳۰}. وكالة رسا للأنباء، جون ۱۰ و ۲۰۱۲ / ar.rasanews.ir >qr و

دکتور عبد الله بن عبد المحسن الطریق، تطبیق الشريعة الإسلامية ۱۹۹۵، مؤسسة الرسالة

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

جمع صف ملت در تقویت و حضور خود سعی کردند و شعار شریعت را بلند نمودند و در مقاصد شریعت و نظر دیگران بی تفاوت بودند. پارلمان ماده دوم قانون اساسی را تغییر داد و در بدل مبادی احکام شریعت مصدر قوانین است، احکام شریعت اسلامی را جاگزین آن ساخت. شرایط سیاسی و پیمان با اسرائیل و معاهده صلح با اسرائیل، روابط مصر با ولایات متحده امریکا و نفوذ امریکا بالای قوای نظامی مصر، از اعضای پارلمان در تدوین قوانین شرعی همکاری مشترک را می خواست، و متأسفانه در دعوت به تطبیق شریعت اسلامی اولویات مردم مورد توجه نبود.^{۱۳۱}

تجربه تطبیق شریعت اسلامی و تدوین قوانین شرعی در مصر، با اینکه در تطبیق به دلیل اسباب داخلی و خارجی، تجربه خوب نبود، اما بهترین تجربه برای نهضت های اسلامی در جهان و نهضت طالبان در افغانستان می باشد. شریعت در تاریخ مصر وسیله بدست حکام برای تصفیه مخالفین بود. دعوت کنندگان به احیاء شریعت و تطبیق فوری آن شرایط زمان و مکان و سویه علمی و تقوی جامعه را مد نظر نداشتند. نهضت اخوان المسلمین فرصت تطبیق شریعت را نیافت و در نتیجه مداخله عربستان سعودی، امارات متحده عربی، اسرائیل و کشورهای غربی نظام اسلامی با قربانی هزارها شهید، بیشتر از صد و پنجاه هزار زندانی و مهاجرت یک میلیون سقوط کرد و نظام سیکولر و استبداد سیاسی شدید تر روی کار آمد، و تبلیغات علیه شریعت اسلامی به اوج کمال خود رسید.^{۱۳۲} تجربه تدوین قوانین شرعی در مصر که در آن یک اقلیت غیر اسلامی زندگی دارند، تجربه مفید برای

^{۱۳۱}. فهمی هویدی، همان مرجع.

^{۱۳۲} www.roayahnews.com/?p=320059.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شاگردان قانون خصوصاً قوانین اسلامی میباشد. سقوط نظام دیموکراسی اخوان المسلمین ضربت قوی برای شریعت اسلامی در مصر بود. نهضت اخوان المسلمین از تجربه ناکام تطبیق شریعت اسلامی درس بزرگ آموخت و در برنامه های خود تجدید نظر کرد و پذیرفت که در آینده در تدوین قوانین نظرو رأی اکثریت مردم را اعتبار میدهند. آینده ثابت خواهد کرد که آیا حرکت های اسلامی و هواداران شریعت اسلامی از تاریخ درس عبرت می گیرند و یا اینکه در خط اشتباه باقی می مانند؟

تجربه ترکیه

ترکیه تطبیق شریعت اسلامی را در مراحل تاریخ قدیم و معاصر خود تجربه کرد. بعد از سقوط قسطنطنیه و تغییر نام آن به استانبول، شریعت اسلامی قانون ترکیه شناخته شد. چند قرن، در تحت نظام خلافت اسلامی، خلیفه به صفت حاکم سیاسی و مرجع اعلی دینی بود و امر و نهی در مسائل دین و دنیا از وظیفه و مسئولیت خلیفه بود.

فیصله ها و اوامر خلیفه و رسم و روجهای که اتراک از آن پیروی میکردند بنام شریعت بالای تمام رعایای خلافت عثمانی تطبیق میشد. قوانین شرعی در زیر نام خلافت در مراحل مختلف نظر به ضرورتها تغییر میکرد و بجزء از عقائد دیگر قوانین غیر ثابت بود. قانونگذاران ترک در تدوین قوانین خصوصاً قوانین خانواده از فقه حنفی بیرون نشدند و نخواستند از مدارس فقهی دیگر در تدوین قوانین استفاده نمایند و قانون شرعی در خلافت عثمانی کاملاً با اساس مذهب حنفی تدوین شده بود. از سال ۱۸۳۹ میلادی، قوانین ترکیه به قوانین مدنی اروپا متأثر شد. لائحہ تنظیم قضا در ترکیه در همین سال ساخته شد. در لائحہ تنظیم قضا از مواد قوانین غربی که با

شریعت اسلامی در تضاد نبود استفاده شد. قانون جدید ترکیه بنام «مجله احکام عدلی» یاد میشد که در داخل ترکیه و مناطق مربوط به خلافت مانند سوریه، عراق، لبنان، حجاز و دیگر ولایت تطبیق میشد. بعداً قانونگذاران ترکی در تدوین قوانین تجارت از قوانین فرانسوی و اتریشی استفاده کردند و تنها قانون احکام عقوبات بدون تغییر و تبدیل باقی ماند.^{۱۳۳}

این روش در قانون اسلامی تا جنگ جهانی اول ادامه یافت. در ۱۹۲۴ خلافت عثمانی شکست خورد و مناطق بزرگ از خلافت جدا و تحت حمایت انگلستان و فرانسه و قسمت آن به روسیه داده شد، کشورهای استعماری قوانین شرعی را در تمام مناطق خلافت عثمانی لغو و قوانین مدنی اروپا را تطبیق کردند.

مصطفی کمال اتاتورک، رسماً خلافت عثمانی و قوانین شرعی را لغو و قوانین مدنی غربی را در بدل شریعت اسلامی در ترکیه اجراء کرد. اتاتورک تمام علامات و شعارات اسلامی را تبدیل کرد، رسم خط ترکی را به لاتین، اذان را بزبان ترکی، حجاب را غیر قانونی و ریش را ممنوع ساخت و برای مامورین و نظامیان اجازه اداء نماز را نداد. اتاتورک تحت تأثیر تجربه جمهوریت فرانسه رفته بود و مبارزه فرانسه با دین را از علامات ترقی و پیشرفت فرانسه میدانست لذا دین را کاملاً در ترکیه لغو کرد. او کوشش کرد تا مؤسسات دینی را در خدمت اغراض سیاسی قرار دهد. کوشش های اتاتورک در محو شریعت و دین از حیات اجتماعی اثر عمیق را در نفس های مردم ترکیه بجا نگذاشت و طریقه های صوفیه خصوصاً نقشبندیه مجدّدیه

^{۱۳۳}. فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی فقه حنفی و جعفری (توافق و تفاوت) فصل قوانین

دین را در قلوب مردم حفظ کردند و مردم ترکیه در امور خصوصی از شریعت اسلامی پیروی کردند.

انقلابات نظامی یکی بعد از دیگری در ترکیه ساحة را برای مبارزات سیاسی بیشتر ساخت. نجم الدین اربکان و فتح الله گولان از خلاء سیاسی و ضعف ایدئولوژی سیکولریسم با استفاده از دینداری مردم ترکیه، کوشش نمودند تا مفاهیم غیر شرعی را به مفاهیم شرعی تبدیل کنند. اربکان در ساحة سیاست و فتح الله در ساحة تعلیم و تربیه و اعمال اجتماعی به موفقیت های زیاد رسیدند و اسلام را بدیل سیکولریسم به مردم معرفی کردند.

تجربه اربکان: نجم الدین اربکان، در احیاء و اعاده شریعت اسلامی، موازین قوای را در ترکیه مراعات نکرد، و در فیصله ها و فرامین خود عجله کرد. محکمه عالی ترکیه سه بار حزب او را غیر قانونی اعلام کرد. اربکان اراده کرد تا نظام غیر دینی و قوانین غیر شرعی را بسرعت تبدیل کند. او در بدل سیاست تدریجی و مرحله به مرحله از روش رادیکالی در تطبیق نظام اسلامی استفاده کرد. اربکان معتقد بود که توطئه غرب نسبت به ترکیه (خلافت اسلامی) پایان نیافته است، زیرا پیکار غرب با اسلام همچنان تداوم دارد. وی معتقد است که فروپاشی دولت عثمانی، توطئه ای غربی بود و برخی از ترک های غربزده و شیفته غرب به آن کمک کردند.^{۱۳۴}

فعالیت های اسلامی و دعوت به بازگشت به دین در رشد فرهنگ اسلامی کمک کرد و باعث شد تا حزب رفاه با توجه به گذشته اربکان با سرعت بسیار زیادی رشد کند و در مدت زمان اندکی به همه شهرها و روستا های کشور

^{۱۳۴}. گفت و گوی اربکان با الشرق الاوسط، مجله / پایگاه حوزه ۲۳ خرداد ۱۳۸۸ - شماره

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برسد. دو شهر کلیدی ترکیه یعنی: استانبول، پایتخت فرهنگی و ملی، و آنکارا؛ پایتخت سیاسی را بدست گیرد. در ۱۹۸۵ اردگان ۲۱ ساله رئیس حزب در استانبول بود.^{۱۳۵}

مردم ترکیه به حزب اربکان در انتخابات بلدیها و پارلمان رأی دادند و اربکان را به ریاست وزراء رسانیدند، اما حامیان نظام سیکولرسم و جنرال ها رسیدن اربکان و حزبش را به قدرت خطر بزرگ برای نفوذ سیاسی و اقتصادی خود تعبیر کردند و بسرعت در یک کودتاه نظامی حکومت اربکان را سقوط دادند، سقوط اربکان ضربت شدید برای قوانین شرعی بود و شریعت اسلامی در ترکیه بعد از انقلاب لغو شد.

تجربه مندریس: شهید عدنان مندریس صدراعظم سالهای پنجاه در ترکیه بود. مندریس اذان را به عربی بارگشتاند و اجازه داد تا قرآن کریم را مردم به زبان عربی تلاوت کنند و در تمام مدارس ترکیه تعلیم قرآن کریم و علوم دینی را اجباری ساخت، ده هزار مسجد آباد کرد، و ۲۵ هزار مدرسه حفظ قرآن کریم تأسیس نمود، ۲۵ هزار کالج در اناضول برای تعلیم واعظین و خطباء و معلمین علوم دینی تأسیس کرد، اجازه نشر مجلات و کتب اسلامی را داد، مساجد را که به مخازن تبدیل شده بود بعد از ترمیم به مسجد تبدیل کرد، اجازه واردات دواء و صناعت از اسرائیل را نداد و در سال ۱۹۵۶ سفیر اسرائیل را از ترکیه اخراج ساخت. مندریس هدف داشت تا شریعت اسلامی را در ترکیه احیاء کند و اما در تطبیق شریعت اسلامی نظر به مخالفت های نظامیان موفق نشد، چرا؟

^{۱۳۵}. اربکان-مهندس -جنبش اسلام- سیاسی- کنونی در 2ahlesonnat.com

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

صبح ۲۷ می ۱۹۶۰، جنرال جمال کورسیل، کودتاه نظامی براه انداخت و ۲۳۵ جنرال و ۴ هزار ضابط را تقاعد داد و صدراعظم مندریس را زندانی و محکوم به اعدام کرد. جنرال جمال نظام لادینی را احیاء و شریعت اسلامی را لغو کرد و تمام مدارس دینی را مسدود ساخت.

اربکان و مندریس، قوت و نفوذ نظامیان را در تطبیق شریعت اسلامی و اصلاحات اجتماعی و اقتصادی در نظر نداشتند، همچنان قوت و نفوذ احزاب سیکولر را نادیده گرفته بودند.

تجربه اردوگان: رجب طیب اردوگان (متولد ۲۶ فبروری ۱۹۵۴)، بتاريخ ۱۴ مارچ ۲۰۰۳ به عنوان بیست و هفتمین نخست وزیر ترکیه انتخاب شد. او رهبر حزب عدالت و توسعه ترکیه است. اردوگان در سال ۱۳۹۳ به حیث رئیس جمهور ترکیه انتخاب شد.

اردوگان در ۱۹۷۰ به حزب رستگاری ملی به رهبری نجم الدین اربکان پیوست. حزب رستگاری ملی را نظامیان ملغی کردند. و در سال ۱۹۸۳ حزب رستگاری جدیدی بنام حزب رفاه ایجاد شد و اردوگان عضو آن شد.^{۱۳۲}

رجب طیب اردوگان از تجربه اتاتورک و نجم الدین اربکان در سیاست استفاده نمود. او سبب ضعف فکر سیکولریزم را در عدم توجه اتاتورک به طبقه پائین جامعه که اکثریت را می ساخت می دید، و اسباب ناکامی اربکان را در سرعت و عجله در تطبیق برنامه های اسلامی، لذا در تطبیق شریعت اسلامی و اسلامی سازی ترکیه از سیاست مرحله به مرحله یا تدریج استفاده کرد.

^{۱۳۲}. www.fa.wikipedia.org/wiki/رجب

اردوگان مخالفت با قانون ترکیه و مؤسس آن اتاتورک نکرد و ترکیه سیکولر را حفظ و احترام کرد. اردوگان ملاحظه نمود که ترکیه آماده احیاء شریعت اسلامی نیست لذا شریعت را مصدر قوانین اعلان نکرد. اردوگان ترکیه سیکولر تابع مطلق به غرب را به میراث برد. اردوگان دولت عمیق را بدست گرفت که تمام ارگانهای آن چه در ساحه امنیت، دفاع، تعلیم و تربیه بدست سیکولرها و پیروان اتاتورک بود. اردوگان وسائل تبلیغات و مطبوعات و تلویزیون را به میراث برد که همه در مجموع ضد شریعت اسلامی بودند. اردوگان مؤسسه عسکری قوی را بدست گرفت که اربکان را عزل و عدنان را اعدام کرده بود.

اردوگان از روش و تجربه مالیزیا در تطبیق شریعت اسلامی و اسلام سازی استفاده کرد. او و حزبش طوری عمل کردند که سیکولراند و از مفاهیم اتاتورک در نظام ترکیه استفاده و از آن خارج نمی شوند. اردوکان و حزبش هیچ نوع ایدئولوژی ضد سیکولریسم را تعقیب و علیه آن مبارزه نکردند.

اردوگان شراب (الکحول) را منع نساخت بلکه مالیه عالی بالای مواد الکحولی گذاشت، نظام بانکی باساس سود را لغو نکرد، آزادی نسوان را محدود نساخت، حجاب را فرض نکرد، در بدل آن برای زنان حجاب دار زیر نام آزادی فردی و انتخاب آزاد اجازه داد تا در پوهنتون ها و مدارس و اماکن عمومی حضور داشته باشند. و قانون منع حجاب رازیرنام دیموکراسی لغو ساخت تا اینکه رئیس حزب اتاتورک از زنان ترکیه در منع حجاب معذرت خواست.

اردوگان دعوت انجمن های اسلامی و حرکت های قومی را برای اعلان از جمهوری اسلامی در ترکیه و احیاء خلافت اسلامی نپذیرفت. او گذاشت تا

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مردم اصلاح شوند و اقتصاد بهتر شود و در نهایت مردم صدای تطبیق شریعت را بلند کنند، در این حالت هر حزب که حاکم باشد مجبور به تطبیق شریعت می شود.

تجربه بیست سال حکومتداری حزب عدالت، نشان می دهد که دینداری بین ترکها بیشتر شده و دعوت به بازگشت به اسلام قویتر و مورد قبول مردم گردیده، اکثر قوانین ضد اسلامی تعدیل شد و حجاب بیشتر شد و در وقت حاضر از فکر اتاتورک و سیکولریزم فقط اسم باقی مانده است.

با تمام کوشش های اردوگان و حزبش، تا هنوز شکل سیکولریزم در زندگی عامه مردم باقی است، نظام قانونی کاملاً اسلامی نشده، مصدر سلطه مردم است نه الله، رجال الدین نقش مهم را خارج از مساجد ندارند. رئیس با اسم مردم حکومت می کند نه با اسم شریعت، میراث بین زن و مرد مساوی است. اوردگان تا هنوز موفق به اعلان رسمی برای ختم نظام قدیم نشده است. انتخابات امسال ۲۰۲۳، ثابت کرد که تا هنوز نزدیک به نصف مردم ترکیه از تطبیق شریعت اسلامی حمایت نمی کنند. اردگان در برنامه های انتخاباتی اش بیشتر از مشکلات مردم و اقتصاد حرف میزد و از مردم دعوت کرد تا برای برنامه های او رأی دهند.

طبقه ای تعلیم یافته و جوان ترکیه با مقایسه با دیگر کشورهای اسلامی به اسلام بیشتر رو آوردند. سیاست خارجی ترکیه مبنی به اساسات اسلامی است، ترکیه از احزاب سلامی و خصوصاً اخوان المسلمین جهانی و حماس حمایت می نماید. در سیاست خارجی ترکیه با عربستان سعودی در مسأله زعامت اسلامی سنی رقابت دارد و تا حد زیاد از نفوذ عربستان سعودی

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

کاسته شده است. ترکیه از سیاست اسلام دیموکراسی مانند تونس در داخل و خارج پیروی میکند.

سیاست اسلامی و تطبیق تدریجی شریعت اسلامی در ترکیه، با اینکه مورد تأیید احزاب افراطی اسلامی نیست، اما بهترین تجربه بعد از مالیزیا برای کشورهای اسلامی و احزاب معتدل اسلامی میباشد. تطبیق شریعت به مراحل مختلف و تدرج بهترین سیاست برای اسلامی سازی است.^{۱۳۷}

تجربه حرکت اسلامی و اصلاحی ترکیه از جمله تجربهایست که میبایستی با دقت آنرا مورد مطالعه قرار داد. در این تجربه درسها و پند و اندرزهای بسیار گرانبهائی است که برای اصلاحگرایان و دعوتگران به احیاء شریعت اسلامی و تمامی افراد آزادیخواه و ملیگرا مطالعه آن ضروری میباشد. اردگان در تطبیق شریعت اسلامی روش تدریجی یا تدرج را مراعات کرد و تا هنوز ترکیه آمادگی کامل برای تطبیق کامل شریعت اسلامی ندارد. امید است در این دوره حزب عدالت بزعامت اردگان موفقیت بیشتر در ساحات اقتصادی و تربیه اخلاق ملت ترکیه بدست آورد تا ترکیه آماده ای تطبیق کامل شریعت اسلامی گردد.

^{۱۳۷} Jacques Benoist-Mechin, Mustapha Kemal ou La Mort D'un

Empire, Albin. Michel, Paris, 1954, pp. 326

محمد زاهد غول، التجربة النهضوية التركية: كيف قاد حزب العدالة والتنمية تركيا إلى

التقدم، مركز نماء للبحوث والدراسات، بيروت، ۲۰۱۳، صفحات ۸۹-۹۴

سعید عبد العظیم، تجربة ترکیه / www.ar.islamway.net>article

www.turpress.com>mode

Legal-agenda.com

الإسلام و الديمقراطية في التجربة التركية / www.hamoon.org>repts

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تجربه تطبیق شریعت به صورت تدریجی در ترکیه به ما می آموزاند که اشخاص و احزاب اسلامی قدسیت ندارند و هیچیک در دایره اسلام بغیر از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم معصوم نیست. آنانکه هدف و مرام شان خدمت شریعت است در راه رسیدن به آن سعی و کوشش میکنند و چشمهایشان را به هدف میدوزند، و بخوبی درک میکنند که راه رسیدن به آن پراز فراز و نشیبها و سختی ها است. زمامداران مسلمان ترکیه با صبر و استقامت و با برنامه های طویل المدت و تعقیب سیاست تدرج در تطبیق شریعت اسلامی خصوصاً در بیست سال اخیر به موفقیت های زیادی رسیدند و اما تطبیق کامل شریعت اسلامی در ترکیه بوقت و زمان بیشتر احتیاج دارد.

تجربه حزب عدالت که زعامت سیاسی را در ترکیه از ۲۰۰۳ تا انتخابات ۲۰۲۳ بدست دارد، انتخاباتی که رئیس طیب رجب اردوگان بقدرت رسید، تجربه آرام و بدون سرو صدا برای وسعت دایره دینداری رسمی و ملی در ترکیه است، در جریان بیست سال اخیر مظهر و اعمال دینداری در جامعه ای ترکیه بیشتر شده است. مدارس دینی و حفظ قرآن کریم بیشتر فعال شده، حجاب در مؤسسات دولتی و غیر دولتی بیشتر شده است، در منع شراب از سیاست محدود ساختن و مالیه گزاف استفاده شد. در شئون سیاسی ترکیه سیاست فعال اسلامی با مرجعیت دینی را به آرامی تعقیب میکند. سیاست دولت ترکیه آماده کردن آزادی های بیشتر زیر نام دیموکراسی ضمیمه را برای دعوت اسلامی آماده ساخت. تجربه بیست سال اخیر حل وسط و روش مناسب را بین فکر تطبیق شریعت بصورت فوری و تطبیق تدریجی آماده کرد و این تجربه به اثبات رسانید که تطبیق تدریجی بهترین وسیله برای آماده ساختن جامعه برای قبول شریعت اسلامی است.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در احیاء فکر اسلامی و تطبیق شریعت اسلامی در ترکیه، سه عنصر نقش اساسی دارد: ۱- تصوف اسلامی برای تربیه روحی و دعوت مردم برای تطبیق دین در امور خاص و خانواده. ۲- تاریخ دولت ترکیه، میراث خلافت عثمانی و مبارزه نظام اتاتورک علیه آن تا هنوز در اذهان مردم ترکیه زنده است و ترکها تا هنوز افتخار به تاریخ اسلامی خود دارند. ۳- قومیت ترکی، افتخار ترکها به قومیت ترکی و محبت و علاقه مردم به ترکیه و ربط بین کشور و قومیت. عنصر قومیت ترکی نقش فعال را در انتخابات اخیر ترکیه داشت و برای پیروزی حزب عدالت کمک نمود.^{۱۳۸}

امید است احزاب اسلامی افغانستان و خصوصاً حرکت طالبان یا امارت اسلامی از تجربه ترکیه در تطبیق تدریجی قبل از اینکه افغانستان در خندق افراط و تفریط غرق شود استفاده کنند. تفاوت بین جامعه افغانستان و ترکیه بسیار است، افغانستان مدت بیشتر برای بهبود وضعیت اقتصادی و اصلاح اجتماعی و تطبیق شریعت اسلامی دارد. در این مرحله هر حزب و حرکت اسلامی بشمول طالبان که بقدرت اند متوجه تدریج در تطبیق شریعت اسلامی باشند، و تا اقتصاد مرد بهبود نشود و شرایط داخلی و خارجی آماده تطبیق شریعت اسلامی نشود، تطبیق فوری شریعت ضربت قوی به اسلام و عقیده و شریعت وارد میکند.

^{۱۳۸} تجربه العدالة و التنمية في تركيا.. هل تعزز سياسة التدين بالتدریج؟ عربی ۶ / ۲۱

جون ۲۰۲۳.

تجربه افغانستان

افغانستان با تطبیق شریعت اسلامی و عدم تطبیق آن، کشور اسلامی و ملت افغانستان، ملت مسلمان است. افغانستان و ملت آن ضرورت و احتیاج به شهادت اسلامی بودن از طرف دیگران ندارد.

قوانین افغانستان بعد از فتح اسلامی، قوانین شرعی غیر مکتوب یا غیر ثبت شده بود. ملت افغانستان در عبادات از مذهب حنفی و در عقائد از امام الماتردی پیروی می کنند. در عهد اعلیحضرت امان الله خان، اولین قانون اساسی بنام «نظامنامه» ترتیب شد، مواد نظامنامه بعد از تعدیلات شرعی و مطابق مذهب حنفی مورد تأیید شاه و علماء گردید. به این معنی که قوانین عصر امان الله خان مطابق به شریعت اسلامی بود.^{۳۹}

در قانون اساسی عهد اعلیحضرت محمد ظاهر شاه (۱۹۵۰)، در ماده دوم آن ذکر شده: دین افغانستان دین مقدس اسلام است. شعار دینی از طرف دولت مطابق به احکام مذهب حنفی اجرا می گردد، افراد ملت که پیروان دین اسلام نیستند در اجرای مراسم مذهبی خود در داخل حدودی که قوانین مربوط به آداب و آسایش عامه تعیین می کند آزاد می باشند.

قانون اساسی اسلام را دین رسمی و قوانین شرعی را مطابق مذهب حنفی تثبیت کرد، و آزادی دینی را برای غیر مسلمانان به رسمیت شناخت و اسلام

^{۳۹}. فضل غنی مجددی، افغانستان در عهد اعلیحضرت امان الله خان (۱۹۱۹-۱۹۲۹)، امریکا ۱۹۹۷، فصل قوانین. و همچنان: فضل غنی مجددی، صفحه ای از تاریخ معاصر افغانستان (۱۹۰۰-۱۹۳۰)، ۲۰۲۰، امریکا، فصل قوانین.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مرجع قوانین شناخته شد. کودتاه هفت ثور و بعداً اشغال نظامی روسیه ، شریعت را ملغی ساخت و قوانین لادینی جانشین شریعت اسلامی گردید.

احزاب جهادی شعار (لا شرقی و لا غربی ، اسلامی ، اسلامی) را بلند کردند و وعده تطبیق شریعت اسلامی را دادند. بعد از خروج قوای شوروی سابق و سقوط حکومت لادینی کمونست ، احزاب جهادی چانس و فرصت برای تشکیل حکومت واحد نیافتند لذا شریعت نیز تطبیق نشد. جنگ های داخلی بین احزاب جهادی نه تنها افغانستان را به تجزیه نزدیک ساخت ، بلکه شریعت اسلامی را نیز صدمه زد و مردم برداشت نادرست از شریعت اسلامی نمودند. تجربه احزاب جهادی، تجربه ناکام به حساب می آید و متأسفانه احزاب اسلامی افغانستان تا هنوز حاضر به نقد داخلی و اصلاحات نیستند و تصور دارند که برداشتهای شان همانا شریعت صحیح است و می خواهند برداشتهای شان را بنام شریعت بالای مردم تطبیق کنند. احزاب اسلامی و جهادی، در مدت ۴۰ سال نتوانستند قوانین شرعی را تدوین کنند، و در تدوین قوانین شرعی عاجز و ناکام ماندند. احزاب جهادی برنامه های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی باساس شریعت اسلامی را نداشتند تا برای ملت پیش کنند.

طالبان در دوره اول شعار تطبیق شریعت اسلامی را بلند کردند و مدت کوتاه بنام شریعت حکومت نمودند. تجربه اول دوره طالبان، تجربه نامکمل از تطبیق شریعت اسلامی بود، طالبان به ظواهر احکام توجه و از مقاصد شریعت و احکام آن فاصله داشتند. تجربه اول طالبان در سال ۲۰۰۱ به دنبال حملات هوایی نیروهای ائتلاف بین المللی به رهبری امریکا و همکاری اتحادیه شمال سقوط کرد ، و افغانستان وارد دوره ای جدید شد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در دوران اشغال امریکا و حکومت تحت حمایت غرب، افغانستان صاحب قانون جدید شد، اسم افغانستان بنام (جمهوری اسلامی افغانستان) انتخاب و شریعت اسلامی مصدر قوانین شناخته شد. افغانستان در بیست سال حاکمیت امریکا، نتوانست قوانین اسلامی را تجربه صحیح کند، فساد و خیانت زیر نام اسلام و شریعت به اوج خود رسید، یک گروه از علماء فاسد، نظام جدید را اسلامی و قوانین را شرعی به مردم معرفی کردند و از حمایت شان از دولت فاسد و اشغال سود بردند. بعضی احزاب جهادی و اسلامی تحت تأثیر قومیت و مذهب از اصل شریعت فاصله گرفتند و در جمع سرمایه و سرقت اموال عامه زیر نام اسلام و شریعت با اشغال و نظام فاسد همکاری کردند.

بعد از سقوط حکومت تحت اشغال و خروج قوای امریکا و بین المللی، امارت اسلامی بار دوم به قدرت رسید، در این دوره مانند دوره اول طالبان شعار تطبیق شریعت اسلامی را بلند کردند. جهانیان و مردم افغانستان از تجربه دور اول امارت اسلامی و تکرار آن خوف دارند. مردم انتظار دارند که آیا طالبان از تجربه های گذشته آموخته اند یا خیر. اگر چه برداشت گروه طالبان از نصوص شرعی و تطبیق شریعت به مقارنه با دوره اول قدری تفاوت دارد اما تا هنوز مشکلات در فهم صحیح از نصوص اسلامی در بین زعامت طالبان موجود است.

استاد فهمی هویدی در کتاب خود بنام «طالبان» می نویسد: دوستان افغان در خارج، طالبان را تعبیر صادقانه از واقعیت های افغانستان با خیر و شر آن

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

می دانند ، و آنچه طالبان در افغانستان عمل میکنند روش انسان مقلد و عادی است.^{۱۴۰}

از مطالعه فرامین و روش عملکرد طالبان میتوان فهم ایشانرا از شریعت بهتر درک کرد. در ۱۷ دسامبر سال ۱۹۹۶ معاون وزیر امر به معروف و نهی از منکر بعض قوانین شرعی را صادر و مردم را مکلف به احترام و اجراء آن ساخت. فرمان قرار ذیل بود:

۱. ممنوعیت بیرون شدن زنان از منزل بدون حجاب شرعی و اگر زن بدون حجاب خارج شد ، شوهرش مجازات میشود.
۲. منع موسیقی در محلات تجارتی ، هتل ها و موترها ، اگر کسیت موسیقی پیدا شد صاحب آن مجازات میشود.
۳. منع تراشیدن ریش و زندانی شدن شخص تا نموی ریش.
۴. مسدود بودن محلات تجارتی و توقف موترها در اوقات نماز.
۵. عدم قطع موی سر بطریق غربی.^{۱۴۱}

از نظر شریعت اسلامی ، طالبان خارج شدن زنان را بدون ضرورت و کار زنان را در خارج از منزل ممنوع می دانند ، رفتن به مدرسه عالی و پوهنتون برای دختران تا آماده شدن شریعت اسلامی اجازه نیست. این بود برداشت طالبان از شریعت اسلامی بین سالهای ۱۹۹۶ - ۲۰۰۱ ، که حالت غیر واقعی از شریعت اسلامی را نمایندگی می کرد.^{۱۴۲}

^{۱۴۰}. فهمی هویدی ، طالبان ، صفحه ۶

^{۱۴۱}. فهمی هویدی ، طالبان ، صفحات ۶۶-۶۷ ، فهمی هویدی ، طالبان ، سپاهیان خدا در نبرد اشتباهی ، ترجمه: وحید خطاب ، انتشارات شهید کاظمی.

^{۱۴۲} حفیظ الله حقانی ، طالبان من حلم الملا إلى إمارة المؤمنين ، صفحه ۱۳۵ /

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

امیرالمؤمنین ملا محمد عمر، مؤسس نهضت طالبان دریکی از خطبه هایش سیاست حرکت را اینطور بیان کرد: ما تطبیق دین الله را در زمین الله می خواهیم، خدمت کلمه الله، و می خواهیم احکام شرعی و حدود را تطبیق نمائیم.^{۱۴۳}

طالبان و تمام علمای افغانستان در قانون از فقه مذهب حنفی و در مسائل اعتقادی از امام ابی منصور الماتریدی متوفی ۳۳۳ هجری پیروی می کنند، و انتخاب امیر را حق مجلس اهل و العقد می دانند و تا امیرزنده است کسی حق عزل او را ندارد مگر به سبب انحراف از دین، عاجز ماندن از وظیفه و یا مرگ.^{۱۴۴}

بعد از ۲۰ سال، یعنی روی کار آمدن مجدد امارت اسلامی، بعضی تغییرات را در روش فکری طالبان می بینیم، مثل عدم توجه زیاد به داشتن ریش، حضور دختران و زنان در تلویزیونها، گرفتن عکس و مصاحبه با خبرنگاران زن، اما نسبت به طبقه زنان تغییر مهم در روش امارت اسلامی دیده نمیشود بسته ماندن مکاتب عالی، پوهنتونها و کار زنان در دفترها از برداشت های نادرست گروه طالبان از شریعت اسلامی و مقاصد آن است. عده باین عقیده اند که ممنوعیت ها برداشته خواهد شد و زمانی که امارت اسلامی از طرف جامعه جهانی برسمیت شناخته شود وضعیت تغییر میکند، اما سؤال این

www.afghandata.org:8080/xmlui/handle/azu/7481.date1376

۱۴۳. مولوی حفیظ الله حقانی، طالبان، معهد الدراسات السياسية /

www.ida2at.com>taliban

۱۴۴. فضل غنی مجددی، مطالعه تمهیدی در فقه حنفی و جعفری (توافق و تفاوت) فصل

الماتریدی.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

است که آیا روش و برداشت های طالبان از شریعت تغییر خواهد کرد؟
انتظار باید داشت روزهای بعدی به این سؤال جواب می دهد.^{۱۴۵}

دیده شود که طالبان به کدام شریعت در عصر حاضر حکومت می کنند، آیا از تجربه مالیزیا و ترکیه و تونس استفاده می نمایند و یا از تجربه «بوکو حرام» و «داعش». متفکر عراقی رشید خیون در مورد شریعت طالبان می گوید: طالبان می گویند که از مذهب حنفی در حکومتداری پیروی می کنند، بدون شک مذهب حنفی در بین مذاهب اسلامی وسعت نظر بیشتر دارد. اگر طالبان در تطبیق شریعت اسلامی واقعی موفق شوند، حرکت های اسلامی دیگر از آنها تعقیب خواهند کردند و اگر ناکام ماندند حرکت های افراطی تر روی کار خواهند آمد.^{۱۴۶}

با قدری تفاوت بین تجربه حرکت طالبان بین دوره اول و دوم، تا هنوز روشن نیست که طالبان بکدام شریعت حکم می کنند، عناصر متشدد در گروهی طالبان تا هنوز قدرت بیشتر دارند. روش وزارت امر به معروف و نهی از منکر قابل تشویش است و نتیجه آن بسیار خطرناک برای تطبیق شریعت اسلامی می باشد. طالبان تا هنوز نخواستند از تجربه های ناکام کشورهای اسلامی استفاده کنند. روش سختگیرانه برای کار و تعلیم زنان؛ ممنوعیت حضور زنان در پارک های تفریحی، تطبیق شریعت بدون در نظر داشت شرایط موجوده ای افغانستان، عدم مراعات وضعیت اقتصادی و اجتماعی در افغانستان، عدم برنامه^{۱۴۷} و تقسیم اولویات، فقه مصلحت، مقاصد

^{۱۴۵} طالبان. الواقع والمتوقع- الحرة، اگست ۲۰۲۱، ۲۳ / www.alhurra.com

^{۱۴۶} بای شریعة تحکم طالبان؟ / www.independentarabi.com

^{۱۴۷} الإسلام فی ترکیه: هل یختلف عن إسلام طالبان؟ / www.ahvalnews.com>islam

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت، فقه موازنات، تطبیق مرحله به مرحله یا تدریجی احکام شرعی، قبول نظام دیموکراسی اسلامی و مشارکت در دولت تا هنوز از سیاستهای رسمی و علنی امارت اسلامی نیست.

بزرگترین مشکل فکری و علمی تعداد از افراد امارت اسلامی و عده از علمای افغانستان، عدم فهم و درک صحیح از مقاصد شریعت و قیام شریعت به اساس مصالح بنده گان است. فرمانهای که تا حال از طرف امیر المؤمنین صادر شده، فاقد مصلحت امت میباشد، مثلاً مسدود ساختن مدارس و پوهنتوها برای دختران، عدم اجازه دادن کار برای زنان و مسدود ساختن صالونهای آرایش زنانه و غیره اموری که ارتباط مستقیم به زندگی شخصی مردم دارد. ممنوعیت دختران از تعلیمات عالی بنام تطبیق شریعت اسلامی، خطر بیشتر برای شریعت اسلامی وارد کرده و مشکلات اقتصادی و سیاسی را بیشتر و عمیقتر نموده است.

علماء امت از قدیم الزمان تا عصر حاضر اتفاق نظر دارند که شریعت اسلامی نازل شده برای تحقق مصلحت امت اسلامی در حیات دنیا و آخرت، و خداوند سبحانه احتیاج به شریعت برای ذات خود ندارد، به معنی دیگر شریعت اسلامی، برای منافع و مصلحت مردم نازل شده. امام ابن القيم فصل مستقل در کتابش بنام «إعلام الموقعین» درمسأله شریعت و مصالح بندگان دارد. اومی نویسد: فهم نادرست و غلط از شریعت مشقت و مشکلات و تکالیف بیشتر را بالای مردم وارد کرده است، شریعت اساس آن حکم و مصالح بندگان در دنیا و آخرت میباشد، شریعت همه اش عدل و رحمت و

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مصالح است و هر مسأله که از عدل به ظلم و از رحمت به ضد آن و از مصلحت به مفسده و از حکمت به غیر حکمت برسد، از شریعت نیست.^{۱۴۸}

هر فرمان که صادر می شود و هر فیصله ای که گرفته می شود و هر حکم شرعی که اجراء می گردد، لازم است برای تحقق مصلحت و ضرورت های جامعه باشد، متأسفانه در فرامین و اکثر فیصله های دولتی مقاصد شریعت و مصلحت جامعه مدنظر نیست. اکثر تجربه های تطبیق شریعت که در کشور هایی اسلامی ناکام ماند، علت آن عدم توجه به مصلحت های جامعه بود و این تجربه ناکام در افغانستان امروزی یکبار دیگر تکرار می شود.

عده ای باین باور اند که تا هنوز فکر افراط و غلو و عدم پختگی در بین افراد طالبان موجود است، و امکان اصلاح آن است، علمای جهان اسلام مسئولیت بزرگ را برای اصلاح روش فکری طالبان دارند و علماء باید در دیدار شان بزرگان امارت اسلامی را متوجه واقعیت های شریعت اسلامی سازند. اگر این تجربه ناکام شد، مسلمانان از شریعت فاصله می گیرند.

مطالعه اهداف و برنامه های سیاسی و دینی نهضت طالبان ما را کمک بیشتر به فهم آنان از شریعت اسلامی می کند. برنامه و اهداف طالبان در ۱۹ نقطه خلاصه میشود:

۱. تشکیل حکومت اسلامی به منهج خلافت راشد.

۲. اسلام دین ملت و حکومت.

۳. قانون دولت مستمد از شریعت اسلامی.

^{۱۴۸}. دکتر یوسف القرضاوی، المرجعية العليا في الإسلام للقرآن و السنة، مكتبة وهبة القاهرة ۲۰۰۱.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

۴. انتخاب علماء پایبند به اسلام در مناصب علیا کشور.
 ۵. قطع ریشهٔ تعصبات قومی و قبیله‌ای.
 ۶. حفظ حقوق اهل ذمه، حفظ نفس، مال و شرف شان چنانکه در شریعت آمده است.
 ۷. روابط خوب با تمام کشورها و انجمن‌های اسلامی.
 ۸. تحسین روابط سیاسی با همه دول اسلامی وفق قواعد شرعی.
 ۹. حفظ لباس شرعی برای زنان در تمام ساحات.
 ۱۰. تعیین هیئات امر به معروف و نهی از منکر در تمام کشور.
 ۱۱. مبارزه با جرائم اخلاقی و مواد مخدره و فلم‌های محرم.
 ۱۲. استقلال محاکم شرعی.
 ۱۳. تشکیل اردو برای حفظ دولت اسلامی از تهاجم خارجی.
 ۱۴. اختیار منهج اسلامی شامل برای تمام مدارس و پوهنتونها و تدریس علوم عصری.
 ۱۵. حکم بالای قضایای سیاسی و بین‌المللی به کتاب و سنت.
 ۱۶. تعیین علماء باتقوی در محاکم شرعی.
 ۱۷. اسلامی ساختن اقتصاد و اهتمام به پیشرفت در تمام ساحات.
 ۱۸. درخواست کمک از کشورهای اسلامی برای اعمار افغانستان.
 ۱۹. جمع زکات و عشر و غیره و مصرف آن در برنامه‌های اسلامی و عام المنفعه.
- در سیاست خارجی و روابط با جهان قسمیکه در ماده‌ای ۱۵ اساسنامه ذکر شده به اساس کتاب و سنت میباشد. در اعلامیه‌ها و آخر ماه جون ۲۰۲۳، وزارت خارجه امارت اسلامی که بجواب نشست اعضای شورای امنیت سازمان ملل در مورد افغانستان بود، آمده که نباید کشورها در امور داخلی

افغانستان مدخله داشته باشند. روز ۲۲ جولای ۲۰۲۳ آقای مجاهد گفت که روابط امارت اسلامی با جهان با اساس شریعت اسلامی میباشد.^{۱۴۹}

این تصور خلاف اصل شریعت است. دولت اسلامی دو نوع سیاست خارجی را باید دنبال کند: سیاست با کشورهای اسلامی، و روابط با کشورهای غیر اسلامی. ممکن نیست دولت اسلامی در تعامل با جهان حاکمیت شریعت را تطبیق کند و مسلمانان اجازه ندارند در تعامل با غیر مسلمانان به کتاب و سنت حکم نمایند. در سیاست و روابط خارجی دولت اسلامی مکلف به احترام قوانین بین المللی میباشد.

مسئولین امارت اسلامی، در مسأله حقوق زنان، تعلیم و کار زنان وعده میدهند که تمام حقوق زنان را در داخل شریعت اسلامی می دهند، اما در مدت دو سال واضح نشده که به کدام شریعت داده میشود، تطبیق عملی شریعت در مورد زنان تا هنوز روشن نیست و بزرگان طالبان تا حال در مورد شریعت و تعامل آن با حقوق زنان توضیحات نداده اند. احزاب سیاسی غیر قانونی میباشند و شریعت اجازه فعالیت های سیاسی رانمی دهد. در انتخاب اشخاص برای اداره کشور تخصص مد نظر نیست و تا هنوز قانون اساسی تدوین نشده است، آموختن علم که فرض از فرائض دین اسلام است از نظر عده از زمامداران امارت اسلامی مندوب میباشد.^{۱۵۰} بسته ماندن مدارس و پوهنتونها، سبب آن شده تا دختران برای ادامه تعلیم به مدارس و پوهنتون های آن لاین که دولت هیچ کنترول را در مورد آنها ندارد متصل شوند. خطر

^{۱۴۹}. خبرگزاری بی بی سی، افغانستان ۲۲/۶/۲۰۲۳

^{۱۵۰}. علی المؤمن، تجدید الشریعة: قابلية معارف الشریعة الإسلامية علی التحول، دار

روافد للطباعة و النشر و التوزیع ۲۰ اکتوبر، ۲۰۱۶

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

آن لاین بیشتر از خطر تعلیم مختلط بین پسران و دختران می باشد و شریعت اسلامی این امر را بشدت رد میکند.

امارت اسلامی توجه و دقت بیشتر به مذهب حنفی دارد، حقیقت است که اکثریت مردم افغانستان از این مذهب پیروی می کنند، اما باید متوجه بود که یک اقلیت مسلمان از مذهب جعفری در شئون خانوادگی و عبادات پیروی دارند. تفاوت بین مذهب و یا مذاهب و شریعت اسلامی است. مذهب حنفی یک جزء از شریعت را می سازد نه کل شریعت را. شریعت اسلامی مساحت و دایره آن بیشتر از دایره یک مذهب است. هیچ مذهب به تنهایی نمی تواند حل مشکلات مردم در عصر حاضر باشد و اما مذاهب اسلامی در مجموع با اجتهادات معاصر و استفاده از تجربه های انسانی میتواند شریعت اسلامی را قابل تطبیق سازد.

امارت اسلامی بیشتر توجه به قوانین جزاء اسلامی (عقوبات یا حدود) دارد، و شریعت را در مسائل سیاسی، اجتماعی، عدالت اجتماعی، نظام اقتصادی، آزادی بیان، تشکیل احزاب سیاسی، نقش زنان در نظام سیاسی و آزادی عقائد را بحث نمی کند. مشکل دیگر نظام جدید در تطبیق شریعت در آن است که اولویات شریعت تا هنوز تشبیت نگردیده و اولویات تا هنوز تطبیق نمی شود، و آنچه باید در آخر باشد در اول است و آنچه باید در اول باشد در آخر قرار دارد. حتی در تطبیق قوانین جزاء و احکام که به حق مجرمین صادر شده شرایط اقتصادی و اجتماعی و سیاسی کشور مورد توجه نیست. قابل تذکر است که تطبیق احکام جزاء یا عقوبات آخرین مرحله از مراحل تطبیق شریعت اسلامی می باشد و زمانی تطبیق می شود که جامعه در نواحی اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، آزادی بیان و رأی، سویه علمی آماده

تطبیق عقوبات باشد، در غیرآن قوانین وسیله برای مجازات مخالفین میباشد. افغانستان برای تطبیق شریعت اسلامی بزمان بیشتر ضرورت دارد. تربیه قضات، وکلاء مدافع، سارنوال ها بیشتر از ده سال را در بر میگیرد. عالم و خطیب و واعظ نمی تواند قاضی یا مفتی و سارنوال باشد، هر رشته از خود به متخصصین ضرورت دارد. أهل الذکر یعنی تخصص اهمیت شرعی دارد. دیده شود که تجربه تطبیق شریعت اسلامی چه نتایج را در قبال خود خواهد داشت.

امید است نظام جدید از تجربه های ناکام تطبیق شریعت در یک قرن اخیر استفاده بیشتر کند تا نشود مردم از شریعت برداشت غیر صحیح کرده علیه شریعت قیام نمایند. تجربه های تطبیق شریعت اسلامی و دعوت به اسلام و ساختار نظام جامعه به اساس تعلیمات اسلام، مبارزه دشوار است و مبارزه بین حق و باطل، ایمان و شیطان مبارزه شب و روز نیست. در این مبارزه نهضت های اسلامی قدم بقدم بسوی هدف گام بردارند. و نباید با برخی از حرکت های عاطفی و احساساتی، و یا عجولانه و یا با دید سطحی از شریعت اسلامی و شعار های ناشی از نادانی و جهالت جامعه و شریعت را به هلاکت اندازند و در بدل نفع به شریعت ضرر بیشتر به مقاصد شریعت وارد کنند.

امید است این تحقیق متواضع در چپه تفکر علمی و عقلی را در افغانستان باز کند. در این مرحله زمامداران و روشنفکران افغانستان از ترقی و رشد تکنولوژی که سرحد رانمی شناسد و از تجربه های دیگران استفاده نمایند و در راه رشد فکری و فرهنگی و ساختار عقل بشری باهم همکاری نمایند و نگذارند فرصت های از دست رفته و افغانستان عزیز در زیر سیاست های نادرست بنام شریعت اسلامی به هلاکت نزدیک شود. وظیفه دانشمندان و

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

أهل خبره در این مرحله از تاریخ کشور بسیار سنگین می باشد. در بدل مخالفت های قومی و مذهبی و نژادی و زبانی بهترین راه و روش برای مردم افغانستان این است که شریعت اسلامی را بهتر مطالعه و در تطبیق عملی آن مشارکت داشته باشند. وظیفه علماء و محققین جوان افغانستان است تا شریعت را مطالعه دقیق نمایند و تحقیقات شانرا به نشر سپرده در حل مشکلات شرعی در عصر حاضر ممد باشند. جنگهای مذهبی و قومی و زبانی را باید کنار گذاشت و از فرصت جدید استفاده بیشتر نمود و در اصلاح فکر اسلامی کوشید.

تجربه دهه نود الجزائر تجربه مفید برای کسانی است که سیاست تدرج را تعقیب نمی کنند. جبهه نجات اسلامی الجزائر بمجرد رسیدن به قدرت از طریق انتخابات آزاد، جنرالها را تهدید کرد و شرایط سیاسی و اقتصادی و فکری الجزائر را مد نظر داشت و نتیجه آن قربانی شدن هزارها الجزائری و تأخیر در تطبیق شریعت بود.

تجربه پاکستان نیز از جمله تجارب ناکام در تطبیق شریعت اسلامی می باشد. پاکستان در سال ۱۹۴۷ بنام اسلام پایه گذاری شد، متأسفانه تا وقت حاضر زمامداران آن معنی و مفهوم شریعت و نظام اسلامی را نه درک درست و نه هم تطبیق صحیح کردند. دیده میشود که پاکستان روز بروز به حاشیه کشیده میشود و مردم بتدریج از اسلام و شریعت و ارزشهای اخلاقی مسافه میگیرند و از نظر اقتصادی به مقارنه با هند و سایر کشور های منطقه فقر و ناتوانی در جامعه بیشتر میشود. پاکستان بنام اسلام از قاره هند جدا شد اما در زیر اداره نظامیان باقی ماند.

ترس از تطبیق شریعت اسلامی

چرا اکثر کشورهای غیر اسلامی و احزاب لیبرال و دست راست اروپا و امریکا با شریعت اسلامی و تطبیق آن در جهان اسلام مخالف اند؟ چرا تعداد از مسلمانان با تطبیق شریعت اسلامی مخالفت دارند و شریعت را مانع رشد فکری و آزادی میدانند و باین باور اند که شریعت اسلامی مخالف دیموکراسی است؟

تنها غرب مسیحی از اسلام و تطبیق شریعت اسلامی خوف و ترس ندارد، و تنها غرب نیست که علیه شریعت اسلامی مبارزه دارد، عدۀ از مسلمانان نیز تحت تأثیر تبلیغات غرب و تطبیق نادرست شریعت از جانب گروه های اسلامی و حکومت های استبدادی ترس و خوف دارند. غربی ها وعدۀ از مسلمانان شریعت را مغایر حقوق انسان و آزادی بیان و عقائد می دانند.^{۱۵۱} متأسفانه بیشترین ضربت که به شریعت وارد شده از جانب پیروان شریعت اسلامی میباشد.

قبل از اینکه دلیل و علت مخالفت با شریعت اسلامی بحث و بررسی شود، لازم دیده میشود تا به احصائیه های که منابع معتبر دنیا به نشر سپرده اند توجه و دقت نمود.

با تجربه های ناکام تطبیق شریعت در اکثر کشورهای اسلامی، مخالفت غرب با شریعت و مبارزه علیه آن در داخل کشورهای غربی و کشورهای اسلامی، تا هنوز اکثریت مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی حمایت و پشتیبانی

^{۱۵۱}. صالح محمد الجاسر، لماذا الخوف من تطبيق الشريعة الإسلامية، نومبر ۲۰۱۱/۱،

جریده العرب الاقتصادية الدولية / 01/11/2011، www.aleqt.com

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

میکند. احصائیه های که مرکز تحقیقات و مطالعات امریکا درواشنگتن بنام (بی-ای-دبلیو/ B.I.W) بتاريخ ۲۰۱۳/۰۹/۰۵ به نشر سپرده در آن آمده است که: ۸۴٪ از مردم پاکستان، ۸۴٪ مردم بنگلادیش، ۸۶٪ مردم مالیزیا، ۷۲٪ مردم اندونسیا، ۹۹٪ مردم افغانستان، ۹۱٪ مردم عراق، ۹۱٪ مردم فلسطین، ۸۹٪ مردم مراکش، ۷۴٪ مردم مملکت اردن هاشمی، ۳۹٪ مردم لبنان، رأی به احیاء شریعت اسلامی دارند و از شریعت اسلامی حمایت می کنند.^{۱۵۲}

در احصائیه که الجزیره نت به نشر سپرده آمده که اکثر مسلمانان بخصوص در آسیا و افریقا و شرق میانه از تطبیق شریعت اسلامی حمایت دارند. نسبت حمایت کنندگان از یک کشور تا کشور دیگر متفاوت است. مثلاً ۹۹٪ افغانستان، ۸۴٪ در پاکستان و ۸٪ در اذربایجان. مطالعات و تحقیقات نشان میدهد در کشورها که محاکم شرعی و محاکم که به اساس شریعت کار می کنند، حمایت و پشتیبانی از شریعت بیشتر است و اکثر مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی در شئون خاص، حل مسائل خانوادگی و تجارتی جانبداری دارند.

طرفداران حکم عدم مرتد و قطع دست دزد در شرق میانه و شمال افریقا به ۵۰٪ می رسد، اما در افغانستان و پاکستان فیصدی بیشتر است، اغلب مسلمانان از آزادی عقیده برای پیروان ادیان دیگر حمایت می نمایند. مطالعات نشان میدهد که اکثر مسلمانان تناقض بین پابندی به دین و زندگی معاصر نمی بینند و نظام دیموکراسی را بیشتر می پسندند و موسیقی و افلام غربی را تماشا می کنند. نصف مسلمانان از غلو در دین در کشور های شان

^{۱۵۲}. الوطن / alwatan.kuwait>articldetails/Sep5,2013

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

احساس پریشانی دارند و این پریشانی در مصر و تونس و عراق بیشتر است.^{۱۵۳}

تجربه های ناکام تطبیق شریعت اسلامی، جمع نظریات شخصی با شریعت و فتوا های دولتی و علمای که دانش و فرهنگ اسلامی کمتر و معلومات ناقص از شریعت دارند و آراء و نظریات شان را شریعت پنداشته بالای مردم تطبیق می نمایند، سبب آن گردیده تا تعدادی از بین خود مسلمانان نسبت به تطبیق شریعت اسلامی ترس و خوف داشته باشند و از قوانین مدنی غربی که به دیموکراسی و حقوق انسان و حقوق زنان و آزادی بیان مطابقت دارد جانبداری نمایند.

تجربه های نا معقول شریعت توسط حکام مستبد و ظالم و وسیله ساختن شریعت برای محکوم کردن مردم، مقید ساختن آزادی های فردی و سیاسی و ادبی و عدم فهم صحیح از مقاصد شریعت نزد علماء و جهل امت به شریعت عامل اصلی مخالفت با شریعت میباشد.

دلیل ترس و مخالفت برای تطبیق شریعت اسلامی در عدم فهم وادارک صحیح از مقاصد شریعت است. حدود و عقوبات هدف از آن انتقام و ذلت انسان نیست بلکه برای اصلاح فرد و جامعه میباشد و بسیار کم اتفاق می افتد که حدود جنائی تطبیق شود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در مسأله تطبیق احکام حدود می فرمایند: «تعاافوا الحدود فیما بینکم، فما بلغنی من حد فقد وجب» و «ادعوا الحدود بالشبهات». تا میتوانید حدود را از مسلمانان دفع کنید (سعی نکنید بر کسی حد جاری شود). پس اگر راه گریزی

^{۱۵۳}. مصدر: فرانسوی/دراسة: معظم المسلمین مع تطبیق الشریعة، الجزيرة ۳۰ اپریل ۲۰۱۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برای مسلمانان به جهت فرار از حد پیدا کردید، او را رها سازید، زیرا اگر حاکم در عفو نمودن خطا کند بهتر آن است که بی گناهی را مجازات نماید.

اول: قریب غیر مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی

غربی ها و غیر مسلمانان از روز نزول قرآن کریم شعار مخالفت با اسلام و شریعت را بلند و از هر وسیله برای سرنگون ساختن مسلمانان و تعلیق شریعت استفاده کردند. کشورهای استعماری، اولین کاری که در کشورهای تحت اشغال انجام دادند تغییر قوانین شرعی به قوانین مدنی غربی بود.

مبارزه بین اسلام و کلیسا و رجال الدین مسیحی از اوائل قرن هفتم میلادی آغاز می شود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم نامه های صلح آمیز و دوستانه و مملوء با محبت به زعمای سیاسی کشورهای غیر اسلامی ارسال داشتند و از دین جدید و شریعت نوآنان را خبر دادند.

بین مسلمانان و مخالفین اسلام دو جبهه باز شد: اول در شرق در عهد خلافت اموی و بعداً در خلافت عباسی با امپراطوری بیزنطیه «روم شرقی». دوم جبهه بین دولت اسلامی در غرب و اندلس بین ممالک نصرانی در شمال اندلس متحد و همکار با فرانسه، انگلیس، جرمنی و ایتالیا.^{۱۵۴}

مصادر اسلامی بنام سقوط اندلس یا جنگهای استرداد که بزبان اسپانوی بنام (Reconquista) نامیده می شود از سال ۷۷۰ بین مرحله اول فتح اسلامی از اسپانیا و پرتغال، سال ۷۱۰ میلادی و سقوط غرناطه آخرین دولت

^{۱۵۴}. دکتر راجب السرخابی، الحروب الصلیبیة، مؤسسة اقرأ للنشر و التوزیع و الترجمة

۲۰۰۸-۲۰۰۹، صفحات ۱۱-۱۷

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اسلامی در شبه جزیره الایبیریه (Iberian Peninsula) در ۱۴۹۲ میلادی یاد آور می شوند.

در ۱۴۹۲ یهودیان که زندگی با حفظ دین را در زیر نظام اسلامی داشتند مجبور ساخته شدند یا دیانت عیسویت را قبول کنند و یا از اسپانیا خارج شوند. طی فرمانهای متعدد بین سالهای (۱۴۹۹-۱۵۲۶)، فرانسوی ها و اسپانوی ها از مسلمانان خواستند عیسوی شوند و یا از اسپانیا خارج شوند. محاکم تفتیشی دائر شد و هزار ها مسلمان به قتل رسید. مسلمانان از علماء در مغرب اسلامی فتواخواستند، فتوا داده شد اگر مسلمانان میتوانند دین خود را پنهان کنند و در اسپانیا باقی بمانند، بهتر است آنجا را ترک نکنند و اگر این عمل ناممکن باشد به کشور اسلامی مهاجرت نمایند. سال ۱۹۴۲ آغاز مبارزه علیه اسلام و شریعت اسلامی در غرب بود.^{۱۵۵}

محاصره پاریس به هدف تطبیق شریعت اسلامی در اروپا بعد از اندلس بود. والی اندلس عبدالرحمن الغافقی شهر پاریس را محاصره کرد و جنگ شدید بنام (Bataille de Tours / پواتیه ، او تور)، بین شهرهای پواتیه و تور در شمال فرانسه در بیست کیلومتری پواتیه در اکتوبر ۷۳۲ بین مسلمانان و

^{۱۵۵}. دکتر عبدالرحمن علی الحجی، التاریخ الأندلسی، دار القلم، دمشق ۲۰۱۰

www.ar.wikipedia.org/سقوط_الاندلس

اندلس: اسم است که مسلمانان بالای جزیره ایبیریا در سال ۷۱۱ میلادی گذاشتند. جزیره ایبیریا شامل اسپانیا و پرتغال امروزی است. خلافت دوم اموی بریاست عبدالرحمن الداخل در اندلس احیاء شد.

در فرهنگ زبان (قاموس المعانی)، کلمه «اندلس» و «الأندلس» اصل آن «آمازیغی» است که عرب ها از آمازیغ گرفته اند، عربها با آمازیغ روابط ازدواج داشتند و از آنها در مغرب اسلامی آموختند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

فرنجه بقیادت «شارل مارتل» (Charles Martel)، واقع شد و مسلمانان شکست خوردند. علت شکست در «جنگ تور» را کشته شدن «عبدالرحمن الغافقی» حکمران اندلس نوشته اند. نیروهای اسلامی با از دست دادن فرماندهی خود به عقب نشینی ناگهانی زدند. هدف عبدالرحمن تصرف همه ای سرزمین کل فرانسه، سوئیس؛ بلژیک قسمت کوچک از جنوب المان و هلند امروز بود.^{۱۵۶}

مؤرخین اروپا نظرات متفاوت نسبت به پیروزی چارل مارتل دارند، عده آنرا حمایت اروپا از اسلام می دانند و می گویند اگر مسلمانان پیروزمی شدند در پوهنتونهای اروپا علوم قرآن کریم و حدیث تدریس میشد. تعداد دیگر باین عقیده هستند که پیروزی چارل مارتل، اروپا را از رسیدن به مدنیت قرنهای تأخیر داد. گوستالوپون می گوید، اگر عربها بالای فرانسه حاکم می شدند، پاریس مرکز مدنیت و علم از آن زمان می بود، مردم در خیابانهای اسپانیا می خواندند و می نوشتند و شعر می سراییدند، در حالیکه شاهان اروپا نمی توانستند بخوانند و نامهای شان را بنویسند.^{۱۵۷}

^{۱۵۶} جنگ تورش / www.fawikipedia.org/ / www.hawzah.net / ajartime.com/ / www.magiran.com / تاریخ و تمدن طلایی اسلام / www.t.me>tamadone_islmi / صفحه های تکان دهنده در تاریخ اسلام / www.aqeedeh.com>book>download>doc / شارل مارتل یا شارل چکش (۲۳ اوت ۶۸۶ میلادی - ۲۲ اکتوبر ۷۴۱ میلادی) کاخ سالار و دوک و شاهزاده فرانک ها بود. وی کنترل سرزمین های فرانک ها را در هر سه بخش زیر فرمان ایشان؛ اوسترازا، نوستریا و بورگوندی را دار بود.

^{۱۵۷} الموسوعة / فرنسا، معركة بلاط الشهداء "بواتیه" منتهی حدود فتوح المسلمين فی قلب اوربا. / www.aljazeera.net/encycolopedia

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

جنگهای صلیبی دو صد سال ادامه یافت، در حقیقت ضد شریعت اسلامی بود. صلیبی ها از ضعف و ناتوانی و اختلاف بین حکام مسلمین استفاده کردند و سرزمین های اسلامی را بغارت بردند و صد هزار مسلمان را ذبح کردند. مردم اروپا تا هنوز نتوانستند از تعصبات قرنهای گذشته خصوصاً از دوران جنگ های صلیبی بیرون شوند. اکثر مردم اروپا تا هنوز از تطبیق شریعت اسلامی خوف و ترس دارند. ازدیاد عدد مسلمانان در اروپا و قبول عدد زیاد از مردم اروپا اسلام را بحیث دین جدید، خوف و ترس را در اذهان مردم اروپا و خصوصاً رجال کلیسا و رجال سیاست بیشتر ساخته است. ترس زمانی بیشتر شد که تعداد از مسلمانان مقیم در اروپا دعوت به تطبیق شریعت اسلامی کردند.

پروفسور دکتور (برخر)، استاد پوهنتون «لیدن» کتاب «تطبیق الشریعة الإسلامية در غرب» را به نشر سپرد. او می گوید: تحقیقات و بررسی ها نشان میدهد که مسلمانان مقیم در اروپا تطبیق شریعت اسلامی را می خواهند. برخر اضافه میکند: من در تحقیق خود اراده داشتم تا بدانیم که مقصد از مسلمانان مخالفت با قوانین اروپا است یا خیر؟

پیشانی و ترس مردم هالند نسبت به مطالبه مسلمانان به تطبیق شریعت اسلام بخاطر این است که مسلمانانی در منطقه «لاهای» زندگی دارند شریعت را بین شان تطبیق می کنند و این امر سبب آن گردیده که اعضای پارلمان در این مسأله تحقیق کنند.

دکتور برخر می گوید: ۱- اکثریت مسلمانان تطبیق شریعت و فرض ساختن آنرا بالای باقی افراد جامعه نمی خواهند، بلکه تطبیق آنرا فقط بالای

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مسلمانان می خواهند. ۲- مسلمانان نمی توانند قواعد شریعت که مخالف با قوانین اروپا باشد آنرا تطبیق نمایند.

تحقیق داکتر برنشان میدهد که مسلمانان مقیم در اروپا اراده دارند تا در بین خود شریعت را تطبیق کنند، خصوصاً در موارد ازدواج، طلاق و دفن مطابق قواعد اسلامی، اراده دارند تا معامله قرض بدون مفاد را در بین خود تطبیق کنند و از اخلاق اسلامی پیروی نمایند، فقط یک اقلیت کوچک از بین مسلمانان قوانین شریعت را با قوانین اروپا در تضاد می بینند، مثل قانون جنائی اسلام و قوانین جنائی غرب، و اکثر مسلمانان در اروپا با تطبیق حد زنا موافق نیستند.^{۱۵۸}

استعمار اسپانیا، پرتغال، هالند، فرانسه و انگلستان بسیار شدید و جنایت بار بود. کشور های استعماری اقدام فوری برای لغو شریعت اسلامی و تطبیق قوانین غربی در کشورهای تحت حمایت شان نمودند، مسلمانان را نه تنها از شریعت دور ساختند بلکه زبان و فرهنگ شانرا نیز تغیر دادند. استعمار از ناحیه نظامی خاتمه یافت و اما قوانین مدنی غربی در کشورهای اسلامی خصوصاً شمال افریقا و غرب آن بقوت باقی ماند و شریعت اسلامی از تطبیق عملی تا عصر حاضر دور ماند.^{۱۵۹} نه تنها شریعت بلکه حضور

^{۱۵۸} www.zaiocity.net>10/06/2013

دکتور جابر زاید السمیری: الخوف من العدو و أثره و انعکاساته و کیفیة التعامل معه فی إطار الشریعة الإسلامیة، کلیة أصول الدین فی الجامعة الإسلامیة، ۱۴ دسمبر و ۲۰۱۱ /

www.old.shamela.ws>book

^{۱۵۹} . دکتور یورجن تودینهورف، لماذا تقتل یا زید؟، ترجمه: دکتور حارس فهمی سلیم محمد، الدار المصریة اللبنانیة، طبع اول: جمادی الأول ۱۴۳۰/ ۲۰۰۹، طبع دوم: صفر ۱۴۳۱ هجری/ فبروری ۲۰۱۰. مطالعه این اثر ارزشمندان را برای هموطنان گرامی توصیه می کنم.

اسلامی در کشورهای تحت استعمار ضعیف گردید و اسلام و مسلمانان در کشورهای اسلامی بیچاره و مهاجر شدند.

بعد از جنگ جهانی دوم مشکلات مسلمانان در اروپا بیشتر شد، احزاب کمونست اروپا انواع تعذیب را در حق مسلمانان انجام دادند، دین اسلام و تطبیق شریعت اسلامی در نظام خاص خانوادگی ملغی شد، زبان عربی و تعلیم قرآن کریم ممنوع گردید. حزب کمونست یوگوسلاویا، اکثر علماء و زعمای اسلامی را در بالقان اعدام و زندانی کرد. بعد از سقوط احزاب کمونست، حرکت های افراطی قومی ظهور نمود، مخالفت احزاب راست قومی نسبت به کمونیزم در مقابل اسلام و مسلمانان ظالمتر و شدیدتر بود. حرکت فاشیست صرب هزارها مسلمان را اعدام و بالای هزارها زن مسلمان تجاوز شد. زعمای کشورهای غربی در بدل کمک به مسلمانان اروپا و خصوصاً بالقان از خطر دولت اسلامی غرب را خبر دادند و از هر طرف مسلمانان را محاصره کردند.^{۱۲۰}

تحقیقات مجله معروف امریکائی بنام «FOREIGN POLICY فورن پالیسی» نشان میدهد که تعصبات دینی در حیات سیاسی آمریکا بلند رفته است. اولین خبرنگار تلویزیون فوکس نیوز «جانین پیرو / Jeanine Pirro» دعوت به ضدیت علیه شریعت اسلامی کرد. پیرو زمانی قاضی و سیاستمدار جمهوری خواه بود، در برنامه هفتگی اش به عنوان «قاضی جنین» مدعی شد که «ایلن عمر» نماینده مسلمان کنگره آمریکا به دلیل داشتن حجاب قانون اساسی آمریکا را نقض کرده است. او میگوید الهام عمر حجاب

^{۱۲۰}. محمد مختار الشنقیطی، أرواح مشرقة.. علی عزت بیغوفیتش، الجزيرة ۲۷/۳/۲۰۲۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دارد، آیا این دلالت به تقلید اسلامی و پابندی به شریعت که متناقض با قانون امریکا است نیست؟

«دونالد ترامپ» رئیس امریکا از جنین پیرو مجری شبکه «فاکس نیوز» که حجاب را خلاف قانون اساسی امریکا خواند دفاع کرد.^{۱۳۱}

احصائیه های انتخابات نصف کانگرس سال ۲۰۱۸ نشان میدهد که موقف ضد شریعت اسلامی تهدید برای زنان مسلمانی است که میخواهند برای رسیدن به مؤسسات عمومی کاندید شوند. ۴۴ درصد از زنان می گویند که تهدید شده اند، ۲۰ درصد تهدید فیزیکی شده اند. در مورد حجاب نظر عدد از مردم در امریکا این است که نباید کسی که حجاب دارد به مناصب بزرگ در امریکا کاندید شوند، زیرا قرآن با قانون امریکا موافقت ندارد.^{۱۳۲}

در مبارزه علیه شریعت اسلامی و مؤسسات اسلامی تنها گروه های افراط عیسوی و دست راست سفیدنیستند، امارات عربی و مملکت عربستان سعودی ملیونها دالر علیه مؤسسات اسلامی و انجمن های اسلامی و مساجد در امریکا و اروپا مصرف می کنند و از کانگرس میخواهند تا انجمن کهیر (CAIR) که از حقوق مسلمانان دفاع میکند و اسلامیک رلیف (ISLAMIC RELIEF)، و تعداد از مؤسسات اسلامی را بحیث انجمن های تروریستی بشناسد.^{۱۳۳}

^{۱۳۱} www.usfacts.ir/ May 17, 2019

^{۱۳۲} www.emaratalyoun>re/May24,2019

^{۱۳۳} . برای معلومات بیشتر به اداره کهیر تماس گرفته شود. همچنان عربی ۲۱، ۲۷ مارچ ۲۰۲۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تحقیق که مجله (NEW YORKER نیویورکر) به نشر سپرده از نقش دولت امارات عربی علیه انجمن های اسلامی در اروپا پرده بر میدارد. نیویورکر می نویسد که کوشش های دولت امارات عربی علیه مؤسسات اسلامی در اروپا با همکاری شرکت «الب سیرفیسین» یک شرکت استخباراتی است، میباشد. تحقیق توضیح می دهد که بعد از کودتاه جنرال عبدالفتاح السیسی، علیه اولین رئیس مدنی دکتور محمد مرسی در مصر، دولت امارات لست از انجمن های اسلامی را ترتیب و می خواهد برای غربی ها نشان دهد که این انجمن ها همه تنظیم های تروریستی اند.^{۱۷۴} رئیس اتحادیه مساجد و انجمن های اسلامی در سویدن بعد از به آتش زدن قرآن کریم، به خبرنگار اظهار داشت که مشکلاتیکه حکومت های کشور های عربی برای فعالیتهای مسلمانان در غرب ایجاد می کنند خطر آن بیشتر از افراطی های راست در غرب است.

وزیر خارجه المان در تویتر خود نوشت: هر سال ۴۳۰ میلیون یورو برای افغانستان می دهیم، و اگر طالبان بالای افغانستان تسلط یابند و شریعت را تطبیق کنند و خلافت اسلامی را در افغانستان تأسیس نمایند یک سنت نخواهیم داد، و افغانستان بدون کمک بین المللی ادامه ندارد.^{۱۷۵}

وزیر خارجه المان بصراحت مخالفت اش را از تطبیق شریعت اسلامی در افغانستان اظهار داشت و شرط ادامه کمک ها را عدم تطبیق شریعت اسلامی در افغانستان گفت.

^{۱۷۴} . لندن-عربی ۲۱، ۲۷ مارچ ۲۰۲۳

^{۱۷۵} . 12-Aug2021 fotobeschrijvingbeschikbaar www.facebook.com,Geen

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

وزیر خارجه ایتالیا «انطونیو تایانی / Amtonio Tajani» از جامعه جهانی دعوت کرد تا بصورت فوری برای تونس کمک اقتصادی شود، قبل از اینکه تونس به دولت اسلامی تبدیل شود.

انطونیو تایانی به روزنامه «کورییری دیلا سیرا» می گوید صندوق نقد بین المللی برای تونس تا وقتی که مشکلات اقتصادی دارد فوراً کمک کند و نگذاریم تونس بدست اخوان المسلمین سقوط کند. انطونیو بصراحت از تطبیق شریعت اسلامی و اسلامی سازی تونس تشویش نشان میدهد و از جامعه جهانی دعوت می نماید تا حکومت سیکولر و استبدادی تونس بزعامت سعید راکمک کنند.^{۱۷۲}

احزاب راست افراطی در فرانسه، دانمارک و سویدن علناً علیه شریعت اسلامی و موجودیت مسلمانان متحداً فعالیت دارند، به آتش زدن کتاب مقدس مسلمانان، منع دختران با حجاب از رفتن به پوهنتونها و مدارس در فرانسه علامه واضح از مبارزه علیه شریعت اسلامی در بین مهاجرین مسلمان در اروپا است.

وزیر داخله فرانسه «جیرالد دارمانان» باین عقیده است که ترور اسلام سنی بزرگترین تهدید برای فرانسه و اروپا میباشد. او دعوت به همکاری مشترک با ولایات متحده امریکا قبل از بازی های المپیک سال ۲۰۲۴ که در فرانسه میباشد نمود، و همکاری مشترک بین مؤسسات استخباراتی را در مبارزه با ترور اسلام سنی پیشنهاد کرد. دارمانان این اظهارات را در نیویورک با

^{۱۷۲}. لندن-عربی ۲۱، ۲۸ مارچ ۲۰۲۳

خبرگذاری فرانسه نمود.^{۱۳۷} به گزارش (ایکنا)، به نقل از خبرگزاری ترکیه، تعدادی از مؤسسات و انجمن ها و علمای مسلمان به سخنان جرالد دارمانین وزیرکشور فرانسه که با حمله و سخنان توهین آمیز به اسلام، و اسلام را «تروریسم تهدید کننده برای فرانسه و اروپا» توصیف کرد، پاسخ داده و این اظهارات را سخنانی ناشیانه با هدف تحریف و بدنام کردن اسلام دانستند.^{۱۳۸}

وزیر داخله فرانسه بعد از دیدار از سوپرماکت ها در شهر پاریس گفت: وجود بخش ویژه «غذای حلال» در سوپرماکت های کشور مرا شوکه کرد. خبرگذاری فرانسه می نویسد که وزیرکشور فرانسه گفت: از وجود بخش ویژه محصولات غذایی حلال در سوپرمارکت های این کشور ناخرسند است.^{۱۳۹} همچنان وزارت داخله فرانسه ۹ مسجد را بر اساس قانون موسوم به «ضد جدایی طلبی» که اخیرا تصویب شد مسدود ساخت.

سه شنبه ۲۹ جون ۲۰۲۳، وزیر داخله فرانسه (جیرالد دارمانان)، بشدت دستگاه قضائی فرانسه را انتقاد کرده گفت: قضاء در مورد حجاب باید بیطرف باشد. او اضافه کرد حجاب در میدان سپورت ضربت قوی برای جمهوریت فرانسه میباشد و اجازه نیست دختران در بازی ها حجاب داشته باشند. خانم مارین لوپان زعیم حرکت راست افراطی در همین مورد در تویت خود نوشت: نی برای حجاب در سپورت و بزودی قانون منع حجاب را تصویب

^{۱۳۷} الجزيرة نت ، ۲۰/۵/۲۰۲۳، مصدر فرانسه / آنتونیو: سیاست مدار اهل ایتالیا است. وی از جنوری ۲۰۱۷ رئیس پارلمان اروپا می باشد. او قبلاً به عنوان یکی از چهارده معاون رئیس پارلمان اروپا بود.

^{۱۳۸} www.iqna.ir.

^{۱۳۹} www.tabnak.ir>tags / www.farsnews.ir>tag / mohabatnews.com.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

خواهیم کرد. وکیل قانونی دختران با حجاب (ماریون اوجیه)، به خبرنگاران گفت که علیه قانون منع حجاب جهت درباری های سپورتی در محکمه مبارزه خواهد کرد. او به قوانین اتحاد بین المللی فوتبال (فیفا) در سال ۲۰۱۴ که به محجبات اجازه داده بود استناد کرد.^{۷۰}

وزیر تعلیم فرانسه، باب ندیای، اظهار داشت که اداء نماز در مدارس امر نهایت خطرناک و حمله برسیکولریزم فرانسه است. کریستیان استروزی رئیس بلدییه نیس در میدیای الکترونی خبری را از زبان مفتش اکادمی شهر نیس که بوجود عمل خطیر یعنی نماز خواندن شاگردان مسلمان در میدان مدرسه تعبیر شده به نشر سپرد. به اساس خبرگزاری یورونیوز (Euronews) استروزی نامه ای به صدراعظم فرانسه ارسال داشت و صدراعظم را از خواندن نماز در مکتب مطلع ساخت. وزیر تربیه می گوید که اولیاء امور شاگردانیکه نماز خوانده بودند ایشانرا استدعا نمود و برای شان گفت که این امر مخالف به نظام سیکولر فرانسه است و قابل مناقشه نمی باشد.^{۷۱}

استاد علوم سیاسی اتریشی دکتور فرید حافظ می گوید: فرانسه در بین کشور های اروپائی اتریش بیشتر مسلمانان را هدف قرار میدهد. او اضافه میکند که زمامداران سیاسی اروپا برنامه راست افراطی را در تعامل با مسلمانان عملی می کنند.

اتریش با مسلمانان تعامل خوب داشت و در سال ۲۰۱۲ به اسلام بحیث دین قانونی اعتراف نمود. اتریش بزعامت صدراعظم سابق اتریش «سباستین

^{۷۰}. نقل از رویترز، الجزيرة ۲۹/۶/۲۰۲۳.

^{۷۱}. Christian Estrosi , @cestrosi / Pap Ndiaya , @PapNdiaye.

الجزيرة / ۱۸/۶/۲۰۲۳

کورتس» مسلمانان را هدف قرار داد و حجاب را منع و مساجد را مسدود ساخت. در نو فمبر سال ۲۰۲۰ قوای امنیتی اتریش منازل و مساجد مسلمانان را تفتیش کرد. او اضافه میکند که دستگاه استخبارات اتریش برای مبارزه با مسلمانان همکاری مشترک و نزدیک با دستگاه استخبارات اسرائیل و مصر دارد.^{۱۷۲}

دکتور عبدالستار سیرت در تحقیق خود زیر عنوان «تصویر اسلام بحیث دشمن غرب و تجاوز بر مقدسات اسلامی» می نویسد: ریچارد نکسن رئیس جمهور سابق امریکا در کتاب خود به عنوان (فرصت مناسب) و نیز در کتاب خود بنام (پیروزی بدون حدود) گفته بود: ما بر دشمن کمونست غالب شدیم و هیچ دشمنی در برابر ما باقی نمانده است مگر اسلام. کیسنجر وزیر خارجه سابق امریکا نیز گفته بود: خطر اسلام بر غرب نسبت به کمونیزم بزرگتر است. از جمله دشمنی های جدید، میتوانیم از تجاوز بر مقدسات اسلامی از طریق تمسخر و استهزاء در کتب و رسانه های غربی تا سرحد نشر کارتونهای اهانت به مقام والای رسول اکرم صلی الله علیه وسلم، در دنمارک و فرانسه و همچنان بیانات ظالمانه شخصیت های مهم دینی و سیاسی غرب در باره اسلام نام به ببریم. مطالعه استراتیجیک که در ۱۸۳ صفحه از طریق مؤسسه معروف مطالعات استراتیجیک (رند کارپورشن) تحت عنوان: Building

^{۱۷۲} . اخبار العالم الإسلامی ، الجزيرة نت ۲۰۲۳/۵/۲۱ / سباستین کورتس جوان ترین سیاست مدار اروپا است. او در سن ۲۷ سالگی به عنوان جوانترین وزیر خارجه جهان وارد کابینه اتریش شد. / www.dw.com>fa-fa/

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

Moderat Muslim Network در سال ۲۰۰۷ به نشر رسیده ، همه شامل پالیسی های دشمنی و جنگ با جهان اسلام را مفصلاً شرح میدهد.^{۷۳}

شیخ عبدالله جاب الله ، از علمای الجزائر می نویسد: تعطیل عمل کرد به شریعت اسلامی قیام استبداد را در جهان عربی آماده ساخت. او اضافه میکند که عامل مهم عقب ماندن و ادامه استبداد سیاسی در جهان اسلام سقوط نظامها به دست سیکولرها که مبادی فرانسه را در بدل شریعت اسلامی تطبیق نمودند است.^{۷۴}

غیرمسلمانان مقیم درکشور های اسلامی و گردشگران خارجی از تطبیق شریعت ترس و خوف دارند و به این باور هستند که اگر شریعت تطبیق شود تمام حقوق و آزادی های خود را از دست میدهند. غیر مسلمانان در دولت اسلامی بنام «أهل ذمه» یاد میشدند یعنی درحمایت دولت اسلامی، اصطلاح أهل ذمه، اصطلاح تاریخی بود و در صفحات تاریخ باقی ماند ، امروزأهل ذمه بنام باشندگان و دارای حقوق مساوی بامسلمانان میباشند. همچنان اصطلاح کافر به اصطلاح غیر مسلمان تبدیل شده تا نزدیکی بین باشندگان یک کشور واحد ایجاد شود.

غیر مسلمانان در جامعه اسلامی ، تمام قوانین احوال شخصی شان حفظ و قابل احترام میباشد ، اعتداء بالای کلیسا ها ممنوع است . دولت و جامعه

^{۷۳}. پروفیسور دکتور عبدالستار سیرت ، قضایای مهم سیاسی در جهان اسلام ، طبع دوم ، دسمبر ۲۰۱۰ ، نشرات فقه اسلامی ، امریکا.

^{۷۴}. عربی ۲۱ ۲۴/۶/۲۰۲۳ در مورد دشمنی سویدن با شریعت اسلامی تحقیق تاریخی جدید در الجزیره نت به نشر رسیده است. مطالعه این تحقیق در فهم بیشتر از موقف اروپا علیه شریعت اسلامی کمک میکند. الجزیره نت ۲۹/۶/۲۰۲۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اسلامی مسئولیت دارند تا امکانات و وسائل عبادات غیر مسلمانان را حمایت و از تهاجم حفظ کنند، غیر مسلمانان در جمله شهروندان و از تمام حقوق شهروندی مساوی با مسلمانان میباشند.

غیر مسلمانان حق نوشیدن شراب، الکحول، تجارت و ساختن آنرا بدون مضایقه دارند و اما مسلمانان در ساختن و تجارت آن حق اشتراک و سهم را نمیداشته باشند. در شریعت اسلامی اگر مسلمان یک بوتل خمر غیر مسلمان را بشکند، باید خساره آنرا بدهد، این حکم بالای گردشگران نیز تطبیق میشود. گردشگران حق نوشیدن خمر را در اطاقهای خود دارند. دولت اسلامی حق تعیین لباس مخصوص را برای گردشگران ندارد و سیاحت آزاد بوده و سیاح از تمام حقوق دینی برخوردار میباشد. گردشگران خارجی و غیر مسلمان با ایشان معامله اهل کتاب صورت میگرد، دولت مسئولیت حفظ شرف و جان شان را دارد و در قواعد اجتماعی مانند باشندگان غیر مسلمان مقیم در کشور اسلامی معامله میشوند، و حق نوشیدن خمر را در امکان خاص بخود میداشته باشند. فقهای اسلامی در تعامل با غیر مسلمانان از باب وسعت رفتار دارند. گردشگران نیز باید رسم و روج ها و شعور و عاطفه مسلمانان را احترام داشته باشند و با لباسهای برهنه در خیابان ها رفت و آمد نداشته باشند، هیچ قانون حق تجاوز به حقوق و عقائد دیگران را نمی دهد، شریعت از مسلمانان میخواهد تا با غیر مسلمانان با لطف و محبت رفتار داشته باشند^{۷۵}.

^{۷۵}. دکتر محمد عبد الرحمن، إلى الذین یخافون من تطبیق الشریعة / 3177/ eslahe.com

دوم: ترس بعض مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی

با اینکه شریعت اسلامی بصورت صحیح و کامل در جوامع اسلامی تطبیق نمیشود، اما مردم الحمد لله مسلمان و در امور خانوادگی و حیات خصوصی از شریعت پیروی صادقانه میکنند. عده باین عقیده اند که جامعه اسلامی یعنی جامعه بسته و مردم باید اوامر دولت را اطاعت و در غیر آن به حکم شریعت مجازات میشوند، آزادی ها مقید و قمعین زدن در تعامل با مردم یک امر شرعی میباشد، این است تصور و برداشت یک عده مسلمانان از تطبیق شریعت اسلامی.

تجربه های ناکام تطبیق شریعت اسلامی از یک قرن اخیر، حکام مستبد و نظامهای فاسد و استبداد نظامی و مفتی های دولتی و جهل تعداد از علماء به اصل شریعت و عدم فهم صحیح امت از مقاصد شریعت سبب آن شده تا تعداد از مسلمانان از صلاحیت شریعت اسلامی در عصر حاضر شک داشته باشند. از طرف دیگر بعض احزاب اسلامی نظریات و افکار و برداشتهای شانرا شریعت می دانند و میخواهند بالای مردم با استفاده از فشار تطبیق نمایند.

در عدم اهتمام و در نظر نداشتن مقاصد شریعت در کشورهای اسلامی و تبلیغات کشورهای غربی در مجموع سبب شده تا از بین مسلمانان عده با شریعت اسلامی مخالف باشند و از دیموکراسی غربی و قوانین مدنی که حافظ حقوق انسان و حقوق زنان و آزادی بیان و عقیده است حمایت و دفاع کنند.

حکام مستبد شریعت اسلامی را وسیله تحکم و استبداد ساخته اند و بنام شریعت گردن مردم را قطع و مخالفین را محکوم به زندان می کنند. از

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اصطلاح خوارج و افراط اسلامی در بسا اوقات وسیله ای برای سرکوپ ساختن مخالفین سیاسی استفاده می شود. جای شک نیست که در تمام کشورهای اسلامی بلا استثناء، استبداد سیاسی حاکم است. حکام ظالم و مستبد بنام اسلام بزعامت میرسند و از اسلام و شریعت سوء استفاده میشود. در جهان اسلام، آزادیهای سیاسی، اجتماعی، مشارکت ملی، حقوق زنان، آزادی عبادت، آزادی عقیده، آزادی بیان و عدالت اقتصادی و غیره وجود ندارد و اگر میداشت بعضی از مسلمانان از قوانین مدنی غربی حمایت نمیکردند. شهید سید قطب علماء را مقصر میدانند و میگویند: جهل امت، عدم مسئولیت علماء و استبداد حکام سبب تمام مشکلات مسلمانان است.

زمانیکه سخن از تطبیق شریعت اسلامی بمیان می آید، تصور فوری مردم از تطبیق حدود شرعی میباشد و فکر می شود که تطبیق شریعت یعنی بریدن دست دزد، اعدام مرتد، رجم زناکار، زندانی ساختن کسیکه نماز نمی خواند و روزه نمی گیرد، دره زدن بخاطر نوشیدن شراب، متأسفانه تعدادی از مسلمان فقط همینقدر از شریعت میدانند، در حالیکه شریعت به تطبیق حدود خلاصه نمیشود، تطبیق حدود به تنهایی جامعه اسلامی را نمی سازد. برای تأسیس جامعه اسلامی و تطبیق شریعت اسلامی قبل از تطبیق حدود، تربیه و تعلیم، شورا، آزادی به تمام انواع و اقسام آن، مبارزه با فساد و استبداد سیاسی، قبول رأی مخالف، مشارکت مردم در فیصله های مهم کشور، استقلال سیاسی، اقتصادی و غیره اموری که در مورد آن صحبت خواهیم داشت مهم و اولویت دارد.

بهار عرب و رسیدن نهضت های اسلامی به قدرت از راه و روش دیموکراسی و انتخابات آزاد در مصر، تونس و یمن، مسائل چون دیموکراسی، حقوق

انسان، حقوق نسوان، آزادی های سیاسی و دینی، مشارکت ملی و سیاسی، روابط بین مسلمانان و غیرمسلمانان مورد توجه و بحث قرار گرفت. قضایای دولت مدنی یا دولت دینی، نقش مشایخ و علما اسلامی در نظام دولت، کدام اسلام، اعتماد به کدام مذهب در موجودیت مذاهب مختلف، احزاب سیاسی، مسائل حدود و تعزیرات، حالت مسلمانان بین جمود و تحول و تغییر و مراجعات تاریخ حرکت های اسلامی از اولویات تحقیق و بحث شد، و نظریات جدید مانند اسلام سیاسی، اسلام دیموکراسی و مسلمانان دیموکرات در فرهنگ زبان داخل شد.^{۱۷۲}

عدم امکان تطبیق شریعت به دلیل اختلافات فقهی

عده اختلافات فقهی را مانع تطبیق شریعت اسلامی می دانند، این گروه میگویند وجود اختلاف میان ائمه ای مجتهدین، موجب تناقض در احکام شریعت اسلامی است و همین که در یک موضوع مجتهدی حکم حلال داده، مجتهد دیگر به حرام بودن آن حکم می کند، نشان میدهد که شریعت در یک وقت واحد چیزی را هم حلال و هم حرام ساخته میتواند، و این منافی نصوص قطعی شرع است که اختلاف در آن راه ندارد.

^{۱۷۲} عصام تلمیة، الخوف من حکم الإسلامیین. عن الدولة المدنیة والحریات و المواطنة و تطبیق الشریعة/ الشبكة العربیة للأبحاث و النشر ۲۰۱۳.

تعزیر: در حقوق کیفرهای معین یا نا معین هستند، اما حدود مجازات معین و منصوص بر اساس کتاب و سنت. برخلاف حد مقدار تعزیر در صلاحدید قاضی است. در تعزیر شخصیت مجرم، وضع روحی و جسمی و زمان و مکان دخالت دارد، در صورتی که حد تابع صدق عنوان است. تعزیر، قابل شفاعت است، اما در حد، وساطت و شفاعت ممنوع است، در تعزیر، حاکم اسلامی حق عفو دارد ولی در حد چنین حقی ندارد.

این طبقه تفاوت بین فقه و شریعت را صحیح درک نکرده و تصور دارند که فقه شریعت و شریعت فقه است. شریعت اسلامی جز در موارد اندک، همیشه و در اغلب مواقع قواعد کلی و عام که صلاحیت تطبیق را در هر وقت و مکان داشته باشد، با خود آورده است.

اما فقه عبارت از مجموعه احکامی عملی مشروعه در اسلام است که اثبات آن از نصوص، ذریعه ای اجتهاد مجتهدین بعمل آمده و اغلب آنچه که در فقه اسلامی است، زاده اجتهاد مجتهدین و تطبیق قواعد و نصوص شرعی به واسطه آنها می باشد، به ترتیبی که اختلاف عرفها و عادات اجتماعی و تفاوت محیط ها با ایجابات مختلفه از طرف مجتهد مراعات شده و در روش اجتهادی آنها اثر نموده است و این قسم اختلاف در فقه اختلاف شریعت و تناقض آن نبوده، قواعد عامه و اصول کلیه قبول تناقض نمی کند.^{۱۷۷}

اختلاف بین مدارس فقهی اصل و بزرگ نیست، اختلاف داخل احکام شریعت می باشد و در اسلام منهج و روش ثابت برای حل اختلافات فقهی است.

تمام فقهاء از مدارس مختلف، و آنانکه مذهب شان باقی مانده و آنانکه مذهب شان باقی نمانده، احکام شرعی را از سنت می گیرند و در این مورد بین مدرسه الرأی و مدرسه الحدیث تفاوت و اختلاف نیست. اختلاف فقهی ثروت بزرگ علمی است. مشکلات معاصر و حل آن به اجماع علماء در یک مدرسه فقهی و در یک مذاهب نیست، مدارس فقهی و مذاهب اسلامی در مجموع با اجتهادات معاصر میتواند حل مشکلات معاصر مسلمانان

^{۱۷۷}. شیخ عبدالعال عطوه، همان مرجع، صفحات ۸۵-۸۶.

باشد. جامعه معاصر اسلامی همانطوری که احزاب مختلف سیاسی را پذیرفته، مدارس فقهی مختلف را نیز می پذیرد. اتکاء برای قانون گذاری بیک مذهب، در عصر حاضر مناسب حال جامعه ای اسلامی نیست. علمای افغانستان باید این مورد را درک و در حساب داشته باشند. صحیح است که مذهب حنفی در بین مذاهب اسلامی سهولت و آسانی بیشتر را مد نظر دارد اما به تنهایی نمی تواند حل مشکلات معاصر باشد.

احیاناً در یک مذاهب اسلامی، برخی از احکامی یافت خواهد شد که با روح عصر حاضر ساخته نمیتواند، یا ازین جهت که عملی نمودن آن احکام، مردم را در زحمت و مشقت می اندازد و یا مصالح مطلوبه افراد و جمعیت ها در آن سراغ نمی گردد، یا تحول عرف و عادات در آن اثر نموده و یا مصالح مردم تغییر یافته است یا استفاده هایی از آن احکام به عمل آمده است و یا اهل زمان فاسد شده اند و از همین قبیل اسباب و موجبات دیگر.^{۱۷۸}

امامان با هم اختلاف نموده اند زیرا مصدر دین که خداوند آنرا برای بندگان خود شرع نموده است در نصوص است، و ناگزیر انسانها در فهم نصوص با هم اختلاف میکنند. این یک موضوع طبیعی در زندگی است که مردم در اتکا به حرف یعنی ظاهر لفظ و اتکا بمعنی مفهوم روحیه نص با هم اختلاف و حتی این امر در خود شروع قوانین موجود است.

گاهی لغت و واژه زبان اسباب اختلاف می گردد. و همچنان از اسباب اختلاف یکی اختلاف ائمه در ارزیاب ادله و اعتبار آن است. طور مثال امام مالک عمل اهل مدینه را در آنچه که آنها از طرز عبادات و مانند آن بارث برده اند بر

^{۱۷۸}. شیخ عبدالعال عطوه، همان مرجع، صفحه ۱۱۶

خبر واحد یعنی حدیثی که راوی آن یکنفر باشد مقدم می‌داند و ترجیح می‌دهد. و بعضی باین نظر اند که حدیث ضعیف را که بعداً بنام «حسن» یاد شده بر قیاس مقدم می‌دانند. بعضی از ایشان استدلال به مصالح مرسله مینمایند.^{۱۷۹}

این لطف و مرحمت خداوند سبحانه و تعالی بر این امت است که زمینه را بر آنها تنگ و فشرده نساخته بلکه در میدان افکار ایشان وسعت نظرو وسعت افهام مختلف را میسر گردانیده است که مطابق بمصالح محیطی و مصالح زمان یعنی آنچه در یک محیط مصلحت است در محیط دیگر نیست و آنچه در یک زمان مساعد بوده در زمان دیگری نمیباشد نظریات و آراء خود را استوار ساخته‌اند.^{۱۸۰}

تعدد تفسیرات نصوص تشریعی امر طبیعی میباشد تفسیرات متعدد معنی را باطل و عمل به آن را باطل نمی‌کند، اختلاف بین فقهاء اصل نیست و بزرگ هم نمیباشد، اختلاف داخل احکام شریعت است و در اسلام منهج ثابت برای حل اختلاف فقهی موجود است.^{۱۸۱}

شریعت اسلامی با مراعات ایجابات هر عصر و هر جامعه در مورد آنچه که تابع مقتضیات مختلفه محیطی، اجتماعی و غیره میباشد مبادی عامه و قواعد شامل و کاملی دارد که هیچ رنگ قانونی و حیاتی نو، مخالف آن بوده نمی‌تواند. مثلاً: نظام متعلق به حکم مبادی عمومی بیعت، شوری و

^{۱۷۹}. مصالح مرسله آن چیزی است که دلیل خاص از شرع نه بر اعتبار آن است و نه بر لغو و بطلان آن، و بعضی هم مصالح بمرسله ترتیب اثری نمیدهند.

^{۱۸۰}. دکتر یوسف القرضاوی، اختلاف ائمه و حکم تقلید شان، ترجمه: قاضی بهاء الدین بهاء، از نشرات فقه اسلامی، امریکا دیسمبر ۲۰۰۷.

^{۱۸۱}. فهمی هویدی، خوف علی الشریعة من انصارها قبل خصوصها.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مسئولیت اولیای امور را برگزار نموده، تفصیل و تنظیم و کیفیت تطبیق آنرا به خود مسئولین مربوط و ارباب صلاحیت وا گذاشته است.

در قسمت جزاء مبدأ تعزیرات مقرر گردیده، سنجش و تعیین اندازه جزاها به اختیار صاحبان صلاحیت قدرت رسمی تعلق گرفته است، تا بعد از غور و دقت در اصل جنایت و حالت ظالم و مظلوم و سایر عوامل متعلق موضوع به تعیین جزا پرداخته شود چه مفهوم جرایم به اختلاف زمان و مکان مختلف شده، بسا افعالیست که وقتی به حساب جریمه رفته و زمانی کردار مشروع خوانده میشود، و بسیاری اعمالیست که در محیطی موجب مؤاخذه میگردد و در محیط دیگری معاملات منشأ احکام را عرف و تعامل مردم قرار داده و از آنجا که عرف و تعامل به تغییر زمان و مکان اختلاف میپذیرد، احکام نیز تابع آن اختلاف خواهد، مشروط براینکه با نصوص قطعی و اجماع مسلمین متصادم واقع نشود.^{۱۸۲}

شریعت و فقه اسلامی در مسائل و موضوعات معاصر ساکت مانده

تعدادی از منتقدان شریعت میگویند که فقه اسلامی فاقد آن احکامیست که متعلق به مناسبات، مشکلات و افکار و موضوعات معاصر است که در گذشته نبوده، مانند: بیمه، تعامل با بانکهای سودی، روابط تجاری و اقسام مختلف آن، مسائل طبی، اقتصاد آزاد با سود و فائده، زکات اموال غیر منقول و کشتی های تجاری و غیره.

^{۱۸۲}. شیخ عبدالعال عطوه، فقه اسلامی در تقنین امروزی، ترجمه: دکتر عبدالستار سیرت، طبع سوم سپتمبر ۲۰۱۴، از نشرات فقه اسلامی در امریکا، صفحات ۵۷-۵۸-۵۹

این موارد در فقه اسلامی به نامها و اصطلاحاتی که امروز رایج است نیامده است، اما انکار نباید کرد که حکم این گونه مسائل به جواز یا غیر جواز و بطلان در فقه اسلامی موجود است و وظیفه فقهاء است تا از نصوص گذشته برای حل موضوعات و مسائل جدید استنباط کنند، عدم استخراج احکام جدید، گناه و نقص در فقه اسلامی نیست بلکه علماء و دانشمندان عصر حاضر مرتکب قصور شناخته می شوند.^{۱۸۳}

فقه مرحله

فقه مرحله بحث جدید و معاصر و علم جدید در بین علوم شرعی میباشد. فقه مرحله مرکب از دو کلمه: فقه و مرحله است به این معنی که مرحله با فقه اضافه می گردد. فقه مرحله بیانگر احکام و سائر امور که تعلق به نصوص و قواعد و مقاصد شرعی و فتوای فقهی و حل اسلامی دارد است. فقه چنانکه قبلاً در مورد آن اشاره شد، علم به واجب و مندوب و حرام و مکروه و مباح و حلال، به عبارت دیگر معرفت به علم احکام عملی شریعت میباشد.^{۱۸۴}

اما مرحله عبارت از زمان معاصر است که ما در آن زندگی داریم، جامعه که اساسات و خصوصیت ها و مشکلات و امکانات آن تغییر نموده. مهمترین خصوصیت این مرحله، انتقال به مرحله جدید و مشکل و پیچیده است که بی

^{۱۸۳} فضل غنی مجددی، بحث های دینی و فتوای فقهی، جلد اول، از نشرات فقه اسلامی ۲۰۱۲ در ۶۰۰ صفحه

فضل غنی مجددی، استفاده از بیمه در کشور های غیر اسلامی، از نشرات فقه اسلامی جنوری ۲۰۱۶

^{۱۸۴} الموسوعة الفقهية الكويتية، ۳۲/۱۹۳.

مرحله: مترادف مرحله: بار، دفعه، مرتبه، وهله، توفقگاه، منزل، منزلگاه، رده، پله، گام.

نظمی را در جامعه خلق کرده و آزادی، تعددی را بوجود آورده است. در روشنی تغییرات جامعه، تعریف فقه نیز تا حدی تغییر می کند. فقه مرحله یعنی علم به احکام مرحله جدید با توجه به تمام تغییرات که در زندگی مردم پیش آمده. فقه مرحله با در نظر داشت تغییرات از علماء می خواهد تا علم کامل به نصوص وقواعد و مقاصد شریعت و فتوای های فقهی و اجتهادی که متعلق به مرحله معاصر بصورت مستقیم و غیر مستقیم وارد میکند است. مرحله جدید و معاصر بررسی احکام شرعی را از فقهاء و دانشمندان می خواهد تا با حسن استدلال و اجتهاد و فهم و نظر ثاقب و فهم به تنزیل و تفعیل مطالعه نمایند و فقه را با مرحله یکجا سازند و یکجا مطالعه نمایند. علم فقه مرحله فواید زیادی نظری، علمی، اجتماعی، انسانی، تربوی، دعوتی و تبلیغاتی و مطبوعاتی دارد.^{۸۵}

عدم علم به فقه مرحله تطبیق احکام اسلامی و شریعت را به تعویق می اندازد و نتایج آن منفی و به ضرر جامعه تمام میشود. عدم مراعات فقه مرحله مؤسسات اجتماعی را تخریب می نماید، عدم فهم و علم به فقه مرحله صلاحیت نصوص شرعی را متضرر می سازد و قابلیت تطبیق شریعت را در ازمنه مختلف نا ممکن می سازد. علم به فقه مرحله، علم به مقاصد شریعت است و عاملین در نظام با فهم و ادراک صحیح از فقه مرحله قادر به تطبیق

^{۸۵}. دکتر نورالدین بن مختار الخادمی، وزیر سابق در تونس و استاد و رئیس تحقیقات در پوهنهی شریعت، پوهنتون قطر، الجزيرة نت « فقه المرحلة .. المعنى و فائدة العلم به ، / ۲۰۲۴/۵/۲۱
تفعیل: یکی از اوزان ابواب ثلاثی مزید فیه و این باب بیشتر برای تعدیه فعل آید. و رجوع به نشوء اللغة شود.

شریعت اسلامی شده توازن را در جامعه و تطابق را بین واقعیت های معاصر و شریعت آماده می سازد.

یکی از عوامل مهم و عمده عقب گرایی و ناکامی مسلمانان در عصر حاضر، عدم معرفت به عصر و تغییرات اجتماعی و سیاسی و اقتصادی در جهان معاصر است. عدم معرفت و جهل در امور عصر و جامعه که در آن زندگی داریم عواقب وخیم را بجا گذاشته است. استاد طارق البشری در کتاب خود بنام (الإسلام والعصر) می نویسد: مشکل در جهل ما به اسلام نیست بلکه مشکل در جهل ما در عصر ما است. دانشمندان و فقیه و عالم اگر جاهل به عصری که زندگی دارد باشد، و مردم را به زبان و ادبیات و عقلیت عصر مخاطب نکند، عمل مفید را انجام داده نمی تواند. خداوند می فرماید: «و ما ارسلنا من رسول إلا بلسان قومه لیبین لهم/ ابراهیم: ۴». بلسان قومه: یعنی به عقلیت قوم. تغییر زمان نزد فقهاء نسبت به تغییر مکان اهمیت بیشتر دارد و در بسا موارد علماء و فقهاء تغییر زمان را مقدمتر از هر تغییرات دیگری در جامعه می دانند. در «مجله الأحكام العدالیة» در ماده ای (۳۹) آمده: لا ینکر تغییر الأحكام بتغیر الزمان.

معرفت عصر و مرحله ارتباط به معرفت زندگی مردم، محیط زیست، جهان اسلام و در مجموع تمام جهان دارد، اگر مفتی و فقیه در تخصصات اسلامی و ادبی و حقوقی معرفت کامل به واقعیت های زندگی مردم در عصر که زندگی دارند نداشته باشند در بدل خدمت و آسان ساختن شریعت و تطبیق آن، مشکلات را بیشتر می سازند. در نصوص دینی مطالعه مرحله و عصر و واقعیت های عصر یک اصل ثابت است. علمای اسلام در گذشته باین عقیده بودند: اگر فقیه یا مجتهد یا مفتی بین واجبات (آنچه واجب است) و واقعیت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

های زندگی توافق و جمع را نیاز دارد در عوض حل مشکل، مشکلات را بیشتر می سازد. معرفت و علم داشتن به واقعیت های زندگی مردم شامل عناصر ذیل می باشد: عنصر مادی، معنوی، بشری، غیر بشری، جغرافیوی، تاریخی، اجتماعی، سیاسی، روحی، فکری و غیره. مقوله در فرهنگ اسلامی است: حکمت و معرفت را از هر جا که باشد باید گرفت.

آزادی دین و عقیده در شریعت اسلامی

تعریف عقیده: عقیده در ادبیات زبان گرفته شده از فعل «عقد» و در اصطلاح تصدیق عقیده چه صحیح و چه باطل باشد و معتقد ایمان کامل و قوی داشته باشد که عقیده اش کاملاً حق و صحیح است. عده عقیده را اینطور تعریف می کنند: فکر کلی از کائنات و حیات و انسان قبل از آن و بعد از آن.^{۸۶}

عقیده در اصطلاح خاص: «عقیده اسلامی» ایمان بخداوند و ملائکه و کتب و رسل و زندگی بعد از مرگ و ایمان به قدر خیر آن و شر آن.^{۸۷}

تعریف دین: دین ایمان و عمل است، ایمان بقدرت ما فوق که حیات انسان و جمیع کائنات را در کنترل خود دارد، و عمل عبارت از بجا آوردن فرائض و شعائری است که دین سماوی آنرا فرض ساخته است.

^{۸۶}. القاموس المحيط مادة «عقد»، صفحه ۳۸۳، و همچنان: المعجم الوسيط (مجمع اللغة العربية ۶۱۴/۲). الدیان: و الله الدیان؛ هو القهار، به معنی حکم و قاضی و از اسمای حق تعالی. برای فهم بیشتر از دیان رجوع به دائن شود.

^{۸۷}. برای معلومات بیشتر مراجعه شود به: کتب عقائد، علی الطنطاوی: «تعریف عام بدین

الإسلام»، file:///definition of islam%20(1) PDF

Ar.islamway.net/ mawdoo3.com, iqraa.com, islamhouse.com/
www.binbazorg.sa/mat/8772/ www.daawa-info.net/books1

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در لسان عرب در ماده «دین» آمده: دین یعنی اطاعت و از کلمه دین لفظ دیان گرفته شده است و دیان یکی از اسماء الله سبحانه است که معنی آن حکم و قاضی و قهار است. دکتر محمد الزحیلی برای دین این تعریف را می آورد: الدین وضع الهی است برای رهنمایی به حق در اعتقادات و بطرف خیر در روش و معاملات.^{۱۸۸}

گروهی از مسلمانان عقیده دارند که شریعت اسلامی با آزادی عقیده موافق نیست و حریت عقیده و انتخاب دین در ساحة شریعت از انسان سلب شده.

دکتر محمد الزحیلی در مورد آزادی های دینی می نویسد: حریت دینی از اولویات دعوت انبیاء و رسل و شعار اول هر نبی و رسول بود. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم آزادی دینی را اعلام و قرآن کریم در آیات متعدد آزادی عقیده و انتخاب دین را تثبیت کرد.^{۱۸۹}

از منظور قرآن کریم حریت دین ارتباط به عقل و فکر و اراده و اختیار آزاد دارد و انسان از منظور قرآن کریم دین را بعد از مطالعه و بررسی و قناعت آزاد قبول می کند. شریعت انسان را با حفظ آزادی در انتخاب دین، متوجه انتخاب صحیح و دور از اشتباه می سازد. از منظور قرآن کریم انسان با فطرت دین تولد میشود. خداوند سبحانه و تعالی می فرماید: «لا إكراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی» (البقرة: ۲۵۶)، در دین {در امر داخل شدن در دین اسلام} اجبار نیست، به تحقیق که راه هدایت از گمراهی جدا و روشن گردیده.

^{۱۸۸} المعجم المفهرس لألفاظ القرآن مادة (د ی ن). دکتر محمد الزحیلی، «الحرية الدينية فی الشريعة الإسلامية»، ۳۶ صفحه ۹.

^{۱۸۹} دکتر محمد الزحیلی، الحرية الدينية فی الشريعة الإسلامية، صفحات ۳۶۹-۳۷۰.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

استاد سعید کامل معوض حریت اعتقاد و آزادی دینی را مقام ارجمند می دهد و می نویسد: آزادی اعتقاد مادر تمام آزادی ها است.^{۱۹۰}

امام شافعی رحمه الله نظریه و قول مهم را در مسأله آزادی دین می آورد و می گوید برای مسلمان اجازه نیست تا اسلام را برای زن کتابی خود پیش کند، یعنی او را با فشار دعوت به اسلام کند و این عملکرد تجاوز و تحدی به دین اوست.^{۱۹۱}

دکتور یوسف القرضاوی می نویسد: اسلام فکر را با فکر و شک را با حجت و دلیل مقابله می کند. اسلام اکراه و اجبار را در قبول فکر و عقیده نمی پذیرد و همچنان اسلام شدت را در دعوت قبول ندارد.^{۱۹۲}

مبادی آزادی عقیده:

۱. تصدیق معتقد بر اینکه عقیده او حق است.
۲. اعلان از عقیده و تعبیر از آن بصورت: بیان از حقیقت عقیده، شرح و مفهوم آن، و استدلال به نصوص عقیده و حریت در عمل کرد به اساس عقیده، مثل اداء شعائر تعبدی و انعقاد محافل برای مناسبت های دینی.
۳. دعوت به اعتقاد و سعی برای نشر آن بین مردم با استفاده از وسائل دستجمعی و میدیا.

^{۱۹۰}. سعید کامل معوض، حقوق الإنسان فی الإسلام، مقالات، صفحه ۸۱.

فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، کالفرونیا ۲۰۱۶، صفحه ۳۷۷.

^{۱۹۱}. الحرية فی الفكر الإسلامی / www.aljazeera.net#4L / فضل غنی مجددی، همان مرجع.

^{۱۹۲}. الإسلام و الحریات الفکریة و الدینیة، سایت القرضاوی، دوشنبه ۴ می ۲۰۱۵

۴. صاحب عقیده و حتی مرتد آزادی دارد تا نظریات و آراء خود را در مجمع علماء نه در امکان عامه، مطرح سازد بشرطیکه در دائره و ضوابط علمی باشد.

۵. معتقد به عقیده، آزادی کامل دارد تا عقیده ای خود را در مجمع عمومی به شروط خاص به نشر برساند: الف: عدم طرح افکار ضد اسلام. ب: عدم استهزاء و تمسخر به احکام اسلامی و نظریات و آراء مسلمین.^{۱۹۳}

فرق بین آزادی عقیده و ارتداد و مرتد

تعریف رده: رده به مفهوم لغوی شکل ارتداد است و ارتداد بمعنی رجوع به کفر بعد از اسلام توسط مرد یا زن مسلمانی است که دارای مکلفیت کامل حقوقی (ادراک عقلی، رسیدن به سن رشد قانونی، حالت صحت و اراده و اختیار کامل) باشد، و چنین شخصی که بعد از اسلام به کفر گرویده باشد در نظام اسلامی بنام (مرتد) یاد می شود.^{۱۹۴}

قابل تذکر است که مسلمان به تهمت و اشتباه مرتد شناخته نمیشود. مسلمان مرتد یا کافر حساب نمیشود مگر اینکه در قلب خود کفر را قبول کرده باشد و قلباً مرتد شده باشد چنانکه خداوند می فرماید: «من کفر بالله من بعد ایمانه إلا من أکراه و قلبه مطمئن بالإيمان و لكن من شرح الکفر صدرا فعليههم غضب من الله و لهم عذاب عظیم» (النحل: ۱۰۶). کسانی که بعد از ایمان کافر شوند - بجز آنها که تحت فشار واقع شده اند در حالی که قلبشان آرام با ایمان

^{۱۹۳}. فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، صفحات ۳۹۰-۳۹۱

^{۱۹۴}. فضل غنی مجددی، در مسأله رده یا ارتداد و مرتد، طبع سوم، از نشرات فقه اسلامی، کالفرنیا، اپریل ۲۰۱۱، صفحه ۳

است- آری آنها که سینه خود را برای پذیرش کفر کشوده اند غضب خدا بر آنها است و عذاب عظیمی در انتظارشان.

داخل شدن به اسلام باید به حکم عقل و تفکر آزاد باشد، فرد مسلمان حق دارد تا با خود فکر کند و حتی اگر افکارش مخالف اسلام نیز باشد و از دین خارج شود، اما حق این را ندارد تا جامعه را به بی دینی و ضد دین دعوت کند. حکومت حق تفتیش افکار و عقائد مردم را ندارد، اما چون خارج شدن از اسلام نتایج اجتماعی را بار می آورد، لذا با مرتد مناقشه می شود تا قناعت اش حاصل شود.

فقهاء در حکم مرتد به یک حدیث استنباط کرده اند: «من بدل دینه فاقتلوا»، کسی که دین خود را تبدیل کند کشته شود، به معنی دیگر کسی از دین اسلام بعد از قبول آن خارج شود به قتل میرسد. راوی این حدیث عکرمه غلام آزاد شده ای عبدالله بن عباس است و امام بخاری این حدیث را می آورد، اما امام مسلم احادیث که روای آن عکرمه بود در صحیح خود نیاورده به دلیل اینکه عکرمه در جمله خوارج بود و خوارج ریختن خون مسلمان را مباح می دانستند.^{۱۹۵}

در راپور که عبدالنواب حمیدی عنوانی آقای توماس (Thomas) فرستاده در موضوع حکم رده آمده: امام ابن تیمیه نظر دارد که حدیث شریف (قتل مرتد) در موضوع خیانت بزرگ است نه در باب رده یا ترک دین.

^{۱۹۵}. فضل غنی مجددی، مطالعة تمهیدی از سنت و حدیث نبوی، از نشرات فقه اسلامی، امریکا.

علامه شمس الدین السرخسی از فقهای معروف مذهب حنفی می گوید که ارتداد (مرتد شد) به تنهایی کافی به حد قتل نیست به عبارت دیگر تنها مرتد شدن کفایت به قتل مرتد نمی کند.

تعداد از فقهاء و مفسرین و در بین شان شیخ محمود شلتوت باین عقیده و باور نیستند. شیخ شلتوت می گوید: حدیث به نص آیه مبارکه «لا اکراه فی الدین» توافق ندارد و حدود به حدیث واحد تثبیت نمی شود و کفر تنها دلیل قتل نیست بلکه محاربت مسلمانان و قتل شان و خارج شدن از جماعت مسلمین اساس قتل مرتد است.^{۱۹۲}

دکتور عبدالستار سیرت می نویسد: حدود به حدیث احاد تثبیت نمیشود و کفر بذات خود مستلزم جزای قتل نیست بل جزای قتل در برابر ارتداد بخاطر آنست که جنایت ارتداد مفهوم تجاوز بر نظام اسلامی و ایجاد فتنه در جامعه اسلامی را احتوا میکنند و از همین سبب در برابر کافر بودن و عدم قبول کدام اجباری وجود ندارد اما کافر شدن بعد از اسلام (مرتد) در جامعه اسلامی و در چوکات نظام اسلامی بحیث جنایت تمرد بر نظام و دولت اسلامی قابل مجازات است، و از آنجا که در قرآن کریم برای ارتداد جزای معین دنیوی تعیین نگردیده است (آیه مبارکه ۲۱۷ سورة البقرة) به همین سبب جرمه ارتداد در مذهب حنفی از جمله جرائم حدود محسوب نمی گردد و اثبات حدود باید بدلیل قطعی (نص قرآن کریم) صورت بگیرد.^{۱۹۷}

علامه امام محمد الغزالی می گوید که احکام عقوبات حد باید به دلیلی از قرآن و سنت متواتر استوار باشد نه به حدیث واحد و غیر متواتر زیرا موضوع

^{۱۹۲}. محمود شلتوت، الإسلام عقیده و شریعة، القاهرة، صفحه ۳۰.

^{۱۹۷}. فضل غنی مجددی، مرتد و ارتداد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

متعلق به حیات انسان است و حیات انسان در اسلام عزیز و قابل احترام میباشد. همچنان در مذهب حنفی ظاهر قرآن نسبت به احادیث برتری دارد. دکتور یوسف القرضاوی در همین مورد می گوید: احکام اسلام از واجبات و محرمات و عقوبات و غیره تشریعات باید قطعی الثبوت باشد و از جمله احکام یقینی بوده که مجال شک در آن نمی باشد و هیچ نوع شبهه در آن نیست و از نوع احکام از دین خداست که شرع نموده و علماء اسلام بالای این نوع احکام اسم (المعلوم من الدین بالضرورة) گذاشته اند^{۱۹۸}

کنفرانس تشریع اسلامی لیبیا در موضوع رجم بود و در آن تعداد از علماء اشتراک داشتند، امام محمد ابو زهره بحث جالب فقهی را تقدیم کنفرانس کرد. او در تحقیق خود (رجم) که سنگسار است آنرا رد کرده می گوید که قرآن کریم عقوبت زنا را به دره زدن تعیین نموده است و رجم یا سنگسار از جمله ای تعزیرات بود که رسول اگر صلی الله علیه وسلم آنرا به صفت حاکم تطبیق نمودند. این امر یعنی رجم یا سنگسار و سائر احکام حدود به ولی امر مسلمین تفویض می شود هر قسمی که مصلحت میدانند به آن حکم کند، اگر بخواهد حد زنا که سنگسار است تطبیق کند و یا دره را تطبیق نماید و امروز نیز قاضی بین حد ادنی و اعلی اختیار میکنند که این نوع احکام را قاعده «التعزیرات الشرعیة» در اسلام می گویند.

^{۱۹۸}. فضل غنی مجددی، در مسأله رده یا ارتداد و مرتد، مراجعه دکتور عبدالستار سیرت صفحات ۱۶-۱۷. المعلوم من الدین بالضرورة: مانند توحید، نبوت و ختم رسالت محمد صلی الله علیه وسلم و بعث در روز آخرت و حساب و جزاء و جنت و آتش، منکران کافر حساب می شود اما اگر جدید الاسلام باشد حساب آن جدا است.

جامع الازهر در مورد حکم ردت می گوید: ردت نزد تمام فقهاء، جرمه است، اما عقوبت محدد ندارد، و عقوبت آن نزد خداوند است، لیکن خطر آن بالای جامعه می باشد. شیخ الازهر دکتور احمد الطیب اشاره میکند که نبی محمد مرتد را به قتل نرسانید، رسول صلی الله علیه وسلم زنی را دید که به قتل رسیده، فرمودند این زن نباید به قتل میرسید، مگر اینکه خطر را متوجه جامعه می ساخت. در عهد رسول اکرم صلی الله علیه وسلم، عبدالله بن ابی (ذا الخویصرة التمیمی) و دیگران که رسالت او را تکذیب کردند به قتل نرسیدند.^{۱۹۹}

دکتوره فوزیه العشماوی در بحث خود در مورد ارتداد می نویسد: ارتداد از دین موقف عقلانی و نفسانی و شخصی نیست بلکه تغییر هویت و جدائی و قطع رابطه با امت اسلام و پیوستن با ملت غیر اسلام است. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اعرابی که اسلام آورد و بعد از آن مرتد شد او را به قتل نرسانید و اجازه داد تا از مدینه خارج شود، البته اگر قضیه ارتداد و مرتد قضیه فردی و شخصی یعنی متعلق به یک شخص باشد اینطور است و اما اگر ردت یا ارتداد شکل جمعی را گرفت در این حالت تطبیق حد ردت برای حمایت وحدت جبهه داخلی مسلمانان و جلوگیری از نفوذ مؤسسات تبشیری و نفوذ سیاسی غرب عیسوی حتمی است زیرا ارتداد بشکل گروهی وحدت مسلمانان را صدمه می زند و نفوذ دینی و سیاسی غرب را در جهان اسلام

^{۱۹۹}. ماهو حکم المرتد فی المذاهب الأربعة / www.almesal.com / الفقه فی المذاهب الأربعة و الفقه علی المذاهب الخمسة الطبعة السابعة، کانون الثانی (بنیابر) ۱۴۰۲/۱۹۸۲

قوت بیشتر می بخشد و در این حالت تطبیق حد ردت به مصلحت امت اسلام است و از باب سیاست شرعی ضرورت می باشد.^{۲۰}

خطر مرتد و ارتداد در شرایط امروزی با موجودیت حکومت های ضعیف و مستبد و ناتوانی علماء و همکاری عده از علماء با اشغال و استبداد سیاسی خطر بزرگ برای دین و امنیت کشور های اسلامی دارد. محققین معاصر برای حل این معضله و مشکلات ارتداد و تطبیق حکم مرتد باین عقیده و نظر هستند که سیاست شرعی در قضیه مرتد در عصر حاضر عملی و مراعات شود.^{۲۱}

حد زنا (رجم، سنگسار)

حد زنا در جمله موضوعات حقوقی است که مخالفین تطبیق شریعت آنرا مخالف عصر و زمان و حقوق فردی و آزادی عقیده می دانند. شرط اساسی

۲۰. دکتوره فوزیه العشماوی، حرية العقيدة بين الشريعة الإسلامية و الإعلان العالمي لحقوق الإنسان، صفحات ۱۰-۱۱.

۲۱. فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، صفحه ۴۰۳
السیاسة الشريعة: قیام بعمل از جانب صاحبان امر یا ولی امر به آنچه به مصلحت مردم باشد مثل امر و نهی و ارشاد و تهذیب، وضع تنظیم ها و ترتیبات اداری که مصالح رعیت را تحقق بخشد و جلب منفعت در امور و دفع مضرت و شر نماید.

سیاست شرعی، یکی از وجه حکم شرعی است، وجه که با مروت و قابلیت تغیر و تحول و تطور به حسب زمان و مکان و مجتمعات بشری مطابقت میداشته باشد. سیاست شرعی یکی از معجزات تشریع اسلامی به حساب می آید. دیده شود: دکتور عبد الله بن ابراهیم بن عبد الله الناصر، مفهوم السياسة الشرعية / PDF / www.platform.almanhal.com

www.alabasirah.com>node

www.saaaid.net / السياسة الشرعية تعریف و تأویل

ابن تیمیه، السياسة الشرعية PDF

و مهم در قضیه رجم «إحصان» است یعنی در وقت عمل زنا، زن محصنه و مرد محسن باشد به عبارت دیگر إحصان شرط اول در رجم می باشد.^{۲۲}

قرآن کریم حد زنا را در یک آیه در سورة النور ذکر می کند: «الزانیة و الزانی فجلدوا کل واحد منهما مائة جلدة و لا تأخذکم بهما رافة فی دین الله إن کنتم تؤمنون بالله و الیوم الآخر» (النور: ۲). باید هر یک از زنان و مردان زنا کار را به صد تازیانه مجازات و تنبیه کنید و هرگز در باره آنان در دین خدا رأفت و ترحم روا مدارید اگر به خدا و روز قیامت ایمان دارید، و باید عذاب آن بدکاران را جمعی از مؤمنان مشاهده کنند.

سورة النور شامل ده آیه دیگر برای وقایت از ارتکاب جرمه یا جنایت عمل زنا می باشد، مثل آیه ۱۹ تا ۲۷، در این آیات، قرآن کریم آداب زیارت و احترام و رعایت حرمت آنرا نشان میدهد. آیه ۵۸ آداب اجازه گرفتن را می آموزاند. آیات ۳۰-۳۱ زنان مسلمان و مردان مسلمان را به اخلاق و عفت تربیه می کند، ندیدن به محرّمات و حفظ فروج امر میکند. متأسفانه مسلمانان اکثر آیات سورة النور که برای تربیه و حمایت جامعه از عمل زنا و تقرب به آن است نادیده می گیرند و فقط به یک آیه استنباط می نمایند.

مسئولیت جامعه و دولت است تا مردم را به حلال آشنا و دروازه حرام را بسته کنند و ازدواج را آسان سازند و جوانان را در امور ازدواج کمک کنند. تطبیق حدود و وظیفه افراد نیست، تطبیق حدود از اختصاصات محکمه می باشد و

^{۲۲}. کلمه «محسن و محصنه» در قرآن کریم به دلالت های مختلف ذکر شده: به معنی آزادی یا حریت، ازدواج صحیح و عفت استوار و محکم کردن، نگه داشتن نفس از انجام کار بد، شوهر کردن زن، زن گرفتن مرد، زن و مردی که به عقد دائم در آمده باشند که مرد «محسن» و به زن «محصنه» گویند.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

برای اثبات زنا چهار شاهد مسلمان و عادل ضرورت است و شاهدان باید عمل زنا را با چشم خود دیده باشند و صد درصد متأكد باشند زیرا شک مانع تطبیق حکم می شود. قیودات که تشریعات اسلامی آورده هدف آن جلوگیری از عمل فحشات علنی در جامعه است و اما اگر در اسرار باشد عقوبت و جزاء آن دنیوی نیست و امرشان به آخرت است و خداوند با ایشان حساب می کند.

گفته میشود که رجم در عهد ابوبکر صدیق رضی الله عنه عملی شد، اما بررسی ها دوره خلافت ابوبکر رضی الله عنه که دو سال بود و در این مدت عمر بن الخطاب مسئول اداره قضاء بود، یک واقعه رجم ثبت نشده است. ابن سرین روایت کرده که عمر رجم کرد و دره زد، علی رجم کرد و دره زد (رواه ابن ابی شیبہ - ۲۹۳۸۶) در این مورد امام العینی می گوید: ابن سرین عمر را ندیده بود به دلیل اینکه او در زمانی بود که دو سال از حکومت عثمان باقی مانده بود، لذا حدیث منقطع است. (امام العینی، نحب الافکار - ۴۰۱/۱۵). عمر بن الخطاب رضی الله عنه ماعز را از اعتراف به زنا منع نمود و او را به توبه نصیحت کرد. عمر به دختری که زنا کرده بود و بعداً توبه نمود، به اولیاء امورش گفت که مثل یک زن پاکدامن و عفیفه نکاح شود و نگفت حد زنا بالایش تطبیق شود.

روایت از موقف عمر در مورد زنا است که زنی زنا کرده بود و نزد عمر حاضر شد، عمر از او در مورد زنا سؤال کرد؟ زن گفت: بلی یا امیر المؤمنین و بار دوم تکرار کرد و گفت بلی. علی گفت: حرمت آنرا نمی دانست بالایش حد اجرا

نشود. ابن القیم در مورد این حکم تعلیق کرده می گوید: بهترین و دقیق ترین فراست است.^{۲۰۳}

فقهایی حنفی شروط إحصان را این طور بیان میدارند: عقل، بلوغ، آزادی، اسلام، و نکاح صحیح و دخول در نکاح صحیح. اسلام یعنی مسلمان بودن یکی از شروط مهم در حکم زنا است و به رأی فقهاء احناف غیر مسلمان سنگسار نمیشود. آزادی شرط دیگری است، لذا بالای کنیز و غلام حکم رجم تطبیق نمی شود. احناف در حکایت العسیف باین عقیده اند که حد زنا بالای غلام و کنیز نیست.^{۲۰۴}

عقل عنصر دیگر است، پس بالای دیوانه حکم رجم نیست. ابن عباس گفت: زنی دیوانه که زنا کرده بود نزد عمر آورده شد، عمر مردم را مشوره کرد و امر به سنگسار او داد. علی (کرم الله وجهه) از آنجا گذشت و از موضوع پرسید؟ گفتند زن دیوانه است و زنا کرده و عمر امر به رجم کرده. علی گفت به عمر مراجعه نماید و نزد عمر رفت و گفت: یا امیر المؤمنین: دانستم که قلم از سه حالت برداشته میشود: از مجنون تا خوب شود، از خوابیده تا بیدار شود، از

^{۲۰۳}. دکتر عصام تلیمة استاد در پوهنتون الزهر از ابن القیم نقل قول میکند: ابن القیم، الطريق الحکمیة، صفحه ۱۴۰.

^{۲۰۴}. قذف ضرر رساندن به قول است. اما در اصطلاح شرعی، نسبت دادن انسان، انسان دیگر را به زنا و یا قطع نسب، مثلاً گفته شود: یا زنا کار، یا پسر زنا. دکتر وهبة الزحیلی، الوجیز فی الفقه الإسلامی، جلد دوم، دمشق، دار الفکر ۲۰۰۵.

لعان ویرایش، لعن بمعنی نفرین و طرد از خیر است، در اصطلاح شرعی، نوع مباحله است برای دفع حد یا نفرولد (فرزند)

إحصان: در متون فقهی دو معنی دارد: همسر داشتند، پاکدامنی، اول در باب شهادت و حدود و دومی در باب لعان و حدود بحث میشود.

طفل تا عاقل شود؟ گفت یعنی عمر گفت: بلی، پس آیا این زن رجم شود؟ گفت: نه خیر، علی گفت: عمر تکبیر گفت.

درمسأله إحصان بین فقهاء اختلاف زیاد است، اختلاف بین مذاهب باین معنی است که همه مذاهب اراده دارند تا عقوبت سنگسار را در هر حالت به (دره) برسانند، همچنان از فقهاء معاصر رشید رضاء صاحب تفسیر المنار، علامه مصطفی الزرقا و امام ابو زهره به این رأی نزدیک هستند و دلیل شان عدم وجود نص شرعی است، در جایی دیگر عدۀ بیشتر علماء به حد زنا اعتراف دارند.^{۲۰۵}

اثبات عمل زنا را شریعت اسلامی بسیار سخت گذاشته است، باید چهار شاهد عاقل شهادت دهند که با چشمان شان دیده اند و در حضور شان عمل زنا صورت گرفته است. اسلام، عدالت، تقوی و فهم صحیح از شریعت را شرط برای شهادت زنا می داند، لذا شهادت غیر مسلمان به سبب اینکه احکام شرعی را نمی داند در قضیه زنا قابل قبول نیست، و غیر مسلمان توجه به شرف زن مسلمان و مصلحت او نمی داشته باشد.^{۲۰۶}

تغییر اخلاق و ضعف دینداری و عدم مراعات عدالت و امانتداری، سبب تشدید احکام و قوانین می شود. عصر حاضر مانند عصرهای گذشته نیست. اخلاق ضعیف و دینداری و ترس از آخرت کمتر شده است. در شهادت به زنا ممکن است اختلافات سیاسی، مذهبی، قومی و نقش داشته باشد و علیه زن

^{۲۰۵}. برای مطالعه بحث دکتور عصام تلمیة تحت عنوان (رجم در عهد خلفاء راشدین) به سایت تلمیة و مجله فقه اسلامی سال ۲۰۲۳ مراجعه شود.

^{۲۰۶}. عکاشة عبدالمنان الطیبی، المرأة فی ظلال القرآن، دارالفضیلة للنشر و التوزیع و التصدیر، القاهرة، صفحات ۱۹۵-۱۹۶.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و مرد بدون حق چهار نفر شهادت دهند. در عصر حاضر با چهار شاهد معاینه DNA حتمی و ضروری میباشد. استفاده از علوم معاصر و وسائل جدید در تطبیق و اثبات احکام را شریعت اسلامی حتمی و ضروری می داند.

اگر اخلاق جامعه باین درجه پائین شود که زن شوهر دار و مرد زنده در حضور مردم زنا کنند، باید به حال جامعه گریست و برای اصلاح آن باید قوانین شدید اجرا شود تا مانع اعمال زشت و فحشات شود.

جامعه اسلامی، جامعه پاک و خالی از همه زشتی ها است، زنا مرض مهلک است و باید جلو آن گرفته شود، اما سؤال در این است که آیا قانون به تنهایی میتواند جامعه را بسازد؟ قوانین به تنهایی جامعه را نمی سازد، به عبارت دیگر تنها قانون و تشریعات جامعه را نمی سازد، و برای ساختار جامعه اسلامی دو وسیله دیگر ضروری است: دعوت به خیر و فضیلت و تعلیم و تربیه سالم. تجربه ثابت کرده که دعوت و تربیه قبل از تشریعات می آید.

اسلام به مرحله مکه آغاز شد، مرحله دعوت و تربیت به معنی دیگر قبل از مرحله مدینه و قبل از تشریعات و قوانین، در این مرحله تشریع یکجا با تربیه جسمانی و روحی و تغیر نفس بود، ایمان و تربیه اخلاقی انسان جدید را بوجود می آورد، اسلام قابل تجزیه نیست و اگر بخواهیم با جرائم بوسیله تطبیق تشریعات مبارزه نمائیم به نتیجه مطلوب نمی رسیم زیرا جامعه تنها با تطبیق حدود اصلاح نمیشود و تطبیق حدود آخرین وسیله و روش برای اصلاح است.

جزاء برای اشخاص منحرف است، و منحرفین اقلیت را در جامعه می سازند و انحراف قاعده عمومی نیست. شریعت تنها حدود نیست و تنها برای علاج انحراف نیامده بلکه برای وقایت از انحراف آمده و جزاء که عقوبت است

عامل و وسیله اول برای علاج جنایت نیست بلکه آغاز و نقطه اول وقایه و حمایت است.

تربیه ایمانی و اخلاقی جامعه را اصلاح می کند. حکومت اسلامی، مسائل ازدواج را آسان سازد، و ضررهای دنیوی و اخروی زنا توضیح داده شود تا افراد جامعه اصلاح نشوند نا ممکن است مانع اعمال زشت و غیر اخلاقی شد.

شریعت آزادی فکر و عقل را تضمین می کند

قضیه آزادی فکر و عقل در فرهنگ معاصر اسلامی بحث تحلیلی و تحقیق مستقل نشده است و کتابخانه اسلامی فاقد همچو اباحت و تحقیقات میباشد. خداوند متعالی انسان را با مسئولیت خلق کرده، و مسئولیت از انسان میخواهد تا حریت فکر و تعقل آزاد داشته باشد. در عدم فکر و عقل آزاد، انسان مکلف به هیچ امر در امور دین نمی باشد، در شریعت مکلفیت های دینی مربوط به عقل سلیم و تفکر آزاد است.

راغب اصفهانی میگوید: «فکر» نیروی است که «علم» را به سوی «معلوم» می برد. و «تفکر» کوشش و جولان نیروی فکر به اقتضای عقل و خرد است. این نیرو ویژه ای انسان است و در حیوان نیست. تفکر یا اندیشه تنها در چیزی است که صورتی از آن در خاطر انسان حاصل شود.^{۲۰۷}

فکر و مشتقات آن در قرآن کریم در چندین آیه بصیغه فعل آمده. مشتقات فعل (فکر) در ۱۸ آیه مانند: تتفکرون، تتفکروا، یتفکروا، یتفکرون آمده است. فعل برخلاف اسم همیشه در حالت تغییر است و در ادبیات قرآن کریم فکر

^{۲۰۷}. فضل غنی مجددی، همان مرجع، صفحه ۳۰۵.

همیشه تغییر میکند و در روش قرآن کریم فکر باید در حالت تغییر باشد. در قرآن کریم بیشتر از ده آیه راجع به تفکر آزاد میخوانیم مانند: سباء: ۴۶، یونس: ۱۰۱، الحج: ۴۶، النجم: ۲۸، الاحزاب: ۶۷، الزخرف: ۲۲، البقرة: ۱۱۱. در این آیات قرآن کریم انسان را به تفکر آزاد امر و دعوت میکند. قرآن کریم تفکر به انفس و مخلوقات را اساس ایمان به خداوند می داند: «أولم يتفكروا في أنفسهم ما خلق الله السموات والأرض وما بينهما إلا بالحق» (الروم: ۹). آیا در خود شان به تفکر نپرداختند؟ خداوند آسمانها و زمین و آنچه را که میان آن دو است، جز به حق و تا هنگامی معین، نیافریده است، و {با این همه} بسیاری از مردم لقای پروردگار شان را سخت منکرند. تفکر به انفس یعنی تفکر به علوم انسانی، تفکر به سموات و زمین و بین آن دو یعنی تفکر در امور کائنات و ساینس و فلک.

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مسلمانان را به تفکر آزاد تشویق و ترغیب نمودند و حتی اگر فکر انسان خلاف مبادئ اسلام و در اشیاء غیر سالم و غیر مفید نیز باشد، انسان به آن گناهکار نمی گردد. «إن الله تجاوز لأمتي عما وسوست أو حدثت به أنفسها ما لم يعمل به أو تتكلم»، خداوند امت من را از وسوسه کردن و حرف زدن با خود یعنی تفکر کردن با نفس تا آنکه به آن عمل نکند محاسبه نمی کند، این عالیترین بیمه برای تفکر آزاد است.^{۲۰۸}

^{۲۰۸} عباس محمود العقاد، التفكير فريضة إسلامية. دكتور جاز فيمحة، الحرية في الإسلام، همچنان الحرية في الكتاب و السنة / www.almaaref.org/ / الدكتور محمد البهي، الفكر الإسلامي الحديث و صلتها بالاستعمار الغربي، مكتبة وهبة ۱۹۹۷

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت برای هر انسان حق میدهد تا آزادانه رأی خود را اظهار کند و در وسائل مختلفه به نشر برساند و از نظر و رأی خود دفاع نماید، حریت فکر شامل تعلیم و تحقیق و بحث و نشر افکار و تهداب و اساس تعبیر از طریق بیان و مطبوعات است.

مرحوم شیخ القرضاوی در بحث خود زیر عنوان «تحریر العقل من أعظم ما دعا إليه الإسلام»، آزادی عقل بزرگترین چیزی است که اسلام به آن دعوت کردمی نویسد: شریعت اسلام دعوت به آزادی عقل از تمام قید و بست و بندگی و تسلط دیگران می کند و انسان را به تفکر و تعقل آزاد امر می نماید و از انسان می خواهد تا در تمام امور و مسائل شرکت داشته باشد و در مسائل عقلی و فکری تابع دیگران نباشد و نگذارد تا دیگران در بدل او تعقل و تفکر کنند، القرضاوی اضافه میکند و میگوید: بعض از مردم عقل های شانرا زندانی ساخته اند و باین عقیده و باور اند که در مسائل از اکثریت متابعت می کنند در حالیکه هر انسان دارای عقل و فکر مستقل است و باید از آن استفاده کند و در عدم استفاده از عقل، عقل جامد می ماند.^{۲۰۹}

دکتور الجابری می گوید: در فرهنگ و ثقافت اسلامی عقل انسان از عناصر سه گانه: نظام عرفانی، نظام بیانی و نظام برهانی، تشکیل میشود و این سه عنصر انقلاب بزرگ و تحول عظیم برای عقل معاصر است.

قرآن کریم حریت تعبیر و بیان و رأی را مقدس میداند اگرچه از طرف مخالفین اسلام و حتی از جانب کسانی که ادعای نبوت و الوهیت داشتند و حتی آنانکه

^{۲۰۹} . دکتور یوسف القرضاوی ، حاجتنا إلى تجديد الإيمان ،

www.qaradwi.net/new/articles/6583-2013-04/

www.qardwi.net/articles-2015-07-04-07-34-16

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

بوجود خدایان متعدد ایمان و مردم را به آن دعوت میکردند تضمین کرد. خداوند در قرآن کریم سخنان فرعون، شیطان را می آورد و برای همه انسانها به هر عقیده که بودند حق حرف زدن را داد. قرآن کریم اظهار رأی و بیان و مناظره با حکمت و موعظه حسنه با مخالفین را با کلمات و الفاظ مؤدبانه حق طبیعی هر انسان می داند.

فقههای مذهب حنفی حریت رأی و تعبیر را به مرتبه فرض میرسانند. حنفی ها باین عقیده اند که اگر مسلمان از حق تعبیر حمایت نکند درحقیقت فرض از فرائض دین را بجا نیاورده است. در شریعت و کتب فقه صدها مثال از آزادی بیان و اظهار رأی موجود است و آیات و احادیث زیادی در اهمیت آزادی رأی و بیان میباشد که از حوصله این بحث بالا است.^{۳۰}

^{۳۰}. فضل غنی مجددی، همان مراجع، فصل عقل و تفکر آزاد.

شریعت اسلامی و حقوق زن

مقام و منزلت زن یکی از مهمترین و جنجال برانگیز ترین موضوعات و قضایای عصر حاضر است. فقهاء و علما و شرق شناسان، درمسأله زن کتابهای زیادی به رشته ای تحریر درآورده اند. دانشمندان غرب اسلام را در حق زن متهم می سازند و باین عقیده اند که اسلام زن را یک مخلوق ناقص و بی عقل و غیر مساوی با مرد می داند و مسلمانان عدالت و مساوات را بین زن و مرد که قوانین بین المللی به آن دعوت می نماید تطبیق و رعایت نمی کنند. این گروه از آیات و احادیث نبوی برای مبارزه با موقف اسلام از زن استفاده نادرست می نمایند و هدف از مبارزه با شریعت اسلامی است و میخواهند ثابت کنند که شریعت اسلامی ناقص و ظالم در حق نسوان میباشد.

مسأله زن از یک قرن باینطرف به قضیه سیاسی و اجتماعی تبدیل شده است، عده سخن از رسیدن زن به حقوقش، عده علیه زن و مقید ساختن او و سلب تمام حقوقش، عده زن را از خصوصیت و وظیفه اصلی اش بیرون و به بازار تجارت جنسی و تبلیغات تجارتي می کشانند. مسلمانان زمانیکه موضوع حقوق زن به میان می آید به دو گروه تقسیم می شوند:

اول: خط دفاعی: هواداران این خط باین عقیده اند که اسلام زن را تکریم و تمام حقوقش را داخل شریعت اسلامی تضمین نموده است، نظام جدید در افغانستان اعلام میدارد که حقوق زنان را مطابق شریعت اسلامی میدهند. مشکل این گروه در عدم تطبیق واقعیت های شریعت در مورد زن در جوامع اسلامی مانند: خشونت علیه زن، ظلم، عدم مراعات حقوق اولیه زن، حق تعلیم، مشارکت سیاسی و اشتراک در ارگانهای دولتی، حق مخالفت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و حق تأسیس انجمن های ادبی، سیاسی و غیره، این گروه از عالم فضیلت سخن دارند که تنها و فقط در صفحات کتب باقی مانده و در واقعیت وجود ندارد و میتوان گفت که فقط شعار میان خالی است.

دوم: خط هجومی: متهم ساختن شریعت اسلامی در مورد حقوق زنان، این گروه بین دین و سوء استفاده از شریعت و سوء اداره خلط می نمایند و با موضوع حقوق زنان تعامل مقطعی و تجزیه ای دارند و زن را موجود مظلوم و محروم از تمام حقوق می دانند و جامعه اسلامی را جامعه مرد سالاری بنام شریعت که عدالت و مساوات مراعات و تطبیق نمیشود و قسمی وانمود می سازند که قوانین شرعی و تعلیمات دین مسئول اوضاع زنان است.

بحث بدین ترتیب ناشی از عدم فهم فلسفه تشریع و مقاصد آن است، اکثر نقد و هجوم به هدف مبارزه با شریعت اسلامی بدون ادراک معانی شریعت و احکام آن میباشد. شریعت اسلامی رابطه بین زن و مرد را رابطه ای تکاملی که اساس آن حقوق و واجبات و تقسیم وظایف است می داند. عدم تساوی در بعض احکام شرعی، عدالت است، تساوی در احکام عملی شریعت منافی عدالت و در بسا موارد ظلم به حق زن می باشد.

حقوق انسان در اسلام، ارتباط به فرمان شاهی و امیر المؤمنین، پارلمان و حاکم و مؤسسات بین المللی ندارد، حقوق انسان که شامل حقوق مرد و زن میباشد، مصدر آن ربانی و الهی و قابل حذف و نسخ و تعطیل نیست. متأسفانه زن قربانی نظامهای فاسد در طول تاریخ شده، خشونت و عدم مهربانی علیه زن صورت گرفته و تا هنوز در جوامع اسلامی خشونت و عدم احترام به حقوق زنان یک امر عادی به حساب می آید. بنام شریعت زن از مساجد منع شد، و اخیراً دختران جوان از تعلیمات عالی زیر نام شریعت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

محروم شدند. اسلام حقوق مادی، معنوی، خانوادگی، حق عبادت، روابط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی زن را تضمین میکند و شریعت زن را موجود مستقل و صاحب کرامت می داند.

اگر به دقت واقعیت مقام منزلت و مقام زن مطالعه و بررسی شود، ملاحظه می شود که مدنیت های قبل از اسلام زن را بصفت انسان و موجود با کرامت نمی شناختند. مدنیت چین باستان، زن را متاع تجارتنی و برای خرید و فروش می شناخت، زن حق ازدواج را بعد از وفات شوهر نداشت، از حق میراث محروم بود. در مدنیت هند قدیم زن را در وقت وفات شوهرش یکجا آتش می زدند، زن حق تعلیم و ملکیت را نداشت. افلاطون زن را عبید و شریر می شناخت؛ کانت فیلسوف آلمانی زن را ناقص عقل می دانست، فروید یهودی مانند کانت در مورد زن فکر میکرد، جان جاک روسو زن را جنس ناقص می شناخت.

مؤسسات حقوقی و مدافعین حقوق زن، دعوت به استفاده از تجربه و تقالید غربی در مورد زنان مسلمان می کنند و تطبیق قوانین غربی را به صلاح زنان مسلمان می دانند. این گروه از ظالم اجتماعی و عدم تطبیق عدالت اجتماعی در نظام های فاسد و مستبد در جهان اسلام و جهل مردم از اسلام و ناتوانی علماء در تطبیق صحیح شریعت استفاده میکنند و متأسفانه دعوت شان را به دلایل مختلف خصوصاً وضعیت نادرست زنان زیر نام شریعت تعداد بیشتر از نسل جوان قبول دارند.

متأسفانه مدافعین حقوق زن در قضیه زن دچار اشتباه اند و موقعیت زن را در جهان اسلام که از اعمال نادرست است به اصل اسلام ارتباط میدهند. موضوع زن تا چند قرن اخیر در قوانین شرعی خارج از موضوع

مرد بحث نمی شد، دانشمندان چند قرن اول اسلامی قضیه زن را مستقل از مرد بحث نمی کردند و زن و مرد تحت قضیه و عنوان انسان بحث می شد و زن با مرد در حقوق سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مساوی بود، تنها در بعض مسائل عبادات تفاوت بین مرد و زن نظیر به طبیعت بیولوژیکی بود و شریعت برای زن بعض رخصت ها را مانند عدم روزه گرفتن در وقت مریضی ماهانه، حیض و نفاس، حامله بودن و دو سال شیر دادن را داد که مرد از آن استثناء می باشد.^{۳۱}

در وقت حاضر قضیه زن به سه روش بحث می شود:

اول: استقلالیه شخصیت زن: در مقدمه علمای این مدرسه ای فکری، دکتور یوسف السباعی، شیخ عبدالحلیم ابوشقه، دکتور یوسف القرضاوی و غیره می آیند. السباعی در کتابش بنام «المرأة بین الفقه والقانون»، ابوشقه در کتابش بنام «تحریر المرأة فی عصر الرسالة»، القرضاوی در تألیفاتش خصوصاً در کتابش بنام «مرکز المرأة فی الإسلام». این گروه از علماء در کتب شان استقلالیه شخصیت زن را با دلایل از قرآن کریم و سنت نبوی به اثبات می رسانند.

دوم: رد شبهات: محققین و دانشمندان در این ساحه سعی دارند تا شبهات که در مورد حقوق زنان صورت گرفته آنرا اصلاح نمایند. امام محمد الغزالی در کتابش بنام «قضايا المرأة بین التقالید الراكدة والوافدة» و «السنة النبوية بین أهل الفقه والحديث» و علامه البهی الخولی در کتابش بنام «الإسلام و قضايا المرأة»، دکتور عبد الکبیر المدغری در کتابش بنام «المرأة بین احکام

^{۳۱}. المنتدى الإسلامي العالمي للحوار / www.dialogueonline.org/womman2.htm

الفقه و الدعوة إلى التغير» و دیگران، کوشش نمودند تا شبهات را در مورد زن اصلاح و حقیقت شریعت را در مورد حقوق زنان واضح سازند.

سوم: بحث روی قضیه معاصر زن: ساحت این بحث فکری فوق العاده وسیع است و در این ساحت مسائل فقهی و قانونی و موضوعات معاصر مانند: قضیه حجاب، نقش زن در سیاست و اداره دولت، آزادی فکری زنان، حق انتخاب شریک زندگی، حق طلاق و نکاح، حق سفر، حق تعلیم، حق مبارزه علیه استبداد و ظلم، حق سهمگیری در دعوت و ارشاد و مبارزه با منکرات، حق مشارکت در دفاع از وطن و عقیده و غیره موضوعات معاصر. صاحبان این مدرسه کوشش دارند تا زن مسلمان را از تهاجم فکر غربی و فرهنگ و ثقافت نامعقول شرق اسلامی حفظ نمایند و اصطلاحات قدیم را در قالب ادبیات معاصر بیاورند تا عام فهم باشد. متأسفانه زن مسلمان شرقی از ساحت دور ساخته شد و نقش اساسی را در اظهار نظر و رأی ندارد و این مردان هستند که از حقوق شان دفاع میکنند. مؤسسات بزرگ اسلامی فاقد عضویت زنان است، زن در دارالافتاء، محاکم شرعی، انجمن های اسلامی و مؤسسه امر به معروف و نهی از منکر که قرآن کریم عضویت زن را مساوی به عضویت مرد میداند عضویت ندارد.

دکتر یوسف القرضاوی، نهضت های اسلامی را در عدم اشتراک زنان در مسائل اجتماعی و سیاسی یکی از مهمترین اشتباهات می داند و اعتقاد برین دارد که عدم اشتراک زنان در قضایای اسلامی سبب ایجاد فاصله بین طبقه نسوان و ذکور شده که در نهایت نهضت و مدنیت اسلامی آسیب دید. القرضاوی ادامه داده می گوید: به نظر من فعالیت های زنان در عمل اسلامی وقتی مؤفّقانه میباشد که زنان در ساحت فکر و علم و ادب و دعوت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و تعلیم و تربیه زعامت را بدست داشته باشند و جای شک نیست که در بین زنان علامه ها و دانشمندان بزرگ وجود دارد و دانش و فهم و درایت مخصوص مردان نیست. درپوهنتون قطر ملاحظه نمودم که دختران در ساحه علوم نسبت به پسران تفوق دارند.^{۳۲}

از مدت زیاد بین نصوص شریعت اسلامی و فرهنگ و ثقافت میراثی و رسم و روجهای کهنه و قبیلوی خلط صورت گرفته و مسلمانان در مرور زمان فرهنگ و ثقافت میراثی را دین تصور کرده و تا هنوز عدّه نتوانسته اند تفاوت بین دین و ثقافت را تمیز کنند. انستیتوت مطالعات استراتژیک افغانستان «Afghan Institute For Strategic Studies» ، بتاریخ ۲۰۱۵/۹/۲۱ در موضوع نگرانی از نفوذ افراط گرایی راپوری جمع آوری کرد، در راپور آمده که ۶۰ درصد مصاحبه شنوندگان گفته اند که برای زنان رسیدگی به امور خانه و فرزندان ضروری تر از آموزش است، ۳۲ درصد معتقدند که زنان اجازه فعالیت های سیاسی را نداشته باشند.

مشکلاتیکه زنان در جوامع اسلامی خصوصاً افغانستان به آن مواجه اند سبب آن دین نیست بلکه سبب آن رسم و رواجهای است که با دین یکجا شده و مردم آنرا دین تصور کرده اند. طیب رجب اردگان رئیس جمهور ترکیه در کنفرانس استانبول در این مورد گفت: مشکلات که زنان در جوامع اسلامی دارند و مانع اشتراک شان در مسائل اجتماعی شده است از ناحیه دین نیست

^{۳۲} عبدالحلیم أبو شقة، تحرير المرأة في عصر رسالة، الكويت، دارالقلم، ۱۹۹۰، جلد ۱، صفحه ۹/ فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، صفحات ۴۲۷-۴۲۸.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

، مشکلات که زنان در ساحات اقتصادی و اجتماعی در کشورهای اسلامی دارند در جوامع دیگر نیز است.^{۳۳}

مقام و منزلت زن در اسلام: اسلام زن را صاحب مقام و منزلت بلند ساخت، زن یعنی مادر، خواهر، همسر و شریک زندگی مرد و مسئول با مرد در خلافت و آبادی زمین. خداوند میفرماید: «و إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً» (البقرة: ۳۰). و هنگامیکه پروردگار تو به فرشتگان گفت: من در زمین خلیفه می‌آفرینم. خطاب قرآنی شامل مرد و زن می‌باشد. اسلام زن را با مرد در منزلت و مقام بیک درجه قرار داد. در قرآن کریم می‌خوانیم: «لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوُجُوهِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (اسراء: ۷۰). به راستی ما فرزندان آدم را به موهبت عقل و خردگرمی داشته و آنان را در دریا و برکشتی‌ها و در خشکی بر مرکب‌ها سوار نموده و از خوراکی‌های مطبوع به آنان روزی داده و آنان را بر بسیاری از کسانی که آفریده ایم چنان که باید برتری بخشیده ایم. خطاب قرآنی شامل فرزندان آدم است که شامل زن و مرد می‌شود.

در قدسیت اسلام، مرد و زن را بیک مقام و منزلت میداند. «من أجل ذلك كتبنا على بني إسرائيل أنه من قتل نفساً بغير نفس أو فساداً في الأرض فكأنما قتل الناس جميعاً ومن أحياها فكأنما أحيا الناس جميعاً ولقد جاءتهم رسلنا

^{۳۳} ۱۱ رجب ۱۴۰۳ هجری / ۴ جولای ۲۰۰۹ میلادی / www.alriyady.com/442123

برای معلومات بیشتر از کنفرانس‌های بین‌المللی برای زنان مراجعه شود: دکتره لیلی القرشی «المرأة في المؤتمرات الإسلامية والدولية» طبع اول ۲۰۱۲ م ، بورصة للنشر و التوزيع ، <https://books.google.com/books?id=2BHCgAAQBAJ&PG>

جامعة عدن، مركز المرأة للبحوث و التدريب / Woman's Research and Training Center/
wrtcau.net/pages.aspx?pageid=93

بالبینات ثم إن كثيرا منهم بعد ذلك فى الأرض لمسرفون» (المائدة: ۳۲). به همین سبب بر بنی اسرائیل حکم نمودیم که هرکسی انسانی را بدون ارتکاب قتل نفس یا فساد در روی زمین (از طریق اخلال امنیت عامه و نشر شرک و فساد در میان مردم) به قتل برساند، مانند آنست که همهٔ انسانها را کشته باشد، و هرکس انسانی را از مرگ نجات دهد چنان است که همهٔ مردم را حیات بخشیده است، و به تحقیق که پیغمبران ما با دلایل روشن نزد ایشان (بنی اسرائیل) آمدند، اما بازهم بسیاری از آنها پس از آن در روی زمین راه تعدی و اسراف را پیش گرفتند. در این آیه مبارکه زن و مرد مخاطب است و هر دو بنام انسان یاد شده اند. روزی مردم دیدند که أم المؤمنین أم سلمة بسرعت بطرف مسجد رسول الله در حرکت است، مردم سبب سرعت را پرسیدند، أم المؤمنین جواب دادند: نشنیدید که رسول الله خطاب کرد و گفت ایها الناس، ای مردم، ما در جمله ای مردم هستیم.

مساوات در مکلفیت ها و تکالیف شرعی: زن و مرد در مکلفیت ها و تکالیف دینی مانند: نماز، روزه، زکات، حج، امر به معروف و نهی از منکر مساوی اند. خداوند میفرماید: «المؤمنون و المؤمنات بعضهم أولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر و یقیمون الصلاة و یتؤتون الزکاة و یطیعون الله و رسوله أولئک سرحهم الله إن الله عزیز حکیم» (توبه: ۷۱). و مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده و ا می دارند و از کارهای نا پسند باز می دارند و نماز را برپا می کنند و زکات می دهند و از خدا و پیامبرش فرمان می برند آنانند که خدا به زودی مشمول رحمتشان قرار خواهد داد که خدا توانا و حکیم است.

حق تعلیم: اسلام تعلیم را بالای زن و مرد فرض گردانیده «قل ربی زدنی علماً» (طه: ۱۱۴)، پروردگار ابر علم من بیفزای. این دعا خاص برای مردان نیست. در عهد رسالت و خلافت راسده و چهار قرن اول هجری، تعلیم فرض از فرائض دین به حساب می آمد. خداوند زنان نبی الله صلی الله علیه وسلم را امر به تعلیم و تعلم و سهم داشتن برای نشر اسلام می کند و تعلیم را بالای شان فرض می سازد. «و اذکر ما یتلی فی بیوتکن من آیات الله و الحکمة إن الله کان لطیفاً خبیراً» (الاحزاب: ۳۴). ای همسران پیامبر، آنچه از باب آیات خدا و معارف الهی که در خانه های شما تلاوت می شود، به خاطر بسپارید و از آنها غفلت نکنید، که علم و قدرت خدا نافذ است و او به هر چیزی آگاهی دارد. فرض تعلیم و نشر آن تنها از اختصاص همسران رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نیست و این حکم شامل تمام زنان و تا روز قیامت باقی و حکم آن نسخ نشده است.

حق انتخاب رشته تخصص از حقوق اولیه زن است. تعلیم برای زن تنها برای تربیت اولاد و خدمت خانواده نیست، تعلیم به هدف تغیر مثبت در جامعه می باشد، تعلیم زن برای نمو اقتصاد و مدنیت و تربیه نسل جوان کمک میکند.

در موضوع تعلیم زن، دو نظریه در فرهنگ اسلامی است:

اول: تعلیم قرآن کریم و مبادئ دین اسلام از ضروریات اولیه برای زن می باشد، اما نوشتن و شعر از اولویات نیست و نباید تدریس شود، و زیر امر به معروف و نهی از منکر امارات اسلامی، تعلیم را فرض نمی داند و تعلیم از نظر او مستحب است. این نظریه از روز اول انحطاط و عقب گرایی رایج یافت. در مقدمه این گروه فقیه قیروان صاحب کتاب «الفضیلة لأحوال المتعلمین» می

آید. آراء فقهی عصر انحطاط و عقب گرایی مهم ترین عامل عقب ماندن مسلمانان در ساحة علوم به حساب می آید و نصف امت اسلامی (زنان) از علم و دانش بی نصیب شدند و کار تا درجه رسید که دروازه مساجد بروی زنان بسته شد، زن نه تعلیم دین را آموخت و نه تعلیم دنیا را. در عصر استعمار، شرق شناسان جهل امت اسلامی را ارتباط به اسباب دینی و تقلید اسلامی دادند و اسلام را مسئول عقب گرایی و عقب ماندن مسلمانان در ساحة علمی دانستند.

دوم: رأی گروه دوم برین است که تعلیم حق عام برای زن است، رسول اکرم صلی الله علیه وسلم همسران خود را امر به تعلیم و کتابت نمودند و زنان مسلمان در عصر نبوت و خلافت راشده به درجات عالی از فرهنگ و ثقافت و علم و ادب رسیدند و بزرگترین امامان مانند امام مالک در مدرسه زنان تعلیم یافتند. در بین زنان مسلمان، شاعره، طبیبه، نویسنده، قاضی و مربی و متصوفه زیاد بود. آغاز عقب گرایی و انحطاط مسلمانان از تاریخ منع حضور زنان به مساجد و تعلیم شروع میشود.^{۳۴}

در عصور طلایی اسلام، زنان به بالاترین مقام علمی رسیدند، بزرگترین امامان و مجتهدین استادان شان زنان بودند، در تصوف، متصوفات مثل رابعة عدوی و تعداد دیگر مقام ارجمند داشتند و علماء و مجتهدین از زنان در تزکیه نفس و پاکی قلب پیروی می کردند.

^{۳۴} الأبرشی، محمد عطية، مكانة المرأة في الإسلام، مطبعة الشعب، القاهرة ۱۹۱۷
محمد الغزالي، حقوق الأنسان، القاهرة مطبعة السعادة ۱۹۶۳ / دكتور يوسف القرضاوى،
فتاوى معاصرة للمرأة المسلمة، دار البيضاء للنشر، الاردن ۱۹۸۸ / الموسوعة الفقهية، دار
الكويت للنشر ۱۹۷۸ / احمد اجاييف، حقوق المرأة في الإسلام، PDF

زنان در چند قرن اول اسلامی، مقام ارجمند و عالی را در علوم اسلامی و غیر اسلامی داشتند. ابن القیم می نویسد که در بین اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم که فتواهای شان حفظ شده به ۱۳۰ نفر میرسد، که در بین شان ۲۲ مفتی از طبقه نسوان بودند. عبدالحلیم ابی شقة (ت ۱۹۹۵م) در کتابش بنام «تحریر المرأة فی عصر الرسالة»، آزادی زن در عصر رسالت، از مفتی های زن نام می برد و أم المؤمنین بی بی عائشه را در مقدمه ذکر میکند.

در عهد تابعین در مدینه منوره هفت عالم و فقهی بزرگ بنام فقهاء هفتگانه بودند. کتب التراجم در مورد ایشان می آورد که هر یک از آنان علم را از استادان زن آموختند. سعید بن المسیب (۹۴هـ) از عائشه رضی الله عنها، عروة بن الزبیر (۹۳هـ) از اسما بنت ابوبکر، القاسم بن محمد از عمه اش عائشه رضی الله عنها.

امامان مذاهب علم را از عالمتان زن آموختند، امام مالک بن انس (۱۷۹هـ) از عایشه بنت سعد بن ابی وقاص. سبب گرایش امام ابو حنیفه به فقه و فتوا در نتیجه سؤالی بود که یک زن از او نمود. امام محمد بن حزم الاندلسی صاحب مذهب الظاهری در تکوین شخصیت خود می نویسد: به حضور زنان رسیدم و از اسرار شان تعلیم گرفتم و زیر تربیه شان بزرگ شدم.

در شرق اسلامی، امام الخطیب البغدادی (۴۶۳هـ) حدیث و علم آن را از محدثه طاهره بنت احمد التنوخیه (۴۳۶هـ) آموخت. العسقلانی (۸۵۲هـ) در کتاب خود بنام «الدرر الكامنة فی أعیان المئة الثامنة» از ۵۴ شیخه یاد میکند که از جمله استادان او بودند. در قرن هفتم فاطمه بنت امام السید احمد الرفاعی الکبیر (۶۰۷هـ) فقهیه بزرگ بود. مؤرخین قرن هشتم هجری، أم زینب فاطمه بنت عباس البغدادی (۷۱۴هـ) را یاد می کنند. الذهبی در

«السير» ام زینب را شیخه و مفتی و فقهی و عالمه حنبلی یاد میکند. او در کتابش بنام «العبر» می نویسد که ام زینب سیده (بزرگ) نساء زمان خود بود. صلاح الدین الصفدی (ت ۷۶۴ هـ) در کتابش «اعیان العصر» می نویسد که ام زینب بالای منبر ایستاده برای مردان و زنان وعظ میکرد. ام الفقیه الشافعی به لقب عالمه شهرت داشت و در منبر وعظ میکرد.^{۳۵}

در ساحه علوم و فنون مانند: رسم، نحت، موسیقی و درامه، زنان از عصر تابعین نقش فعال داشتند. مدارس هنرهای زیبا را در مدینه منوره و مکه مکرمه زنان رهبریت می کردند و مؤرخین در بحث ها و تحقیقات شان به اثبات میرسانند که هنرهای زیبا و موسیقی کلاسیک از اندلس توسط زنان مسلمان به غرب اروپا رسید.^{۳۶}

عدم حضور زنان در محاکم شرعی و دارالافتاءها: در مراحل تاریخ اسلامی در اکثر کشورهای اسلامی در محاکم عالی (ستره محکمه) و دارالافتاءها زنان حضور ندارند. عدم حضور و عضویت زن در دارالافتاء و محاکم عالی امر قصدی میباشد، عضویت زنان در محاکم عالی و دارالافتاء عالی به مصلحت قضایای شرعی زنان میباشد. دکتر جبرفضیلات استاد فقه مقارن در پوهنتون اردن می گوید: موانع شرعی در تعیین زنان در دارالافتاء وجود ندارد خصوصاً آنچه تعلق به فقه زنان دارد. او اضافه میکند که تعداد از زنان از حیاء و شرم نمی توانند مشکل شانرا برای مفتی های مرد اظهار کنند و

^{۳۵}. جهت معرفت بیشتر از فقهاء زن و عالمات و واعظات به نشرات فقه اسلامی مراجعه فرماید.

^{۳۶}. فضل غنی مجددی، مطالعه اسلامی در باب هنر و موسیقی (جواز و عدم جواز) ناشر فقه اسلامی، کالیفورنیا، ایالات متحده امریکا ۲۰۲۲.

مفتی زن از مشکلات زنان و مسائل مربوط به زنان نسبت به مفتی مرد عالمتر است.

دکتر عابدی در تحقیقاتش باین نتیجه رسیده که مانع در شریعت برای حضور زن در دارالافتاء نیست ، ممانعت به سبب عقب ماندن مسلمانان و تأثیرات محیط و فرهنگ و تفکر جامعه است.

دکتر محمد الحایک می گوید: باید اعتراف کرد که خلل در مؤسسات افتاء و مجامع فقیه رسمی و غیره که تعلق به حضور زنان دارد وجود دارد. او اضافه می کند که مسئول این واقعیت ها میراث اجتماعی و فرهنگی است که تا حال در جامعه حاکمیت دارد. امام ابوحنیفه و ظیفه قاضی را برای زن اجازه میدهد و مانع شرعی نمی بیند. علامه شیخ محمد الغزالی عنوانی در کتاب خود بنام « المرأة و الأسرة و الوظائف العامة » دارد او هیچ مانع در شریعت برای تولی زنان به مناصب عالی نمی بیند. الغزالی می نویسد: احکام ثابت قرآن کریم که به مصلحت زن است اهمال میشود یعنی از آن صرف نظر می شود ، و زن به پایین ترین درجه نزول میکند تا درجه که به خاطرش مجلس صلح دائر نمیشود. در امور دین چیزهای است که نه به آن امر شده و نه از آن نهی گردیده است و این منطقه عفو است ، شریعت برای ما فرصت داده تا در ساحه عفو به آزادی عمل نمائیم ، الغزالی ادامه داده می نویسد: هیچیک حق ندارد رأی خود را دین معرفی کند ، رأی ، رأی است . ابن حزم میگوید: اسلام تولی منصب بغیر از خلافت اعظمی را برای زن منع نکرده.^{۳۷}

^{۳۷}. محمد الغزالی، السنة النبوية بين أهل الفقه .. و أهل الحديث ، دار الشروق ، طبع دهم ۱۹۹۲ ، صفحات ۵۲-۶۵.

علامه شیخ محمد مهدی شمس الدین در کتابش بنام «مسائل حرجة فی فقه المرأة»، فقه معاصر را برای زنان ترتیب داد و صفحه جدید را در ساحة فقه زنان کشود. او مسائل جنجال برانگیز که سالها مردم را بخود مشغول ساخته بود و اکثر علماء در مورد آن سکوت کرده بودند بررسی و قضایای فقهی زنان را در چهار ناحیه مورد مطالعه قرار داد:

۱. قضیة ستر زنان (حجاب در حضور مردان و دیدن نامحرم به طرف زن و نظر انداختن زن به طرف نامحرم).
 ۲. صلاحیت و اهلیت زن برای رسیدن به حاکمیت در دولت «ریاست دولت». شیخ شمس الدین در تولی زن به ریاست دولت می نویسد: کتاب و سنت مرد بودن را شرط تولی ریاست دولت نمی داند بلکه اهلیت را شرط زعامت می داند.
 ۳. حقوق مشترک بین زن و شوهر.
 ۴. کار کردن زن در تجارت و ساحات اجتماعی و بشردوستانه.^{۳۸}
- در عصرهای عقب گرایی و عقب ماندگی، بیشتر صدمه را طبقه زنان دیدند. مردان بخاطر اینکه خود را از گناه حفظ کنند زنان را زندانی ساختند. زنان را از رفتن به مساجد برای تعلیم منع کردند و در نتیجه نصف جامعه جاهل ماند و نسل های بعدی در دامن مادران بیسواد بزرگ شدند. متأسفانه تمام آیات

^{۳۸} محمد مهدی شمس الدین، الستر والنظر، بیروت، المؤسسة الدولية للنشر، جلد ۱، ۱۹۹۴، صفحه ۵ و www.kalema.net/v1/?pt=3398&art و فضل غنی مجددی، روش

فکر معاصر اسلامی، جلد اول، صفحات ۴۳۳-۴۳۴

و احادیث که به مصلحت زن بود نادیده گرفته شد، خطاً مرد بخشیده میشود و اما در خطاً، زن باید قیمت بزرگ را بپردازد.^{۳۹}

علامه رشید رضا صاحب تفسیر المنار، بحث جدید را در مسأله زن باز کرد و نظریات جدید را در کتاب بزرگ خود بنام «حقوق النساء فی الإسلام» به نشر سپرد. او مشارکت زنان را در زندگی عمومی جامعه و در ساختار سیاسی از نظر شریعت اسلامی به اثبات رسانید.

در اواخر قرن بیست، مطالعات و تحقیقات جدید در مورد شریعت و زن انجام یافت و اضافات جدید در مسأله زن در شریعت اسلامی صورت گرفت. در ساحة تفسیر و فقه و حدیث مطالعات جدید صورت گرفت، امام محمد الغزالی روش جدید را در تفسیر قرآن کریم زیر عنوان «تفسیر موضوعی» به طبع رسانید و استاد عکاشه عبدالمنعم تفسیر فی ظلال القرآن را بشکل موضوعی ترتیب کرد و آیات مربوط به زن را بنام «المرأة فی الظلال القرآن» به نشر سپرد.

در ساحة حدیث استاد عبدالحلیم ابو شقة اولین کتاب خود را بنام «تحریر المرأة فی عصر الرسالة»، آزادی زن در عصر رسالت، را در ۱۶ مجلد به نشر سپرد. ابو شقة احادیث که مربوط به زن بود از کتب معتبر احادیث جمع آوری کرد و در جریان تحقیق به احادیث دست یافت که در روشنی آنها نظر عموم محققین در مسأله زن تغیر کرد. ابو شقة میگوید احادیث که به امور زنان تعلق دارد مطالعه آن نظر و رأی دانشمندان را نسبت به نقش زنان در جامعه

^{۳۹}. فقه اسلامی، شماره ۲۹۷، جون ۲۰۲۲.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

کاملاً تغییر میدهد.^{۳۰} مطالعات جدید مهمترین منبع برای قانون اساسی مطابق شریعت اسلامی میباشد و بدون استفاده از منابع معاصر شریعت اسلامی نامکمل مانده و زنان صاحب حق که شریعت برای شان داده از آن محروم می شوند.

متأسفانه در افغانستان و کشورهای مشابه به آن، اکثر تحقیقات و مطالعات در مورد زن و حقوق نسوان تکراری و فاقد عمق علمی و بحثی است. زینب الغزالی روش تکراری و غیر عمیق دانشمندان معاصر اسلامی را بشدت انتقاد می کند و روش محافظه کارانه را به نفع جامعه زنان نمی داند. علامه مرحوم القرضاوی مانند زینب الغزالی میگوید که اکثر خواهان در امریکا و اروپا، شکایت دارند که سخنرانان در قضیه زن و در مسأله حقوق و وجایب شان بصورت تکرار سخنرانی دارند و اشتراک در همچو کنفرانسها ضیاع وقت است. عموماً بحثها در موضوع زنان در دایره اخلاقیات و حیاء و آداب و عدم تقلید زن مسلمان از رسم و رواجهای غرب و قضیه حجاب خلاصه میشود و دانشمندان از نقش زنان در نهضت، مدنیت، تربیه و تعلیم کمتر بحث می کنند و اکثر بحثها در مسأله زن نظری است و در مورد تطبیق عملی بحث صورت نمیگیرد. برای تطبیق شریعت اسلامی و خصوصاً آنچه به طبقه نسوان تعلق میگیرد، لازم و ضروری است تا تفاوتهای جامعه و تغییراتی که در صف زنان از ناحیه تعلیم و تربیه پیش آمده تواجه داشت، زن معاصر مسلمان مانند زن قرنهای گذشته نیست، اگر زعمای سیاسی تغییرات را نپذیرند و آنچه شریعت اسلامی به زنان داده آنرا تطبیق عملی نکنند و زنان

^{۳۰} عبد الحلیم ابو شقة، تحریر المرأة فی عصر الرسالة، جلد ۱، صفحه ۲۸ و فضل غنی مجددی همان مرجع، صفحات ۴۳۲-۴۳۳.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

را در تدوین قوانین شرعی و تطبیق عملی آن اشتراک ندهند، احتمال قیام عمومی را باید داشت.^{۳۳} زنان حق مشارکت در امور اجتماعی و مبارزه در راه حق را مطابق شریعت اسلامی میداشته باشند.^{۳۴}

حقوق دینی: شریعت اسلامی حقوق دینی زن را حفظ و آزادی تفکر و حق انتخاب دین را برایش می دهد. مرد مسلمان حق ندارد زن غیر مسلمان خود را با آوردن فشار به اسلام دعوت کند و او را از رفتن به عبادتگاه منع کند. اسلام حق تغییر معتقدات را برای زنان داده. «لا إكراه فی الدین»، با استفاده از حق انتخاب دین، تعداد از زنان در حضور رسول اکرم صلی الله علیه و سلم ایمان آوردند و از شوهران شان جدا شدند.

حق اشتراک در جهاد: امام القاضی بن عربی الأندلسی (۱۱۴۸/۵۴۳) می نویسد: در مسجد اقصی در وقت حملات صلیبی اداره ای بنام «رباط زنان» بود که در آن یک هزار زن مشغول تعلیم و عبادت بودند، این تعداد از زنان در وقت حمله بالای مسجد اقصی با صبر و استقامت از مسجد اقصی دفاع کردند و همه به شهادت رسیدند.

در ختم مجلس وزراء کشورهای اسلامی در قاهره بتاريخ ۵ اگست سال ۱۹۹۰ اعلامیه ای به نشر سپرده شد و در ماده ۶ آن آمده است: زن مساوی مرد در کرامت و انسانیت است و زن دارای حقوق و وجایب می باشد و همچنان زن

^{۳۳} فضل غنی مجددی، همان مرجع و همان صفحه، و همچنان فضل غنی مجددی، ازدواج و تربیه در فکر معاصر اسلامی، فضل غنی مجددی، خانواده در اسلام و عکاشة عبد المنان الطیبی، المرأة فی ظلال القرآن، دار الفضیلة للنشر و التوزیع و التصدیر، القاهرة.

^{۳۴} دکتور ابراهیم الناصر، الحركة النسوية الغربية و محاولة العولمة/ دکتور صابر احمد طه، نظام الأسرة فی اليهودية و النصرانية و الإسلام، مصر للطباعة و النشر و التوزیع ۲۰۰۳.

شخصیت مدنی و حقوقی و مالی مستقل دارد و حق دار درآمد و نسب خانوادگی خود را حفظ کند.^{۳۳}

مفاهیم غیر صحیح و ارتباط آن به شریعت اسلامی

مفاهیم غیر صحیح که از میراث فرهنگ و ثقافت غیر اسلامی است، فکر و اندیشه مسلمانان را نسبت به قضیه زن دچار مشکلات ساخته است. دانشمندان معاصر سعی دارند تا مفاهیم غیر صحیح که دین تصور شده آنرا اصلاح سازند، در مقدمه علماء در این راستا مرحوم علامه محمد الغزالی می آید، او با شجاعت و فقاہت که از صفات ذاتی اش بود، آنچه از اسلام نیست و داخل شریعت شده و به مقام و منزلت زن صدمه وارد نموده بحث های جالبی دارد که در این تحقیق از نظریات او استفاده میشود.

اول: عدم خارج شدن زن از منزل

بعض احزاب و تنظیمات اسلامی، زنان را از خارج شدن از منزل و کار کردن در مؤسسات داخلی و خارجی و تحصیل یکجا با پسران بنام تطبیق شریعت اسلامی منع می کنند. این گروه ها آیه مبارکه: «و قرن فی بیوتکن و لا تبرجن تبرج الجاهلیة الأولى» (الأحزاب: ۳۳)، و در خانه هایتان قرار گیرید و مانند روزگار جاهلیت قدیم زینت های خود را آشکار مکنید؛ را دلیل برای عدم خروج زن از منزل می گیرند. این گروه متأسفانه حکم خاص را عام می سازند و بالای تمام زنان تطبیق می کنند. آیه مبارکه خاص برای زنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم است، زنان رسول اکرم صلی الله علیه و سلم وضعیت و خصوصیت های خاص را داشتند و مانند زنان دیگر نیستند. قرآن کریم در

^{۳۳} . حقوق الإنسان، اعلان القاهرة، کتابخانه پوهنتون منیسودا، امریکا/

مورد زنان رسول اکرم صلی الله علیه و سلم می گوید: «ای همسران پیامبر، شما مانند هیچ یک از زنان {دیگر} نیستید. اُم المؤمنین بی بی عائشه رضی الله عنها از همه بهتر معنی و مقصد آیه مبارکه را می دانست با آنهم از مکه خارج شد و در جنگ الجمل اشتراک کرد، اگر مقصد از آیه مبارکه عدم خارج شدن می بود بی بی عائشه از مکه خارج نمیشد.

اگر معنی و مقصد و مفهوم آیه مبارکه را عام و شامل تمام زنان مسلمان سازیم و زنان را از رفتن به مکتب و پوهنتون و مساجد و حمام و پارکها منع نمائیم معنی آن حکم عقوبت جزاء در حق زن میباشد. خداوند میفرماید: «و الاتی یأتین الفاحشة من نسائکم فاستشهدوا علیهن أربعة منکم، فإن شهدوا فأمسکوهن فی البیوت حتی یتوفاهن الموت أو یجعل الله لهن سبیلاً» (النساء: ۱۵). و شان کسانی از جمله زنان شما که مرتکب فحشاء (زنا) گردند، چهار مرد را از میان خود (مسلمین) بر آنها شاهد بخواهید و اگر شاهدان (بوقوع عمل فحشاء) گواهی دادند پس آن زنان را در خانه ها نگاه دارید تا وقتی که مرگ شان فرا میرسد یا خداوند برای آنها راهی (دیگر) مقرر فرماید. شریعت فقط در یک حالت و آن عملکرد به فحشات و بعد از اثبات آن امر می کند که زنان را اجازه خارج شدن از خانه ندهید. در حالت ارتکاب عمل فحشات نگاه کردن زن در داخل خانه و اجازه ندادن به خارج شدن یک نوع جزاء برای انجام عمل فحشات (زنا) است. در غیر آن اگر زن را اجازه خارج شدن از خانه نداد، این عمل خلاف حکم شریعت است و معنی آن زندانی کردن زن بدون حق میباشد.

آیه ۳۳ سوره النساء در مورد تبرج است «و لا تبرجن تبرج الجاهلیة الأولى». و مانند روزگار جاهلیت زینتهای خود را آشکار مکنید، آشکار یا ظاهر کردن زینت به معنی خارج شدن از خانه نیست.

موضوع زینت زن از مسائل قابل بحث در رابطه بین زن و مرد است، مسأله زینت از جمله مسائل است که در عصر حاضر انتشار بیشتر نسبت به گذشته کرده. در سوره النور زینت این طور آمده: «و لایدین زینتهن إلا ما ظهر منها..» (النور: ۳۱)، زینت خود را جز آن مقدار از آنان که نمایان است آشکار ننمایند. مناقشه و بحث در آیه کریمه (ما ظهر منها..) است یعنی زینت که ظاهر و آشکار می باشد. زینت دو معنی را افاده میکند:

- زینت لباس و این قول عبدالله بن عباس، الحسن، و ابن سرین و النخعی است.
 - زینت روی و کفان دستان و پا، قول عبدالله بن عباس، و سعید بن جبیر و عطاء و قتادة و دیگران است.
- مفسرین قول دوم را در تفسیر زینت (روی و دستان و کفان پا) ترجیح میدهند. شریعت اسلامی برای زینت شروط معین را گذاشته مثل نرسیدن ضرر برای جسم، عدم مبالغه و اسراف در زینت و اعتدال در زینت در غیر آن اصل زینت مباح میباشد، و زینت در هر زمان نظر به وسائل زینت تغیر میکند. دلیل از سنت برای جواز زینت:

۱. عمر بن عبدالله برای عبدالله بن عقبه خبر داد و نوشت که سبیعة بنت الحارث برایش خبر داد که شوهرش عامر بن لوی که در غزه بدر اشتراک داشت و در حجه الوداع وفات نمود از او حامله بود. برایش طلبگار جدید آمد و او (سبیعة) زینت کرد یعنی برای پذیرای از طلبگار؛ آرایش

نمود. ابوالسنابل به منزلش آمد و دید که سبیعة زینت کرده، گفت زینت بخاطر اینکه نکاح کنی است؟ بخدا که تا چهار ماه و ده روز از وفات شوهرت سپری نشود نمی توانی ازدواج کنی. سبیعة بعد از ولادت طفلش نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم رفت و موضوع را بیان کرد. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم جواب دادند بعد از اینکه طفل به دنیا آمد میتوانی ازدواج کنی... (متفق علیه).

سؤال در این است که اگر روی سبیعة پوشیده می بود، ابوالسنابل از کجا می دانست که او زینت کرده. اگر زینت حرمت میداشت سبیعة در حضور مرد نا محرم با زینت حاضر نمیشد. شریعت برای زن آرایش معقول و معتدل را اجازه میدهد و از افراط و تفریط به خاطر حفظ سلامت زن و جامعه جلوگیری میکند. زنان مسلمان در اظهار زینت لباس و جسم شرایط محیط و اخلاق جامعه را مد نظر داشته باشند.

در مسأله زینت، شرایط محیط و عرف جامعه قابل اهمیت است، زینت و وسائل آن در گذشته یک نوع بود و در عصر حاضر کاملاً تفاوت دارد، با تفاوت حکم جواز آن موجود است. اسلام در تمام امور امر به اعتدال میکند. زن نیز ادب اسلامی را با اینکه شریعت زینت یا آرایش را برایش اجازه داده مراعات نماید. پوشاندن روی و زینت آن مانع نشر فساد اخلاقی نمیشود، اصلاح جامعه به تقوی و ایمانداری ارتباط دارد.^{۲۳۴}

بعض مبلغین بنام شریعت خروج زن را بصورت قاطع منع می نمایند، و حدیث شریف را دلیل برای عدم خروج می دانند. «زنی پدرش به مرض مرگ مبتلاء

^{۲۳۴} . هدیل عبدالمجید الزیر، زینة المرأة.. نظرة على الحكم الشرعی، الجزيرة نت

۲۰۲۳/۵/۱۷

شد، از شوهر اجازه خواست تا بدیدن پدرش رود، شوهر اجازه نداد، زمانیکه وفات کرد و اجازه خواست تا در جنازه پدر اشتراک کند، شوهر اجازه نداد، زمانیکه به رسول الله حکایت کرد، رسول الله برایش گفتند: خداوند پدرت را بخاطر اطاعت از شوهرت بخشید. متأسفانه دین اسلام را اینطور معرفی می کنند، اسلام یعنی زندان برای زنان.

علامه محمد الغزالی حدیث را بررسی کرده می نویسد: حدیث در صحاح نیست و مقطوع می باشد و هدف از آن عدم خارج شدن زن از منزل برای ابد است، و این مسأله را اسلام بشدت رد میکند، در حدیث صحیح رسول اکرم صلی الله علیه وسلم می فرمایند: «إِنَّ اللَّهَ أَذْنُ لَكُمْ أَنْ تَخْرُجْنَ فِي حَوَائِجِكُمْ». خداوند شما را اجازه خارج شدن برای کار و ضرورت داده.^{۲۲۵}

احادیث زیادی در باب عیادت مریض آمده که شامل زنان و مردان می شود مثلاً: «عودوا المریض»، مریض را عیادت کنید، کسیکه مریض را عیادت کند، «إذا مرض فعهده»، اگر مریض شد عیادت اش کنید. احادیث و اوامر رسول اکرم صلی الله علیه وسلم مخصوص برای مردان نیست، بل عام است که شامل زنان و مردان میشود. امام بخاری در کتاب «المرضى» در صحیح خود باب «عیادة النساء للرجال» دارد و می آورد: و عادت أم الدرداء رجلاً من أهل المسجد من الأنصار» أم الدرداء مردی از أهل مسجد که از انصار بود عیادت کرد.^{۲۲۷}

^{۲۲۵} محمد الغزالی، همان مرجع، صفحه ۵۱.

^{۲۲۷} رواه فی الصحیح معلقاً، و وصله فی الأدب المفرد. ادب مفرد را استاد عبدالعلی نور احراری به دری فارسی ترجمه نموده اند. صحیح البخاری جزء دوم، ترجمه مختصر دکتور عبدالرحیم فیروز، دار السلام للنشر و التوزیع، الرياض، باب مریض صفحات ۱۲۶-۱۰۳۱.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

علامه دکتور یوسف القرضاوی، در مورد کلمه «اختلاط» یعنی یکجا شدن زنان با مردان، می نویسد که این کلمه، کلمه خارجی است که در فرهنگ و ثقافت اسلامی داخل شده است، بهتر است تا کلمه «ملاقات» یا «مقابله» و یا «مشارکت» مردان با زنان را در بدل اختلاط استفاده نمود. زنان محبوس و جدا از جامعه مردان نبودند تا اینکه عصر عقب گرایی شروع شد. زنان با رسول الله نماز را به جماعت اداء می کردند و در نمازهای جمعه و عید اشتراک می داشتند، در درس با مردان یکجا حضور می یافتند و از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم راجع به دین سؤال می کردند.

زنان صحابه در غزوات با مردان یکجا اشتراک می داشتند و اسلحه حمل می کردند. أم عماره نسیبه بن کعب در غزه احد اسلحه بدست داشت و رسول الله در مورد او گفت: «لمقامها خیر من مقام فلان و فلان» مقام او بهتر از مقام فلان و فلان است. امام مسلم روایت میکند که أم سلیم در روز حنین خنجر بدست داشت. امام بخاری در صحیح خود باب مستقل بنام «غزو النساء و قتالهن» دارد.

تاریخ اسلامی شاهد مبارزات زنان علیه استعمار و اشغال خارجی میباشد. امام القاضی ابن عربی الأندلسی (۵۴۳ هجری / ۱۱۴۸ میلادی)، می نویسد که در مسجد اقصی در زمان حملات صلیبی اداره ای بنام «رباط زنان» بود که در آن یک هزار زن مشغول تحصیل و عبادت بودند، این گروه از زنان در وقت حملات صلیبی بالای مسجد اقصی با صبر و استقامت از مسجد اقصی دفاع و همه به شهادت رسیدند.

در مسائل اجتماعی زنان مشارکت فعال داشتند و مردم را امر به معروف و نهی از منکر می کردند. روبرو شدن و لقاء بین زن و مرد شرعاً حرمت ندارد،

بلکه جواز دارد و ضرور هم است اگر هدف از آن مشارکت خوب باشد و در لقاء و مشارکت حدود شرعی باید مراعات شود.^{۳۷}

کار کردن خارج از منزل یکی دیگر از موضوعات قابل بحث در دائره شریعت اسلامی است. گروهی کار زن را خارج از منزل و دفاتری که مردان در آن کار می نمایند اجازه نمی دهند. زن مانند مرد انسان و موجود زنده است، قرآن کریم میگوید: «بعضکم من بعض» (آل عمران: ۱۹۵). بعضی از شما بعضی دیگر اند (مرد و زن در اجابت دعا و ثواب و عمل یکسان اند و اصل مشترک دارند).

خداوند سبحانه و تعالی، انسان را برای عمل و کار خلق کرده، خداوند عمل خوب زن و مرد را اجر و ثواب میدهد و در کار بین زن و مرد تفاوت نیست. خداوند عزوجل می فرماید: «فاستجاب لهم ربهم أنى لا أضيع عمل عمل منكم من ذکر أو انثى» (آل عمران: ۱۹۵). پس پروردگارشان (دعاهای) ایشانرا اجابت فرمود: البته که من عمل هیچ کسی از شما را که بکار (خیر) قیام نموده است خواه مرد باشد یا زن ضایع نمی سازم. مسلمانان فراموش کرده اند که عامل نجات و پیروزی در دنیا و آخرت استوار به سه عامل ایمان بخداوند، ایمان بروز آخرت و عمل صالح. هر یک از این سه عامل اگر مراعات نشود، عقیده و شریعت سقوط میکند. عمل صالح مختص به عبادات و اداء فرائض دینی نیست، عمل صالح دائره آن فوق العاده وسیع میباشد و شامل تمام امور زندگی می شود.

^{۳۷} الدکتور یوسف القرضاوی، فتاوی معاصرة، الجزء الثانی، المکتب الإسلامی، ۱۴۲۱

هـ / ۲۰۰۰ میلادی، صفحات ۳۰۱-۳۱۱.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تعداد از علماء در عصر حاضر ادعا دارند که از عمر بن الخطاب رضی الله عنه عالمتر و با تقوی تر اند. عمر زن را رئیس بلدیة مدینه مقرر کرد، نسبیة تاجران و دکانداران را محاسبه میکرد و نرخ تعیین می نمود. آیا عمر نمی دانست که کار زن حرام است؟

زن نصف جامعه را می سازد، تصور نمی شود که اسلام نصف جامعه را عاطل و باطل سازد. شریعت کار زن را در خارج از منزل حرمت نداده، و هیچ انسان حق ندارد چیزی را بدون نص صحیح الثبوت، صریح الدلالة حرام سازد، و اصل در اشیاء مباح است مگر آنچه را خداوند حرام ساخته باشد. باین اساس می گوئیم که کار زن در اصل جواز دارد، و ممکن مستحب یا واجب باشد اگر ضرورت به آن باشد فرض می گردد. اگر زن بیوه و طلاق شده باشد و موارد مالی نداشته باشد هر نوع کار برایش واجب و حلال میباشد.^{۳۳۸} شریعت کار زن را حرمت نداده، برای زن مسلمان واجب است تا مسائل شرعی مانند حجاب، ادب و اخلاق اسلامی را در ساحة کار مراعات نماید.

وزارت تحصیلات عالی امارت اسلامی، یکجا بودن دختران و پسران را در صنوف درسی مخالف شریعت می داند، و از نظر علماء افغانستان اختلاط بین زن و مرد در یک مکان را شریعت منع کرده است. مشکل در فهم اختلاط و معنی خلوت است، خلوت آنرا می گویند که دختر و پسر جوان در یک اطاق یکجا باشند و دروازه را از داخل بسته کنند. باهم بودن در صنف درسی، کافتریا، اطاق کنفرانس، مسجد و غیره امکان عمومی خلوت نیست. شریعت مانع یکجا شدن زنان و مردان در اماکن عمومی نیست، مسدود ساختن مدارس و پوهنتون ها بنام شریعت مخالف شریعت است. در بدل

^{۳۳۸} الدكتور یوسف القرضاوی، همان مرجع، صفحات ۳۳۰-۳۳۲.

مسدود نمودن اماکن عمومی، وظیفه دولت اسلامی و نظام اسلامی تربیه ایمانی است. در عهد رسالت و خلافت راشده زنان با مردان در تحت یک سقف نماز اداء میکردند و با مردان جهاد می نمودند و در حضور مردان از رسول اکرم صلی الله علیه و آله سؤال می نمودند، زنان در حضور مردان و در نماز جماعت، عمر رضی الله عنه را مورد سؤال قرار می دادند. در عصر حاضر نه تنها دروازه های مؤسسات تعلیمی مسدود است حتی زنان در نماز جماعت نیز حضور نمی داشته باشند. از وظیفه حکومت است بصورت فوری مدارس و پوهنتون ها را باز کند و همچنان برای زنان امرشود تا در نماز جماعت مانند مردان حاضر شوند و زنی که در نماز جماعت حاضر نشود باید مجازات شود. اگر شوهر یا پدر و یا برادر مانع حضور زنان در پوهنتون و مساجد می شود باید به حکم شریعت مجازات شود.

یکتن از خواهران از افغانستان تماس تیلیفونی داشت و گفت که جوانی خارج از افغانستان برایش خواستگاری کرده، آیا شرعاً حق دارد با او حرف بزند؟ خواهر اضافه کرد که نزد مفتی صاحب رفتم تا حکم شرعی را بدانم. مفتی از عقب پرده با من حرف زد و گفت قبل از نکاح حرف زدن حرمت دارد. برای خواهر گفتم: یکبار دیگر نزد مفتی صاحب رفته سلام برایش برسانید و بگویند که شما دین را از صاحب رسالت بهتر می دانید و تقوی شما بالاتر از تقوی صاحب رسالت علیه السلام است. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم مستقیماً و بدون حجاب با زنان حرف میزدند و برای جوانان قبل از نامزدی می گفتند که باید از نزدیک یکدیگر را ببینند زیرا در دیدن قبل از نامزدی خیر و برکت است. آیا دین را اینطور به مردم تعریف کرد؟ من برای خواهر

گفتم که تیلفون حرف نزده مستقیماً از طریق زوم تماس قائم نماید تا چهره ای جوان را دیده و جوان چهره شمارا ببیند.^{۲۳۹}

دوم: القوامة: ۲۳۰

الرجال قوامون على النساء، مردان بر زنان حمایت و سرپرستی دارند. آیه ۳۴ سوره النساء از جمله آیاتی است که مورد استفاده مخالفین جهت شبهه پراکنی قرار می گیرد. آنان با برداشت نادرست از آیه، ضمن استنباط برتری مرد بر زن و حاکمیت مطلق مرد بر زن، آن را بر بی عدالتی و ظلم خداوند حمل می کنند. آیه مبارکه مربوط به روابط بین زن و مرد در داخل خانواده و خانه است نه خارج از دایره خانواده، آیه مسئولیت مرد را که حمایت و حفاظت و تدبیر امور اقتصادی خانواده است نشان میدهد، آیه شریفه در مقام بیان برتری مردان بر زنان نیست، بلکه بیانگر وظیفه و ریاست و تقسیم امور خانواده است.

القوامه، ولایت داشتن مرد بالای زن را اکثر غربی ها ظلم می دانند، عده از مسلمانان خصوصاً طبقه زنان از چند سال باینطرف علیه ولایت مرد مبارزه دارند و تسلط و ولایت مرد را دیکتاتوری و تحکم مرد بالای زن می دانند و این حکم شریعت را ظالمانه می پندارند. بعضی از مردان معنی و اصطلاح قوامه را درک صحیح نکرده، اینطور فهمیده اند که قوامه یعنی تسلط مطلق

^{۲۳۹}. فضل غنی مجددی، ازدواج و تربیه در فکر معاصر اسلامی.

^{۲۴۰}. القوامة: ولایت، قیام به یک امر و مال و ولایت امر/ معجم المعانی الجامع- معجم عربی عربی/ المعجم الوسیط، قاموس عربی/ قوامون: اداره کنندگان امر معاش- فراهم آورندگان وسایل معیشت و زندگی (از ماده قیام است). قوامون جمع قوام به معنی برپای ایستاده، سرپا، کسی که می توان به او تکیه کرد.

مرد بالای زن و فضیلت داشتن مرد نسبت به زن، در حالیکه معیار فضیلت در اسلام تقوی است و ارتباط به جنسیت ندارد.

تعداد از مسلمانان که در بین شان دعوتگران جوان نیز شامل میباشند، مفهوم «قوامه» را صحیح درک نکرده و تصور دارند که شوهر در دفتر کار زن نیز ولایت و تسلط دارد. علامه مرحوم محمد الغزالی مثال می آورد و می گوید در نظر این گروه از مسلمانان اگر زن طیب باشد و در شفاخانه کار کند، شوهر حق مداخله را نیز میداشته باشد و این فهم خاطی از شریعت اسلامی است.^{۳۳۱}

ابن منظور در مورد واژه قوامون می گوید: قوام از صیغه مبالغه بوده و ریشه آن «قیام» است. زبان عربی قیام را به معنای ایستادن (ضدنشستن) آورده است و در آیه «الرجال قوامون علی النساء»، به معنای محافظت و اصلاح است.^{۳۳۲}

راغب اصفهانی در معنی قوامه می گوید: مردان به اختیار خویش به تدبیر امور زنان قیام می نمایند. «قوام» هم برزن و هم در مورد مرد اطلاق می شود. ابن اثیر می گوید: «قیام» و «قیم» صیغه مبالغه و از صفات خداوند است و معنای آنها قائم و برپا دارنده امور خلق و مدبر عالم در همه احوالات و شئون است.^{۳۳۳} مرحوم شیخ محمد متولی الشعروی، آیه مبارکه را تفسیر لغوی

۳۳۱. فضل غنی مجددی، ازدواج و تربیه در فکر معاصر اسلامی، امریکا ۲۰۱۸م، صفحات ۱۲۴-۱۲۵.

۳۳۲. ابن منظور، ۱۴۱۴: ۴۹۶/۱۲.

۳۳۳. www.parsquran.com/www.fa.wikipedia.org.

رد شبهات ملحدین / PDF / [www.instagram.com>BILm...](https://www.instagram.com/BILm...)

کرده می گوید، مردان مانند نظامیان قائم یعنی ایستاده برای خدمت همسران و خانواده های شان هستند، قیام برتری و فضیلت نیست، بلکه در خدمت باقی ماندن است، الشعراوی اضافه می کند که قوامه بیشتر به مصلحت و نفع زن است.^{۳۴}

قوامه در اسلام مکلفیت و مسئولیت است نه شرف و برتری و تسلط، قوامه مسئولیت مرد را در مصارف و امنیت خانواده تثبیت می کند، قوامه از مرد می خواهد تا مسئولیت های خود را در قبال خانواده درک و اداء کند، قوامه مشروط به شروط مثل: عدل، احسان و رحمت می باشد.^{۳۵}

آیه کریمه: «ولهن مثل الذی علیهن بالمعروف وللرجال علیهن درجه» (البقرة: ۲۲۸)، سخن از درجه است، درجه مانند قوامه مسئولیت و مکلفیت مرد را نسبت به خانواده نشان می دهد. آیه کریمه بصورت مجمل در روابط بین مرد و زن و یا زن و شوهر است، پس زنان را حقوق و مکلفیت ها و مردان را حقوق و مکلفیت ها است به عبارت دیگر زندگی بشکل خوب و پسندیده و تفاهم و همکاری و مشوره «و أمرهم شوری بینهم» بین زن و شوهر می باشد.

رسول اکرم صلی الله علیه مسئولیت مشترک زن و شوهر را در حدیث مبارک اینطور بیان می کنند: «کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیتہ. تا آخر حدیث»، همه ای شما راعی و مسئول از رعیت خود هستید، مرد راعی اهل منزل است و از آنها مسئولیت دارد، زن راعی در خانه شوهر و اولاد خود است و از آنها مسئولیت دارد.. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم اصطلاح «راعی» را

^{۳۴}. تفسیر الشعراوی، ویدیو.

^{۳۵}. دکتر نبیل علقم، الثقافة العربیة و التجدید الإسلامی، ص ۴۱۱، فضل غنی مجددی، روش فکر معاصر اسلامی، صفحات ۴۱۸-۴۱۹،

استفاده نمودند تا تساوی بین زن و مرد را در وجایب و مسئولیت نشان دهند.^{۳۳۲} مملکت عربستان سعودی، اخیراً ولایت مرد بالای زن که در قانون کشور بود لغو کرد و برای زنان بدون محرم ویزه حج و عمره و سفر را صادر نمود. حکومت سعودی از فتوای هایی علماء در سفر زن بدون محرم در این راستا استفاده کرد، و از فتوای علمای گذشته بیرون شد.

فضیلت هدیه الهی است ارتباط به جنسیت ندارد، قرآن کریم در مورد کرامت میفرماید: «إِنْ أَرَمَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ اتِّقَاكُمْ» با کرامت و بهتری از بین شما نزد پروردگار با تقوی ترین شما است، چه تقوی در وجود زن باشد یا مرد. عده نسبت به فضیلت که خداوند برای انسان داده حسادت دارند، خداوند از حسادت منع کرده می فرماید: «وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا» (النساء: ۳۲). آرزوی چیزی (از حسد) نکنید که خداوند به آن برخی از شما را بر بعضی دیگر برتری داده است. مردان از آنچه کسب نموده اند بهره مند شوند و زنان از آنچه کسب نموده اند بهره مند گردند.

هستند عده مردان که نسبت به بعض زنان فضیلت بیشتر در بعض نواحی دارند، و هستند عده زنان که نسبت به بعض مردان فضیلت بیشتر دارند، دانش و حکمت از لطف و مرحمت خداوند است، خداوند برای هر کس بخواهد عطاء میکند و در عطاء خداوند تفاوت بین زن و مرد نیست. خداوند میفرماید: «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا»

^{۳۳۲} راعی: جمع رعاة، حافظ، حامی، نگهدار، پشتیبان، چوپان.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

(البقرة: ۲۶۹). به هر که خواسته باشد حکمت و دانش عطا فرماید و هر که را حکمت و دانش نصیب شود یقیناً خیر فراوانی دریافته است.^{۲۳۷}

زن بودن در جمله نواقص و مرد بودن فضیلت نیست، زن و مرد یکدیگر خود را تکمیل می کنند، بدون موجودیت زن و مرد ادامه زندگی ناممکن است، بدون زن و مرد ماشین زندگی توقف میکند.

در تساوی بین زن و مرد در شریعت اسلامی دکتوره مریم السباعی استاذ دراسات اسلامی در جامع الازهر می نویسد: مقصد از مساوات بین زن و مرد در شریعت اسلامی در منزلت و مقام انسانی و مسئولیت اجتماعی است در حالیکه در غرب تساوی در ساحت معنوی بین مرد و زن سلب شده. در غرب بنام تساوی حقوق مقام عالی زن سقوط کرده و در هر بیست دقیقه یک زن در امریکا طلاق میشود و از زن در تبلیغات تجارتي استفاده میشود.^{۲۳۸}

شریعت مساوات بین زن و مرد را در مکلفیت های شرعی ثابت می داند. مساوات در تکالیف دینی: مساوات در نماز، روزه، حج، امر به معروف و نهی از منکر «المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یا مرون بالمعروف و ینهون عن المنکر و یقیمون الصلاة و یؤتون الزکاة و یطیعون الله و رسوله أولئک سیرحمهم الله إن الله عزیز حکیم» (التوبة: ۷۱). مردان و زنان با ایمان دوست و یار یکدیگرند؛ که به کارهای پسندیده و می دارند، و از کارهای ناپسند باز می دارند، و نماز بر پا می کنند و زکات می دهند، و از خدا و رسولش فرمان می برند، آنانند که خدا به زودی مشمول رحمتشان قرار

^{۲۳۷}۲۳۷. مصطفی الزرقا، فتاوی، طبع اول ۱۴۲۰ هجری/۱۹۹۹ میلادی، صفحات ۲۴۳-۲۴۴.

^{۲۳۸}۲۳۸. الشرق الاوسط ۱۹۹۶/۱/۳.

خواهد داد، که خدا توانا و حکیم است به حکم قرآن کریم باید نصف مامورین وزارت امر به معروف و نهی از منکر از طبقه زنان باشد.

مساوات در حقوق سیاسی بین زن و مرد، مساوات در تعلیم و کار و امور اجتماعی. دولت اسلامی مکلفیت دارد تا مساوات بین زن و مرد را در حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ضمانت کند. در قانون اساسی دولت اسلامی باید فصل مستقل در مسأله حقوق زنان باشد مثل:

حق ثابت زن در مجالس تشریعی، گرفتن وظیفه اداری و قضائی، حق زن در نقل تابعیت اطفالش، حق مشارکت و مراجعه و تدقیق تمام قوانین که به زن ارتباط دارد، اجباری بودن تعلیم تا مرحله ثانوی، حق گرفتن طلاق، حق گرفتن اولاد در سن طفولیت (حضانه) بعد از طلاق، تأسیس محکمه خاص برای تحقق مصلحت زنان در خانواده، قانون شدید علیه آنانکه به شرف زن صدمه وارد می کنند، قانون منع خشونت (خشونت فیزیکی، خشونت روانی)، تعیین مدت حبس بالای آنانکه سبب اذیت جنسی و تجاوز اخلاقی می شوند، حبس دائمی به سبب تجاوز جنسی، عدم نقل کارگران زن بدون رضایت شان، حق زن کارگر برای گرفتن اسکان جدید.^{۲۳۹}

^{۲۳۹}. دکتر ابراهیم الناصر، الحركة النسوية الغربية ومحاولات العولمة. دکتر صابر احمد طه، نظام الأسرة في اليهودية والنصرانية والإسلام، مصر للطباعة والنشر والتوزيع ۲۰۰۳. حقوق المرأة بين التشريع والتطبيق / www.parlmany.com / عبدالقادر شيبه الحمد، حقوق المرأة في الإسلام ۲۰۱۰، رابطته التحميل من موقع Archive. احمد اجاييف، حقوق المرأة في الإسلام PDF

ابو حنیفه برای زن اجازه می‌دهد قاضی باشد بغیر از محکمه جنایات. الطبری والظاهریه می‌گویند زن میتوان در تمام مسائل قضایی، قاضی باشد. زن حق دارد تا عضو شورای ملی باشد و صدای خود را در انتخابات بلند کند.^{۲۴۰}

موضوع مشارکت سیاسی زن در جمله موضوعات بحث انگیز میباشد. قرآن کریم که مصدر اول تشریع اسلامی است در مورد مشارکت زنان در نظام سیاسی وضاحت کامل دارد. آنانکه با مشارکت سیاسی زنان مخالف اند، حدیث که از رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در مورد دختر کسری امپراطوره فارس روایت شده آنرا حجت برای منع زن به زعامت سیاسی می‌گیرند. حدیث مبارک باین عبارت روایت شده: «لن یفلح قوم و لو أمرهم امرأة» قومی که زنی بر آنان حکومت کند، رستگار نخواهند شد. این حدیث از احادیث مشهور در منابع روایی و فقهی اهل سنت و فقه شیعه است. این حدیث، نقش زیادی در اندیشه فقهاء داشته است و در موارد زیادی با توجه به آن، در باره زنان و تلاشهای سیاسی آنان نظر داده و آنان را از شرکت در امور سیاسی و اجتماعی، منع کرده اند. برای جلوگیری از حضور زنان مسلمان در مسائل اجتماعی از این حدیث بیشتر استفاده می‌شود.

در مورد حدیث سخنانی زیاد است و اکثر فقهاء و اهل حدیث آنرا موضوعی و خاص برای امپراطوره فارس می‌دانند. دختر کسری، دیکتاتور بود و مشوره را در امور دولت نمی‌پذیرفت و با ملت ظلم روا می‌داشت، پس هر زنی که دارای این نوع خصوصیت باشد لیاقت زعامت را ندارد، این حکم

^{۲۴۰} . دکتر یوسف القرضاوی ، الإسلام یحیی حقوق المرأة دون تدلیس / www.al-garadawi.net

www.al-garadawi.net . حقوق المرأة فی الإسلام بین الواقع و الشبهات المعاصرة PDF

شامل مردان نیز می شود، حدیث خبر از دختر کسری بود و نمی توان مورد خاص را بدون دلایل قوی دیگر عام ساخت.

اختلاف بین فقهاء فقط در یک نقطه و آن تولی زن خلافت است و در تولی وظائف دیگر بین زن و مرد فرق نیست. دلالت های قطعی وجود دارد که مشارکت زن در تمام امور سیاسی ثابت است. در تاریخ صدر اسلام و در حوادث و واقعات سیرت نبوی شریف نقش سیاسی زنان زیاد مشاهده می شود.^{۲۴۱}

زنان در عهد خلافت راشده مناصب عالی را در دولت داشتند. حضرت عمر رضی الله عنه، «الشفاء» را بحیث وزیر تجارت و مسئول تجار و مراقبت بازار که وظیفه بسیار مهم بود تعیین کرد. او معاهدات تجارتي را امضاء می نمود و دعاوی که بین تجار و مؤسسات تجارتي پیش می شد در مورد آن قضاوت و فیصله می نمود. شفاء اولین وزیر در حکومت عمر بن الخطاب بود که قوانین کار و تجارت شامل خرید و فروش را نوشت و تطبیق کرد.

شفاء اسم اش لیلی بنت عبد الله العدویه القریشیه در جمله صحابیات و مهاجرین اول بود. لیلی ملقب به شفاء به سبب بود که قبل از اسلام در مکه مردم را علاج می نمود و در جمله ای دانشمندان مکه به حساب می آمد و مردم را تدریس می کرد. امام ابن حجر در کتابش «الإصابة فی تمییز الصحابة» شفاء را در جمله زنان با فضیلت و عاقله می آورد و میگوید که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم برای او منزل رعایش داد تا با پسرش سلیمان زندگی کند. شفاء اولین معلمه در مکه و مدینه بود و أم المؤمنین حفصه رضی الله عنها از جمله

^{۲۴۱}. برای معلومات بیشتر مراجعه شود به: فقه اسلامی، شماره سه صد و نهم، جون ۲۰۲۳

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شاگردان او بود. در غزوات اداره امور صحی را بدست داشت و صحابه را معالجه میکرد و در غیر اوقات جهاد صحابه برای تداوی به منزلش می رفتند. امام الحاکم در «المستدرک» در مورد تداوی شفاء فصل مستقل دارد. شفاء رضی الله عنها در سال ۲۰ هجری در خلافت عمر رضی الله عنه وفات کرد و مدت ۳ سال بحیث وزیر کارکرد و برای امت اسلامی و اسلام خدمات عظیم انجام داد.^{۲۴۲}

علامه مرحوم محمد الغزالی، حدیث فوق را بررسی کرده می نویسد: حدیث از ناحیه سند و متن صحیح است، اما مردم در معنی آن به اشتباه رفته اند. الغزالی اضافه میکند که در وقت فتوحات اسلامی فارس را ملکه مستبد اداره میکرد، خانواده حاکم عقیده و ایمان به مشوره نداشت و رأی مخالف را احترام نمیکرد. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم شکل و صورت حکومت و دولت فارس را تعبیر صادقانه نمودند.

اگر نظام فارس مبنی بر مشوره و شورا می بود و امپراطوره مانند «گولدامائیر» صدراعظم یهود می بود یقیناً که نظر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم طور دیگر می بود. الغزالی در آخر بحث می نویسد ارتباط بین مذکور و مونت در این مورد چه است، زن صاحب دین بهتر از مردی که ریش انبوع دارد میباشد.^{۲۴۳}

۲۴۲. حبیب الله، اول وزیرة للتجارة فی الإسلام، اکتوبر ۲۰۱۸.

۲۴۳. محمد الغزالی، السنة النبویة بین أهل الفقه.. و أهل الحديث، صفحات ۵۸-۵۹.

حق طلاق: همانطوری که شریعت اسلامی برای مرد حق طلاق را با شروط داده، بدون شک برای زن نیز حق گرفتن طلاق را داده است. ممکن نیست شریعت اسلامی زن را مجبور و مکلف به ادامه حیات با مردی که نمی خواهد بکند.

شریعت اسلامی زن را حق انتخاب شریک زندگی و نکاح اش را میدهد، قرآن کریم در حق زنان می گوید: «فلاح جناح علیکم فیما فعلن فی أنفسهن بالمعروف» (البقرة: ۲۳۴). بر شما گناهی نیست در آنچه که ایشان را جع به نفس خود به وجه پسندیده (در حدود شرعی) تصمیم میگیرند، و خداوند به همه کردارتان آگاه است. پدر و پدرکلان حق ندارد دختر را بدون رضایت او به نکاح شخص بیاورند. در کتب سنت مثالهای زیادی است که رسول اکرم صلی الله علیه و سلم دخترانی که بدون رضایت شان به شوهر داده شده بودند اجازه و حق فسخ نکاح را دادند.

شریعت اسلامی برای زن که شوهرش نمی تواند زندگی زوجیت را ادامه بدهد حق گرفتن طلاق را که بنام «خلع» یاد میشود میدهد. شریعت اسلامی مرد را توصیه میکند که در مقابل زن از صبر کار گرفته زود طلاق ندهد، به همین ترتیب زن را نیز توصیه میکند تا در گرفتن طلاق عجله نکند. ابن قدامة در «المغنی» میگوید: اگر زن به سبب اخلاق و شکل و دین و کبرسن و ضعف و ناتوانی شوهر کراهیت دارد حق دارد خلع بخواهد. یعنی از حق مهر خود در مقابل خلع بگذرد.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شریعت اسلامی دست مرد را در طلاق آزاد نگذاشته است ، مرد در وقت حیض تا زمانی که زن پاک نشود حق دادن طلاق را ندارد ، اما برای زن حق خلع را حتی در وقت حیض نیز داده و این امتیاز برای زن است.^{۲۴۴}

حجاب در شریعت

آیه ۲۳ در قرآن کریم در باره حجاب وجود دارد ، حجاب انواع مختلف دارد مانند حجاب فکری و حجاب فیزیکی. آیات قرآن کریم که در باره حجاب سخن گفته اند بسیار است اما ۲ آیه صراحتاً به وجوب حجاب اشاره کرده .

آیه ۳۱ سوره نور: و به زنان مؤمن بگو که چشمان خویش فروگیرند و شرمگاه خود نگه دارند و زینتهای خود را جز آن مقدار که پیداست آشکار نکنند و مقنعه های خود را تا گریبان فروگذارند و زینتهای خو را آشکار نکنند ، جز برای شوهر خود یا پدر خود یا پدر شوهر خود یا پسر خود یا پسر شوهر خود یا برادر خود یا پسر برادر خود ، یا پسر خواهر خود یا زنان همکیش خود ، یا بندگان خود ، یا مردان خدمتگزار خود که رغبت به آن ندارد ، یا کودکانی که از شرمگاه زنان بی خبرند. و نیز چنان پای بر زمین نزنند تا آن زینت که پنهان

^{۲۴۴} .الدكتور يوسف القرضاوى، فتاوى معاصرة، الجزء الثانى، صفحات ۳۹۶-۴۰۲.

فضل غنى مجددي، اردواج و تربيه در فكر معاصر اسلامى، فصل هفتم، انحلال زوجيت. الدكتور وهبة الزحيلي، الوجيز فى الفقه الإسلامى، الجزء الثالث، دارالفكر، دمشق ۲۰۰۶/۱۴۲۷، الباب الثانى، انحلال الزواج وآثاره.

خلع: رها کردن زوجه برمالی که از شوهر گرفته. طلاق گرفتن زن از شوهر با بخشیدن مهر خود یا دادن مال.

در فرهنگ زبان خلع: عزل کردن، معزول کردن. مترادف خلع: اخراج، انفصال، برکناری، عزل، معزول، مخلوع. الخلع: کلمه اصلها اسم (خلع) فى صورة مفرد مذکر و جذرها (خلع).

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

کرده اند دانسته شود. ای مؤمنان، همگان به درگاه خدا توبه کنید، باشد که رستگار گردید.

این آیه به آیه حجاب شهرت دارد، و به حکم آیه مبارکه حجاب بر زنان واجب شده است.

آیه ۵۹ سوره احزاب (آیه جلباب)، ای پیامبر به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: جلبابها {روسری های بلند} خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای اینکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است (و اگر تا کنون خطا و کوتاهی از آنها سر زده توبه کنند) خداوند همواره آمرزنده رحیم است.

آیه ۵۳ سوره احزاب: و هرگاه از زنان رسول متاعی می طلبید از پس پرده طلبید، که حجاب برای آنکه دل‌های شما و آنها پاک و پاکیزه بماند بهتر است. در ۲۳ آیه قرآن کریم در مورد حجاب اشاره شده است.

اگر در مورد حجاب از ناحیه دین بحث شود، حجاب به اجماع امت فرض از فرائض دین می‌باشد و بالای زن واجب است تا حجاب شرعی را مراعات نماید.

اگر در مورد حجاب از ناحیه مدنیت بحث شود، حجاب حق شرعی و قانونی زن است و زن حق دارد تا در جامعه به حشمت و با ستر زندگی کند و حق کار را بدون تبعیض داشته باشد.

اگر حجاب از ناحیه ملی بحث شود، حجاب علامه و نمونه از مقاومت علیه اشغال فکری و فرهنگی است. تاریخ مبارزات مسلمانان علیه استعمار شاهد مبارزات زنان است، زن مسلمان برای مبارزه با اشغال و استعمار فرهنگی و نظامی، حجاب را شعار و علامه ای از علامات مقاومت می‌داند.

واژه حجاب از فعل متعدی «حجب» گرفته شده، به معنای مانع شدن. در اصل یعنی چیزی که بین دو فضا قرار می گیرد، فاصله و جدایی می اندازد. به این تعبیر حجاب همان پرده است، چون مانع دیدن و دیده شدن است. حجاب واژه ای عربی است و زبان شناسان عرب، برای آن دو معنای اصلی شمرده اند:

۱- حجاب به مفهوم مانع و حایل میان دو چیز است، خواه آن دو چیز از امور مادی و اشیائی محسوس باشد و یا از امور معنوی و غیر محسوس. راغب چنین گوید: حجب و حجاب به معنای منع از وصول و رسیدن دو چیز به همدیگر است، حجب دارای یک معنای اصلی است و آن منع است، گفته میشود: حجبته، یعنی منع کردم او را، حجاب به معنای ستر و پوشش نیز استفاده شده است.

در اصطلاح فقهاء: حجاب لباسی است که زن برای حفظ عورت از اجانب می پوشد. فقهاء در بدل حجاب اکثراً اصطلاح ستر را استفاده می کنند.

حجاب یکی از مظاهر اسلامیت و هویت مستقل برای زنان مسلمان است، حجاب شعار زن مسلمان و برگشت به شریعت پنداشته شده و نمونه و سمبلی از تعلیمات اسلامی و تکلیفی برای مسلمانان، خصوصاً زنان است. اجماع در این است که حجاب فرض از فرائض دین است، اما در درجه فرضیت آن آراء و نظریات متفاوت میباشد، یکطرف آنرا داخل اصل دین میداند و طرف دیگر آنرا فرع از فروع دین می شمارد.

شیخ الازهر دکتور احمد الطیب می گوید که خلع یا کشیدن حجاب در جمله کبائر نیست با اینکه بالای زن مسلمان فرض میباشد. کمیته فتوا الازهر میگوید که ترک حجاب عقوبت آن شدید است، اما با ترک حجاب زن از اسلام

خارج نمی شود و اما گناهکار محسوب می گردد، و گناه آن معصیت بزرگ به حساب نمی آید به معنی دیگر در جمله گناهان کبیره حساب نمی شود.

مجلس دارالافتاء و بحوث اروپا در مورد حجاب می نویسد: پوشیدن خمار و پوشاندن سر یا حجاب که امروز گفته میشود، بالای زن مسلمان فرض است، اما فرع از فروع دین است نه اصل از اصول دین، و ترک آن با استطاعت در جمله گناهان صغیره شمرده میشود، و اگر تشدد و یا شدت در مورد حجاب و فشار آوردن بالای زن بخاطر حجاب، زن را از دین متنفر سازد، فقه موازات امر میکند که نباید اصل را قربانی فرع ساخت.^{۲۴۵} بناءً به فیصله علماء و مجالس علمی و دارالافتاءها حجاب فرض است اما از اصل دین مانند نماز نیست و شریعت اجازه نمیدهد تا اصل قربانی فرع شود. البته در نتیجه تربیت اسلامی و بلند رفتن ایمان، زنان مسلمان حجاب را مراعات می کنند و تجربه نشان داده که در تطبیق احکام شرعی شدت نتیجه ای آن معکوس است و مردم بعد از زوال حکومت و سلطه سیاسی از شریعت مسافه می گیرند. علامه دکتوریوسف القرضاوی، زمانی که حکومت فرانسه دختران با حجاب را از ادامه تعلیم در پوهنتونهای فرانسه منع نمود فتوا داد که دختران برای ادامه تعلیم قبل از داخل شدن به ساحه پوهنتون حجاب را خلع کنند و بدرس خود ادامه بدهند. القرضاوی نوشت که دولت فرانسه میخواهد تا دختران مسلمان از تعلیمات عالی محروم شوند، و نباید حجاب مانع تعلیم شود.

لباس شرعی برای زنان مسلمان شکل معین ندارد، اما صفات معین دارد، نقاب، برقه در تمام مذاهب فقهی فرض و واجب نیست، هر زن حق دارد که

^{۲۴۵} المجلس الاوربي للافتاء والبحوث، فتوى ۱۶ (۱/۱۶)، www.e-cfr.org

نقاب یا برقه را انتخاب میکند و یا نمیکند. هیچ فقیه نمی گوید که دولت حق فرض کردن حجاب و لباس شرعی را با استفاده از عصا دارد و این امر به ارشاد و نصیحت و به ایمان داری شخص تعلق دارد.

شروط حجاب:

۱. ستر تمام سر، اسلام تأکید دارد که سر پوشیده باشد.
 ۲. ستر تمام بدن بغیر از رو و کفان دست.
 ۳. لباس تنگ نباشد تا جسم برانده نشود.
 ۴. حجاب برای زینت نباشد و سبب جذب و توجه مردم نشود.^{۲۴۲}
- علماء و فقهای معاصر در مسأله حجاب شرعی باین عقیده و باور اند که حجاب لازم است تا در دائره فقه موازنه بررسی و بحث شود در غیر آن دچار مشکلات فقهی می شویم. فقه موازنه برای مسلمانان واجب می سازد تا در معالجه امور دینی از تدرج کار گیرند. بعض اوقات سبب آن می شود تا انسان از بعض منکرات سکوت نماید تا نشود در روش و اسلوب معالجه منکر بیک منکر بزرگتر مواجه شد و نمونه آنرا در مسأله حجاب در ایران در این اواخر مشاهده کردیم. این امر و مبدأ در شریعت معروف و معلوم است. به اساس قاعده تدرج سکوت به منکر (حجاب)، دعا می نمائیم که خداوند خواهران ما را به راه مستقیم هدایت کند. واجب است تا زنان مسلمان را قناعت داد که پوشاندن سر از جمله فرائض دین است و خداوند و رسولش صلی الله علیه و سلم زنان را امر به حجاب می نمایند.

دعوتگران و مسئولین دولت اسلامی در مورد حجاب از فقه موازنه استفاده و پیروی کنند. در تطبیق شریعت و امر الهی تدبر و دقت بکار است و شدت،

شدت بیشتر را خلق میکند. تا زمانی که زن مسلمان به فرضیت حجاب ایمان نیاورد و قانع نشود، حجاب با حکم قانون نتیجه مطلوب که شریعت آنرا می خواهد ندارد. فقه تدرج و فقه موازنه و فقه مرحله در تدوین قوانین باید مراعات شود. مسئولین نظام متوجه این امر شرعی بیشتر باشند. خوشبختانه اکثریت قاطع زنان افغانستان حجاب اسلامی را مراعات می کنند لذا لازم به تدوین قانون در این مسأله نمیباشد. دانشمندان و حقوق دانان و علمای شریعت در مجموع با هم اتفاق دارند که قانون به تنهایی جامعه را نمی سازد، تریه سالم و عقیده را سخ تطبیق قانون را کمک می کند. حجاب در زیر نظام دیموکراسی نسبت به دیکتاتوری بیشتر مراعات می شود بطور مثال در امریکا و اروپا که زن مسلمان آزادی بیشتر نسبت به کشورهای اسلامی دارد، به حجاب بیشتر توجه می کند و در خیابانهای کشورهای اروپائی هر روز تعداد دختران با حجاب بیشتر می شوند، برعکس در کشورهای اسلامی که نظام استبدادی حاکمیت دارد، زنان از ترس حاکم نه به حکم شریعت حجاب می کنند و همینکه هواء پیما از قلمرو کشور اسلامی خارج میشود، حجاب برداشته می شود. تطبیق حجاب با وارد کردن فشار فزینکی سبب میشود تا زنان راه نفاق را انتخاب کنند، در ظاهر امر حجاب داشته و در باطن امر با حجاب و اصل دین مخالف باشند. خطر نفاق نسبت به حجاب با فشار ضرر آن بیشتر است.

اندازه و مقدار حجاب شرعی

در مسأله حجاب شرعی بین علماء اختلاف بسیط و جزئی از صدر اسلام تا عصر حاضر وجود دارد. یک گروه حجاب را بصورت مطلق بدون اظهار یا ظاهر شدن رو و دستان و پا فرض می دانند. این گروه می گویند که اسلام زنا

را حرام ساخته، و برهنه بودن روی زن سبب زنا میشود، لذا باید روی زن پوشیده باشد.

دلیل این گروه غیر شرعی و بدون استناد به نصوص شریعت است، شریعت اسلامی کشف روی زن را در حج و نمازها واجب ساخته. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم می دیدند که روی زنان در مساجد و بازار و مناسبت های اجتماعی پوشیده نیست و امر به پوشیدن روی نمی کردند. فقهاء باین نظر ورآی اند که روی و دستان تا بند و پا تا بجلک و صدای زن عورت نیست. ابن عباس و ابن عمر و دیگر صحابه و تابعین و امامان مذاهب با هم اتفاق نظر دارند که روی و کفان دست و پا داخل عورت نیست.

زن حق دارد با مرد، و مرد حق دارد با زن حرف زند و «غض بصر» پت کردن مطلق چشم نیست. قرآن کریم مردان را اینطور خطاب می کند: «قل للمؤمنین یغضوا من أبصارهم و یحفظوا فروجهم ذلک اذکی لهم إن الله خبیر بما تصنعون» (النور: ۳۰). (ای رسول ما) مردان مؤمن را بگو تا چشمها (از نگاه ناروا) بپوشند و فروج و اندامشان را (از کار زشت با زنان) محفوظ دارند که این بر پاکیزگی (جسم و جان) آن اصلح است، و البته خدا به هر چه کنید کاملاً آگاه است. قرآن کریم مردان را خطاب میکند که چشمان خود را حفاظت کنند نه زنان را که روهایشان را بپوشانند. متأسفانه مردان برای اینکه خود را از گناه حمایت و حفاظت کنند زن را زندانی ساختند.

القاضی عیاض از علماء عصر خود روایت می کند - چنانکه الشوکانی روایت کرده - زن لازم نیست روی خود را در راه رفتن بپوشاند، مرد باید چشمان خود طوریکه خداوند امر کرده پائین اندازد.

أَمُ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا مَيَّيْ كُوِيْد: زَنَانُ بَارِسُوْلُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَمَازَ صَبِيْحٍ رَا بَا جَمَاعَتٍ اِدَاءَ مَيَّيْ كُرْدُنْدُو اِكْرَ تَارِيْكِي نَمَيْ بُودَ ، رَخْسَارُ شَانِ دِيْدَه مَيَّيْ شُد. بَايِن مَعْنِيْ كِه رُوِيْ شَانِ پُوْشِيْدَه نَبُوْدَ ، وَ اَمَا تَارِيْكِي شَبِ مَانَعِ دِيْدِن رَخْسَارُ شَانِ مَيَّيْ شُد. ^{٢٤٧}

اجماع در این است که برقه رواج بعض کشور های اسلامی است نه حجاب شرعی، اگر یک زن میخواهد از آزادی استفاده کند و برقه بر سر کند نباید مانع آن شد، اما مهم این است که نباید برقه را حجاب شرعی معرفی کرد.

شریعت اسلامی مانع اذیت فیزیکی و خشونت علیه زن است: زن و مرد اولاد آدم اند، انسان به طبیعت بشری که دارد یکروز با سعادت و روز دیگر آزرده خاطر می باشد. شریعت طبیعت انسان را درک و رابطه زوجیت را به حسن معاشرت و رفتار نیکو میداند. تعداد از مردان آیه مبارکه «و اللاتی تخافون نشوزهن فعظوهن و اهجرهن فی المضاجح و اضربوهن»، رابه معنی حق اذیت فیزیکی برای خود می دانند و از آن استفاده سوء می نمایند. ^{٢٤٨}

مشکل در فهم معنی نشوز است، نشوز حالت بسیار زشت است که زن مرتکب آن می شود و زندگی زوجیت را نا ممکن میسازد، با این هم شریعت از مرد میخواهد تا صبر داشته باشد و زندگی مشترک را حفظ کند. نشوز

^{٢٤٧}. فقه اسلامی، شماره دو صد نود هفتم، جون ٢٠٢٢. محمد الغزالی، السنة النبویة بین أهل الفقه و أهل الحديث، دار الشروق، طبع دهم اگست ١٩٩٢، صفحات ٤٢-٤٧، الدكتور یوسف القرضاوی، فتاوی معاصرة، جلد دوم، المكتبة الاسلامی، ٢٠٠٠ م، صفحات ٣٣٥-٣٦٧

^{٢٤٨}. فضل غنی مجددی، ازدواج و تربیه در فکر معاصر اسلامی، صفحات ١٨٤-١٨٦

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تنها از خصوصیت زن نیست، مردم نیز نشوز دارد، اگر مرد غیر قابل زندگی باشد، زن حق دارد با فشار او را مستقیم سازد.^{۲۴۹}

شیخ الازهر دکتور احمد الطیب در مسأله (زدن زن) که در قرآن کریم آمده می گوید این مورد تا هنوز مورد بحث است و هدف از استفاده آیه مبارکه متهم کردن اسلام می باشد.

دکتور طیب می گوید که زدن زن که در آیه ذکر شده حجت نیست، و حجت دانستن آن جهل بزرگ از لغت قرآن کریم و دلالت های لفظی آن می باشد. او اضافه می کند که تفسیر این آیه کریمه باید در روشنی آیات دیگر باشد، زیرا حکم عام برای مرد نیست تا تواند زن را اذیت فزیک کند، و حق مطلق شوهر برای زدن زنش در هر وقت که بخواهد نیست و هر وقت که بخواهد است. الطیب اضافه می کند که حکم عام شریعت در مورد زدن این است که زدن جنایت و حرمت است اگر بقصد اهانت و ضرر برای انسان باشد و زدن بغیر حق و مبرر شرعی حرام و ممنوع می باشد و اگر ثابت شد قصاص دارد، مثلی که عمر بن الخطاب قبضی را امر کرد که در پشت پسر عمرو بن العاص بزند.

قرآن کریم زدن را صریحاً منع کرده و قول خداوند (ولاتتضاروهن) و عاشروهن بالمعروف، حالتی است که برای شوهر زدن را حرام می سازد. در یک حالت اگر مصلحت و حفظ خانواده باشد و ضرر بزرگ مانند انهدام خانواده باشد و

^{۲۴۹}. نشوزهن: عصیان و استکبار از اطاعت آن زنان - ناسازگاری آن زنان (کلمه نشوز در اصل به معنای بلند شدن از سرچیزی و برگشتن از آن است، نشوز از مجلس به این است که آدمی از مجلس برخیزد تا دیگری بنشیند، و بدین وسیله او را تواضع و احترام کرده باشد).

بین مباح بودن ضرب بصورت علنی و بین آیه (و اضربوهن)، استدلال به آیه برای مباح بودن ضرب مطلقاً سوء فهم از آیه و گمراهی است.

رسول اکرم صلی الله علیه و سلم از ضرر رساندن به زنان هوشدار داده و به معامله حسنه با زنان امر می کنند. در خطبه حجة الوداع فرمودند: استوصوا بالنساء خيراً فإنهن عندكم عوان لا یملکن لأنفسهن شیئاً، و إنکم إنما أخذتموهن بأمانة الله و استحلتتم فروجهن بكلمات الله، فاعقلوا ایها الناس قولی.^{۲۵۰} با زنان صحبت نیکو کنید و حق ایشان نگاهدارید که ایشان اسیرانند بنزدیک شما. اسیر به معنی زندانی نیست، باین معنی است که به عقد نکاح همسر شما شده اند و امانت الهی نزد شما می باشند. نکاح به معنی غلامی و کنیزی نیست بلکه عقد شرعی است که زن و مرد را در مسائل جنسی اجازه می دهد.

حضرت محمد صلی الله علیه و سلم نهایت تلاش را برای آزادی زنان به خرج داد و در این کار الگوی حسنه ای بود که خودش آن را پایه ریزی کرده بود. آن حضرت صلی الله علیه و سلم از ضعف جسمانی زنان با خبر بود و برای حمایت آنان از قرار گرفتن در معرض شکنجه های جسمی و معنوی حریص بود و با بیش از یک شیوه و در مواضع متعدد، رحمت و عطفوت را نسبت به آنان اظهار می داشت. و همیشه امر می کردند که با زنان به خوبی رفتار کنید و

^{۲۵۰}. المرأة فی الإسلام / www.ar.wikipedia.org / حقوق المرأة فی المجتمع PDF، حقوق و واجبات المرأة فی الإسلام PDF، مكانة المرأة فی الإسلام PDF، محمد الغزالی، فقه السيرة، الطبعة السابعة، دار القلم، دمشق، دار الشامیة، بیروت ۱۹۹۸/۱۴۱۸، صفحه ۴۵۶.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

همین نصیحت را در حجه الوداع تکرار کرد. رسول اکرم صلی الله علیه و سلم آنچه در حق زنان می‌گفتند، نظری نبود بلکه خود به آن عمل می‌کردند.^{۲۵۱}

^{۲۵۱}. دکتر راغب الحنفی السرجانی / مترجم: محمد حنیف حسین زائی، از انتشارات مشهد، حافظ ابرو ۱۳۹۳/ زن خانواده > <http://eslahe.com>
http://hawzah.net>Hadith

اشتباه و خطا در تطبیق شریعت

عوامل متعدد سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و نفوذ و فشار خارجی سبب شده تا شریعت اسلامی بصورت صحیح در جوامع اسلامی تطبیق نشود. میتوان عوامل ذیل از بین عوامل مختلف مهمترین سبب عدم موفقیت تطبیق شریعت اسلامی از یک قرن بدین سوء دانست:

۱. عدم مراعات تدرج (تدریجی) در تطبیق شریعت.
۲. عدم مطالعه ودقت در مورد تغییرات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و علمی و فرهنگی که در جوامع اسلامی پیش آمده است.
۳. عدم مراعات فقه مصلحت، فقه مرحله، فقه واقعیت، فقه موازات، فقه، اولویات، فقه ضروریات، واجتهادات معاصر در تطبیق شریعت اسلامی.
۴. فهم نادرست از اصل شریعت و عدم تفریق بین اصول دین و فروع دین و ثوابت شریعت و متغیرات آن.
۵. اشتباه انسان از اینکه برداشتها و تفسیرات اش و تفسیرات گروهی که به آن انتساب دارد از شریعت، شریعت اسلامی است و خلاف آن شریعت نیست. آنچه شخص از شریعت میداند صحیح و آنچه دیگران میدانند اشتباه و خطا است.
۶. تأثیر قوانین مدنی غربی بالای قوانین شرعی در اکثر کشورهای اسلامی.
۷. استفاده نادرست زمامداران سیاسی از شریعت اسلامی و استفاده از نام شریعت برای ادامه قدرت و استبداد و قهر و تهدیب و قتل و زندانی کردن مخالفین سیاسی.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

در فصل تجربه های تطبیق شریعت اسلامی دیدیم که بطور عموم تجربه های تطبیق شریعت اسلامی به ناکامی انجامید و دلیل ناکام ماندن تطبیق شریعت اسلامی به اصل شریعت ارتباط ندارد بلکه ارتباط مستقیم به زمامدارانی دارد که شریعت را به هوا و خواست خود تطبیق و خواهشات و برداشته ها و آراء خود را شریعت می دانند. از یک قرن باین طرف تطبیق شریعت اسلامی حالت مسلمانان را تغییر نداد و برعکس مشکلات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جوامع اسلامی را عمیقتر و بیشتر نمود.

علل و عوامل تجربه های ناکام تطبیق شریعت اسلامی، تا حال مطالعه و بررسی دقیق علمی نشده و اکثر نقد و بررسی، خصوصاً که مسلمانان انجام داده اند شفوی و تاریخی میباشد، بررسی عوامل ناکامی ضرورت به بحث علمی و تخصصی و تفصیلی دارد و امید است فصل جدید در نقد تطبیق شریعت آغاز شود.^{۲۵۲}

در عدم تطبیق صحیح شریعت اسلامی میتوان دو دلیل دیگر را نیز اضافه کرد:

(۱) آنانکه مسئولیت تطبیق شریعت را بعهدہ دارند، افکار و برداشتهای خود را شریعت می دانند و میخواهند آنرا بالای افراد جامعه تطبیق کنند.

(۲) بمجرد سخن از تطبیق شریعت اسلامی، مردم خیال و تصور دارند که شریعت یعنی تطبیق حدود یعنی قطع دست، رجم، سنگسار و اعدام. این گروه نمی دانند که شریعت تنها حدود نیست. احکام جرائم و جنایات در

^{۲۵۲} . دکتر جلال القصاص، هل يمكن أن نطبق الشريعة في مجتئنا العربي /

<https://www.aljazeera.net>10/2018>.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تشریعات اسلامی و قرآن کریم و سنت نبوی به نص صریح آمده مثلیکه در قوانین مدنی آمده است.

شریعت اسلامی ممکن نیست اگر صحیح و بصورت کل تطبیق شود، نتیجه آن ناکامی باشد، به دلیل اینکه شریعت الهی است و از جانب خالق آمده و اما تطبیق آن انسانی است. این انسان است که میتواند شریعت را به کامیابی و یا ناکامی برساند. بطور مثال اگر عدالت و مساوات و آزادی، قوانین میراث و دیگر قوانین شرعی بصورت عادلانه و در مجموع تطبیق شود بدون شک جامعه را به رفاه و پیشرفت میرساند.

شریعت نظام متکامل است، هر نظام که حکم به صلاحیت و عدم صلاحیت آن شود، لازم است به صورت کامل مطالعه و تطبیق شود نه اینکه جزء از قانون در نظام تطبیق و جزء دیگر تطبیق نشود. اگر شریعت بصورت کل تطبیق شود و توجه به اخلاق، عدالت، مساوات، احترام کرامت انسان و تکافل اجتماعی شود در این حالت میتوان حکم به ناکامی و کامیابی کرد.

احکام شریعت در مرحله اول بالای شخصیت های مهم و با نفوذ و زعامت سیاسی و مؤسسات دولتی قبل از تطبیق آن بالای افراد جامعه می باشد، عدم تطبیق شریعت بالای طبقه حاکمه و قدرتمند سبب نشر فساد اداری، نشر ظلم و استبداد می شود مثلیکه در افغانستان شد. حاکمیت شریعت به هدف منع طغیان نظامهای سیاسی و زمامداران که بدون اراده آزاد مردم به زعامت در دولت میرسند است هدف اول تطبیق شریعت پابندی زمامداران و تسلیم ایشان به اراده مردم میباشد. تاریخ شاهد است که زمامداران با استفاده از سلطه سیاسی قوانین را تعطیل و یا از قوانین برای تثبیت دیکتاتوری خود استفاده می نمایند و در بدل قوانین شرعی به دلیل فرض امنیت، قوانین

اضطراری را وضع می کنند. شریعت اسلامی تنها نظریه فلسفی و فرضی نیست که سلطه سیاسی حق تعطیل آنرا داشته باشد، شریعت حاکمیت مطلق را از مامدار سلب و به ملت می دهد. از نظر دانشمندان شریعت برای اصلاح سیاسی، اجتماعی آمده، شریعت به هوا و خواش حکام تغیر نمی کند و در نظام اسلامی شریعت سلطه سیاسی را مقید می سازد و از حقوق مردم محافظت می کند و نمی گذارد استبداد سیاسی روی کار آید. در سال ۱۹۷۹، جنرال ضیاء الحق امر به تطبیق شریعت داد و اولین نتیجه آن سقوط حکومت انتخاب شده و اعدام ذلفقار علی بوتو و روی کار آمدن نظام عسکری بود.^{۲۵۳}

بین شریعت اسلام و تطبیق عملی آن فرق زیاد است، مشکل در جهان اسلام تفاوت بین تطبیق عملی و اصل شریعت میباشد. شریعت عبارت از عطاء الهی است که بشکل وحی با محکومات و کلیات نازل شده، اما تطبیق عملی آن ارتباط به عمل و اجتهاد و فعل انسان در طول تاریخ دارد. شریعت دین است، اما تطبیق عملی آن دین نیست، شریعت معصوم میباشد اما عملکرد انسان معصوم نیست، و ممکن است تطبیق نادرست شریعت مخالف به دین و ممکن عامل فساد و استبداد و متناقض به مقاصد شریعت نیز باشد.

شریعت معصوم، اما فعل انسان معصوم نیست، دینداری فعل بشر است و فعل بشر عصمت ندارد. ممکن عمل یا فعل انسان در تطبیق قوانین شرعی متعارض با اصل شریعت و مقاصد آن باشد. بین عمل انسان و اجتهاد مجتهد و حکم خدا تفاوت زیاد است. بعض حرکت های اسلامی حاکم را عصمت میدهند و حاکمیت شریعت را نفی می کنند برای حل این معضله لازم است تا

^{۲۵۳} . لماذا يؤيد معظم العرب و المسلمين تطبيق الشريعة الإسلامية /

بین حاکمیت و قدسیت شریعت و بین برداشتهای انسان از دین فرق گذاشت و حاکمیت ملت را در شئون سیاسی احترام و عملکرد انسان را عصمت نداد، انسان خطاً میکند و ممکن عمل انسان در صواب باشد یا در خطاً.

فهم صحیح در تطبیق حدود شرعی

مشکلی که بعضی طلاب علوم شرعی و اکثر جوانان مسلمان در عصر حاضر دارند در مضمون تطبیق حدود شرعی است. این گروه تصور دارند که هدف و مقصد از شریعت تطبیق عقوبات است. شریعت همه اش حدود نیست و حدود جزء کوچک از شریعت را می سازد. شریعت اصول اجتماعی اسلامی را بیان میکند، مثلاً شورا یعنی نفی استبداد، اصل مساوات نفی تفرقه، اصل عدالت یعنی نفی ظلم، اصل کرامت انسانی یعنی احترام به حریت. شریعت اسلامی تنها حکم اسلامی را بیان نمی کند بلکه جامعه اسلامی را می سازد، جامعه که قوانین و احکام آن شرع و موافق با شرع باشد.

شارع در تطبیق احکام جزاء و عقوبات از مسلمانان می خواهد تا با شبهات عقوبات را معطل کنند یعنی اجراء نکنند و ثابت است که در شبهات عقوبات شرعی اجراء نمیشود.^{۲۵۴}

^{۲۵۴}. شبهات (شبهه)، یکی از مباحث مهم اصول فقه و بحث در شبهات است و در آنجا اغلب مرادف با شک و تردید و مقابل با ظن و قطع آمده است. از انواع شبهات میتوان از: شبهات بدویه که حکمی ندارد و شبهات تحریمیه نام برد. شبهات abadis.ir/fatofa/ حدود بخشی از قوانین کیفری اسلام است که در برابر کارهای خلاف عفت و اخلاق اسلامی، اعمال می شود. حدود شرعی عقوبات مقرر در شریعت اسلامی است که بالای مجرمین تطبیق میشود، مثل حد زنا، سرقت و غیره.

در تطبیق حدود شرعی، حقوق دانان و فقهاء باین باور اند که عقوبت زنا جلد و عقوبات سارق قطع دست است. حد زنا شرایط اثبات آن فوق العاده ضیق و مشکل میباشد تا درجه که ناممکن است و قاضی در زنا حکم به تعزیر می کند. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم در حالت شبهه تطبیق حدود را منع میکنند و می فرمایند: «ادروا الحدود بالشبهات». در کتب معتبر حدیث از بی بی عائشه روایت شده که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «ادروا الحدود عن المسلمین ما استطعتم، فإن وجدتم للمسلم مخرجة فخلوا سبيله، فإن الإمام لأن یخطی فی العفو خیر من أن یخطی فی العقوبة». تا میتوانید حدود را از مسلمانان دفع کنید (سعی کنید بر کسی حد جاری نشود). پس اگر راه گریزی برای مسلمان به جهت فرار از حد پیدا کردید، او را رها سازید، زیرا اگر حاکم در عفو خطأ کند بهتر است که بی گناهی را مجازات نماید. در شریعت اسلامی، باب واسع بنام (قاعده ضرورات) است، در این قاعده تدابیر استثنائی شامل است مثلاً ترک واجب و فعل ممنوع در صورت که ضرورت مهم باشد. در مسائل جدید مثل اقتصاد و سرمایه گذاری نیز از این قاعده استفاده میشود. مسائل بانگذاری معاصرتحت قاعده (الضرورات أو حاجات و اجراءات استثنائی) بحث می شود. فقهاء معاصر تفاوت بین سود رایج بین افراد و معاملات بانکی را از هم جدا بحث میکنند و میگویند تا تأسیس مؤسسات اقتصادی اسلامی و رسیدن به اصلاح نظام اقتصادی اسلامی جواز است با نظام اقتصادی معاصر جهانی عمل کرد. علامه مصطفی الزرقا، در کتاب خود بنام «المدخل الفقهي المعاصر» بحث فقه مقارنه را برای استفاده محققین جوان باز کرد. او در این مورد می نویسد: تمام اوضاع اقتصادی معاصر احکام جدید را به اساس فقه اسلامی میخواهد. احکام جدید بعد از تدوین به اساس قواعد فقه اسلامی

داخل قوانین شرعی میشود و بعد از داخل شدن جزء از شریعت به حساب می آید.^{۲۵۵}

شریعت اسلامی، شریعت جهانی است اما تطبیق آن منطوقی میباشد، به عبارت دیگر شریعت جهانی و تطبیق آن فقط در سرزمین اسلامی صورت می گیرد و مسلمانان حق ندارند غیر مسلمانان را مجبور و مکلف به قبول تطبیق شریعت نمایند. شیخ عبدالقادر عوده در این مورد می نویسد: از نظر تعریف علمی، شریعت اسلامی قانون جهانی است، اما از نظر عملی و تطبیق شریعت اسلامی، شریعت منطوقی میباشد به این معنی که در ساحات و مناطق تطبیق میشود که زیر اداره مسلمانان باشد.^{۲۵۶}

شریعت اسلامی نظر به قاعده عمومی و عملی در موضوع حدود و جرائم در نزد امام ابو حنیفه در کشور های غیر اسلامی حتی بالای مسلمانان مقیم در آنجا قابل تطبیق نیست. نظر به همین قاعده فقهی امام ابو حنیفه معامله با سود را در کشور های غیر اسلامی برای مسلمانان جواز میداند.^{۲۵۷} حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم و خلفای راشدین رضی الله عنهم تطبیق حدود شرعی را بالای مجاهدین خارج از قلمرو اسلامی منع فرمودند.

شریعت تجدید را قبول ندارد و اما وسائل تطبیق شریعت اسلامی تجدید را می خواهد و اگر تجدید در تطبیق نباشد و از وسائل معاصر در تطبیق استفاده نشود، شریعت غیر قابل تطبیق و عملی در هر عصر و زمان میباشد

^{۲۵۵}. مصطفی الزرقا، المدخل الفقهي المعاصر، جلد اول، صفحات ۵۲-۵۳.

^{۲۵۶}. عبدالقادر عوده، التشريع الجنائي الإسلامي، جلد اول، صفحات ۲۴۷-۲۷۵.

^{۲۵۷}. فضل غنی مجددی، فقه اقلیت های اسلامی در غرب، طبع اول، فقه اسلامی، امریکا، مارچ ۲۰۰۹.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

و شریعت جامد و غیر قابل استفاده می ماند. برای اثبات جرمه علوم معاصر نقش اساسی را دارد و اگر در اثبات جرمه زنا و سرقت و نویشدن خمر و غیره از وسائل معاصر و تکنالوجی معاصر استفاده نشود، شریعت عادلانه تطبیق نمی شود. در گذشته برای اثبات جرمه زنا و قتل و سرقت از نشان انگشت، DNA، معاینه رحم برای اثبات طفل استفاده نمی شد، اما امروز استفاده از علوم معاصر در تطبیق و عدم تطبیق شریعت از مصلحت های شریعت به حساب می آید.

مبادئ اسلام و احکام ثابت شریعت در حیات رسول اکرم صلی الله علیه و سلم به حکم قرآن کریم «الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الإسلام دینا» (المائدة: ۳). امروز دین شما را برای شما کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام نمودم، و اسلام را (بحیث) دین برای شما پسندیدم. تکمیل یافت و اما اموری که ارتباط به اجتهاد دارد تا روز قیامت باقی می ماند و اسلام برای مجتهد حق اجتهاد را در مسائل جدید بشرطیکه از اصل مبادئ شریعت خارج نشود می دهد و هیچ قدرت سیاسی حق بسته کردن باب اجتهاد را ندارد.

جوهر اسلام ثابت و نصوص شریعت محدود می باشد. شریعت ضرورت ها و احتیاجات انسان را مد نظر دارد و چون ضرورتها و احتیاجات در هر عصر و زمان متفاوت است، و ممکن یک مورد در یک عصر از جمله ضرورت نبوده باشد و در عصر دیگر از جمله ضرورت باشد. قبل از تطبیق شریعت لازم و ضروری است تا مقاصد شریعت، ثواب و متغیرات شریعت و احتیاجات جامعه و تغییراتی که در زندگی انسان پیش می آید و عرف جامعه را تغییر می دهد بررسی شود در غیر آن شریعت در هر زمان و مکان و در حالات

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مختلف قابل تطبیق نیست و بدون در نظر داشت آنچه ذکر یافت ، تطبیق شریعت در بدل رفاهیت مشکلات مردم را بیشتر می سازد.

اسلام مبادئی مختلف و متعدد را برای شئون زندگی آورد، هدف از مبادئی ثابت اسلام تحقق عدالت اجتماعی و خیر برای مردم است، اما وسائل تحقق عدالت و خیر در هر زمان تفاوت و قابل تجدید میباشد. عدالت اصل از اصول اسلام است، اسلام ظلم را در حق دشمنان نیز منع میکند، خداوند متعال می فرماید: «یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین لله شهداء بالقسط و لا یجرمنکم شنان قوم علی ألا تعدلوا اعدلوا هو اقرب للتقوی» (المائدة: ۸). ای مؤمنان! خاص برای خدا (در ادای حقوق و واجبات) پایدار و استوار باشید، به عدالت گواهی دهید، و دشمنی با قومی نباید شما را وادار به ترک عدالت نماید، عدالت کنید که عدالت به تقوی نزدیکتر است.

در سورة النساء آیه ۱۳۵ می خوانیم: «یا ایها الذین آمنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء لله و لو علی أنفسکم أو الوالدین و الأقربین». ای اهل ایمان، نگهدار عدالت باشید و برای خدا گواهی دهید هر چند بر ضرر خود یا پدر و مادر و خویشان شما باشد.

قرآن کریم امر به عدالت و احسان می کند، اما وسائل تحقق عدالت را معرفی نمی کند و روش تطبیق عدالت را برای انسان میگذارد تا مطابق زمان و مکان تطبیق کند. اسلام امر به شورا می نماید اما شکل شورا را تعیین نمی کند، اسلام امر به تطبیق عدالت در محاکم می کند، اما شکل و مضمون محکمه را تعیین نمی کند، اسلام امر به حکومتداری خوب می کند، اما

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شکل حکومتداری را به مردم می‌گذارد تا مطابق شرایط محیط و زمان و مصلحت مردم تشکیل نمایند.^{۲۵۸}

از آنجایی که یکی از ویژگیهای شریعت اسلامی واقعگرایی و تعامل با موارد عینی در جامعه است، احکام آن به گونه‌ای از سوی الله متعال چیده شده که در شرایط مختلف، در زمان و مکان‌های متفاوت قابل تطبیق و اجراء است، از همین رو است که برخی از مسایل در شریعت اسلامی به گونه‌ای ثابت و دوامدار مطرح شده که گذشت زمان، تغییر مکان و اوضاع و احوال در آن هیچ تأثیری نداشته و نیازمند هیچ نوع تجدید نظری نمی‌باشد، اما مواردی دیگر طبیعت جداگانه دارد که متقاضی بازنگری و تحول می‌باشد. مسلمانان در ساحة متغیرات و در ساحة عفو دست باز دارند، این ساحة، ساحة اجتهاد است.

اگر شمولیت احکام شریعت اسلامی و فتح باب اجتهاد در تدوین قوانین شرعی مد نظر نباشد، شریعت اسلامی در عصر حاضر و عصرهای بعدی غیر قابل تطبیق میباشد. اگر یکی از این جوانب (شمولیت و اجتهاد) را در تطبیق شریعت گذاشت، ادعاء صلاحیت شریعت اسلامی در تطبیقات معاصر فقط در کتابخانه‌ها و وعظ در منابر مساجد و کنفرانسها و داخل صنوف درسی باقی می‌ماند.^{۲۵۹}

دعوت به تطبیق شریعت، بازگشت به استقلال فکری و اراده آزادامت اسلامی میباشد، همچنان دعوت به تطبیق، بازگشت به اصالت و حاکمیت

۲۵۸. الإسلام ثبات فی المبادئ و تجدید فی التطبيق / www.islamweb.net

۲۵۹. دکتر محمد نور حمدان الجزيرة نت ۲۷/۵/۲۰۱۹،

www.aljazeera.net/May27,2019

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

قضائی و قانونی است. بیشتر از یک قرن کشورهای استعماری سعی نمودند تا مسلمانان را از اصالت و استقلال فکری و قانونی دور دارند و در این راستا موفق بودند. قبول استعمار و قوانین غیر شرعی بغیر از ذلت و بدبختی میراث دیگری برای مسلمانان بجا نگذاشت.

تطبیق شریعت اسلامی مطالب اساسی هر مسلمان است، اما قبل از دعوت به تطبیق باید جامعه را آماده قبول شریعت ساخت. شرط اول تطبیق شریعت مبارزه با فساد، اصلاح اجتماعی، تطبیق عدالت اجتماعی، قبول آزادی بیان و عقیده، آزادی سیاسی، قبول تشکیل احزاب سیاسی و برداشت موانع بین افراد جامعه و خصوصاً بین زنان و مردان و قبول تساوی حقوق مدنی برای زنان و مردان و برداشت موانع از رسیدن به تساوی حقوق است.

اجماع در تطبیق شریعت در جوامع اسلامی موجود است و مخالف برای تطبیق شریعت وجود ندارد، و مناقشه و مناظره و مخالفت در اصل شریعت نیست، ام مناظره و مخالفت در کیفیت و وسائل تطبیق آن بین حقوق دانان و فقهاء و اهل علم وجود دارد. رجال قانون و شریعت اتفاق نظر دارند که قوانین باید مخالف شریعت نباشد و شریعت مصدر اول قوانین شناخته شود. اختلاف عموماً در روش تطبیق عملی با در نظر داشت اولویات و ضروریات جامعه است.

مطالعات نشان میدهد که دانشمندان در مباحثات و مناقشات آزاد در مورد: تطبیق فوری، تطبیق مرحله به مرحله یا تدریجی با هم اختلاف نظر دارند. آنانکه در تطبیق منهج الهی یعنی شریعت اتفاق نظر دارند، از تطبیق مرحله به مرحله یعنی تدرج دفاع می کنند و باین نظر اند که تدرج در تطبیق موافق به روح اسلام است و شریعت رحمت و وقایت و دفاع از مردم ضعیف و مبارزه با

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

ظلم میباشد. طرف دیگر از تطبیق فوری شریعت بمجرد رسیدن به حکومت حمایت می نماید.

امکان توافق بین این دو نظریه موجود است و از توافق میتوان به نتیجه مطلوب رسید. وضعیت اقتصادی، سیاسی، نظامی و ضعف مسلمانان در تمام ساحات از مسلمانان میخواهد تا در تطبیق شریعت و همه امور شرعی توجه عمیق داشته باشند و اگر بدون در نظر داشت شرایط ضعف و ناتوانی امت اسلامی، و منفعت و مصلحت امت در تطبیق شریعت مدنظر نباشد نه تنها اینکه شریعت قابل تطبیق نمی باشد بلکه صدمه بزرگ به اصل دین نیز میرسد.

در امور قضائی، اگر برای قاضی اختیار داد تا در مسائل مستقیماً به حکم قرآن کریم و سنت نبوی حکم کند، مشکل در سیستم قضائی بوجود می آید. قرآن کریم و سنت نبوی دو مصدر اساسی برای قوانین شرعی هستند، اما به تنهایی کتب قانون نیستند، اگر قاضی مستقیماً با استفاده از این دو منبع حکم صادر کند، ثروت فقهی و علمی که اساس آن قرآن کریم و سنت نبوی میباشد، نادیده گرفته شده دروازه فساد باز و احکام محکمه با تفسیرات متفاوت عدالت را تأمین نمی کند. حقوق دانان این مشکل را بررسی نموده باین نتیجه رسیده اند که قاضی در روشنی مصادر یکی از مذاهب اسلامی حکم کند. استفاده از مذاهب اسلامی خصوصاً در تدوین قوانین معاملات و سیاست و عقوبات یک اصل قبول شده در شریعت اسلامی است. علامه دکتورالسنهوری پدر قانون مصری، وقتی که احکام شرعی را در قوانین معاصر تدوین نمود، در قانون مدنی ماده ای را اضافه کرد و آن اینکه قاضی در مسأله ای که در آن نص در قانون نباشد به عرف و بعد از آن به شریعت و

بعداً به قانون حکم می‌کند. السنه‌وری در عدم موجودیت نص صریح در قانون عرف را مقدم‌تر از شریعت میدانند.

تدرج در تطبیق شریعت

بعض فکرمی‌کنند که تطبیق شریعت اسلامی قبل از تأسیس نظام اسلامی، حاکمیت ملی، استقلال سیاسی، اقتصادی و انتخاب آزاد برای زعامت سیاسی است. قابل یادآوری و تذکر است که بین حاکمیت ملی یعنی حاکمیت ملت و سیادت و تطبیق شریعت اسلامی تناقض و تقابل نیست. زعامت ملی، استقلال سیاسی، اقتصادی، آزادی شرط اول برای تطبیق شریعت اسلامی میباشد. علامه دکتوریوسف القرضاوی در این مورد می‌گوید: دیموکراسی و آزادی قبل از تطبیق شریعت اسلامی میباشد و اگر آزادی و دیموکراسی نباشد، شریعت وسیله برای استبداد و دیکتاتوری میباشد.

مقصد از تدرج، تدرج در اجراء قوانین شرعی است نه در اصل شریعت بدلیل اینکه شریعت در عصر نبوت تکمیل یافت و تدرج را نمی‌پذیرد، اما تطبیق عملی آن نظر به شرایط زمان و مکان و حالت زندگی مردم احتیاج به تدرج دارد، احکام شرعی در قرآن کریم و سنت نبوی بصورت تدریجی نازل شد، و لازم است تا بصورت تدریجی تطبیق شود، روش تدریجی در عصر حاضر که اکثر کشورهای اسلامی تازه به استقلال نسبی رسیده اند امر مهم میباشد. تطبیق شریعت اسلامی در افغانستان بعد از چهل سال مبارزه و اشغال نظامی کار ساده و آسان نیست. اگر در تطبیق شریعت مراحل و تدرج مراعات نشود، اصل شریعت صدمه می‌بیند و مردم از شریعت متنفر می‌شوند. در حالت کشورهای اسلامی مانند افغانستان دقت بیشتر در تطبیق شریعت لازم و ضروری است. در کشوری که بیشتر از نصف جامعه زیر خط فقر زندگی

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

دارند، نظام غیر رسمی در جهان است، قبل از تطبیق عقوبات به حالت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی توجه داشت و فقر و نادانی را اصلاح نمود، عدالت اجتماعی را تأمین کرد و حقوق زنان را مراعات نمود، تعلیم را فرض ساخت و وسائل تعلیم را آماده کرد.

تدرج در تطبیق عملی شریعت معنی عدم دعوت به تطبیق آن نیست. واجب است تا در ساحه فکری و نظری دعوت به تطبیق فوری باشد، واجب است تا در تدوین قوانین و خصوصاً قانون اساسی ذکر شود که مصدر قوانین شریعت اسلامی است و قوانین خلاف شرع اسلامی تدوین نمی شود. نباید تدرج در تطبیق شعار بدون معنی بخاطر رضایت مردم باشد بلکه تدرج در تطبیق باید در روشنی سنن الهی باشد.^{۳۰}

در تطبیق احکام شرعی استثناءات است و همچنان ارتباط به بعض شرایط و احوالات دارد. در تحت شرایط خاص و حالات معین بعض احکام شریعت تطبیق آن بصورت تدریجی از باب ضرورت می باشد، و قاعده فقهی است که: «الضرورة تقدر بقدرها» ضرورت بقدر ضرورت اندازه میشود. ضرورت است تا فضاء مناسب را برای تطبیق کامل شریعت آماده ساخت. تدرج در عصر حاضر به مقارنه با عصرهای گذشته متفاوت می باشد. تدرج در تطبیق

^{۳۰} . التدرج فی تطبیق الأحکام الشرعیة فی البلاد التي تسعى لتطبیق ،

ar.islamway.net>article>9370

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

نسبت به حالت و شرایط هر کشور اسلامی تغییر می کند. حالت افغانستان توجه و دقت بیشتر را در تطبیق از مسئولین می خواهد.^{۳۱}

نجات ملت از استبداد حکام و دیکتاتوری و استبداد سیاسی قبل از دعوت به تطبیق شریعت اسلامی است. تطبیق شریعت بصورت فردی و شخصی ممکن است، اما تطبیق آن بصورت جمعی و در نظام دولت ضرورت و احتیاج به دو ضمانت دارد:

۱. دعوت به زعامت ملی و استقلال کشور.

۲. اصلاح دینی و فکری و اجتماعی امت.

این مطلب زیر عنوان «فقه تدرج» برای تطبیق شریعت است. شواهد زیاد در نصوص اسلامی و تطبیق عملی آن است که معنی تدرج را در تطبیق شریعت نشان می دهد. شریعت در خطاب قرآن کریم بتدرج آمده و نظر به حکم قرآن کریم مجریان تطبیق قانون، تدرج را در تطبیق مدنظر داشته باشند و اگر مجریان تدرج را در تطبیق مراعات نکنند، مردم شریعت را نپذیرفته و علیه آن قیام می کنند، خطر مبارزه و قیام علیه شریعت نتایج بسیار خطرناک را برای دین و امت اسلامی دارد.

دکتر یوسف القرضاوی در برنامه (الشريعة و الحياة) که از تلویزیون الجزیره در قطر پخش می شود می گوید: برای تطبیق شریعت اسلامی اولاً آزادی ضرورت است. او اضافه می کند که تطبیق شریعت اولاً باید در قوانین

^{۳۱}. دکتر عبدالمهدی محمد العجلونی، التدرج فی تطبیق احکام الشريعة الإسلامية فی

الفقه السياسي الإسلامي / OSLO AL-QUDS OPEN UNIVERSITY REPOSITORY/

depac.qou.edu>handle>194

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مدنی و اقتصادی باشد زیرا قوانین مدنی تهداب و اساس تمام قوانین شرعی است.

شواهد زیاد در تاریخ اسلامی در تطبیق تدریجی شریعت داریم، عصر مکه قبل از هجرت بهترین مثال در تطبیق است. در جامعه مکه، مسلمانان صاحب سلطه مستقل سیاسی و حاکمیت نبودند، در آن زمان و مکان دعوت تنها به اصل ایمان بود و در آن عصر یعنی عصر مکه شریعت تکمیل نشد و آسانی و سهولت بیشتر مورد توجه بود، و از جانب دیگر جامعه مکه آماده قبول و پذیرش شریعت نبود. بعد از هجرت قوانین شرعی نازل شد و شریعت اسلامی بصورت تدریجی تطبیق گردید.

دکتور محمد عبدالغفار شریف می نویسد: بدون شک و تردید شریعت تکمیل است، اما تطبیق شامل و کامل آن در عصر حاضر احتیاج به آماده ساختن جامعه برای التزام و پابندی به شریعت خصوصاً بعد از عصر استعمار میباشد. در این نوع جوامع تدرج در تطبیق امر مهم و از سنن کونی و اصول و مقاصد شریعت میباشد. قوانین اسلامی در عصر اول یکبار و در یک مجموعه نازل نگردید، بلکه قسمت، قسمت نازل شد و یک حکم بعد از حکم دیگر آمد. خداوند مسلک یا روش تدرج را برای بندگان در امر شرعی مراعات کرد تا امور دین برای مردم آسان و مردم آماده قبول و انقیاد به امر الله و شریعت و احکام الهی شوند. اگر در یک مرحله خمر، زنا و سود و غیره حرام ساخته می شد و عقوبات بالای مرتکب آن اجراء می گردید، مردم از

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

اسلام نفرت و فتنه بزرگ بوجود می آمد و سبب کفر و ارتداد می گردید.^{۳۲} برای توضیح بیشتر از تطبیق تدریجی چند مثال آورده میشود:

اول: نماز به تدرج فرض شد، مفسرین ذکر می کنند که قیام اللیل بالای مسلمانان بطور کل فرض شد، بعداً در آخر سوره مزمل حکم قیام اللیل برای عموم مسلمانان نسخ و برای رسول اگر صلی الله علیه و سلم باقی ماند. امام بخاری از قول أم المؤمنین عائشه روایت می کند که خداوند نماز را دو رکعت در مقیم بودن و سفر فرض ساخت، برای سفر باقی ماند و برای مقیم اضافه شد. از تفسیر آیات و احادیث نبوی استنباط می شود که نماز در سه مرحله فرض شد:

۱. فرض قیام اللیل بعداً نسخ شد.
 ۲. دو رکعت.
 ۳. فرض پنج وقت نماز در شب اسراء.
- دوم تدرج در فرضیت روزه: روزه در مکه مکرمه فرض نشد، بعداً در سه مرحله فرض گردید:

۱. سه روز، روزه در هر ماه و روزه عاشورا.
۲. روزه به انتخاب شخص، هر کس بخواهد روزه گیرد و کسیکه نخواهد نگیرد، همراه با تشویق برای روزه گرفتن.

^{۳۲} محمد عبدالغفار شریف، التدرج فی تطبیق الشریعة الإسلامية، این کتاب را میتوانید

از آدرس ذیل بدست آورید: Download book Graduation In The Application Of

Islamic Law/www.noor-book.com

۳. مرحله فرضیت روزه: «فمن شهد منكم الشهر فليصمه» (البقرة: ۱۸۵). پس هر که از شما دریا بد ماه رمضان را باید که آنرا روزه بگیرد.

محرمات یکبار نازل نشد، شراب به مراحل مختلف حرام شد، دلیل تدرج در محرمات این بود که احوال و شرایط زندگی مردم در تطبیق شریعت احترام شود. تحریم یا حرمت خمر (شراب)، بیشتر از پانزده سال را در بر گرفت، و یکی از مهمترین موفقیت تشریعات اسلامی، تدرج در نزول قوانین شرعی و تطبیق آن بود. اگر خمر یکبار حرام میشد، چون عربها به نوشیدن آن عادت داشتند، بدون شک منع و حرمت بدون تدرج ضرر آن بیشتر برای شریعت بود. أم المؤمنین بی بی عائشه رضی الله عنهامی گوید اگر خمر در مکه حرام می شد، اکثر عربها به اسلام ایمان نمی آوردند.^{۳۴}

زمانیکه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم معاذ رضی الله عنه را بحیث والی، قاضی به یمن فرستاد، تأکید کرد که شرایط زندگی مردم را در تطبیق شریعت مراعات کند و اولویات شریعت را برای معاذ تعلیم داد. عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت میکند که پیامبر صلی الله علیه وسلم زمانی که معاذ بن جبل را به یمن فرستاد برای او تدرج در تطبیق احکام شریعت را آموخت و گفت: تو به سوی قومی از اهل کتاب مقابل می شوی، آنان را به

^{۳۳}. در مسأله تدرج فرائض دیده شود: الألوكة، إشراف الدكتور سعد بن عبدالله الحميد، www.alukah.net>sharia، و همچنان: جهاد داود سلیمان شحادة، التدرج فی تطبیق الشريعة الإسلامية دراسة فقهية مقارنة، جامعة القدس ۲۰۱۶/۱۴۳۸، www.alukah.net>library، ایمان محمد سلامة بركة، التدرج فی تطبیق الشريعة الإسلامية، site.iugaza.edu.ps>ebarakaresearches.

^{۳۴}. محمد الغزالي، الشرق الأوسط، العدد ۶۲۸۳، ۱۰/۲/۱۹۹۶.

سوی شهادت به لا اله الا الله و محمد رسول الله فرا خوان، اگر دعوت ترا پذیرفتند، به آنان بیان کن که خداوند در هر شبانه و روز پنج نماز را فرض ساخته، اگر قبول کردند بیاموز که خداوند زکات را فرض کرده که از اموال ثروتمندان گرفته میشود و به فقراء داده میشود، اگر قبول کردند، از گرفتن مال های ارزشمندان (نفایس) شان بر حذر باش و از دعای مظلوم خود را نجات ده، چون بین دعای مظلوم و خداوند مانع و حجاب نیست.^{۳۵}

رسول اکرم صلی الله علیه و سلم معاذ را از طبیعت و وضعیت زندگانی مردم یمن مطلع ساخت و او را مکلف نمود تا برای مردم دین را سخت نسازد و در تطبیق شریعت اسلامی و دعوت مردم به اسلام از سیاست تدرج کار گیرد. عصری که ما زندگی داریم از عصر نزول وحی و رسالت متفاوت است و شریعت اسلامی تکمیل شده و در امور شرعی تدرج جا ندارد، اما در تطبیق شریعت خصوصاً که مسلمانان قرنهای آن فاصله داشتند تدرج امر ضروری میباشد. در شرایط معاصر که اوضاع فکری و اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و بین المللی تغیر نموده، برای تطبیق شریعت سلطه سیاسی قانونی ضرورت است، و قابل تذکر است که در عصر رسول اکرم صلی الله علیه و سلم تدرج به مشیئت الهی و به علم الهی ارتباط داشت و اما امروز تدرج به سیاست شرعی و به حکمت سلطه سیاسی ضرورت دارد.

اگر شریعت را یکبار و با زور و با فرمان بالای مردم تطبیق نمائیم، ممکن است مردم از اسلام فاصله گیرند و فتنه بزرگ برپا شود. در کتاب «البیان والتحصیل» از امام ابن رشد (جد)، آمده که بعض مردم در ماه رمضان به اسلام داخل شدند و احکام اسلام را صحیح درک نمی کردند. از امام مالک

^{۳۵}. رواه مسلم

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

سؤال شد که آیا برای شان اجازه داده شود تا این ماه رمضان را روزه نگیرند؟
جواب داد برای شان اجازه بدهیم که روزه نگیرند تا زمانی که احکام اسلام را
بیاموزند.^{۳۳}

در فتوا امام مالک تدرج بخوبی ملاحظه میشود.

تدرج در تطبیق احکام شرعی میباشد. و اما در آزادی بیان، آزادی سیاسی ،
حقوق انسان ، حقوق نسوان، حق تعلیم و انتخاب تخصص، استفاده از
مصادر علمی معاصر، استفاده از پیشرفت تکنالوجی جدید، استفاده از
تجربه های حکومتداری خوب، استفاده از تجربه های انسانی در علوم
سیانس و کائنات تدرج مورد بحث نیست به عبارت دیگر در گرفتن علوم
معاصر و پیشرفت در مسائل مهم روز تدرج در کار نیست. متأسفانه
زمامداران کشورهای اسلامی در تطبیق شریعت تدرج را مراعات ندارند و
از نقطه آخر تطبیق را شروع میکنند.

اگر به احکام صادره از طرف امارت اسلامی و دستگاه قضائی بدقت توجه
شود، احکام اعدام و دره و سنگسار قبل از اصلاحات سیاسی، اقتصادی و
امور اجتماعی مورد توجه میباشد. محکمه عالی امارت اسلامی در سراسر
افغانستان تا کنون ۱۷۵ حکم قصاص، ۳۷ حکم سنگسار و ۴ حکم زیر دیوار
را بر محکومین صادر کرده است.^{۳۴} تمام احکام صادره مطابق به شریعت
اسلامی از نظر علمی و نظری است، اما مشکل در تطبیق آن در وقت حاضر
که بیشتر مردم از فقر و بیکاری رنج می برند میباشد. محاکم شرعی در این

^{۳۳}. دکتور محمد کمال، سياسة التدرج فی تطبیق الأحکام، الجزيرة نت / Jul6,2012

www.aljazeera.net>programs>religionandlife

^{۳۴}. منبع بی بی سی، هشتم ماه می ۲۰۲۳.

مرحله توجه بیشتر به فقه مصلحت و اولویات و ضروریات جامعه داشته باشند و تا نظام اسلامی تکمیل نشود احکام در حالت تعلیق قرار داده می شود. تعلیق احکام معنی آن مخالفت به شریعت و یا نسخ احکام نیست.

استفاده از علوم معاصر، در تطبیق احکام شرعی خصوصاً در مورد زنا، سرقت، اثبات نسل و بکاره در پهلوی حکم شریعت ضرورت مبرم به حساب می آید. در اثبات زنا، شریعت چهار شاهد را حتمی میداند و قانون جدید نمی تواند این شرط را نسخ کند زیرا حکم صریح و ثابت است. اما قوانین شرعی نظر به شرایط و احوال جامعه قابل تجدید میباشد. در اثبات زنا، با قبول چهار شاهد از عدالت است تا معاینه (DNA) را اضافه کرد. به دلیل اینکه اخلاق جامعه و دینداری مردم ضعیف شده، از طرف دیگر اختلافات مذهبی، قومی، سیاسی، زبانی و رشوت جامعه را به فساد نزدیکتر ساخته است و همچنان اخلاق و دیانت قاضی و سارنوان نیز پائین آمده و ممکن است شاهدان حقیقت را اظهار نکنند. یکبار دیگر قابل تکرار است که با قبول چهار شاهد معاینه DNA، را نیز در قوانین شرعی اضافه نمود تا عدالت بیشتر تأمین شود. در اثبات سرقت، نشان انگشت در عصر حاضر بسیار اهمیت دارد، لذا میتوان نشان انگشت را نیز داخل قوانین شرعی کرد. در اثبات نسل، DNA قابل اعتبار می باشد. در اثبات باکره بودن، معاینه طبی امر شرعی به حساب می آید. بسیار واقع میشود که انسان از نسب طفل انکار میکند، و یا باکره را داکتر با عملیات بسیط و ساده اصلاح میکند. قوانین در نتیجه تحولات اجتماعی و ضعف اخلاق و دینداری مردم تغییرات جدید را می خواهد. بطور مثل، نکاح در صدر اسلام و چند قرن اول اسلامی شفوی بود، با تغییر جامعه و تغییر در روش اخلاق و دینداری، نکاح نامه در بدل شفوی به تحریری تبدیل شد، بعداً فیصله شد که نکاح نامه ثبت شود و در

عدم ثبت نکاح نامه دعوی حقوقی بین زن و شوهر شنیده نمیشود. در نکاح زن طلاق شده، اثبات وثیقه طلاق باید اضافه شود، زیرا ممکن طلاق صورت نگرفته باشد، من این مورد را دیدم که خانم در قید نکاح شخص بود و نکاح او با شخص دیگر انعقاد یافت. اگر زن بیوه است، در وقت نکاح شهادت وفات اضافه شود. در موضوع طلاق نیز اضافه گردد که طلاق باید تحریری باشد و در طلاق نامه دو شاهد از مذهب جعفری گرفته شده شود تا شوهر بعداً انکار نکند.

مواقف رسول الله صلی الله علیه وسلم در اعتبار داشتن رأی و عرف مردم بهترین درس عملی برای مسئولین تطبیق نظام اسلامی در عصر حاضر میباشد. رسول الله صلی الله علیه وسلم از هدم کعبه و اعادت بناء آن به اساس قواعد ابراهیم، با وجود تسلط کامل بر اوضاع ابناء ورزیدند و تطبیق این امر شرعی را گذاشتند تا فتنه پیش نشود، زیرا قوم جدید الاسلام بودند و تا هنوز اسلام در قلوب شان تمکین نکرده بود.

حضرت هارون علیه السلام، در غیاب سیدنا موسی علیه السلام مانع گوساله پرستی قوم نشد و گذاشت تا حضرت موسی بر گردد. قرآن حکایت می کند که موسی علیه السلام بالای هارون علیه السلام قهر شد و از ریش او گرفت و گفت برادر چطور در مقابل این عمل شنیع سکوت کردید؟ هارون علیه السلام جواب داد: بخاطر اینکه قوم متفرق نشود سکوت کردم. بخاطر حفظ وحدت قوم هارون علیه السلام تا عودت برادر از بزرگترین منکر به هدف حمایت صف و اتحاد قوم سکوت کرد. آیا از این بهتر مثال در حیات معاصر خود میداشته باشیم؟ آیا در مبارزه با منکرات متوجه این نباشیم که منکر بزرگتر در جامعه پیش نشود؟

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

از جابر رضی الله عنه روایت است که قوم ثقیف در وقت بیعت شرط گذاشتند که نه صدقه میدهند و نه جهاد میکنند، رسول الله صلی الله علیه و سلم شروط شانرا پذیرفت و گفت: اگر مسلمان شدند هم صدقه میدهند و هم جهاد میکنند. باین معنی زمانی که ایمان در قلوب قوی شود مردم همه امور شرعی را می پذیرند.

احکام قرآن کریم و سنت عملی رسول اکرم صلی الله علیه و سلم تدرج را مد نظر داشتند. تجربه رسول اکرم صلی الله علیه و سلم در تطبیق شریعت با روش تدرج معنی مراعات احوال و اعراف و آماده شدن جامعه برای تنفیذ قوانین بود. تدرج در تطبیق احکام شرعی سیاست عمومی نیست، بلکه رهنما برای زمامداران در تطبیق میباشد.

گفتگوی خلیفه اموی عمر بن عبدالعزیز با پسر ارشدش عبدالملک در تطبیق شریعت جهت اصلاح جامعه بهترین مثال از تدرج است. عبدالملک برای پدر گفت: چرا اموری را انجام نمیدهید؟ یعنی چرا احکام اسلامی را فوراً تطبیق نمی کنید؟ خلیفه از سنت الهی در تغییر و اصلاح یاد کرد و گفت: عجله در کار نیست، خداوند خمر را در قرآن کریم دو مرتبه مذمت کرد بار سوم حرام ساخت، میترسم حق را بالای مردم یکبار تطبیق کنم فتنه برپا شود. امیر المؤمنین عمر بن عبدالعزیز خلیفه قوی و با نفوذ بود، اما در تطبیق شریعت تدرج را احترام کرد. عمر بن عبدالعزیز در تطبیق عملی شرایط واقعیت های زندگی مردم را بصف و لی امر مسلمین مراعات می کرد.

در تطبیق شریعت شرایط و احوال و عرف جامعه باید مراعات شود. عرف و عادات و رسم و رواج های جامعه قابل تغییر میباشد. در عصر حاضر برای تطبیق شریعت، شرایط جهانی نیز مورد توجه باشد. تطبیق جزء از شریعت

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

زیر نظامی که در آن آزادی و مساوات باشد مفیدتر از آن است تا کل شریعت را تطبیق نمود. مراعات فقه و واقعیت های زندگی معاصر و فقه مصلحت و فقه اولویات سبب فلاح دین و دنیا است. برخلاف تطبیق شریعت در عبودیت و استبداد سیاسی زیر هر نام که باشد مشکلات را بیشتر می کند و تطبیق شریعت را در عصر حاضر نا ممکن می سازد.^{۳۸}

قبل از تطبیق شریعت اسلامی، لازم است تا امور را به تدرج گرفت، البته تدرج با حکمت زیرا تدرج بدون حکمت انسان را به تطبیق کامل نمی رساند. در سنن الهی در خلقت کائنات و فرض امور دین در سهای مفید برای فهم تدرج موجود است سنت تدرج انسان را کمک برای معالجه امور دین و دنیا می سازد. هستند کسانی که شعار تدرج را بلند میکنند و متأسفانه هیچ برنامه برای تدرج ندارند و یک درجه نیز حرکت نمی کنند. این گروه از تدرج استفاده سوء کرده کار دیگران را نیز خراب می کنند. متأسفانه در فیصله ها و تطبیق شریعت اسلامی در افغانستان و کشور های مانند آن برنامه تدرج در تطبیق وجود ندارد.

^{۳۸}. وائل الحارثی، لیس هناك تقابل ولا معاداة بین المطالبة بسيادة الأمة و تطبيق الشريعة/

www.almqaal.com/?p=977/2011

الدكتور نور على محمود احمد، التدرج في التشريع الإسلامي و أثره في الدعوة إلى الله

تعالی / Acadeia.edu/5489156

الدكتور صوفي ابو طالب، تطبيق الشريعة الإسلامية في البلاد العربية، دار النهضة، القاهرة ٢٠٠٦.

محمود العشري، تطبيق الشريعة الإسلامية (المبررات - العقبات - الوسائل) PDF

التدرج في تطبيق الشريعة الإسلامية دراسة فقهية مقارنة PDF

اقسام تدرج

تدرج ممکن است زمانی و یا مکانی باشد، همچنان تدرج نسبت به افراد قابل توجه می باشد و احکام شرعی مطابق شرایط عقلی و شرایط خاص فیزیکی و بیولوژیکی شخص قابل تطبیق و اجراء می باشد. بطور مثال احکام نسبت به شخص سالمند، صغیر در سن، عاقل و غیر عاقل یکسان نیست. اسلام در حالات متفاوت و اقعیت های انسان را در تطبیق شریعت مد نظر میداشته باشد. ممکن نیست از یک مرحله به مرحله دیگر رفت بدون اینکه در اذهان عملیه تدرج واضح نباشد، ممکن است موانع سیاسی و یا ممانعت های دیگری در جامعه مانع تطبیق شریعت شود.

در مورد طرح و برنامه سازی شریعت اسلامی و تطبیق آن دائماً باید عامل سیاسی مد نظر باشد، مثلاً اگر دولت حجاب را بالای همه زنان یکبار فرض سازد، ممکن مبارزه سیاسی شروع شود و تعداد از احزاب سیاسی مانع فرضیت حجاب شوند مثلیکه در ترکیه شد و یا ممکن خانم ها حجاب شرعی را رد کنند و امکان زیاد دارد که فشار های خارجی مانع رشد اقتصادی و برسمیت شناختن نظام اسلامی شود.

اگر بدقت وضعیت سیاسی و اجتماعی افغانستان امروز بررسی و مطالعه شود، ملاحظه می شود که استعمار شرق و غرب تغییرات زیادی را در جامعه بوجود آورده اند مثل: آزادی بیان، آزادی زنان، اقتصاد آزاد یا بازار آزاد، تأسیس هزارها مکتب و صدها پوهنتون، بورس های خارجی، قبول احزاب سیاسی، جامعه مدنی، انجمن های نسوان، نشر اختلافات قومی و مذهبی و نژادی، همه این عوامل تأثیر عمیق در جامعه گذاشته که نمی توان در یک

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

مرحله اصلاحات را آورد و شریعت را بطور کل و بدون در نظر گرفتن تدرج تطبیق کرد.

دکتور عمادالدین عبدالغفور می گوید که قضیه ای تدرج مطالعه عمیق و بحث علمی و اکادمی را می خواهد تا کیفیت نزول شریعت را مطابقت به واقعیت های عصر و جامعه داد، شریعت همه اش مصلحت و رحمت است، اما اگر بعض قوانین شرعی در وقت حاضر تطبیق شود مفسد آن بیشتر از نفع آن خواهد بود و مصالح شریعت را در تطبیق عملی به تأخیر مواجه می سازد.

فقه اولویات در تطبیق شریعت برای جامعه ای مثل افغانستان حکم میکند تا، مبارزه با فقر، بیکاری، امنیت غذایی، صحت، عدم مانع شدن دختران از مدارس عالی و پوهنتون ها، عدم ممانعت کار زنان، حمایت حقوق انسان، قبول تعددی سیاسی و مذهبی و قومی از اولویات است و شریعت از ما می خواهد تا در مشترکات یکجا کار صورت گیرد.

بین احزاب اسلامی و جمعیت های اسلامی و احزاب با مرجعیت سیکولر یزیم مشترکات زیاد است و شریعت همکاری و تعاون در مشترکات را منع نکرده و تعاون و همکاری در خیر را امر می کند. میتوان از مشترکات مانند: آزادی بیان، حقوق انسان، شورا، انتخابات، مشارکت زنان و مردان در امور اداری و سیاسی دولت و غیره نام گرفت.

در احزاب سیاسی افغانستان، اشخاص نیک و تعلیم یافته بسیار است، همه اعضای احزاب اسلامی مجرم نیستند، فقط قیادات ظلم کردند و با اشغال همکاری نمودند و بالآخره از وطن فرار نمودند. شریک ساختن جوانان وطن در هر حزب سیاسی که بودند به نفع نظام و افغانستان میباشد. در بیست

سال اخیر هزارها دختر و پسر شاهد تنامه های عالی دریافت کردند ، استفاده از نیروی جوان به مصلحت نظام و کشور میباشد.

در مفهوم شریعت استطاعت مدار اعتبار است، استطاعت شخص، استطاعت دولت و ارتباط دولت با دول دیگر، شریعت بالاتر از استطاعت انسان را مکلف به هیچ امر نمی کند.

قضیه تطبیق شریعت بسیار مهم و عمیق و خطرناک است، تطبیق شریعت تنها شعار انتخابات و یا تعبیر از یک گروه سیاسی نیست، قضیه تطبیق شریعت ، قضیه امت اسلامی میباشد و لازم است تا امت آنرا قبول و به شریعت تسلیم و برای تطبیق آن دعوت کند. بازگشت به اصل دین و شریعت آن مراحل و وقت زیاد را می خواهد و مهم در تطبیق این است که مجریان تطبیق علم و فهم از شریعت و تطبیق آن داشته باشند.

مسأله تطبیق شریعت، مسأله دقیق است که نمی شود در یک بحث و کتاب خلاصه شود. اجتهاد در ساحة امور شرعی و آنچه به تطبیق آن ارتباط دارد وقت زیاد را می گیرد. مفتی و مجتهد باید از بطن امت باشد تا مشکلات و ضرورت های امت را بداند و از ثقافت و فرهنگ و عرف و شرایط جامعه و تغییرات زمانی و مکانی مطلع باشد در غیر آن نمی تواند شریعت را در زمان و مکان معین تطبیق نماید.^{۳۹}

^{۳۹} .مجلة المسلم المعاصر، العدد (۱۷۵) السنة الرابعة والأربعون، ربيع الأول ۱۴۴۴ هجری / اکتوبر - دسمبر ۲۰۲۲ میلادی.

حرف اخیر نه آخر

اسلام نظام شامل و متکامل برای زندگی انسان در دنیا و نجات در آخرت است، اسلام نظام کامل است نه فقط دین، اسلام جمع ندارد در حالیکه دین جمع آن ادیان میباشد، دین و شریعت جزء از اسلام است نه کل اسلام.

اسلام از روز اول نزول ثابت و غیر قابل تقسیم و تجزیه میباشد، اما شریعت اسلامی برای تنظیم امور جامعه و تشریعات است تا زمینه را برای اقامت دین و تحقق مقاصد دین و اصلاح احوال جامعه در دنیا و نجات در آخرت آماده کند.

در طول تاریخ تشریعات اسلامی، از یک کشور تا کشور دیگر حسب ضرورت ها و پیروی از مدارس فقهی اختلاف دارد. اختلاف در موارد شرعی معنی آن غیر مرکزی بودن شریعت را نشان میدهد، در جریان بحث گفته شد که شریعت جهانی و تطبیقات عملی آن منطوقی است. در تاریخ اسلام مثال برازنده از لا مرکزی بودن شریعت داریم. در سال ۱۳۶ هجری، خلیفه عباسی ابوجعفر المنصور برای اداء فریضه حج رفت و در منی با امام مالک ملاقات نمود. خلیفه از امام مالک دعوت بعمل آورد تا احکام و علم شرعی را در یک کتاب جمع آوری کند و پیشنهاد کرد تا در علوم شرعی و فقه اسلامی از شذائد عبدالله بن عمرو رخص عبدالله بن عباس و شواذ(ناهنجار، مغایر و غیر عادی) عبدالله بن مسعود دوری کند و از واسط امور صحابه رضی الله عنهم که در امور اجماع داشتند استفاده نماید. خلیفه اراده داشت تا بعد از اكمال کتاب، همه مسلمانان را در خلافت اسلامی مکلف به عمل کرد به آن سازد تا وحدت تشریع بوجود آید. امام مالک به دعوت خلیفه لبیک گفت و کتاب الموطأ را تألیف نمود. خلیفه امر کرد تا

کتاب الموطأ را چند نسخه نوشته و یک نسخه آنرا به دروازه کعبه آویزان کنند. امام مالک موافقه نکرد و برای خلیفه گفت که مردم در تمام ولایات به آنچه صحابه از اقوال رسول اکرم صلی الله علیه وسلم به آنها گفته اند عادت کرده اند و جمع کردن مردم بیک حکم و مجبور ساختن شان به یک کتاب اختلافات را بیشتر می سازد. بعداً هارون الرشید از امام مالک همین دعوت را تکرار کرد و امام مالک نپذیرفت. این مثال میتواند، مثال خوب برای عدم مرکزیت تشریعات باشد و در تدوین قوانین شرعی دلیل قوی برای احترام آراء و نظریات مذاهب فقهی میباشد و همچنان برای قانون دانان و فقهاء دست آزاد را برای تدوین قوانین مطابق شرایط محیط و در نظر گرفتن تغییرات جامعه می دهد.

امام اکبر مرحوم دکتور عبدالحلیم محمود شیخ جامعه الازهر و سکرتر جنرال مجمع البحوث الإسلامية از تجربه امام مالک با خلیفه ای عباسی در تقنین شرعی استفاده کرد. او کمیته ای از دانشمندان باتجربه در تقنین شرعی را بتاريخ ۱۱/۱۰/۱۹۶۹، تشکیل داد تا تقنین را باساس مذاهب فقهی که در هر کشور مردم از آن پیروی می کنند بسازند، شیخ الازهر اضافه کرد که در وقت حاضر از مذاهب چهارگانه معتبر سنت و جماعت در تدوین قوانین شرعی استفاده شود.^{۳۰}

اگر در مسائل قضائی یک نوع قانون شرعی در تمام کشور های اسلامی تطبیق شود، وقاضی در تمام دنیا اسلام مکلف به اجراء آن باشد، عدالت بصورت صحیح تحقق نخواهد یافت، و اگر قاضی استقلال فکری داشته باشد و بتواند از منابع مختلف فقهی استنباط کند و حکم بهتر را مطابق

۳۰. تقنین الشریعة الإسلامية / <www.moormags.ir>view>fa

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

شرایط زمان و مکان و عرف و حالات مردم استخراج نماید بشرطیکه از اصل شریعت بیرون نشود مقاصد شریعت که عدالت است بهتر تحقق می یابد، در عدم فهم و درک قاضی از شریعت و منابع مختلف آن فساد بیشتر شده و عدالت تأمین نمیشود و مردم با شریعت مخالفت می کنند.

جامعه اسلامی معاصر، احتیاج و ضرورت به تدوین تقنین شرعی معاصر و جدید با استفاده از اجتهادات علماء دارد و بازکردن دروازه اجتهاد که بدون دلیل شرعی بسته شده بود یک امر ضروری برای تقنین شرعی میباشد. استفاده از منابع علمی معاصر، استفاده از تجربه های انسانی معاصر از هر کجا و از هر ملت که باشد قانونگذاران را در تدوین قوانین شرعی کمک بیشتر میکند.

مشکل یا معضله ای تطبیق شریعت تنها ارتباط با روش زمامداران مستبد و دیکتاتور و نفوذ خارجی ندارد، مشکل بیشتر در داخل انصار شریعت است. خداوند متعال انسانها را مخاطب کرده می فرماید: «و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا» شما را به شعبات و قبائل تقسیم کردیم تا یکدیگر را معرفت حاصل کنید، یا شما را قبیله های بزرگ و کوچک قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید. معرفت معانی بزرگ را افاده میکند، لذا مانع نیست که مسلمانان برای حل مشکلات قانونی و ضرورت های معاصر از قوانین ملت های دیگر برای حل مشکلات شان استفاده و از آن استنباط نمایند.

قوانین شرعی جزء از میراث فرهنگ و ثقافت اسلامی است، فقه اسلامی به چهار منبع استوار میباشد: قرآن کریم، سنت نبوی، قیاس و اجماع فقهی، و مذاهب مختلف: حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی و در سالهای اخیر جامع

الازهر مذهب جعفری را نیز اضافه نمود و در طلاق دو شاهد از این مذهب گرفته شد.

فقه تقلیدی و میراثی به اساس فتوا و اجتهاد تغییر کرد و اجتهادات و فتواهای معاصر بتدریج داخل قوانین شرعی شد، و در تدوین قوانین اسلامی بشمول افغانستان از مذاهب مختلف و از بعض مواد قوانین غربی که با اسلام در تضاد نبود استفاده شد. قانون مدنی عثمانی در سالهای ۱۸۶۹-۱۸۷۶، بهترین مثال برای استنباط از قوانین مدنی غربی میباشد.^{۳۸} قانون عثمانی سعی و کوشش برای تقنین شرعی به حساب می آید و در قوانین شرعی افغانستان در گذشته از تمام مذاهب اسلامی استفاده شده بود و امید است در حال حاضر نیز این روش اعاده شود. علماء و فقهاء معاصر باین عقیده اند که هیچ مذهب به تنهایی قادر به حل مشکلات قانونی در عصر حاضر بوده نمی تواند، و مذاهب اسلامی در مجموع جمع اجتهادات معاصر میتوانند حل مشکلات قوانین باشد. سیاست تقنینی جدید در تحت اداره امارت اسلامی اتکاء کامل به مذهب حنفی دارد، و از مذاهب دیگر اسلامی در تقنین شرعی استفاده نمی شود. زمامداران جدید بیشتر متوجه تقنین شرعی باشند تا نشود تقنین شرعی نا مکمل و متکی بیک رأی و یک مذهب تدوین شود و در بدل حل مشکلات مردم، مشکلات قانونی بیشتر گردد.

تحقیق در موضوع شریعت و قوانین شرعی، ساحه آن بسیار وسیع و مهم است. من ادعا ندارم که تحقیق بنده کامل و مفصل است، اما میتوانم بگوئیم که مقدمه یا مطالعه تمهیدی برای تحقیقات بیشتر میتواند باشد. این

^{۳۸} شیخ الإسلام: محمد الخضر حسین، مراجعه دکتور محمد عماره، الشریعة الإسلامية صالحة لكل زمان و مکان، القاهرة، نهضة مصر ۱۹۹۹.

شریعت اسلامی و قابلیت تطبیق در عصر حاضر

تحقیق دروازه تحقیقات بیشتر را باز خواهد کرد. امید است بزرگان در بدل مخالفت تحقیق را نقد و اصلاح کنند. نقد و اصلاحات شما استادان بنده را در تحقیقات بعدی کمک می کند. مقوله است که عقل انسان به عقول دیگران تکمیل می شود.

در خاتمه از هموطنان عزیز نسبت به ضعف و ناتوانی خود خصوصاً در مورد ادبیات دری فارسی و تعریف اصطلاحات شرعی و ترجمه آن به دری فارسی معذرت می خواهم. در خاتمه فرصت را غنیمت شمرده از همکاری مادی و معنوی خواهران و برادران تشکر می نمائیم و اگر کمک مادی و معنوی شما در مدت ۳۳ سال نمی بود، قادر به نشر فقه اسلامی و ده ها رساله تحقیقی نمی شدم. امیدوارم در مصارف طبع این تحقیق مانند گذشته همکاری نموده داخل اجر شوید، طبع کتاب بدون همکاری هموطنان نا ممکن است. خداوند شما را اجر دارین نصیب کند آمین یا رب العالمین/

و من الله التوفیق /

فضل غنی مجددی

اگست ۲۰۲۳